

Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları No: 23

ZONGULDAK'TA HAYATIN ANLAMI VE AİLE DEĞERLERİ ÜZERİNE OLGUSAL BİR ARAŞTIRMA

Doç. Dr. Hasan MEYDAN
Yrd. Doç. Dr. Salih AYBEY
Arş. Gör. Mustafa DİKMEN

AĞUSTOS 2017
Zonguldak

Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları No: 23

Hazırlayanlar

Doç. Dr. Hasan MEYDAN, Yrd. Doç. Dr. Salih AYBEY, Arş. Gör. Mustafa DİKMEN

Redaksiyon

Arş. Gör. Fatmanur DİKMEN

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Bülent Ecevit Üniversitesi'ne aittir.

Bütün hakları saklıdır.

Kitabın tümü ya da bölümü/bölemleri Bülent Ecevit Üniversitesi'nin yazılı izni olmadan elektronik, optik, mekanik ya da diğere yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright 2017 by Bülent Ecevit University.

All rights reserved.

No part of this book may be printed, Reproduced or distributed by any electrical, optical, mechanical or other means without the written permission of Bülent Ecevit University.

ISBN: 978-605-9678-12-4

1. Baskı, 1.000 adet, Ağustos 2017

Grafik Tasarım / Baskı

LOTUS LIFE AJANS Rek.Tan.Bas.Yay.Org.Amb.İth.İhr.San.ve Tic.Ltd.Şti.
Şehit Cevdet Özdemir Mh. Sokullu Cd. Perçem Sk. No: 9/A Çankaya
Tel: 0312 433 23 10 (pbx) Faks: 0312 434 03 56
info@lotusajans.com www.lotusajans.com

TAKDİM

Zaman içerisinde aile kurumu etrafında oluşagelen dini ve felsefi görüşlerin yüksek düzeyli bir tartışması insanlığın menfaatine olduğu kadar milli menfaatlerimizin de gereğidir. Bir toplumun en mühim sermayesi iyi yetiş(tiril)miş insan olduğuna ve insan da bir aile ortamı içinde doğup büyüdüğüne göre dikkat ve ehemmiyetle aile kurumu üzerinde durup düşünmemiz gerekir. Daha nezih ve sıhhatli bir aile ortamı tesis etmek gelecekte karşımıza çıkacak olan insanın kalitesini doğrudan belirleyecektir. Diğer taraftan, medeniyetimizin kültürel müktesebatının gelecek nesillere aktarılmasında, dolayısıyla sürekliliğinin sağlanmasında da aile kritik rol oynamaktadır.

Modernleşme süreciyle ortaya çıkan hızlı değişim ve dönüşümden aile kurumu da nasibini almıştır. Bu değişim ve dönüşümlerin büyük çoğunluğu ne yazık ki, aile yapımızın bütünlüğü aleyhine olmuş, aile kurumunu derinden etkilemiş ve var olan değerler sistemini altüst etmiştir. Günümüzde ailede ortaya çıkan sorunların, değişimlerin ve çözümlerin etkisi aynı hızla toplumun her kesiminde kendini göstermektedir. Bu bağlamda aile değerlerine yönelik tehlike ve tehditlerin bilimsel çerçevede çok yönlü olarak araştırılması ve açığa çıkarılması son derece önemlidir. Günümüz dünyasının bu mesele üzerine kafa yorduğunu ve ciddiyetle çalıştığını müşahede etmekteyiz. Bu mesele, bugünle gelecek arasında oluşturulacak bir antropolojik hat çalışmasını ihtiva etmiş olduğundan aynı zamanda bir millî güvenlik meselesidir. Dolayısıyla üniversiteler olarak bizim bu çalışmalarını doğru bir zeminde teşvik etmek gibi bir vazifemiz vardır. Bülent Ecevit Üniversitesi olarak bu ve benzeri çalışmalarını teşvik ederek basım ve dağıtımını gerçekleştirmeyi aslî vazifelerimiz arasında sayıyoruz. Bu bağlamda Üniversitemiz Yayınevinden daha önce yayınladığımız Aile ve Modernite isimli eserden sonra Zonguldak'ta Hayatın Anlamı ve Aile Değerleri Üzerine Olgusal Bir Araştırma isimli bu eseri yayınlamaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum.

Zonguldak'ta Hayatın Anlamı ve Aile Değerleri Üzerine Olgusal Bir Araştırma isimli bu eserin ilimizde ve ölkemizde aileye ait değerler yapısını geniş bir çerçevede sunarak önemli bir katkı yaptığına inanıyorum. Bu vesileyle bu çalışmanın kendi amacına ulaşacağını ümit ediyor, eserin hazırlanmasında emeği geçen başta İlahiyat Fakóltesi Dekanı Prof. Dr. Yılmaz Yıldırım olmak üzere herkese teşekkür ediyor, kitabın hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Mahmut Özer

Rektör

ÖNSÖZ

İnsanoğlu yaşamı boyunca hayatın mahiyetini ve anlamını sorgulamıştır. Bu sorgulama sonucunda insanoğlu, hayatını dzenleme konusunda belli başlı kriterler oluşturmuştur. Bu kriterler de, iyi-kötü, doğru-yanlış, günah-sevap gibi kavramların doğmasına ve oluşmasına neden olmuştur. Sokrates'in "Sorgulanmamış hayat yaşanmaya değmez" sözü de hayatın anlamının sorgulanması gerektiğini, sorgulanmaksızın bir yaşamın asıl anlamıyla bir yaşam olmayacağını bize göstermektedir. Bu nedenledir ki; ister metafizik bir temele dayansın isterse dnyevi kaynaklardan neşet etsin tüm öğretiler insan için hayatı anlamlandırma adına iş görmektedir.

Toplumsal yapının en küçük yapı birimi olan aile, bireylerin hayat görüşlerinin, dini aidiyetlerinin, kültürel ve sosyal yaşamlarının şekillendiği yerdir. Bireylerin belirli bir toplumda yaşamaya hazır hale geldiği, değerlerini ilk edindiği yer olan aile, bu yüzden çok önemlidir. Günümüzde birey üzerindeki etkin faktörler çoğalmış olsa da ailenin, insanın hayata yükleyeceği anlamı en derin şekilde etkileyen, hatta belirleyen kurum olma özelliği halen devam etmektedir. Ailenin bireylere yüklediği değerler, bireylerin yaşamlarında her zaman onlarla birlikte var olmaktadır.

Bu projede (kitapta) araştırmaya çalıştığımız konu iki aşamalıdır. Bunlardan ilki Zonguldak'ta hayatın anlamı, diğeri ise aile değerleridir. Bu bağlamda kişilerin Zonguldak coğrafyasında hayatı anlamlandırmada ve Aile değerlerini oluşturmadaki kıstaslarının ne olduğu araştırılmaya çalışılmıştır. Titizlikle hazırlanan bu eserin, alanında fayda sağlayacak bir çalışma olmasını temenni ediyor ve böyle bir eserin hazırlanmasını teşvik eden başta BEÜ Rektörü Sayın Prof. Dr. Mahmut Özer Bey olmak üzere, İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yılmaz Yıldırım'a, BEÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü personeline ve nihayetinde eser üzerinde emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Hasan MEYDAN
Yrd. Doç. Dr. Salih AYBEY
Arş. Gör. Mustafa DİKMEN

YÖNETİCİ ÖZETİ

2017 yılı şubat ayı içerisinde Zonguldak il merkezi, Kozlu ve Kilimli ilçelerinde yürütülen 510 kişi kapsamlı bir anket çalışmasına dayanan bu araştırma ile Zonguldak'ta hayatın anlamı ve aile değerlerine ilişkin algılar belirlenmeye çalışılmıştır. Böylece Zonguldak özelinde hayata öz değerlerimiz ile uyumlu şekilde bakabilen, hayatla barışık, kültürel ve manevi açıdan verimli; aileyi güçlü kılabilecek değerlerle mücehhez bireylerin yetişmesi için yapılabileceklerin belirlenmesine destek olunması amaçlanmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlardan bir kısmı özetle şu şekildedir:

Hayatın Anlamına İlişkin Bulgular:

- Araştırma örneklemini özelinde Zonguldak halkının %89,2'si hayatta her şeyin bir amaç ve anlamı olduğuna inanırken; % 12'si hayatın anlamsız ve boş olduğunu düşünmektedir. Katılımcılar ikilem durumunda bırakıldıklarında ise 14,5'i hayatta anlam arayışına gerek olmadığını gününbirlik yaşamının esas olduğunu belirtmiştir. Yalnız yaşayanlar (%24); çocuk sahibi olmayanlar (%18,6); evli olmayanlar (%18,5) hayatı amaçsız gününbirlik yaşanan bir olgu olarak göremeye daha eğilimlidirler.
- Katılımcıların %92,7'si hayata anlam katanın insanın inançları olduğunu; %92,1'i her şeyin Yüce Allah tarafından bir hikmetle planlandığını; %79,6'sı hayata anlam katanın ahiret inancı olduğunu belirtirken; yalnız yaşayanlarda oranların düştüğüne şahit olunmaktadır. Katılımcıların %63,8'i hayatın anlam ve amacını belirlemek için inançların desteğini zorunlu görürken %66,4'ü hayatın ancak zevk alındığında anlamlı olabileceğini düşünmektedir. Katılımcıların %53,5'i aileleri için iyi yaşam standartları hazırlayabilmeyi; %45,6'sı güçlü ve itibarlı bir kişi olmayı; %70'i insan olarak var olmayı hayatın anlamı olarak görmektedir.
- Katılımcıların %73'ü hayatın amaçsız ve boş olduğu görüşüne karşı çıkmaktadır. %83,5'i hayatın ancak kutsal bir amacının olabileceğini belirtirken; %38,8'i büyük başarılar kazanmayı; %13,1'i iyi bir ev, araba ve markalardan giyinmenin hayatın amacı olabileceğini belirtmektedir. Katılımcıların %44,3'ü daha iyi bir toplum, %44,2'si daha iyi bir ülkede yaşamak için çalışmayı hayatının amacı olarak görürken bu oran ilginç şekilde üst öğrenim kademelerine doğru düşüş göstermektedir. Milletine hizmet etmeyi hayatın amacı olarak görenlerin oranı ise %68,9 olurken insanlığa hizmet %54,6 değerini almıştır.
- Katılımcıların %77,3'ü "Yaşadığım dünyada iyi ve güzele dair bir şey bulamıyorum" görüşünü reddetmiştir. Kendini ruhsal bir bıkkınlık içinde hisseden ve hayattan zevk alamadığını belirtenlerin oranı ise toplamda %17,5 olmuştur. Ruhsal bıkkınlık içinde olma açısından en sorunlu grup yalnız yaşayanlar (%22,3) ve evli olmayanlar (%21,1) olmuştur. Katılımcıların %75,7'si geleceğe umutla baktığını belirtirken; ancak %39,8'i çocuklarının daha iyi bir dünyada yaşayacağına inanmaktadır. Katılımcılardan %89,6'sı sıkılıp daraldığında inançlarından güç almaktadır.

Aile Değerlerine İlişkin Bulgular:

- Araştırma örneklemini özelinde Zonguldak halkının % 87,1'i evliliği kutsal bir sözleşme olarak değerlendirmektedir. Evliliği profan bir anlayışla sade bir çıkar anlaşması olarak değerlendirenlerin oranı örneklem genelinde % 18,8 olurken bu oran yalnız yaşayan bireylerde %26,3'e kadar çıkmaktadır. Katılımcıların geneli itibariyle % 9'luk bir oran evliliği modası geçmiş bir olgu olarak tanımlarken ilginç bir şekilde 11-20 yıl arası evli olanlarda evliliği modası geçmiş bir olgu olarak tanımlama oranı %15,8'e kadar çıkmıştır. İnsanların nikâhsız birlikte yaşamalarını normal görenlerin oranı %16 düzeyinde gerçekleşirken bu oran yalnız yaşayanlarda %25,2 ile en yüksek değere ulaşmıştır.
- Katılımcıların %93,6'sı ailenin din ve maneviyatına; %84,7 ise gelenek ve göreneklerine bağlı olması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların % 89,2'si ailede çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretmesi gerektiğini savunmaktadır. Değişim ihtiyacı doğduğunda ona ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerden vazgeçilebileceğini düşünenlerin oranı %32,2 olurken; gençlerin, bekâr veya yeni evlilerin, çocuk sahibi olmayanların, yalnız yaşayanların değişim için daha istekli olduğu görülmüştür. Katılımcıların % 80,7 gibi büyük bir çoğunluğu ise günümüz koşullarında ortaya çıkan aile tipinden endişe duymaktadır.
- Katılımcıların %57,7'si ailenin reisinin erkek olduğuna inanmakla birlikte kadınlar ve öğrenim durumu yüksek olanlar bu görüşe daha ihtiyatlı yaklaşmaktadır. Aile reisinin erkek olduğu görüşüne verilen desteğin kültürel veya sembolik olduğunu gösterir biçimde katılımcılar yüksek oranda (%89,9) aile içi kararların birlikte alınması gerektiğini düşünmektedirler. Katılımcıların %77,7'si çocukların evleneceği eşi kendilerinin seçmesine olumlu bakmaktadır.
- Katılımcıların büyük çoğunluğu (%89,2) aile içi sorunların şiddet ve baskı ile çözülemeyeceğini belirtirken; kadınlar (%93,5) erkeklere (%86,1) göre daha yüksek değerler almışlardır. Örneklemin %75,7'si kocanın hiçbir durumda eşine şiddet uygulama hakkı olmadığını belirtmişlerdir. Kocanın eşine şiddetini onaylamayanların oranı kadınlarda %81,8; erkeklerde ise %71,1 olarak gerçekleşmiştir. Aile içi uyuşmazlıkların çözümünde aile büyüklerine başvurmaya destek %63,1; bir uzmana başvurmaya ise %72,4 olarak gerçekleşmiştir.
- Katılımcıların %88,7'si sadakati evliliğin temeli olarak görmektedir. Erkeğin aldatmasını affedilebilir bir davranış olarak görmeyenlerin oranı %78,2; kadının aldatmasının affedilebilir olmadığını düşünenler ise %77,4 olmuştur. Çapraz analizlerde her iki soruda da katılımcıların hemcinsini koruyan bir anlayışla hareket ettiğini gösteren sonuçlara ulaşılmıştır. Toplamda %77,1'lik bir oranla katılımcıların büyük çoğunluğu evlilik dışı cinsel ilişkinin asla affedilemeyeceğini belirtmiştir. Evlilik dışı cinsel ilişkiyi onaylamama konusunda kadınların erkeklere göre daha kararlı bir duruş sergilemesi bulgular arasında yer almıştır.

- Ailenin geçiminden erkeği sorumlu görenlerin oranı %52,9; eşlerin birlikte sorumlu olduklarını düşünenlerin oranı ise %69,1'dir. Katılımcıların %38,7'si kadının esas görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu belirtmesine karşın, bu görüşe karşı çıkanların oranı %48,4 olmuştur. Katılımcılardan %62,7'si kadının ekonomik bağımsızlığına sahip olması gerektiğini belirtirken; %60,1'i çalışan kadının da çocuğuyla yeterince ilgilenebileceğini düşünmektedir. Söz konusu görüşlerin tamamına yakınında kadınların ve öğrenim durumu yüksek olanların kadının çalışmasını daha fazla destekledikleri belirlenmiştir.
- Katılımcıların büyük çoğunluğu (%76,9) çocukların anne babalarının kararlarına itaat etmesi gerektiğini belirtirken kadınların bu görüşe daha az (%70,4) destek verdikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların %82,7'si ebeveynlerin çocukların arkadaş tercihlerine karışabileceğini düşünmektedir. Çocuğun eğitiminde dayacağı onaylamayanların oranı %70,4 olurken, %18,7'si gerekirse dayanın mazur görülebileceğini belirtmiştir. Öte yandan kadınlar çocuğun eğitiminde dayığa daha fazla (%80,5) karşı çıkmaktadırlar. Çocuğun bakımından birinci derecede anne sorumludur görüşü %63,6 destek bulurken katılımcıların %31'i çocuk yapmanın kadının istediklerini yapmasını kısıtlayacağını belirtmektedir. Çocukların aile büyükleri ile aynı ortamda daha iyi yetiştirilebileceği görüşü % 69,6 oranında destek görmüştür.
- Eşler arasında sevgi bitse de belirli şartlarda evliliğin sürdürülmesi gerektiğini belirtenlerin oranı %58,8 olurken; katılımcıların %53,8'i anlaşılmayan eşlerin boşanması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların %70,5'i evlilikte sevgiyi olmazsa olmaz bir şart olarak görmemektedir. Ailesi için kendi mutluluğundan fedakârlık yapabileceğini belirtenlerin oranı %82,5 olurken; ailesinin iyiliği için her türlü sıkıntıya katlanabileceğini belirtenler %89,6 olmuştur. Katılımcıların %53,1'i eşler arasındaki bağın teminatı olarak çocuğu görmektedir. Zor zamanlarında ilk başvuracağı kişi olarak eşini görenlerin oranı ise %86,8 olmuştur.
- Katılımcıların %83,9'u bakıma muhtaç olan aile büyüklerine çocukları tarafından evde bakılması gerektiğini düşünmektedir.

Doç. Dr. Hasan MEYDAN

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	3
ÖNSÖZ	5
YÖNETİCİ ÖZETİ	7
1. GİRİŞ	19
1.1. Hayatı Anlamlandırma	21
1.2. Hayatı Anlamlandırmada Farklı Eğilimler ve Yansımaları.....	23
1.3. Aile Olgusu	26
1.4. Aile Çeşitleri	27
1.5. Tarihsel Süreçte Türkiye’de Aile	28
1.6. Ailenin İşlevleri: Anlam ve Değer Aktarımı	29
1.7. Ailedeki Değişim, Dönüşüm ve Nedenleri	34
1.8. Aile Değerleri ve Hayatı Anlamlandırmaya İlişkin Çalışmalar ve Değerlendirmesi	36
1.9. Araştırmanın Amacı.....	39
1.10. Araştırmanın Yöntemi	40
1. 11. Verilerin Yorumlanması.....	41
2. BULGULAR VE YORUMU	43
2.1. Sosyo-Demografik Bulgular	45
2.2. Zonguldak’ta Hayatın Anlamı.....	49
2.2.1. Hayatı Anlamlı Bulma Durumu	49
2.2.2. Hayatta Anlamın Kaynağı.....	56
2.2.2.1. Hayatı İnançlarla Anlamlandırma	56
2.2.2.2. Hayatı Kazanç, Güç, Başarı ve Mutluluk ile Anlamlandırma....	64
2.3. Hayatın Amacı	71
2.3.1. Hayatta Amacın Varlığı	71
2.3.2. Hayatın Amacını Belirleyen Dinamikler	73
2.4. Hayatla Barışık Olma	84
2.5. Gelecekte Umutlu Olma	89

3. ZONGULDAK'TA AİLE DEĞERLERİ	91
3.1. Evlilik ve Aileye Yüklenen Anlam	93
3.2. Aile, İnanç ve Gelenekler	98
3.3. Aile İçi Kararlar	106
3.4. Aile İçi Uyuşmazlıkların Çözümü	111
3.5. Sadakât	120
3.6. Ailenin Geçimini Sağlama	127
3.7. Çocuk Yetiştirme.....	143
3.8. Evliliği Sürdürme ve Duygusal Bağ.....	156
3.9. Aile Büyüklerinin Bakımı.....	168
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	173
KAYNAKÇA	178

Tablolar

Tablo 1: Yaş.....	45
Tablo 2: Cinsiyet.....	45
Tablo 3: Gelir Durumu Algısı.....	46
Tablo 4: Öğrenim Durumu.....	46
Tablo 5: Güncel evlilik durumu?.....	47
Tablo 6: Çocuk sahibi olma durumu.....	47
Tablo 7: Evlendiği yaş.....	48
Tablo 8: Kiminle Yaşıyor.....	48
Tablo 9: Ailenin birlik-beraberlik ve mutluluğunu puanlama.....	49
Tablo 10: Hayatta her şeyin bir amaç ve anlamı olduğuna inanırım.....	50
Tablo 11: Hayat anlamsız ve boştur.....	50
Tablo 12: Evlilik durumu* Hayat anlamsız ve boştur.....	51
Tablo 13: Hayat günübirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur.....	52
Tablo 14: Evlilik durumu* Hayat günübirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur.....	53
Tablo 15: Çocuk sahibi olma durumu* Hayat günübirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur.....	54
Tablo 16: Kiminle yaşıyor* Hayat günübirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur.....	55
Tablo 17: Hayata anlam katan şey insanın inançlarıdır.....	56
Tablo 18: Hayatta yaşanan her şeyin Yüce Allah tarafından bir hikmetle planlandığına inanırım.....	57
Tablo 19: Kiminle yaşıyor*Hayatta yaşanan her şeyin Yüce Allah tarafından bir hikmetle planlandığına inanırım.....	58
Tablo 20: Hayata esas anlam katanın ölümden sonra ulaşacağımız gerçek hayat olduğuna inanıyorum.....	59
Tablo 21: Evlilik durumu*Hayata esas anlam katanın ölümden sonra ulaşacağımız gerçek hayat olduğuna inanıyorum.....	59
Tablo 22: İnsanın hayatın anlam ve amacını belirlemek için inançların desteğine ihtiyacı yoktur. Her insan kendi anlam ve amacını kendisi belirleyebilir.....	60
Tablo 23: Cinsiyet* İnsanın hayatın anlam ve amacını belirlemek için inançların desteğine ihtiyacı yoktur. Her insan kendi anlam ve amacını kendisi belirleyebilir.....	61

Tablo 24: Güncel Evlilik Durumu*İnsanın hayatın anlam ve amacını belirlemek için inançların desteğine ihtiyacı yoktur. Her insan kendi anlam ve amacını kendisi belirleyebilir	62
Tablo 25: Kiminle yaşıyor*İnsanın hayatın anlamını belirlemek için inançların desteğine ihtiyacı yoktur. Her insan kendi amacını kendisi belirleyebilir	63
Tablo 26: Hayattan zevk alabiliyorsam hayat anlamlıdır	64
Tablo 27: Öğrenim durumu* Hayattan zevk alabiliyorsam hayat anlamlıdır	64
Tablo 28: Hayat daha çok kazanabildiğim sürece anlamlıdır.....	65
Tablo 29: Öğrenim durumu* Hayat daha çok kazanabildiğim sürece anlamlıdır.....	66
Tablo 30: Benim için hayatın anlamı dünyada aileme iyi yaşam standartları hazırlayabilmekten ibarettir.....	66
Tablo 31: Öğrenim durumu*Benim için hayatın anlamı dünyada aileme iyi yaşam standartları hazırlayabilmekten ibarettir.....	67
Tablo 32: Çocuk sahibi olma durumu* Benim için hayatın anlamı dünyada aileme iyi yaşam standartları hazırlayabilmekten ibarettir.....	68
Tablo 33: Hayata anlam katan şey güçlü ve itibarlı bir kişi olmayı başarabilmektir.....	69
Tablo 34: Öğrenim durumu* Hayata anlam katan şey güçlü ve itibarlı bir kişi olmayı başarabilmektir	70
Tablo 35: Hayatın anlamı insan olarak var olmanın kendisidir.....	70
Tablo 36: İnsanın dünyaya gelişinde özel bir amaç aramaya gerek yoktur. Gelişmiş bir canlı olarak var olduk. Hepsi bu... ..	72
Tablo 37: Çocuk sahibi olma durumu* İnsanın dünyaya gelişinde özel bir amaç aramaya gerek yoktur. Gelişmiş bir canlı olarak var olduk. Hepsi bu... ..	72
Tablo 38: İnsan hayatının kutsal bir amacının olduğuna inanıyorum	73
Tablo 39: Hayatta en büyük amaç büyük başarılar kazanmaktır	74
Tablo 40: Öğrenim durumu* Hayatta en büyük amaç büyük başarılar kazanmaktır	74
Tablo 41: İyi bir evde oturmak, iyi bir araç kullanmak ve iyi markalardan giyinmek; işte hayatın amacı budur	75
Tablo 42: Benim için hayatın amacı daha iyi bir toplum içinde yaşayabilmek için çalışmaktan ibarettir	76
Tablo 43: Öğrenim durumu* Benim için hayatın amacı daha iyi bir toplum içinde yaşayabilmek için çalışmaktan ibarettir.....	76
Tablo 44: Benim için hayatın amacı daha iyi bir ülkede yaşayabilmek için çalışmaktan ibarettir	77

Tablo 45: Öğrenim durumu* Benim için hayatın amacı daha iyi bir ülkede yaşayabilmek için çalışmaktan ibarettir.....	78
Tablo 46: Milletime hizmet etmek hayattaki en önemli amacımdır.....	79
Tablo 47: Cinsiyet*Milletime hizmet etmek hayattaki en önemli amacımdır.....	79
Tablo 48: Benim için hayatın amacı insanlığa hizmet etmek için çalışmaktan ibarettir.....	80
Tablo 49: Evlilik durumu* Benim için hayatın anlamı insanlığa hizmet etmek için çalışmaktan ibarettir.....	81
Tablo 50: Çocuk sahibi olma durumu*Benim için hayatın anlamı insanlığa hizmet etmek için çalışmaktan ibarettir.....	82
Tablo 51: Yaşamın amacı daha çok mutluluk elde etme çabasıdır.....	83
Tablo 52: Çocuklarıma iyi bir gelecek bırakmak hayattaki en önemli amacımdır.....	83
Tablo 53: Yaşadığım dünyada iyi ve güzele dair bir şey bulamıyorum.....	84
Tablo 54: Evlilik durumu* Yaşadığım dünyada iyi ve güzele dair bir şey bulamıyorum.....	85
Tablo 55: Ruhsal bir bıkkınlık içindeyim, hayattan tat alamıyorum.....	86
Tablo 56: Evlilik durumu* Ruhsal bir bıkkınlık içindeyim, hayattan tat alamıyorum.....	87
Tablo 57: Kiminle yaşıyor* Ruhsal bir bıkkınlık içindeyim, hayattan tat alamıyorum.....	88
Tablo 58: Sıkılıp daraldığım zamanlarda inançlarımdan güç alırım.....	89
Tablo 59: Geleceğe her zaman umutla bakarım.....	89
Tablo 60: Çocuklarımız bugünkü dünyadan daha iyi bir dünyada yaşayacak.....	90
Tablo 61: Evlilik kutsal bir sözleşmedir.....	93
Tablo 62: Evlilik ihtiyaçtan kaynaklanan karşılıklı çıkar anlaşmasıdır.....	94
Tablo 63: Kiminle yaşıyor* Evlilik ihtiyaçtan kaynaklanan karşılıklı çıkar anlaşmasıdır.....	95
Tablo 64: Evlilik modası geçmiş bir olgudur.....	96
Tablo 65: Evlilik durumu* Evlilik modası geçmiş bir olgudur.....	96
Tablo 66: İnsanlar nikâhsız da birlikte yaşayabilmelidirler.....	97
Tablo 67: Kiminle yaşıyor* İnsanlar nikâhsız da birlikte yaşayabilmelidirler.....	98
Tablo 68: Aile dini ve manevi geleneklerine bağlı olmalıdır.....	99
Tablo 69: Aile gelenek, görenek ve adetlerine bağlı olmalıdır.....	99
Tablo 70: Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir.....	100

Tablo 71: Yaş* Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir	101
Tablo 72: Güncel evlilik durumu* Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir	102
Tablo 73: Çocuk sahibi olma durumu*Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir.....	103
Tablo 74: Kiminle yaşıyor*Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir	104
Tablo 75: Aile çocuklarına erken yaşta dini bilgileri öğretmelidir	105
Tablo 76: Günümüz koşullarında ortaya çıkan aile tipi beni endişelendiriyor	105
Tablo 77: Ailenin reisi erkektir	106
Tablo 78: Yaş*Ailenin reisi erkektir.....	107
Tablo 79: Cinsiyet*Ailenin reisi erkektir	108
Tablo 80: Öğrenim durumu* Ailenin reisi erkektir.....	109
Tablo 81: Aile ile ilgili kararlar, tüm aile üyelerince ortak alınmalıdır.....	110
Tablo 82: Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir.....	110
Tablo 83: Aile içi sorunlar şiddet ve baskı ile çözülemez.....	111
Tablo 84: Cinsiyet*Aile içi sorunlar şiddet ve baskı ile çözülemez.....	112
Tablo 85: Kadın itaat etmediğinde kocası şiddet uygulayabilir	113
Tablo 86: Cinsiyet* Kadın itaat etmediğinde kocası şiddet uygulayabilir	114
Tablo 87: Aile içi uyuşmazlıklarda aile büyüklerine başvurmalıdır	115
Tablo 88: Cinsiyet*Aile içi uyuşmazlıklarda aile büyüklerine başvurmalıdır	115
Tablo 89: Çocuk sahibi olma durumu*Aile içi uyuşmazlıklarda aile büyüklerine başvurmalıdır	116
Tablo 90: Aile içi uyuşmazlıklarda uzman danışmana /psikolog vb. başvurulmalıdır.....	117
Tablo 91: Yaş*Aile içi uyuşmazlıklarda uzman danışmana/psikolog vb. başvurulmalıdır.....	118
Tablo 92: Cinsiyet*Aile içi uyuşmazlıklarda uzman danışman/psikolog vb. başvurulmalıdır.....	119
Tablo 93: Eşler arasındaki sorunlar asla ev dışına taşınmamalıdır.....	120
Tablo 94: Evliliğin temeli sadakattir	121
Tablo 95: Erkeğin aldatması asla affedilemez.....	121
Tablo 96: Cinsiyet*Erkeğin aldatması asla affedilemez.....	122
Tablo 97: Kadının aldatması asla affedilemez	123
Tablo 98: Cinsiyet*Kadının aldatması asla affedilemez.....	124

Tablo 99: Ailede erkeklerin sadakatsizlikleri hoş görülebilir.....	124
Tablo 100: Ailede kadınların sadakatsizlikleri hoş görülebilir	125
Tablo 101: Evlilik dışı cinsel ilişki asla affedilemez	125
Tablo 102: Cinsiyet* Evlilik dışı cinsel ilişki asla affedilemez	126
Tablo 103: Ailenin geçiminde eşler eşit derecede sorumludur	127
Tablo 104: Cinsiyet*Ailenin geçiminde eşler eşit derecede sorumludur.....	128
Tablo 105: Ailenin geçiminden erkek sorumludur	128
Tablo 106: Yaş*Ailenin geçiminden erkek sorumludur	129
Tablo 107: Cinsiyet*Ailenin geçiminden erkek sorumludur	130
Tablo 108: Öğrenim durumu*Ailenin geçiminden erkek sorumludur.....	131
Tablo 109: Güncel evlilik durumu*Ailenin geçiminden erkek sorumludur	132
Tablo 110: Çocuk sahibi olma durumu*Ailenin geçiminden erkek sorumludur	132
Tablo 111: Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir	133
Tablo 112: Yaş*Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir	134
Tablo 113: Cinsiyet*Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.....	135
Tablo 114: Eğitim durumu*Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.....	136
Tablo 115: Güncel evlilik durumu*Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir	137
Tablo 116: Çocuk sahibi olma durumu*Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.....	138
Tablo 117: Kadın ekonomik bağımsızlığına sahip olmalıdır.....	139
Tablo 118: Cinsiyet* Kadın ekonomik bağımsızlığına sahip olmalıdır.....	139
Tablo 119: Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenebilir	140
Tablo 120: Cinsiyet* Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenebilir.....	141
Tablo 121: Kiminle yaşıyor*Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenebilir.....	142
Tablo 122. Çocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmelidir	143
Tablo 123: Cinsiyet* Çocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmelidir	144
Tablo 124: Anne-baba çocuklarının arkadaş tercihine karşıabilir	144
Tablo 125: Çocuğun eğitiminde gerekirse dayak kullanılabilir	145
Tablo 126: Cinsiyet*Çocuğun eğitiminde gerekirse dayak kullanılabilir	146
Tablo 127: Çocuk bakımından birinci derecede sorumlu annedir.....	147
Tablo 128: Evlilik durumu* Çocuk bakımından birinci derecede sorumlu annedir	147
Tablo 129: Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar	148

Tablo 130: Yaş*Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar	149
Tablo 131: Öğrenim durumu*Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar	150
Tablo 132: Çocuk sahibi olma durumu*Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar	151
Tablo 133: Kiminle yaşıyor*Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar	152
Tablo 134: Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler	153
Tablo 135: Evlilik durumu*Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler	154
Tablo 136: Çocuk sahibi olma durumu*Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler.....	155
Tablo 137: Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir.....	156
Tablo 138: Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir.....	157
Tablo 139: Yaş*Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir	158
Tablo 140: Cinsiyet*Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir.....	159
Tablo 141: Öğrenim durumu*Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir	160
Tablo 142: Güncel evlilik durumu*Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir	161
Tablo 143: Çocuk sahibi olma durumu*Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir	162
Tablo 144: Evlilikte sevgi zorunlu değildir	163
Tablo 145: Anlaşamayan eşler boşanmaktan kaçınmamalıdır	164
Tablo 146: Yaş*Anlaşamayan eşler boşanmaktan kaçınmamalıdır.....	164
Tablo 147: Ailemin iyiliği için kendi mutluluğumdan fedakârlık yapabilirim.....	165
Tablo 148: Ailemin iyiliği için her türlü sıkıntıya katlanabilirim	166
Tablo 149: Eşler arasında duygusal bağın teminatı çocuktur	166
Tablo 150: Cinsiyet*Eşler arasında duygusal bağın teminatı çocuktur	167
Tablo 151: Zor zamanlarda başvuracağım ilk kişi eşim olmalıdır	168
Tablo 152: Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca evde bakılmalıdır	169

1. GİRİŞ

1. Giriş

1.1. Hayatı Anlamlandırma

Anlamlandırma insanın varlığa ve varoluşa ilişkin temel sorulara cevaplar arama sürecini ifade eder. İnsan kendisinin ve kendisi dışındaki varlıkların var olmasının ne anlama geldiğini (geleneksel tabirle söylersek hikmetini), bu varoluşu nasıl açıklaması gerektiğini; var oluşun amaç ve sorumluluklarını; var olmaktan duyulan mutluluğun sürdürülebilir olmasını sağlayacak açıklamaları aradıkça hayatını anlamlandırmaya çalışıyor demektir. İnsanın kendisinin ve diğer varlıkların nasıl ve niçin var olduğu, hayattaki amaç ve görevlerinin neler olduğu, bu amaç ve görevleri hangi ilke ve değerler doğrultusunda yerine getirmesi gerektiği ve bu dünyadaki rolü tamamladığında kendini bekleyen akıbetin ne olduğu sorularının cevabı hayatın anlamını ifade eder. Bu cevaplara dair hazır kalıplar insana içinde yetiştiği kültür tarafından sunulsa da hazır cevapların içselleştirilmesi ve insanın kendine özgü cevaplara ulaşma çabası hayat boyu sürer.

İnsanın anlam arayışı onun benlik bütünlüğü için vazgeçilmez bir unsurdur. Yapılan araştırmalar insan hayatının bir anlamı olduğu düşüncesinin insanın ruh ve beden sağlığını olumlu etkilediğini göstermektedir (Krause, 2009: 517-527). Varlığının hikmet ve amacının, bu hikmet ve amaçla bağlantılı görev, sorumluluk ve moral kaynaklarının farkında olan birey hayata daha pozitif bakma imkânı bulmaktadır. Bu imkân onun ruhsal ve bedensel bütünlüğünü olumlu yönde etkileme potansiyeline sahiptir. Hayatın bir anlamı ve amacının olduğu fikri, özellikle de gençlerin böyle bir tutanağa sahip olması, giderek yaygınlaşan usanmışlık, depresyon, uyuşturucu ve alkol kullanımı, intihar gibi problemlerin üstesinden gelmekte önemli bir dayanak noktasıdır (Crawford ve Rossiter, 2006: 11).

Hayatı boş ve anlamsız olarak algılamak psikiyatride anomi olarak adlandırılan bir rahatsızlığa işaret etmektedir. Derinden hissedilen bir amacın yokluğu, kişinin kendine ve dostlarına yabancılaşması, anominin özelliklerindedir. Hatta kimi yazarlara göre günümüzde psikiyatrinin en önemli sorunlarından biri, hastalarına anlam sağlayacak bir teorik çerçeveden yoksun oluşudur. Özellikle nörotik hastaların,

içinden kendilerine baktıkları kavramsal bağlam, onlara ne anlam, ne yön, ne de umut sunabilmektedir (Sayar, 2013: 17-18).

İnsanın kendini, varlığı ve var oluşu anlamlandırışı onun tüm tutum ve davranışlarını belirleyen temel bir üst anlatı oluşturur. Örneğin varlığı ve var oluşu Yüce Allah ile anlamlandıran samimi bir mümin için, önüne konulan bir tabak yemek farklı bir anlam kazanarak “nimet” sıfatı kazanmış ve onunla ilişkisi bu anlam üzerinden belirlenmeye başlamış olur (Meydan, 2015: 48). Merter’in belirttiği gibi insan ve varlığı tanımlayış biçimimiz insanlarla ilişkimizin biçimini belirler (Merter, 2013: 240). İnsan kişiliğini libido ve tanatos’a mahkum süfli bir varlık olarak tanımlayan kişi karşısındaki insana da bu iki olgu üzerinden muamele yapar.

İnsanı ve varlığı anlamlandırış biçimimiz daha genel anlamda medeniyetimizin temel değerlerini belirler. Çünkü medeniyet, anlamın değerler ve maddi kültür unsurları ile somutlaşmış biçimini ifade eder (Meydan, 2015: 48). Wright (Wright, 2000: 10)’ın belirttiği üzere insan bir medeniyet inşasına yöneldiğinde ve hayatın en nihai anlam, amaç ve keyfiyeti sorularına muhatap olduğunda rutin davranışlardan anlamlı bir yaşantıya geçildiği görülür. Anlam arayışı rutin ve pratik olandan çıkıp aşkın bir teoriye dayandığı için medeniyete mahreç olma özelliği taşır. Medeniyetin ruhu olup ona hayat verir.

İnsan için iki anlam kurmadan bahsedebiliriz. Birincisi toplumsal düzeyde kurulan anlamdır. İnsanın kendini ve varlığı nasıl anladığına ilişkin inançlar, amaçlar, hedeflere ilişkin nispeten objektiflik kazanmış değerlendirmelerden oluşan üst anlatılardır. İkincisi ise bu toplumsal düzeydeki anlamın birey tarafından özgünleştirilmesi ve özel durumlara uygulanması ile ortaya çıkan anlamlandırma. Global anlam hayatın içinde ve kriz anlarında durumsal anlam olarak görünür olur (Park, 2011: 405, 406). Bir yönüyle toplumsal anlamlandırmalar toplumun değer havuzunu oluştururken bu değer havuzundan istifade ederek birey tarafından oluşturulan özgün değer sistemi bireyin belli durumlarda nasıl hareket edeceğine dair kılavuz görevi yapar.

Anlamlandırmanın doğası ve fonksiyonlarını anlayabilmek için bir takım soruların cevaplanması açıklayıcı sonuçlar verir. Bu sorular anlamlandırmanın içeriği, nasıl oluştuğu, bireysel ve toplumsal işlevleri ve kaynaklarına ilişkin sorulardır. Anlamlandırmayı akademik bir bakış açısıyla çok yönlü olarak inceleyebilmek için bu dört boyuta ilişkin cevapları aramak kaçınılmazdır. Anlamlandırmanın doğası üzerine bu tarz bir değerlendirme yapan Crawford ve Rossiter (2006: 30-59)’e göre birey açısından anlamlandırmanın içeriği bireyin sahip olduğu bilgi, anlayış, yorum, inanç, duygu, değerler, eğilim, ilgi ve ihtiyaçların karşılıklı etkileşimi ile meydana gelir. Duygu ve bilincin karşılıklı etkileşimi ile oluşur. Aşkın olana ilişkin soru ve cevaplar, hayatın

---

1 Libido ve Tanatos Freud’un insanı ve tüm eylemlerini yalnızca cinsellik ve saldırganlık güdülleri ile açıkladığını ifade etmek için kullanılan kavramlardır.

amacı, idealler ve umutları barındırır. Birey, bir anlama sahip olduğunu, işler kötü gittiğinde bile olaylara ince bir nükte ile yaklaşarak; panik anlarında sakin kalmayı başararak gösterir. Bilgece sözler, değer yüklü cümleler, şiirsel ifadeler ile dua ve ibadetler anlamlandırmanın dışı vurma biçimlerindedir.

Hayatı anlamlandırmanın birey için gördüğü fonksiyonların başında motivasyon kaynağı olma özelliği gelmektedir. Bireyin düşünce, eylem ve yaşamı inşa edişteki kararlılığı onun hayata yüklediği anlamla ilintilidir. Anlamlandırma ruhsal bir çaba, işler kötü gittiğinde yeniden canlanma için içsel bir kaynaktır. Anlamlandırmanın bir diğer önemli fonksiyonu değerlendirme standartları sağlamasıdır. Birey en üst anlatisini referans alarak kendisinin ve başkalarının düşünce ve davranışlarının sağlamasını yapar. Bireyin söz ve davranışlarında açıktan veya imalı biçimde dışı yansıyarak onun yaşam stiline yön verir. Böylelikle hayatın sıradanlaşması ve mekanizm ile baş etmeyi sağlar. Deneysel araştırmalar ve literatür incelemelerinin gösterdiği üzere güçlü bir anlamlılık duygusu bedensel ve ruhsal iyi oluşa destek olur (Park, 2011: 205).

Anlamlandırmayı toplumsal ve kültürel boyutuyla ele aldığımızda anlamın kültürde vücut bulan anlamın kişisel anlamlandırma için referans noktası olduğu görülür. Toplumda anlam, çoğu zaman dini kurum ve semboller tarafından temsil edilir ve değer yargıları ile uygulamalar içinde kendini gösterir. Toplumda anlamı taşıyan kültürel unsurlar arasında toplumun dil ve edebiyat mirası ile mitleri ve efsaneleri önemli yer tutar. Toplumsal anlamlandırmadaki değişim ve dönüşümler çoğu zaman politik karar ve uygulamalarla hayata yansır. Bir yönüyle politikacılar toplumda farklı anlamlandırma biçimleri arasında diyalog sağlama sanatını icra ederler.

Toplumda anlam karmaşasının ve anlamsızlaşmanın artması ise toplumsal çatışmalar veya çözümlerinin nedenleri arasında yer alır. Ortak anlamlar üretemeyen toplumlarda iç karışıklıkların çoğalması beklenir. Son yıllarda sık dile getirildiği üzere anlamsızlaşma, insanlığın anlam bunalımı ve bunların neden olduğu sosyal, psikolojik ve hatta fizyolojik rahatsızlıklar anlamın sosyal fonksiyonuna ilişkin önemli göstergelerdir. Toplumsal açıdan anlamlandırma çoğunlukla yavaş ilerleyen bir sürece işaret ederken bazı çarpıcı olaylar (savaş, terör vb.) kültürel anlamlandırmayı hızlı ve derinden de etkileyebilir.

1.2. Hayatı Anlamlandırmada Farklı Eğilimler ve Yansımaları

Kur'an-ı Kerim, insanı olay ve olguların ardındaki anlamları araştırmaya ve anlamlı bir hayat yaşamaya davet eder. "Varlığımızın delillerini, (kâinattaki uçsuz bucaksız) ufuklarda ve kendi nefislerinde onlara göstereceğiz... (Fussilet, 53)" ayeti ile evrendeki her şeyin bir ayet, bir işaret olarak yaratıldığını; "Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri boş ve abes olarak değil ancak hak ve hikmetle yarattık... (Hicr, 85)" ayeti ile anlamlılığın en temel göstergesi olan bir amaç ve gayenin varlığını; "Yeryüzünde

gezip dolaşın da, Allah ilk baştan nasıl yaratmış bir bakın. İşte Allah bundan sonra (aynı şekilde) ahiret hayatını da yaratacaktır. Gerçekten Allah her şeye kadirdir (Ankebut, 20)." ve "Bu insanlar, devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yerin nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı? (Gâşiye, 17-20)" ayetleri ile de insanları, var oluşun ardındaki anlamları keşfetmeye çağırmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in insandan vahye dayalı ayetleri ile açıktan talep ettiği anlamlandırma görevi aslında yaratılışa dayalı olarak insanın fitratına yerleştirilmiş ayetlerle de güçlendirilmiştir. Zira insanda hayatın anlamını öğrenme, yorumlama, inşa etme ve sorgulamaya yönelik içsel bir yatkınlık vardır (Meydan, 2015: 43). Bu yatkınlık ile insan tarih boyunca her dönemde varoluşu açıklayan meta anlatıların arayışı içine girmiştir. Bu arayış ise çoğunlukla dini inanç ve felsefi kanaatler tarafından kapsamlı bir şekilde cevaplandırılabilmiştir. İnsanın din ve inançları anlamlandırma ihtiyacının sonucudur. Nitekim insanların nasıl/niçin dindar olduklarını açıklamaya çalışan modern dönem psikolojik yaklaşımlarının en önemlilerinden birisi tabiatdaki olaylara anlam yüklemenin (yükleme kuramı) inancın temelini oluşturduğu tezine dayanmaktadır (Ok, 2007: 47-48).

Bazı araştırmacılar geçmişte hayatın anlamına dair verilerin çoğunun kurumsal yapılar ve dini gelenekler tarafından kültürel olarak sağlandığını, günümüz toplumlarında her şeyin sorgulandığını ve insanların artık kendilerine mahsus anlamların peşinden daha fazla koştuklarını iddia etmektedir (Crawford ve Rossiter, 2006: 25). Post modernizmin bireyselliği ön plana çıkartan söylemleri ile paralel şekilde bu tespit büyük oranda haklı olmakla birlikte bu günün insanının anlamlandırma süreçlerinde geleneksel dini yapılardan uzaklaştıklarını kabul etsek bile onlara anlam çerçevesi sunma pozisyonuna yükselen çeşitli kültürel, felsefi, ekonomik vb. etkilerin varlığı göz ardı edilemez? Kanaatimizce günümüz insanı pragmatik bir tavırla gittikçe çeşitlenen hazır anlam çerçeveleri arasından kendisine en iyi şekilde sunulanı almaktadır.

Din insana hayata dair üst düzey bir manevi çerçeve sunar; insan ve evrene aşkın bir gücün esrarını taşıyan kompleks bir yapı anlamı katar. Öte yandan din ve inançlar içindeki anlamlar güçlü bir şekilde kültürel anlamlarla boyanmış olabilir veya zamanla yeni düşünce biçimleri dinlerin geleneksel olarak suna-geldikleri anlam havzalarını derinden etkileyebilirler. (Crawford ve Rossiter, 2006: 29). Öte yandan anlam arayışında dinin merkez olma özelliği kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Kimisi için inançlar anlam kurmanın tam merkezinde yer alıp ondan kaynaklanan değerler günlük hayatın tamamına yayılırken kimisi için gerektiğinde müracaat edilen bir tatlandırıcı vazifesi görebilmekte hatta bazen tamamen anlamlandırma gayretlerinin dışında tutulmaya çalışılmaktadır (Park, 2011: 409).

Günümüzde geleneksel anlam yapılarından daha etkili bir şekilde kendilerini bu günün insanına sunabilen anlam çerçevesinden bahsetmek mümkündür. Bu anlam çerçevelerinin başında güç, haz ve tüketim odaklı yaşamayı en üst anlam veya değer olarak gören anlayışlar gelmektedir. İnsanlara hayatın amacının daha fazla

lezzet, daha fazla güç elde etmek olduğu, kutsal ve etiğe ilişkin ne varsa hepsinin boş olduğu anlayışını fısıldayan bu anlam dünyası geleneksel toplum ve kişilik yapılarını derinden sarsmaktadır. Bu anlayışlar kaçınılmaz biçimde duygu ve düşünce dünyamızı ben-aşkıcılıktan (diğerkamlık), ben-merkezciliğe, iyilikseverlik ve dayanışmadan güç devşirmeye, kendimiz dışındaki insan ve varlıklara emanet nazarı ile bakmaktan araçsallaştırmaya doğru evirmektedir. Bu evrimin birey ve toplum hayatındaki etkileri ise oldukça yıkıcıdır.

Hayatın anlam ve gayesini hiçe sayan ve veya onu sadece haz ve güçle tanımlayan bir anlayış sonuç itibariyle doğal kaynakların kullanımında hoyrat davranıp felakete, zevk arayışında sınır tanımayıp gençleri mahveden araçları yaygınlaştırmaya, toplumun temel yapı taşı olan aileyi sürdürecektel temel değerleri hor görüp toplum yapısında derin kırılmalara, güç ve kazanç elde etmeyi her şeyin başı görüp bu uğurda yalan-dolan, aldatma, zulüm ve haksızlığı meşrulaştırmaya zihinsel zemini hazırlamaktadır.

Teker teker her insanın ve toplumsal davranışların ardında bu davranışlara yön veren çoğunlukla yanlış yorumlanmış değer dünyalarının olduğunu düşünürsek dünyadaki mevcut ekonomik ve sosyal adaletsizliklerin ve sömürülerin ardındaki hayatı anlamlandırma biçimlerine ilişkin önemli varsayımlarda bulunabiliriz. Kanaatimizce boşanma oranlarındaki artışlar, evliliklerde sevgi ve saygının hızla tüketilmesi bize yetiştirdiğimiz gençlerde hayatın anlamına ilişkin bir eksiklik bıraktığımız mesajını vermektedir. Zira insanın hayatı anlamlandırışı bir bütün olarak en üst anlatisını oluşturmakta, değer sisteminin zirve değeri olarak tüm tercihlerine yön vermektedir.

İnsanın hayatı anlamlandırışına bağlı olarak şekillenen değerlerin pek çok özelliğinden ve yaşamın içinde çok sayıda işlevinden söz etmek mümkündür. Bireysel davranışları etkilemesi, hayat içerisinde ikilemde kalma durumunda karar vermeyi kolaylaştırması, bireysel algı ve gerçeğin yorumlanmasını etkilemesi, davranışları kontrol etmeyi sağlaması gibi özelliklerinden bahsedilebilir (Güçlü, 2015: 720). Ayrıca değerlerin toplum ya da bireyleri birleştirici bir rol oynadığı, insanların yaşamlarında seçim yapmaları için rehberlik yapıp yol gösterdiğini, neyin doğru neyin yanlış olduğunu ve yaşamın anlamının ne olduğu gibi temel soruların cevaplanmasında da değerlerin büyük rolü olduğunu söyleyebiliriz.

İnsan, davranışlarını, değerlere dayanarak gerçekleştirmekte ve hem kendisinin hem de başkalarının davranışlarını değerlendirmede değerleri standartlar olarak kullanmaktadır. İnsanlar arası ilişkilerin en özel ve yoğun biçimini gördüğümüz aile kurumu da hayatı anlamlandırma, değer sistemi ve davranışlar arasındaki bu ilişkiden bağımsız değildir. Tarihin her döneminde olduğu gibi bu gün de insanlar hayata yükledikleri anlam çerçevesinde değerlere sahip olmakta ve bu değerler doğrultusunda davranışlar sergilemektedir. Sonuçta günümüz ailesinin akıbeti, aile değerleri ve aileye ilişkin tutumlar hayata yüklenen anlamla ilişkili hale gelmektedir.

1.3. Aile Olgusu

İnsanlığın en temel sosyal kurumlarından birisi olan aile, zaman içerisinde toplumdan topluma yapı ve fonksiyonelliği değişse de toplumların vazgeçilmez sosyal ünitesi olma işlevini her daim yerine getirmiştir. İnsanlık tarihinin en eski müesseselerinden olan ailenin ortaya çıkmasında maddi unsurlardan çok manevi unsurların ağır bastığı bir gerçektir. Çünkü aile bireylerini birbirine bağlayan en önemli öge manevi değerlerdir. İnsanlığın en eski ailesinden bugünkü modern aileye kadar hep söz konusu olan, bu manevi değerler sistemi olmuştur.

Modernleşme ile ortaya çıkan ve hayatın tüm yönlerini derinden etkileyen ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler aileyi manevi değerlerden uzaklaştırarak karmaşaya, belirsizliğe, çözümsüzlüğe sürükleyecek hızlı değişimlere yol açmıştır. Bu değişimler neticesinde, toplumumuzda pek çok problemin ortaya çıktığı görülmüş ve toplumsal yaşamın temel kurumlarından olan aile de bu durumdan etkilenmiştir. Toplumsal hayatta meydana gelen bu hızlı değişiklikler, sanayileşme, konformizm ve kentleşme gibi faktörlerin katkısı ile aile içi problemlerin çoğalmasına neden olmuştur. Bunların beraberinde getirdiği aile değerlerindeki zayıflama, geçmişe nazaran daha belirgin hale gelmiştir. Dini, milli, manevi ve ahlaki hassasiyetin zayıflamasıyla aile içi şiddet, aile içi iletişimsizlik, aldatma, manevi değerlerin azalması, genç ve ebeveyn ilişkilerindeki uçurum, huzursuzluk ve tüm bunların neden olduğu ruhsal problemlerde de artış göstermiştir. Bu problemlerin çözüme kavuşturulması dini, milli ve manevi değerlerimizin iyi bilinip, sonraki kuşağa aktarılmasına ve aile kurumuna sahip çıkılmasına bağlıdır.

Aile, hangi çağda ve hangi kültürde olursa olsun insan topluluklarının karakteristik bir özelliğini oluşturur. Son zamanlarda kültürler üzerinde yapılan bilimsel araştırmalar, aile olmadan yeryüzündeki toplumların hiçbirisinin varlık gösteremediği yönünde bulgular ortaya koymaktadır (Gökçe, 1991: 210). Bu sebeple her toplumda ailenin önemli bir yere sahip olduğu ve toplumu oluşturan kurumların başında yer aldığı söylenebilir. Bu derece önemli bir kurum olan aile üzerinde açıklamalara geçmeden önce, aile kavramının tanımlanması, yapı ve fonksiyonları dikkate alınarak çeşitleri hakkında bilgi verilmesi konunun daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

Toplumun temel birimi olan ve tarih boyunca hemen hemen tüm toplumlar da var olan ailenin, evrensel bir tanımını yapmak imkansızdır. Çünkü tarih boyunca toplumlar nasıl değişikliklere uğramışsa aile de hem boyutları hem yapısı hem de işlevi bakımından büyük dönüşümler geçirmiştir (Gökçe, 1976: 46-47; Kennel, 1966: 3). Bu nedenle aileyi tek bir tanımla açıklamak zordur. Çünkü tanımlar zamana, topluma, dinlere, coğrafyaya, bilim dallarına ve bilim adamlarına göre farklılık göstermektedir. Bu tanımlardan en yaygın ve bilinenlerinde aile; "aynı kan, ırk ve atadan gelen şahısların bütünü", (Meydan Larousse, "1979; 190) "akrabalık ilişkisiyle birbirine

bağlanan fertlerin bir araya getirdiği topluluk” (Aydın, 2000: 196) “samimi ve yüz yüze ilişkilerin sürdürüldüğü en küçük fakat en önemli sosyal kurum”,(Nirun, 1997: 5) “anne, baba ve çocuklardan kurulu topluluğa verilen ad” (*Meydan Larousse*, 191) şeklinde tanımlanmaktadır.

Diğer taraftan farklı iki cinsiyetteki insanın, tek başına yetersizlik duygusunu aşmak için oluşturduğu tarihin en eski kurumu (Budak, 1990; 195) olarak kabul edilen aile, çocuk açısından, sosyal yaşama katılmak için hazırlıkların yapıldığı ve deneyimlerin kazanıldığı bir ortam; yetişkinler açısından ise mutluluğun hakim olduğu, şiddetli gerilim ve sıkıntılar karşısında dayanışmanın en iyi şekilde elde edildiği bir sığınma yeri özelliğini taşır (Karataş, 2001: 90).

Zaman içinde aile ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Ancak, konuyla ilgili detaylı bilgiyi ilgili eserlere (Ozankaya, 1996: 357. Türk Dil Kurumu, 1998: 50; Kağıtçıbaşı, 61; Gordon, 2003: 94) bırakarak aile kavramı hakkındaki ifadelerimizi, aşağıdaki tanımla noktalamak istiyoruz. Aile, “İçimizdeki çevreyle en sıcak ilişkide bulunduğumuz, zaman, mekan, duygu, düşünce, toplum ve kültür çevresi, biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, bugüne dek toplumda oluşturulmuş kültürel ve dinsel zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal birimdir” (Subaşı, 2004: 137).

Yapılan tanımlardan hareketle, ailenin toplumun temelini oluşturup benzer amaçlarla kurulduğunu, sadece perspektif açısından birbirinden farklılaştığını söylemek mümkündür. Aile, tanımlarının farklı olmasının yanında çeşitliliği olan da bir kurumdur.

1.4. Aile Çeşitleri

İnsanlık tarihi kadar eski olan ailenin tanımı yapılırken de ifade edildiği üzere tüm sosyal kurumlar gibi aile kurumu da toplumsal gelişmeye paralel olarak yapısal ve fonksiyonel olarak değişebilmektedir. Bu değişim, toplumdan topluma farklılık gösterebildiği gibi, aynı toplum içindeki aileler arasında da farklılık gösterebilmektedir (Zimmerman, 1964: 186). Bu sebeple her toplulukta farklı aile tipleri ortaya çıkmıştır.² Bunlardan biri de geleneksel geniş aile ve çekirdek ailedir.

2 Konu bağlamında belirtilebilecek belli başlı kategoriler şunlardır: Le Play’in oluşturduğu mirasın gelişine göre aile çeşitleri: Ataerkil aile, Kök aile ve Kararsız aile. Durkheim’in temel aldığı toplumsal gelişme basamaklarına göre aile çeşitleri: Totem ailesi, Anaerkil aile, Babaerkil aile, Pederi aile, Soy ailesi ve Modern aile. Yerleşim yerine göre aile çeşitleri: Büyük kent ailesi, Kasaba ailesi, Gecekondu ailesi, Köy ailesi ve Göçebe ailesi.

Otoriteye göre aile çeşitleri: Babaerkil (pederşahi) ve Anaerkil (maderşahi) aile.

Eşlerin sayısına göre aile çeşitleri: Tek eşli (Monogami) ve çok eşli (Poligami). Aile çeşitleriyle

Geleneksel geniş aile, içinde büyük ana ve babaların, dede ve torunların birlikte yaşadıkları aile tipidir. Bu aile tipi kırsal kesimde yaygın olarak görülen ve özellikle sanayi öncesi toplumlara özgü ortaya çıkan aile örneğidir (Kuran, 1991: 365; Aydın, 196). Babadan torunlara intikal eden yatay ve genişlilik içinde ortaya çıkabildiği gibi, akrabaları da içine alacak bir genişliğe ulaşabilmektedir. Modern aileye ya da kent ve kasaba ailesine göre genç kuşaklar (çocuklar ve torunlar), uzun bir süre aile çatısı altında tutulurlar. Bu yüzden kuşaklar içinde meydana gelen evlilikler de aile çemberinde gerçekleştirilebilir. Geleneksel ailenin en önemli özelliği, aile içindeki statü farklılığıdır. Yaşlı gençten, ergen çocuktan, erkek kadından daha yüksek konumdadır. Konumu en düşük grup ise, gelin gibi aileye yeni katılan kişilerdir (Zimmerman, 191). Genelde tarıma dayalı toplumların aile türü olan geniş ailenin birçok işlevi vardır (Erdentuğ, 327; Donuk, 1982: 158-168; Yörükoğlu, 1983: 141; Kasapoğlu, 1990: 51; Dönmezer, 1994: 201).

Çekirdek aile ise, ana-baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan ailedir (Dönmezer, 101. Armağan, 1988: 140). Sanayi devrimi, uzay çağı, sanayi ötesi toplum, bilgi çağı, iletişim çağı vb. kavramlarla nitelenen toplumsal değişimlerin aile yapısı üzerinde de önemli etkilerinin olduğu bir gerçektir (Nirun, 8; Kılıoğlu, 1990: 18). Günümüzde kent toplumunun ailesi, çekirdek aile özellikleri taşımaktadır. Geleneksel aileye göre işlevleri daralmıştır (Yazan, 1991: 961). Büyük aile dayanışmasına dayalı hizmetlerin bir kısmı (sağlık, emniyet, çocuk bakımı için tesis, işsizlik sigortası gibi) çekirdek aile yapısının bulunduğu toplumlarda devletin işlevleri haline gelmiştir (Atalay, 1991: 884).

Yukarıda ifade edilen aile çeşitlerinin her toplumda benzer şekilde yaşandığını söylemek mümkün değildir. Değişmeyen tek gerçek, yapı ve işlevleri açısından farklılıklar olsa bile ailenin, her çağda ve her toplumda yer almış evrensel bir kurum olduğu gerçeğidir.

1.5. Tarihsel Süreçte Türkiye’de Aile

Aile, toplumsal yapıyı meydana getiren temel kurumların başında yer alır. Bu nedenle aile geleneksel toplumlarda olduğu gibi modern toplumların da önemli bir toplumsal kurumudur. Birey sayısı ve işlevleri ile geçmişten günümüze değişerek her dönemde yeni bir form ve işlev kazanan aile, insanlık tarihinin başlangıcından beri toplumsal bir yapı olarak varlığını sürdürmüştür. Zaman içerisinde nicelik olarak değişmesine rağmen, temelde erkek, kadın ve çocuklar bu yapının her şeklinde içinde yer almışlardır (Doğan, 2003; Ortaylı, 1991; Tabakoğlu, 1992).

Günümüz Türkiye’sinin mirasçısı olduğu Osmanlı toplumunda, ailenin temel

---

ilgili geniş bilgi için bkz. (Erdentuğ, 1998: 321-357; Topçu: 2001: 21; Canatan-Yıldırım, 2009: 25-26).

üretim birimi olduğu, bu sebeple bütün geleneksel toplumlarda olduğu gibi geniş aile tipinin yaygın olduğu görülmekle birlikte, (Ortaylı, 2000: 74) tereke (miras) defterlerine göre, miras bırakan kişinin bir eve sahip olduğu, dolayısıyla fiilen var olan karı-koca ve çocuklardan (bazen anne ve baba ilavesiyle) oluşan bir çekirdek aile yapısına da sahip bir toplum olduğu anlaşılmaktadır (Tabakoğlu, 1992: 86-87). Şunu hemen belirtmek gerekir ki, idari açıdan çekirdek aile yapılanması pratik olarak görülmüşse de, günlük yaşamın ihtiyaçları ve üretimin zorluğu çalışma şartlarında Osmanlı ailesi, çekirdek ailenin yaşam kalıplarından çok, geniş ailenin yaşam ve üretim kalıplarına uymaya meyillidir (Turan, 1992: 83).

Yenileşme dönemi olarak bilinen 18. yüzyılın sonlarından itibaren ise, Osmanlı ailesi için fiili durum klasik-İslami aile tipi yerine, batılılaşma-yenileşme süreci içinde Batı türü ailenin hakim olmaya başladığı açıkça görülmektedir. Ancak, tıpkı diğer toplumsal kurumlar gibi, sosyo-kültürel süreçten soyutlanmış bir aile değildir. Dolayısıyla kendisinden önceki dönemin izleri ile yaşadığı dönemin etkilerini taşıdığını ifade edebiliriz ama 18. yüzyıl sonlarında başlayan yenileşme dönemi artık çözümü Kanun-ı Kadim'de değil daha çok Batı'da aradığı da bir gerçektir (Ortaylı, 2002: 76-77). Öyle anlaşılıyor ki, yenileşmenin açtığı değişimler toplumsal kurumların diğer örneklerinde (siyaset, hukuk, sanat, ahlak vs.) olduğu gibi aile kurumunda da değişmelere yol açmıştır. Ancak aile kurumundaki değişimler yapısal olmaktan çok aile bireylerinin rol ve işlevlerinde olduğu (Baykara, 1992: 191) bu sebeple, aile hayatının toplumsal bünyenin yaşadığı değişime eşdeğer olarak görünür etkilere açıldığı da söylenebilir. Bu durum geleneksel Osmanlı ailesini yenileşme dönemine özgü bir aileye dönüştürecek boyuta gelmiştir, diyebiliriz (Akyüz, 2001: 93).

Cumhuriyet dönemi Türk ailesi, toplumsal değişimin doğasına uygun olarak ailede karakteristik değişme ve dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olarak değerlendirilebilir. Bu dönemin aile yapısı Cumhuriyetin temel felsefesine uygun olarak Batılılaşmanın empoze ettiği kültürel dönüşümleri yaşayacak; bu çerçevede modernleşmenin görünür etkisiyle de şekillenecektir (Eröz-Güler, 1998: 38).

1.6. Ailenin İşlevleri: Anlam ve Değer Aktarımı

Aile, toplumu oluşturan en küçük birim, toplum yapısının en temel göstergesidir. Önce eşlerle başlayan daha sonra çocuk ve diğer akrabalarla büyüyen aile, toplumu oluşturmaktadır. Toplumda insanın kalbi konumunda olan aile, kuşkusuz karşılıksız sevgi ve fedakârlığın ilk ve en yoğun hissedildiği, milli, manevi ve ahlaki değerlerin aktarıldığı önemli bir kurumdur. Böylesine önemli bir işleve sahip olan ailenin öncelikle biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, eğitim, kültürel işlevi (Kır, 2011 :381) olmak üzere pek çok işlevleri vardır. Çalışmanın sınırları içerisinde kalarak ailenin dini/manevi işlevinden kısaca bahsetmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Ailenin en önemli işlevlerinden birisi, üyelerine dini inançları kazandırmak ve

onlara dini, ahlaki bilgileri öğretmek, dini kurum olarak ibadetlerin uygulamasını organize etmektir (Gökçe, 218). Genelde eğitimin özelde ise din eğitiminin gayesi; bireyin kendini tanıması, fitratının korunması, çocuğun yaratılış amacına uygun olarak yetiştirilmesi, iyiye ve doğruya ulaştırılmasıdır (Bayraktar, 1984: 9-11). Kısaca çocuğu topluma kazandırmaktır. Bunun da yapıldığı ilk ve en önemli yeri ailedir. Eğitimin ailede başladığı düşünülürken, değer aktarımı konusunda ailenin önemi açıkça görülmektedir. Çünkü toplumsal yapıyı oluşturan ve temel kurumlardan olan aile, değerlerin benimsenmesinde, yaşatılmasında ve yaygınlaştırılmasında önemli roller üstlenir.

Dini değerlere önem veren Türk toplumunda, aile bütünlüğünün ve huzurun sağlanmasında dinin ayrı bir rolü vardır. Çünkü dinden gelen aile ve ailenin değerlerine ilişkin mesajlar, İslam dininin en önemli öğretileri arasında yer almaktadır. İslam dini diğer konularda olduğu gibi aile konusunda da bilgiye dayalı ve ahlak merkezli bir yapının temel referanslarını Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberin örnek uygulamalarında göstermiştir.

Şüphesiz İslam dini, bir aile içinde olsun veya olmasın fertlere hitap eder, onların inançlarını biçimlendiren ilkeler ve davranışları düzenleyen kurallar koyar. Bu inançların ilk şekillendiği yer aile olduğu için de aile yapısının korunmasına büyük önem verir. Ailenin korunması, bireyin ve toplumun huzurunun sağlanmasında büyük rol oynar. Çünkü huzurlu bireylerden oluşan aileler, huzurlu bir toplumu meydana getirir. Bu yüzden ailede huzur, ailenin birliği ve devamının ön şartıdır. Bir ülkenin geleceği, içerisinde dengeli, sağlıklı, milli ve manevi değerlerle donatılmış, kişilik sahibi bireylerin yetiştirildiği aile kurumuyla mümkündür.

Yaygın olarak kullanılan tanımlara göre değer kavramı "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" "bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç" (www.tdk.gov.tr, 2017; Güngör, 1993, Köknel, 2007) şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımlara baktığımızda değerın insanın varlığı anlamlandırma ve değerlendirme çabasının sonucu olarak ortaya çıkıp zamanla topluma mal olarak toplumun ortak mirasını oluşturan öğeler olduğunu söyleyebiliriz.

Birey tarafından iyice içselleştirilen değerler bireyin gelecekte ne şekilde davranmasının beklendiğine dair bizlere yol gösterir. Zira hem bilişsel hem de duygusal yönden iyice içselleştirilen değerler bireyin davranışlarına yön veren, onların devamlılığını ve düzenliliğini sağlayan inanç veya standartlar haline dönüşmüştür (Kaymakcan ve Meydan, 2012: 2). Bireye davranış standardı ve tercih imkanı sağlayan değerler farklı açıdan bu tercihe yol gösterir: Haz açısından (mutluluk-acı) epistemolojik açıdan (doğru-yanlış), etik açıdan (iyi-kötü), estetik açıdan (güzel-çirkin), dini açıdan (sevap-günah), ekonomik açıdan (değerli değersiz) vb. Bu alanların her

birinde bireylerin sahip olduğu değerler bir sarkaç gibi olumludan olumsuzla farklı tonlarda tercihler ortaya koymalarına neden olur.

Değerler üzerine yapılmış tanımlamaların ortak noktası onların “kişinin davranış, duyu ve düşüncelerini yönlendiren güzellik, kıymet ve iyilik standartları” olduğu yönündedir (Suparka ve Johnson, 1975: VIII). Değerlerin tanımlanmasında ortaya çıkan estetik, ekonomik ve etik alanı kuşatan çok boyutluluk onların eğitime de yansımıştır. Değerler eğitimi kavramı günümüzde duyuşsal alana ait öğrenmeler için bir çatı kavram görevi görmektedir. Ahlaktan estetiğe, cinsellik eğitiminden sağlık eğitimine kadar farklı içerikler bu isim altında eğitime konu yapılabilmektedir. Değer kavramının aksiyolojide edindiği geniş anlam alanı düşünöldüğünde bu doğru bir anlayıştır. Ancak değerler eğitimi din eğitimi açısından ele almayı düşündüğümüzde ve değerler eğitiminin günümüzde daha çok ihtiyaç duyulur bir alan haline gelmesinin nedenlerine baktığımızda geniş değerler eğitimi perspektifi içinde ahlaki alana yönelik bir odaklanmaya ihtiyaç olduğu anlaşılmalıdır (Kaymakcan ve Meydan, 2012: 1).

Toplumun önemli yapı taşlarından olan aile, çocuğun değerler ve ahlak eğitiminde en etkili kurumdur. Ailenin bu önemi onun çocukla münasebetinde diğereğitici kurumların ulaşması mümkün olmayan bazı özelliklere sahip olmasından kaynaklanır. Öncelikle aile çocuğun ilk ve en önemli ahlak öğretmenidir. Çocuğun körpe yeteneklerini ilk keşfedecek ve işlemeye başlayacak olan ailedir. Öte yandan bireyin değer kazanımının en hızlı ve etkili olduğu, karakter teşekkölünün en hızlı cereyan ettiği çocukluk döneminin en uzun periyodu aile içinde geçmektedir. Günümüzde kişilik gelişiminin hayat boyu süren bir olgu olduğu genel anlamda kabul görmekle birlikte çocukluk dönemlerinde ailede alınan eğitimin temel oluşturucu etkisi hemen herkes tarafından kabul edilmektedir.

İyi ve kötü seçenekler arasından birini seçme ve uygulama gücü olan insanın, ahlaki görevlerinin başında, karakterini eğitmek gelir. Ahlakın güzelleşmesi, iyi bir karakter eğitimi ile mümkün olur. Bunun da temelini atılacağı ilk yer ailedir (Aybey, 2015: 205). Pedagoglar, çocukların gelecekte uyumlu ve başarılı olabilmeleri için, en sağlıklı ve sağlam eğitim yollarını geliştirme çabasındadırlar. Her ne kadar kişilik gelişiminin insanın hayatı boyunca sürdüğü kabul edilse de kişilik gelişmesi ve şekillenmesinde temel çocukluk döneminde atıldığı gerçeği geçerliliğini korumaktadır. Çünkü çocukta kişiliğin gelişmesinde objelerden daha çok kişiler etkilidir. Özellikle çocuğun anne-babası ve kardeşleriyle sıkı ve sürekli teması değer ve ahlak oluşumunda önemli rol oynadığını söyleyebiliriz.

Adler (2005)'e göre karakterin oluşumunda etkisi en derin ve en kalıcı izlenimler, hayatın ilk beş yılında yaşanan aile hayatının izlenimleridir. Çocuğun yaşam üslubu dört beş yaşına kadar belirlenir. Bu yıllar içinde sağlıklı bir karakter için çocukta toplumsallık ve uyum yeteneğinin gelişmesi şarttır. Beş yaş dolayında bir çocuğun karakteri çevresine karşı öyle sağlam bir şekilde belirlenir ki, çocuk yaşamının geri

kalanında az çok aynı doğrultuyu izler. Russell (1999) ise çocuk altı yaşına geldiğinde ahlak eğitiminin aşağı yukarı tamamlanmış olması gerektiğini belirtir. Sonraki yaşlarda gerekli erdemleri çocuk, bu yaşa kadar edinilmiş olan iyi alışkanlıkların ve uyarılmış olan tutkuların sonucu olarak kendiliğinden geliştirmelidir. Yalnızca ilk ahlak eğitiminin ihmal edildiği ya da kötü verildiği durumlarda sonraki yaşlarda yapılacak çok şey kalır.

Ahlak ve değerler eğitiminde ailenin çocuk üzerindeki etkisi sadece çocukluk dönemine mahsus değildir. Ebeveyn erken çocukluk dönemi sonrasında okul ve diğer toplumsal kurumlar eliyle gerçekleşen ahlak eğitimine katkıda bulunma hatta yön verme pozisyonundadır (Berkowitz ve Bier, 2004). Ahlak eğitiminde ailenin önemi denilince genelde çocukluğun ilk dönemlerinde ailenin tek etkili araç olması akla gelmektedir. Oysa sadece erken çocukluk döneminde değil çocuk okula başladığında, ergenlik dönemine geldiğinde hatta iyice sosyalleşip toplumun bir ferdi olduğunda da ailenin fonksiyonu devam etmektedir. Bu nedenle aile hayatını ahlak ve değerler eğitimi için hem güçlü bir hazırlık devri hem de bu sürece yön verici en önemli faktör olarak kabul etmek daha doğru bir yaklaşımdır.

Ailede değerler çok küçük yaşlarda ve bir bütün olarak hayatın anlamı gibi en üst değerlerle bağlantılı olarak öğrenildiği için bu öğrenmeler kolay sökülüp atılmayacak kadar derin bir şekilde yerleşir. Bunun en önemli nedeni çocuğun kendisini ailesi ile her yönden özdeşleştirmesidir. Değerlerin kazanımında ve kişilik oluşumunda en etkili öğrenme yollarından birisi özdeşim kurmadır. Çocuk için ilk özdeşim kurulacak kişi aile içindeki yakınlarından biri, büyük ihtimalle de anne baba olmaktadır. Çocuk anne babasının veya diğer aile fertlerinin rollerini kapma yeteneğine bağlı olarak onlarla özdeşleşirler (Fersahoğlu, 1998; Aydın, 2005; Hökelekli, 2009).

Ailede en önemli ahlaki özdeşleşme objesi annedir. En kuvvetli vicdan, annesinden ancak iyi davranışlar yapınca sevgi gören ve genellikle annesi tarafından sıcak karşılanan çocuklarda görülmüştür. Bunun yanında elbette ki babanın disiplin ve otoritesinin, güç ve aktivitesinin çocuğun vicdan gelişiminde, annenin rolünü bütünleyici bir etkisi bulunmaktadır (Hökelekli, 2009).

Çocuk ailenin kendisini toplumda konumlandırış biçimi, hayata bakışı, insanı anlamlandırma biçimi, inanç ve ideolojileri gibi pek çok faktörü bir bütünlük içinde aileden alır. Bu alış esnasında sevgi ve güven duyguları diğer eğitimsel faktörlerin hiçbirisiyle olmadığı kadar etkindir. Aileye fitri bir sevgi ve güven duygusu ile bağlı bir şekilde ve çok yönlü bir şekilde değerleri alan çocukta bu değerler daha köklü hale gelmektedir.

Değerlerin kazanılması daha çok sosyal öğrenme ile mümkündür. Değerler hakkında birtakım bilgileri öğrenmek değerlerin yaşanması için yeterli değildir; bu bilgilerin sosyal hayatta yaşanabilirliğinin görülmesi ve bizzat yaşanarak tecrübe edilmesi gerekir. Ailede özdeşleşme, model alma ve anne babayı taklit etme şeklinde

başlayan değerlerin yaşanarak öğrenilmesi süreci, okuldan ve çevreden edinilen bilgi ve tecrübeyle gelişir ve bireye has bir keyfiyet kazanır.

Eğitim tarihinde önemli yere sahip Salzman (1744 – 1811), Pestalozzi (1746 – 1827) gibi pek çok pedagoğ çocuğa iyilik ve fenalık hakkında uzun boylu bilgi vermeden önce ona iyi ve kötü hareketlerin yaşatılması, yaşayarak bilgi ve görgü kazandırılmasını öğütler. Buna göre ahlak ve hayata dair birçok görgü ve bilginin temeli ailede kazanılır. Çocukların kötü yetiştirilmesi aile hayatında; kötü örneklik, çocukları iyi gözlemlememek ve eğitimin şeklindeki hatalardan kaynaklanır. Çocuklara bol öğüt verirken aile hayatında bu öğütlere muhalif yaşantılar sergilenirse çocuklarda iyi ahlakın gelişmesini bekleyemeyiz. Aile eğitimi bozuk olduğu müddetçe iyi bir nesil yetiştirmek mümkün değildir (Kanad, 1948).

Değerlerin çocukluk dönemi boyunca uyanması ve gelişmesi çocuğun ruh sağlığı ve sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için büyük öneme sahiptir. Bu ise ancak anne-baba ve öğretmenlerin çocuğun potansiyelini fark etmeleri ve işlemeleri ile gerçekleşir. Kişiliğin manevi yönü ihmal edilmeyip doğru yetiştirilebilen çocuk çevreyle sağlıklı ilişkiler kurar, insanı ve varlığı duygusuz ve değersiz birer madde yığını olarak görmez ve zor anlarda güçlü, ayartıcı faktörler karşısında dinç bir kişiliğe sahip olur (Meydan, 2015: 14).

Güçlü bir manevi yapı sağlıklı bir kişiliğin temel elemanlarından biridir. Bu nedenle değerler ve ahlakın insan ve insanlık için önemi oldukça büyüktür. Öte yandan toplumsal yapının tanınmasında da değerlerin tespiti çok önemlidir. Türk toplumunun temeli olan ailenin tanınmasında ve aile yapımızı koruma üzerine politikalar geliştirilmesi, sağlıklı aile yapılarının sürdürülmesinde aileyi oluşturan fertlerin hayatı anlamlandırış biçimleri ve aileye bakışlarını belirleyen değerlerin önemli bir yeri vardır.

Hayatı kutsal bir yapı penceresinden değerlendiren bir birey için aile farklı bir anlam ifade ederken hayata haz veya tüketim merkezli bakan bir birey için aile farklı bir anlam ifade edebilmektedir. Her iki anlamlandırma biçimi sonuç itibarıyla aile bireyleri arasındaki ilişkilerin yürütülmesine ve sağlıklı aile ortamlarının devamlılığına da etki etmektedir. Hayatı haz ve tüketim merkezli anlamlandıran bir birey için aile maddi menfaatler üzerine kurulu bir yapı olduğu için haz ve menfaat paylaşımının zarar görmesi ailenin de temellerini sarsabilmektedir.

Değerler toplum içinde sosyal rollerle eşgüdüm içinde hayata yansır. Birey sahip olduğu değerleri yüklediği sosyal rollerin gerekleri ile birlikte yorumlayarak davranışa dönüştürür. Bir baba veya patron olarak, bir derneğin üyesi olarak davranışları hem o rolün kendine yüklediği anlam hem de çocukluğundan beri içinde yetiştiği kültürden kazandığı değer sistemi bütünlüğü içinde gerçekleştirir. Toplum; bireylerin rollerini dini, ahlaki, sosyal ve kültürel değerlerle çepeçevre kuşatarak yaşamasını sağlar. Çocuk ailede toplumsal rollere uygun davranışları öğrenirken bu davranışların ardındaki değerleri de öğrenmiş olur.

Aile-çocuk ilişkisindeki üç temel husus aileyi çocuğun kişilik gelişimi açısından önemli kılar: (i) Ailenin çocuk ile ilişkisi istikrarlıdır. Çocuklar birçok öğretmen değiş-tirtirken çoğunlukla tek bir aileye sahiptirler. (ii) Ailenin çocukla olan ilişkisi diğer eğitici ortamlarda nadiren ve belli bir düzeye kadar bulunabilen sevgi, güven, kabul edilme ve önemsenme gibi temel duygulara dayandığı için daha derinden etkilidir. (iii) Aile, ahlaki değerleri hayatın anlamına ve ahlaki hayat sürmenin sebeplerine dair daha geniş bir yaşam perspektifinin parçası olarak aktarır (Lickona, 1991). Ailede değerler çok küçük yaşlarda ve bir bütün olarak hayatın anlamı gibi en üst değerlerle bağlantılı olarak öğrenildiği için bu öğrenmeler kolay sökülüp atılamayacak kadar derin bir şekilde yerleşir (Kaymakcan ve Meydan, 194-195).

1.7. Ailedeki Değişim, Dönüşüm ve Nedenleri

Yapısı ve işlevi yer ve zamana göre kısmi olarak değişikliğe uğramış olsa da aile, ilk çağlardan günümüze kadar gelen ve dünyanın her bölgesinde varlığından söz edilen bir kurumdur. Toplumun temeli ve yapı taşı olarak kabul edilen aile, üstlendiği rol ve yerine getirdiği işlevleri ile geçmişten günümüze hemen her toplumun karakteristiğini yansıtmaktadır. Ancak konjonktürel gelişmelere bağlı olarak zaman içerisinde işlevleri ve yapısı itibariyle değişikliğe uğradığı da bir gerçektir.

Aile, ülkelerde ve dünyada meydana gelen değişim ve dönüşümlerin etki ve sonuçlarının en belirgin olarak izlendiği toplumsal kurumların başında gelmektedir. Aile, bireyi ve toplumu etkileyen bir kurum olduğu gibi aynı zamanda birey ve toplumdan da etkilenen bir sosyal kurumdur. Zaman içerisinde gerçekleşen her türlü değişim ve dönüşümün izlerine aile kurumunda rastlamak mümkündür. Bu değişim ve dönüşümler aile üzerinde kimi zaman olumlu kimi zaman da olumsuz, bazı durumlarda hem olumlu hem de olumsuz etkilere yol açmıştır (Ekici, 2014: 209-224).

Ailede geleneksel toplumdan modern topluma geçişte köklü değişimlerin yaşanmasını sağlayan en ciddi etken sanayileşmedir. Toplumsal yapıda ortaya çıkan her değişme başka bir unsuru da etkileyerek değişim ve dönüşüme sebep olabilmektedir. Özellikle ekonomik hayatta gerçekleşen değişiklikler aile yapısı ve fonksiyonları üzerinde de ciddi dönüşüme sebep olmuş, aileye yeni bir form ve işlev kazandırmıştır (Başbakanlık Aile Değerleri Araştırması, 2010: 29).

Sanayileşme bağlamında ailedeki yapısal dönüşümün ortaya çıkardığı en önemli unsur kentleşmedir. Kentleşme ile birlikte geleneksel aile yapısının yerini modern çekirdek aileye bıraktığı söylenebilir. Bununla birlikte günümüzde toplumsal değişimin ve küreselleşmenin etkisiyle geleneksel değerlerin yerini bazı yeni değerler almaya başlamıştır. Örneğin, itaatkârlık ve kanaatkârlık, artık eskisi kadar güçlü değerler değildir. İtaatkârlığın yerini akılcılık ve sorgulayıcılık, kanaatkârlığın yerini ise girişimcilik ve rekabet almaya başlamıştır. (Başbakanlık Aile Değerleri Araştırması, 2010: 7) Bilimsel ve ekonomik rekabet ve gelişimin çok hızlı bir şekilde gerçekleştiği

günümüz dünyasında hiçbir ebeveyn veya toplumun çocuklarını bu değer gruplarından uzak tutmaya çalışmasını beklemek mümkün değildir. Belki de bu nedenle gerçekten aranması gereken yol toplumsal ve geleneksel olanla bireysel ve yenilikçi olan arasında bir denge kurmaktır.

Ebeveyn değerlerinin, ebeveynlerin yerine getirdikleri işlevlerle de yakından ilişkili olduğunu söylemek gerekir. Ailenin ve ebeveynlerin çocuklara yönelik en önemli işlevinin genellikle sosyalleştirme ve kültür aktarımı olduğu ifade edilmektedir. Fakat özellikle hızlı değişimin yaşandığı modern toplumlarda ebeveynler sadece pasif bir kültür aktarıcı işlevini değil, aynı zamanda tahmin ettikleri gelecek hayata çocuklarını hazırlama işlevini de yerine getirmektedirler. Dolayısıyla ebeveynler çocuklarının gelecek hayatında önemli olacağına inandıkları değerler doğrultusunda onları yetiştirmeye çalışmaktadırlar (Inkeles, 1983). Hırs, özgüven, girişimcilik vb. değerlerin giderek önem kazandığı günümüz toplumunda ebeveynlerin çocuklarını gelecek hayata hazırlama adına, çocuk yetiştirmede söz konusu değerlere önem vereceği beklenebilir. Bu bağlamda, ebeveynlerin kültür aktarma işlevi ebeveynlerin "itaatkâr" çocuk değerinin, çocuğu tahmin edilen gelecek hayata hazırlama işlevi de "otonom" çocuk değerinin somutlaşmasını sağlamaktadır.

Değerler davranışları yönlendirme özelliğine sahip olduğundan ebeveyn değerlerinin çocuk yetiştirmeye ilgili tutum ve davranışları etkilemesi beklenebilir. Bu bakımdan ebeveyn değerlerinin (i) çocuklarda arzu edilen özelliklerin, (ii) çocuk yetiştirmeye ilgili arzu edilen yaklaşımın ve (iii) çocukların içinde büyütülebileceği en iyi ortamın nasıl olması gerektiğiyle ilgili iddianın temelinde bulunan kriterler olduğu kabul edilmektedir (Alwin, 2001, 113). Dolayısıyla ebeveyn değerleri "itaatkâr" çocuktan yana olan ebeveynlerle, "otonom" çocuktan yana olan ebeveynlerin, kendi çocuklarında görmeyi arzu ettikleri değerler ve çocuklarını yetiştirmek istedikleri ortam da birbirinden farklı olacaktır. Örneğin, ebeveyn değerleri daha ziyade "itaatkâr" çocuktan yana olan ebeveynlerin çocuklarında dindarlık, vatanseverlik, uyumluluk vb. değer gruplarını görmeyi arzu edecekleri ve çocuklarını söz konusu değerlerin hâkim olduğu bir ortamda yetiştirmek isteyeceği beklenebilir. Bu bağlamda, aileden sonra çocukların şekillenmesinde en etkili kurum olan okul büyük önem kazanmakta ve ebeveynlerin okul tercihinde ebeveyn değerlerinin etkisi kaçınılmaz görünmektedir.

Ebeveyn değerleri ile okulun temel aldığı değerler arasındaki uyumluluk düzeyi çocuğun sağlıklı bir sosyalleşme süreci yaşayabilmesi için büyük önem arz etmektedir. Pek çok neden ile birlikte bu nedenle de ülkeler eğitim sistemlerinde eğitimin genel amaçlarının ve bu genel amaçlara bağlı olarak özel amaçların belirlenmesinde toplumsal gerçekliği temel belirleyici olarak dikkate almak durumundadır. Toplumun sosyal ve kültürel sermayesi; demografik, ekonomik, politik ve hukuki durumu; güçlü ve zayıf yönleri, uzak ve yakın hedefleri eğitimin hedeflerini belirler (Sönmez, 2014: 18-21), Bu nedenle bir ülkenin eğitim sisteminin genel hedefleri o

ülkede yapılacak olan toplum analizlerine dayanır. Bu analizin yapılmasında çok boyutlu yöntemlerin takip edilmesi kaçınılmazdır. Toplumunu oluşturan ve çocuklarını okula gönderen velilerin önem verdiği değerlerin belirlenmesi de bu çok boyutlu yöntemin bir parçasıdır.

1.8. Aile Değerleri ve Hayatı Anlamlandırmaya İlişkin Çalışmalar ve Değerlendirmesi

Aile ve değerler konusu, sosyal bilimlerin oldukça dikkat çeken konuları arasında yer almaktadır. Bu nedenle son dönemlerde değer kavramı, üzerinde tartışmaların ve araştırmaların en fazla yapıldığı alanların başında gelmektedir.

Eğitimin ailede başladığı ve değerlerin öğretilen ve öğrenilebilen bir kavram olduğu gerçeğinden hareketle, değerler öğretimi ve değerler aktarımı konusunda anne-babalara ve eğitimcilerle büyük görev düşmektedir. Bu nedenle günümüzde eğitim alanında aile ve değerler önemsenmekte, özellikle değerlerin çocuklara nasıl aktarılacağı konusunda çalışma ve araştırmalar yapılmaktadır. Toplumsal hayatın en önemli temel taşlarından olan aile ve değerler üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen veriler bu alanda neler yapılmış ve neler yapılabilir sorularına cevap vermektedir.

1950 ve 1960'lı yıllarda saha araştırmalarının ülkemizde ciddi olarak kullanılmaya başlandığı gözlenir. Ancak aile araştırmalarında bugün bile belirli bir sistematik ve sürekliliğin yakalandığını söylemek zordur. 1980'li yıllarda ise aile üzerinde geniş ölçekli ilk ciddi çalışmaları ortaya çıktığı görülmektedir. 1987 yılında ilk defa gerçekleştirilen "Türk Aile Yapısı" araştırması ülkemizde aile konusunda yapılan ilk geniş kapsamlı çalışma olarak kayıtlara geçmiştir. 1980'li yıllara aynı zamanda aile kurumunun korunması ve geliştirilmesi için çeşitli hukuki ve kurumsal çalışmaların yapıldığı yıllar olmuştur.

Bu çerçevede Türkiye'de aile kurumuna vurgu yapan ilk hukuki düzenleme olan ve aileyi "Türk toplumunun temeli"³ kabul eden 1982 Anayasası'nın 41. maddesidir. İlgili madde; "ailenin huzuru, anne ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi" gibi devlete bazı yükümlülükler getirmektedir. Yine bu maddeye binaen ülkemizde modern kurumlar, toplumsal değişmeye bağlı olarak ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara uygun birimler oluşturma yönünde adım atmaya başlamıştır. Bu süreçte atılan ilk önemli adım ve uygulama Aile Araştırma Kurumu'dur.

29 Aralık 1989 tarihinde kurulan BAAK (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı) aile konusundaki ilk kurumsal düzenlemedir. Uzun bir süre gerekli ve

3 İlgili Anayasa maddesi şöyledir: "Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet ailenin huzur ve refahı ve özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır." (Pınar, 2010, Md., 41).

kalıcı hukuki dayanaklardan yoksun olarak faaliyetlerini sürdürmüş olan kurum, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM) adıyla 10.11.2004 tarihinde 5256 sayılı yasa ile hukuki bir statüye kavuşturulmuştur (www.athgm.gov.tr/tr/html/18513/Tarihce). Yine kadın ve çocuklar için gerekli önlemlerin alması görevini devlete yükleyen Anayasa'nın 41. Maddesine binaen 25 Ekim 1990 tarih ve 3670 sayılı yasa ile Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSGEM) kurulmuştur. Bu genel müdürlük Aile Araştırma Kurumu gibi uzun bir süre hukuki dayanaktan yoksun olarak varlığını sürdürmüş, ancak 6.11.2004 tarih 5251 sayılı yasayla kalıcı yasal statüsünü elde etmiştir (www.kadininstatusu.gov.tr/tr/html/19067/Tarihce).

1987 yılında ilk defa gerçekleştirilen "Türk Aile Yapısı" araştırması 1992 yılında tekrarlanmış ve ASAGEM (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü) tarafından yaptırılan 2006 "Aile Yapısı Araştırması" kapsamı ve sonuçları itibarıyla dikkat çeken araştırmalar olmuştur. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye genelinde 2010 yılında gerçekleştirilen Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması ise araştırma konumuzla yakınlığı açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın nicel verileri için örneklem büyüklüğü araştırma tasarımında 6000 hane halkı olarak belirlenmiştir. Örneklem seçiminde Türkiye evrenini temsil eden olasılıklı örneklem türlerinde iki aşamalı tabakalı küme örneklem kullanılmıştır. Araştırmada il, ilçe, köy seçimi tesadüfi örneklem yoluyla oluşturulmuş ve tüm işlemlerin sonucunda Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması için seçilen örneklem nihai dağılımı %57 il merkezleri, %22 ilçeler, %7 ilçe köyleri, %7 il köyleri ve %7 il kasabaları şeklinde gerçekleşmiştir. Yerleşim yerine göre kentlerde oturanlar örneklem %79'unu kırdı oturanlar %21'ini oluşturur. Belirlenen adreslerdeki hanelerde yapılan görüşmeler sonucunda 6035 kişilik bir örneklem büyüklüğüne ulaşılmış ve analizler bu veri üzerinden gerçekleşmiştir (Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması, 2010: 41).

Türkiye'deki ailelerin değer yapılarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada ailelerin, çocuğa bakışı, ebeveynlik rolleri, evliliğin temeli olan sadakat değerine ilişkin tutumları, aile içi şiddet, gelenek ve din, çocuğun davranış ve niteliklerine atfedilen öneme ilişkin pek çok konu karma yöntemle incelenmiştir. Araştırma sonucunda Türk aile yapısında halen "biz" bilincinin güçlü olduğu, ailelerde dini ve manevi değerlere bağlılığının yüksek olduğu, aile içinde güvenin yüksek fakat tanınmayan kişilere karşı zayıf olduğu, çocukların kendi ayakları üzerinde durabilen fakat aile uyumuna riayet eden bireyler olmalarının beklendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Aile konusunda ortaya konulan bu çalışmaların yanında Halil EKŞİ, İbrahim DEMİRCİ, Cemal YILDIZ, Füsün EKŞİ tarafından "Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Aile Değerleri" (Değerler Eğitimi Dergisi, 13 (29), 2015: 41-82) adlı çalışma bu konuda yapılmış önemli çalışmalardan biridir. Bu çalışmada öncelikle Almanya'da yaşayan Türklerin aile değerlerinin özelliklerinin belirlenmesi ve bu değerlerin araştırma kapsamına alınan değişkenlerden nasıl etkilendiğinin ortaya koyulması amaçlan-

maktadır (Ekşi ve arkadaşları, 2015: 51). Bu çalışmada Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün "Medya profesyonellerinin ve medyanın aile algısı" adlı araştırmasında geliştirilen Aile Değerleri Ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır (Ekşi, Demirci, Yıldız, 2010: 51). Daha sonra ölçek Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün "Türkiye'de aile değerleri araştırması" adlı araştırmasında veri toplama aracı geliştirilirken temel teşkil etmiştir (Turgut, 2010). Ölçek aile değerlerini geleneksellik bağlamında değerlendirmektedir. (Ekşi, Demirci, Yıldız, 2015: 52). Araştırmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde Aile değerleri alt boyutlarının puan ortalamalarından yola çıkarak Almanya'daki Türk göçmenlerin geleneksel aile değerlerini sürdürdükleri söylenmektedir. Anne-çocuk ilişkisi, akraba ilişkileri, çocuğun değeri, geleneksel aile değerleri, alt boyutlar geleneksel aile değerlerinin bir yansıması olarak görülebilir. Bu değerlerin puan ortalamaları 3.40'ın üzerindedir. (Ekşi, Demirci, Yıldız, 2015: 70-71).

Geleneksel değerler olarak düşünülebilecek evliliğe bakış ve kadının geleneksel rolleri boyutları diğer geleneksel değerlere göre daha düşük bir ortalamaya sahiptir. Duygusal bağ ve karar alma süreçleri değerlerinin puan ortalamaları incelendiğinde göçmenlerin ailedeki duygusal bağlara önem verdiği ve karar alma süreçlerinde demokratik ve katılımcı eğilim gösterdiği söylenebilir. Cinselliğe bakış ve farklı yaklaşımlar boyutları geleneksel aile değerlerinde uzaklaşarak marjinalleşen değerlerin bir yansıması olarak düşünülebilir. Bu değerlerin puan ortalamaları 2.50'nin altındadır. Bu sonuçlar göçmenlerin geleneksel aile değerlerinden uzaklaşmadıklarını göstermektedir (Ekşi, Demirci, Yıldız, 2015: 70-71). Değişkenler açısından bu alt boyutlar değerlendirildiğinde kadınların, Almanya'da doğanların, iki ve daha fazla çocuk sahibi olanların, erken evlenenlerin, ev hanımlarının ve öğrencilerin geleneksel aile değerlerini daha çok sürdürdükleri söylenebilir (Ekşi ve arkadaşları, 2015: 70-71).

Mehmet ERKOL'un "Türkiye'de Dini Hayatı Anlamlandırmak: Dindarlık Olgusu ve Dindarlığın Ölçülmesi" adlı çalışması da bu alanda yapılan çalışmalar arasında sayılabilir. Araştırmada Türkiye'de dini hayatı anlamlandırmak için onu etkileyen farklı boyutlar ele alınmış ve öncelikle dinin yeri, dindarlık kavramı, dindarlığın dönüşümü ve boyutları üzerinde durulmuştur. Dini hayatı analiz etmek için geliştirilen ölçeklerin ilk kez Batı'da geliştirilip uygulanmasının meydana getirdiği problemler üzerinde de durulan çalışmada Batı'da geliştirilen ve uygulanan dindarlık ölçekleri değerlendirilip, bunların Türkiye'de uygulanmasının yarattığı sorunlara dikkat çekilmiştir (Erkol, 2015: 131-161).

Türkiye'de değerler alanındaki çalışmalara öncülük eden Erol GÜNGÖR'ün Profesörlük tezi olarak hazırladığı "Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar" başlıklı çalışma, değerler psikolojisi alanında yapılmış ilk çalışma olarak kabul edilmektedir. Dört yıllık bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkan bu çalışmanın birinci bölümünde aynı alanda başkalarının araştırma ve teorilerine ait toplu bilgi verilmiş, ikinci kısımda ise araştırmanın teorik ve tecrübi yönleri anlatılmıştır. (Güngör, 2010: 3).

Araştırmanın amacını özellikle ahlaki değerler meydana getirmek olarak açıklayan Güngör, (2010, s. 4) sosyal bir varlık olmak, başka insanlarla ilişki halinde yaşamak demek olduğuna göre, böyle bir hayatın öncelikle ahlak değerlerine dayanması gerektiğini vurgulamaktadır. Öte yandan yazar, ahlaki değerler nelerden ibarettir, ahlak değerleriyle davranış arasındaki ilişki nedir, ahlak değerleri nasıl meydana gelir ve nasıl öğrenilir, benimsenir, ahlaki düşüncenin genel zihin gelişimi içindeki yeri nedir? vb. gibi soruların cevaplarını açıklamaya çalışmıştır. Çalışmasında ayrıca ahlak değerleriyle sosyal, iktisadi, estetik vb. değerler arasındaki bazı ilişkiler araştırılmış ve karşılaştırmalar yapılmıştır.

Gençliğin değer algıları üzerine yapılan bir diğer çalışma ise Meral ÇİLELİ tarafından gerçekleştirilen ve 1989-1995 yılları arasını kapsayan "Türk Gençliğinin Değer Yönelimindeki Değişimi" çalışmasıdır. Araştırma, Rokeach Değer Araştırması'nın Ankara'da 1989'da 2019, 1992'de 318 ve 1995'te 397 genç üzerindeki uygulamasıyla gerçekleşmiştir. Araştırma sonucu, Türk gençliğinin 1989'dan 1995'e kadar değer değişimlerinin, daha çok yarışmacı ve bireysel yönelimler içerdiğini ortaya koymuştur. (Çileli, 2000: 297-305).

1.9. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı "*Zonguldak'ta hayatın anlamı ve aile değerlerine ilişkin farklı bakış açılarını araştırarak toplumsal huzur ve sağlıklı aile ortamlarının devamlılığı için gerekli ihtiyaçların belirlenmesine katkıda bulunmaktır.*" Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıtlar bulunmaya çalışılacaktır:

- a) Zonguldak'ta yaşayanların hayatı anlamlı ve amaçlı bulma konusundaki eğilimleri nasıldır?
- b) Hayatın anlamını belirleme konusunda hangi kaynakları referans almaktadırlar,
- c) Zonguldaklıların aile değerlerine ilişkin yaklaşımları nasıldır?
- d) Aileyi güçlü kılan sevgi, işbirliği, sadakat, ortak karar alma vb. değerlerin önemi konusunda ne düşünmektedirler?
- e) Hayatın anlamı ve aile değerlerini belirlemede referans aldıkları kaynaklar geleneksellik ve modernizm ikileminde nereye oturmaktadır?
- f) Aile içi ilişkilerin sağlıklı yürütülmesi için gerekli sosyal mekanizmalar ve değer yapılarına yaklaşım nasıldır?
- g) Hayatın anlamı ve aile değerleri konusunda daha sağlıklı bir toplum ve aile yapısına ulaşılabilmesi için ne gibi çalışmalara ihtiyaç vardır?

1.10. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılandırılmıştır. Nicel araştırma paradigmasına dayanan bu modelde iki veya daha fazla değişken arasında birlikte değişimin varlığı veya derecesi belirlenmeye çalışılır. (Büyüköztürk, 2005). Araştırmanın bağımsız değişkenleri katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim, evlilik, çocuk sahibi olma durumu, kiminle yaşamaya devam ettiği ve aile mutluluğunu puanlama durumlarıdır. Bağımlı değişkenler ölçekte yer alan hayatın anlamı ve aile değerlerine ilişkin görüşlerdir.

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Hazırlanan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde deneklerin genel özelliklerini belirlemeye yönelik olgusal sorular, ikinci bölümde hayatın anlamı; üçüncü bölümde ise aile değerlerine ilişkin sorular yer almaktadır. İkinci bölümde yer alan hayatın anlamı ölçeği toplam 27 sorudan, üçüncü bölümdeki aile değerleri ölçeği ise 43 sorudan oluşmaktadır.

Hayatın anlamına ilişkin ölçeğin hazırlanmasında Neal Krause (Krause, 2009: 517-527; Krause, 2004: 287-297), Jessica Morgan ve Tom Farsides (Morgan ve Farsides, 2009: 197-214) Cüneyd Aydın, Mevlüt Kaya ve Hüseyin Peker (Aydın, Kaya, Peker, 2015: 39-55) tarafından geliştirilen ölçekler ve çalışmalar referans alınmıştır. Hazırlanan hayatın anlamı ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,736 olarak hesaplanmıştır. Bu değer olası tüm ikiye ayırma kombinasyonları sonucunda ortaya çıkacak güvenilirlik katsayılarının ortalamasını göstermekte olup değer 0,7'den büyük olması veri setinin güvenilirlik açısından kabul edilebilir olduğunu göstermektedir (Coşkun, Altunışık, Bayraktaroğlu, Yıldırım, 2015:126).

Aile değerleri ölçeğinin hazırlanmasında Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün 2007 de yaptırdığı Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı (Kalaycı, 2010), aynı genel müdürlüğün birinci çalışmayı referans alarak 2010 yılında yaptırdığı Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması (Turgut, 2010) referans alınmıştır. Her iki çalışma esas alınarak Ekşi, Demirci, Yıldız ve Ekşi tarafından 2015 yılında yayınlanan Almanya'da yaşayan Türk Göçmenlerin Aile Değerleri (Ekşi, Demirci, Yıldız ve Ekşi 2015: 41-82) çalışması da ölçeğin hazırlanmasından yararlanan bir başka çalışmadır. Tarafımızdan hazırlanan ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0,782 olarak hesaplanmıştır.

Anket uygulaması için öncelikle Zonguldak Valiliğinden resmi izin alınmıştır (Valilik izninin tarih ve sayısı: 30/11/2016-7572.). İzin alınmasının ardından 2017 yılının şubat ayı içerisinde Zonguldak il merkezi ile Kilimli ve Kozlu ilçelerinde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Uygulama projede görev alan öğretim elemanları tarafından kamuya açık alanlar, iş yerleri ve katılımcıların evlerinde gönüllü katılım esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Uygulamada isteyen katılımcılara anket formu okunup cevapları alınarak görevliler tarafından işaretleme yapılmış ancak katılımcıların tamamına yakını anket formunu kendisi doldurmuştur.

Araştırma evreni Zonguldak il merkezi ve merkeze bitişik Kilimli ile Kozlu ilçeleridir. Bu evrenden basit tesadüfî örnekleme ile belirlenen 510 katılımcı araştırma örneklemini oluşturmaktadır. Uygulama kapsamında toplam 556 anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anketlerin uygulanacağı örneklemin belirlenmesinde katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim vb. özellikleri dikkate alınmakla birlikte basit tesadüfî örnekleme yapılmıştır. Verilerin girilmesi öncesinde yapılan kontrollerde 46 anketin özensiz doldurulduğu tespit edildiği için 46 tanesi kapsam dışında tutulmuştur. Sonuçta Zonguldak il merkezinden 207, Kozlu'dan 176 ve Kilimli'den 127 olmak üzere toplam 510 anket işleme alınmıştır.

1. 11. Verilerin Yorumlanması

Verilerin analizinde betimleyici analiz yöntemleri kullanılmıştır. Analizler frekans, yüzde ve ki-kare testlerinin sonuçları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Örneklemin yaş, gelir, cinsiyet, eğitim, güncel evlilik durumu, çocuk sahibi olma, kiminle yaşadığı ve aile mutluluğunu puanlama durumları bağımsız değişken olarak alınarak aile değerlerine ve hayatın anlamına bakışta bir farklılık oluşup oluşmadığı ki-kare testi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Ki-kare sonuçlarından yalnızca anlamlılık düzeyinin 0,05'in altında olduğu ($p < 0,05$) ve çapraz tabloda beklenen değeri beşten küçük olan kategori sayısının, toplam kategori sayısının %20'sine ulaşmayan ve tüm kategorilerde bu değer bir den büyük olduğu sonuçlar rapora alınmıştır. (bkz. Coşkun, Altunışık, Bayraktaroğlu, Yıldırım, 2015:222)

Bu standartlar uygulandığında bağımsız değişkenlerden gelir ve ailenin mutluluğunu puanlama durumu ile aile değerleri ve hayatı anlamlandırma ölçeklerinde yer alan maddelere bakışta istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Bu durum Zonguldaklıların gelir ve aile mutluluğuna ilişkin algılarının değişimine bağlı olarak aile değerlerine ve hayatın anlamına bakışlarında istatistiksel açıdan önemli değişimler oluşmadığını göstermektedir. Bunun dışında kalan ve söz konusu standartlarda anlamlı ilişki bulunan sonuçlar ilgili maddeye ilişkin frekans tablolarının altında verilmiştir.

Evlilik durumu değişkeni açısından anlamlı ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan ki-kare analizinde veri birleştirme yoluna gidilmiştir. Örnekleme 1-2 yıl arası evli olanların sayısı tüm analizlerde, tüm hücrelerde ki-kare için gerekli olan standartları sağlayacak düzeyde olmadığı için bu grupta olanlar 3-10 yıl arası evli olanlarla birleştirilmiş ve 1-10 yıl aralığında evli olanlar grubu oluşturulmuştur. Benzer şekilde eğitim durumu bağımsız değişkeni için de sayıları az olan (22) lisansüstü eğitim görenler üniversitelilerle birleştirilmiştir. Böylelikle çalışmamız açısından önemli olan evlilik ve eğitim durumu değişkenine göre görüşlerin farklılaşp farklılaşmadığının tespit edilmesi kolaylaştırılmıştır.

2. BULGULAR VE YORUMU

2. BULGULAR VE YORUMU

2.1. Sosyo-Demografik Bulgular

Tablo 1: Yaş

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
25 ve aşağı	142	27,8	27,8
26-35 arası (genç yetişkin)	139	27,3	55,1
36-60 arası (orta yetişkin)	202	39,6	94,7
61 ve üstü (ileri yetişkin)	27	5,3	100,0
Toplam	510	100,0	

510 kişiden oluşan örneklemimizin yaş değişkenine göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir. Tabloya göre örneklemin % 27,8’i 25 ve aşağı (genç); % 27,3’ü 26-35 yaş arası (genç yetişkin); % 39,6’sı 36-60 yaş arası (orta yetişkin) ve % 5,3’ü 61 yaş ve üstünde, ileri yetişkinlik döneminde yer almaktadır.

Tablo 2: Cinsiyet

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Kadın	217	42,5	42,5
Erkek	293	57,5	100,0
Toplam	510	100,0	

Örneklemin %42,5’i kadın; %57,5’i erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 3: Gelir Durumu Algısı

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Düşük	90	17,9	17,9
Orta	240	47,7	65,6
İyi	155	30,8	96,4
Çok İyi	18	3,6	100,0
Toplam	503	100,0	
Cevap Vermeyen	7		
Genel Toplam	510		

Örnekleme yer alan bireylere gelir durumlarını nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Örneklemin gelir durumu algısı %17,9 düşük; %47,7 orta; %30,8 iyi; %3,6 çok iyi şeklinde gerçekleşmiştir. Bu durum örneklemin büyük oranda kendisini orta ve iyi ekonomik düzeyde gördüğünü göstermektedir.

Tablo 4: Öğrenim Durumu

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
İlkokul	61	12,0	12,0
Ortaokul	38	7,5	19,4
Lise	141	27,7	47,2
Üniversite	269	52,8	100,0
Toplam	509	100,0	
Cevap Vermeyen	1		
Genel Toplam	510		

Öğrenim durumuna göre örnekleme en fazla yer alan grup %52,8 ile ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim alan veya halen bu kademelerden birisinde öğrenci olanlardır. Bunları sırasıyla lise (27,7); ilkokul (12,0) ve ortaokul (7,5) düzeyinde eğitim görenler takip etmektedir. Örnekleme üniversite oranının yüksek olmasının, soru kökünün öğrenime devam edilen kademeyi içerecek şekilde sorulmuş olması, ankette genç nüfus oranını yüksek tutma amacıyla uygulama sürecinde gençlere ağırlık verilmesi ilişkili olduğu değerlendirilmektedir. Soruya bir kişi cevap vermemiştir.

Tablo 5: Güncel evlilik durumu?

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Evli Değil	218	42,7	42,7
1-10 Yıl	108	21,2	63,9
11-20 Yıl	64	12,5	76,5
21 ve üstü	120	23,5	100,0
Toplam	510	100,0	

Örnekleminizde yer alan bireylerin % 42,7'si evli değildir. Bu grup hiç evlenmemiş olanlar (%41,5) ile evlenip ayrılmış olanları (%1,2) içermektedir. Söz konusu grup örnekleme içinde çapraz tablolarda anlamlı sonuç almayı sağlayacak orana ulaşmadığı için evli olmayanlarla birlikte değerlendirilmiştir. Evliliğin ilk yılları olarak değerlendirilebilecek 1-10 yıl arası evli olma oranı %21,2'dir. 11-20 yıldır evli olanların oranı % 12,5'te kalırken; evliliğin kemale ermeye başladığı dönemler olarak değerlendirilebilecek 21 yıl ve üstünde evliliğe sahip olanların oranı %23,5 olmuştur.

Tablo 6: Çocuk sahibi olma durumu

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Bekar veya Çocuğu Yok	250	49,4	49,4
Tek çocuk	78	15,4	64,8
İki çocuk	99	19,6	84,4
Üç ve daha fazla	79	15,6	100,0
Toplam	506	100,0	
Cevap Vermeyen	4		
Genel Toplam	510		

Örnekleme yer alan bireylerin % 49,4'ü çocuk sahibi değildir. Bunlar arasında önemli bir kısmının hiç evlenmemiş (%41,5) olduğu veya evli veya evlenip ayrılmış olduğu halde çocuğunun olmadığı (% 7,9) anlaşılmaktadır. Çocuk sahibi olan örnekleme baktığımızda ise iki çocuklu olanların ağırlıkta (%19,6) olduğu anlaşılmaktadır. Tek çocuk sahibi olanların oranı %15,4; üç ve daha fazla çocuğa sahip olanların oranı ise % 15,6'dır. Soruya dört kişi cevap vermemiştir.

Tablo 7: Evlendiği yaş

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç evlenmedi	211	41,5	41,5
18 ve altı yaş	33	6,5	48,0
19-25 yaş	148	29,1	77,2
26-30 yaş	97	19,1	96,3
31 ve üzeri	19	3,7	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Örneklemdaki bireylerin %29,1'i 19-25 yaş aralığında evlenmiştir. Bu grubu sırayla 26-30 yaş aralığında evlenenler %19,1; 18 yaşından küçük evlenenler % 6,5 ve 30 yaşından sonra evlenenler takip etmektedir.

Tablo 8: Kiminle Yaşıyor

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Eş ve çocuklar	244	53,2	53,2
Eş, çocuklar ve/ya aile büyükleri	56	12,2	65,4
Yalnız	96	20,9	86,3
Arkadaşlarla	63	13,7	100,0
Toplam	459	100,0	
Cevap Vermeyen	51		
Genel Toplam	510		

Örnekleme yer alan bireylerin büyük çoğunluğu (% 53,2) eş ve çocukları ile çekirdek aile şeklinde yaşamaktadır. Eş ve çocukların yanında aile büyüklerinin de dâhil olduğu veya eş ya da çocuklar olmadığı halde aile büyükleri ile birlikte yaşayan bireylerin oranı %12,2 olmuştur. Yalnız veya arkadaşları ile birlikte yaşama oranı ise sırasıyla %20,9 ve %13,7 olarak gerçekleşmiştir. Örnekleme yer alan 51 kişi kiminle yaşadığına ilişkin soruya cevap vermek istememiştir.

Tablo 9: Ailenin birlik-beraberlik ve mutluluğunu puanlama

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Bir	7	2,6	2,6
İki	10	3,8	6,4
Üç	27	10,2	16,6
Dört	63	23,8	40,4
Beş	158	59,6	100,0
Toplam	265	100,0	
Bekâr veya Cevap Vermeyen	245		
Genel Toplam	510		

Örnekleme evli olanlara evliliklerin birlik-beraberlik ve mutluluğuna beş üzerinden bir puan vermeleri istenmiştir. Verilen puanların oransal olarak dağılımına bakıldığında örneklemedekilerin yarısından fazlasının (%59,6) beş puan ile evliliğini puanladığı anlaşılmaktadır. Aile mutluluğu açısından olumlu bir skor olan dört puan ile puanlama yapanların oranı ise % 23,8 olmuştur. Her iki sonuç örneklemedeki evli bireylerin ailelerini büyük oranda (%83,4) mutlu değerlendirdiklerini göstermektedir.

Evliliklerini orta düzeyde puanlayanların oranı %10,2 olurken birlik ve beraberlik açısından olumsuz değerlendirilebilecek bir ve iki puan sırasıyla %2,6 ve %6,4; toplamda ise % 9 düzeyinde gerçekleşmiştir. 245 katılımcı ise ya bekâr olduğu için (Tablo 5'teki veriler katılımcılardan 218'inin bekar olduğunu göstermektedir) ya da böyle bir puanlama yapmak istemediği/kararsız kaldığı (27 kişi) için puanlama yapmamıştır. Kararsızlarla birlikte değerlendirildiğinde her %10'un üzerinde bir grubun ailesini birlik beraberlik açısından olumsuz puanladığı anlaşılmaktadır.

2.2. Zonguldak'ta Hayatın Anlamı

2.2.1. Hayatı Anlamlı Bulma Durumu

Pek çok araştırmacı modern insanın en önemli ruhsal zaaflarının başında anlam yoksunluğunun geldiği ve bu yoksunluğun depresyon gibi rahatsızlıkların görülmesini kolaylaştırıcı bir rol üstlendiğini iddia etmektedir. Özellikle gençler arasında hayat söndüren farklı doyum arayışlarının yaygın olduğu günümüzde onları anlam yoksunluğunun oluşturduğu depresyon, umutsuzluk ve hatta intihar gibi sonlara sürüklenmeden alıkoyabilecek eğitimsel tedbirlerin arayışı da artmaktadır (Merter, 2013: 255). Çocuklarda ve gençlerde bağımlılık, sağlıklı cinsellik, şiddet, zorbalık vb.ne ilişkin eğitimin, hayatın anlamına ilişkin bir çaba olmaksızın gerçekleşmesi mümkün değildir (Adams, 2008: 50).

İnsanın hayatın anlamına dair birikimini ilk alacağı yer aile olduğu gibi aile fertlerinden her birisinin hayata, aileye bakışı; değerleri de hayata yüklediği anlama bağlı olarak şekillenmektedir. Hayatı anlamsız ve boş görmek ise insanı ya yoksunlukların ıstırabında ya da nimetlenin baş döndürücü girdabında yok olmaya sürükleyen bir boşluktur. Bu bağlamda katılımcılara hayatı anlamlı bulup bulmadıklarına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Görüşlere ilişkin frekans ve yüzde değerlerini içeren tablolar verildikten sonra hemen altında ki-kare testlerinin sonuçlarına göre söz konusu görüşe katılma oranı açısından istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilen çapraz tablolar verilmiştir.

Tablo 10: Hayatta her şeyin bir amaç ve anlamı olduğuna inanırım

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	6	1,2	1,2
Katılmıyorum	17	3,4	4,6
Kararsızım	31	6,2	10,8
Katılıyorum	161	32,1	42,8
Tamamen Katılıyorum	287	57,2	100,0
Toplam	502	100,0	
Cevap Vermeyen	8		
Genel Toplam	510		

Katılımcıların %57,2'si hayatta her şeyin bir amaç ve anlamı olduğuna inanırım görüşüne tamamen katılıyorum seçeneğini; %32,1'i ise katılıyorum seçeneğini işaretleyerek olumlu görüş bildirmiştir. Böylece hayatta her şeyin bir amaç ve anlamı olduğuna inananların toplamı %89,2 olmuştur. Olumsuz görüş bildirenlerin oranı toplamda %4,6'da kalmıştır. Kararsız olanlar ise %6,2'dir. Görüşler değişkenlere bağlı olarak statiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Bu durum görüşlerin örnekleme genelinde büyük oranda homojen dağıldığını göstermektedir.

Tablo 11: Hayat anlamsız ve boştur

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	231	45,5	45,5
Katılmıyorum	177	34,8	80,3
Kararsızım	39	7,7	88,0
Katılıyorum	33	6,5	94,5
Tamamen Katılıyorum	28	5,5	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Katılımcılara hayatı anlamlı bulup bulmadıklarına ilişkin görüşleri “hayat anlamsız ve boşdur” ifadeleri ile sorulduğunda hayatta her şeyin bir anlamı ve amacı olduğuna inanırım sorusuna verilen cevaplara göre anlamsızlaşma eğiliminin biraz daha fazla olduğu görülmüştür. Katılımcılardan %45,5’i hiç katılmıyorum; %34,8’i katılmıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda % 80,3’ü hayatın anlamsız ve boş olduğuna katılmamıştır.

Ankete katılanların toplamda % 12’si ise hayatın anlamsız ve boş olduğunu düşünmektedir. Hayat anlamsız ve boşdur görüşüne katılıyorum cevabı verenlerin oranı %6,5; tamamen katılıyorum cevabı verenler ise %5,5’tir. Kararsızların oranı ise %6,5 olmuştur. Kararsızlarla birlikte anlamlı bir hayat yaşadığını düşünmeyenlerin oranın beşte bir gibi ciddi bir seviyeye ulaştığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların cevapları evli olup olmama ve kaç yıldır evli olduklarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 12: Evlilik durumu* Hayat anlamsız ve boşdur

Hayat anlamsız ve boşdur.	Evlilik Durumu				Toplam	
	Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	109	58	18	46	231
	Yüzde	50,0%	53,7%	28,6%	38,7%	45,5%
Katılmıyorum	Frekans	59	34	32	52	177
	Yüzde	27,1%	31,5%	50,8%	43,7%	34,8%
Kararsızım	Frekans	28	6	3	2	39
	Yüzde	12,8%	5,6%	4,8%	1,7%	7,7%
Katılıyorum	Frekans	13	3	7	10	33
	Yüzde	6,0%	2,8%	11,1%	8,4%	6,5%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	9	7	3	9	28
	Yüzde	4,1%	6,5%	4,8%	7,6%	5,5%
Toplam	Frekans	218	108	63	119	508
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X2 40,704

Sd: 12

P: ,000

Hayat anlamsız ve boşdur görüşüne katılma durumu katılımcıların evli olup olmama ve kaç yıldır evli olduklarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaşmıştır. Sonuçlar tüm cevap kategorilerinde değişkenler arasında fark-

lilik olduğunu göstermekle birlikte 1-10 yıl arası evli olanların diğer gruplara göre hayatın anlamsız ve boş olduğu görüşüne daha çok karşı çıktıkları anlaşılmaktadır.

Hiç katılmıyorum kategorisinde 1-11 yıl arası evli olanlar en yüksek değeri %53,7 ile alırken bu değer 11-20 yıl arası evli olanlarda %28,6'ya kadar düşmektedir. Bu grup olumsuz görüşlerde toplam değer olarak en yüksek değeri alırken (%85,2); hayatın bir anlamı olmadığını ifade eden olumlu cevap kategorisinde ise en düşük toplam değeri (%9,2) almıştır. Kararsızlarda ise evlilik süresinde artışa bağlı olarak kararsız oranında düşüş görülmektedir.

Veriler hayatı anlamsız bulmaya en yatkın grubun 11-20 yıl arası evliliğe sahip olan grup olduğunu göstermektedir. Bu gruptakiler toplamda %15,9 ile hayatın anlamsız ve boş olduğu görüşüne katılmıştır (ortalama %12). Grup içinde bu görüşe karşı çıkanların oranı ise %79,4'te kalmıştır (ortalama %80,3). 21 yıl ve üstünde evli olanların cevapları da 11-20 yıl arası evli olanlara yakındır. Bu grup toplamda %16 ile hayatın anlamsız ve boş olduğunu belirtirken, bu görüşe karşı çıkanlar %82,4 olmuştur. Bu grupta hayatın anlamsız olduğunu belirtenlerin oranı ortalamanın üstünde kalsa da hayatı anlamsız bulanların oranının en yüksek %16 olması dikkate alınması gereken bir durumdur.

Sonuçlar bir bütün olarak okunduğunda hayatı anlamsız bulmanın en az 1-11 yıl arası yeni evli sayılabilecek grupta gerçekleştiği, evlilikte orta dönemlere (11-20 yıl) gelindikçe anlamsızlaşma duygusunun arttığı, 21'li yıllardan sonra ise kararsızlıkta azalmaya bağlı olarak kısmi bir iyileşme sağlanmakla birlikte; olumsuz görüşlerde ciddi bir değişim yaşanmadığı anlaşılmaktadır. Evli olmayan grubun kararsızlık durumu yüksek olmasına karşın diğer cevap kategorilerinde genelde ortalamaya yakın kaldığı, toplumun geneline yakın oranda anlamlılık duygusuna sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 13: Hayat günübirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	221	43,3	43,6
Katılmıyorum	167	32,7	76,5
Kararsızım	45	8,8	85,4
Katılıyorum	46	9,0	94,5
Tamamen Katılıyorum	28	5,5	100,0
Toplam	507	99,4	
Cevap Vermeyen	3	,6	
Genel Toplam	510	100,0	

Hayatın anlamı ile ilgili görüşleri biraz daha özelleştirerek hayatı gününbirlik yaşamayı anlam arayışına tercih noktasında katılımcılar ikilemde bırakıldığında verilen cevaplar biraz daha anlam arayışından vazgeçip dünyadan zevk almaya doğru kaymaktadır. Katılımcılar tablo 11’de hayat anlamsız ve boştur sorusuna %12 katılırken hayattan zevk alma ile ikilemde bırakıldıkları bu soruda toplamda %14,5 katıldıklarını belirtmişlerdir. %9 kararsız kalırken %43,3 hiç katılmıyorum; %32,7 katılmıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %76 ile hayatta anlam gününbirlik yaşamının doğru olmadığını belirtmişlerdir.

Hayat gününbirlik yaşanır, ötesinde anlam aramaya gerek yoktur görüşüne katılma oranları katılımcıların evlilik durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşma göstermiştir.

Tablo 14: Evlilik durumu* Hayat gününbirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur

Hayat gününbirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur.		Evlilik Durumu				Toplam
		Evlili Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	93	54	25	49	221
	Yüzde	43,1%	50,0%	39,1%	41,2%	43,6%
Katılmıyorum	Frekans	55	32	28	52	167
	Yüzde	25,5%	29,6%	43,8%	43,7%	32,9%
Kararsızım	Frekans	28	8	3	6	45
	Yüzde	13,0%	7,4%	4,7%	5,0%	8,9%
Katılıyorum	Frekans	24	7	5	10	46
	Yüzde	11,1%	6,5%	7,8%	8,4%	9,1%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	16	7	3	2	28
	Yüzde	7,4%	6,5%	4,7%	1,7%	5,5%
Toplam	Frekans	216	108	64	119	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X2 26,322

Sd: 12

P: ,010

Katılımcıların "hayat gününbirlik yaşanır, ötesinde anlam aramaya gerek yoktur" a ilişkin görüşleri evlilik değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,010) farklılaşmıştır. Farklılaşma hiç katılmıyorum kategorisinde 1-10 yıl evli lehine; katılmıyorum kategorisinde ise 11-20 ve 21 yıl ve üstü evlilik yılına sahip olanlarla diğerleri arasında gerçekleşmiştir.

Olumsuz cevap kategorisinde toplam değerlere bakıldığında evli olanların bekarlara göre hayatta anlam arayışını daha fazla önemsedikleri anlaşılmaktadır. 21 ve üstü evli olanlar toplamda %84,9; 11-20 yıl arası evli olanlar %82,9; 1-10 yıl arası evli olanlar ise %79,6 ile hayatta anlam aramaya gerek olmadığı, gününbirlik yaşanması gerektiği görüşüne karşı çıkmıştır. Bu oran evli olmayanlarda %68,6'ya kadar düşmektedir.

Veriler olumlu cevap kategorilerine benzer sonuçları verecek şekilde tersten yansımıştır. Katılıyorum kategorisinde (%11,1) ve tamamen kategorisinde (%7,4) en yüksek oranlar evli olmayan katılımcılarda gerçekleşmiştir. Kararsız oranının en yüksek (%13) olduğu grup aynı şekilde evli olmayanlardır.

Sonuçlar evliliğin katılımcıların düşünce dünyasında hayatı gününbirlik yaşama eğilimini azaltan ve daha anlamlı ve amaçlı bir hayata yönlendiren bir etkisi olduğunu göstermektedir. Katılımcıların görüşleri çocuk sahibi olma durumu ve kiminle yaşadıklarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 15: Çocuk sahibi olma durumu* Hayat gününbirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur

Hayat gününbirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur.		Çocuğunuz var mı? Kaç tane?				Toplam
		Çocuğu yok	Tek çocuk	İki çocuk	Üç ve daha fazla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	106	28	47	38	219
	Yüzde	42,7%	35,9%	47,5%	48,7%	43,5%
Katılmıyorum	Frekans	66	29	40	30	165
	Yüzde	26,6%	37,2%	40,4%	38,5%	32,8%
Kararsızım	Frekans	30	10	3	2	45
	Yüzde	12,1%	12,8%	3,0%	2,6%	8,9%
Katılıyorum	Frekans	28	6	6	6	46
	Yüzde	11,3%	7,7%	6,1%	7,7%	9,1%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	18	5	3	2	28
	Yüzde	7,3%	6,4%	3,0%	2,6%	5,6%
Toplam	Frekans	248	78	99	78	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 25,676

Sd: 12

P: ,012

Hayat gününbirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur görüşüne katılma oranları katılımcıların çocuk sahibi olma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,012) farklılaşmıştır. Hiç katılmıyorum kategorisinde farklılaşma tek çocuklularla (%35,9) üç ve daha fazla çocuğu olanlar (%48,7) arasında ikinciler lehine; katılmıyorum kategorisinde çocuğu olmayanlarla (%26,6) iki çocuklu olanlar (%40,4) arasında iki çocuklu olanlar lehine gerçekleşmiştir. Kararsız cevaplarında ise çocuk sahibi olmayanlar (%12,1) ile tek çocuklu olanlar (%12,8) bir grup; iki çocuğu olanlar (%3) ile üç ve daha fazla çocuğu olanlar (%2,6) başka bir grup şeklinde ikili

bir yapının oluştuğu görülmektedir.

Olumlu cevap kategorisinde toplam değerle çocuk sahibi olmayanlardan itibaren iki çocuğu olanlara gidildikçe düşüş görülmekte; üç ve daha fazla çocuğu olanlarda ise kısmi bir artış göze çarpmaktadır. Çocuk sahibi olmayanlar toplamda %18,6; tek çocuğu olanlar %14,1; iki çocuklular %9,1; üç ve üstünde çocuğu olanlar ise % 10,3 oranında hayatta amaç ve anlam aramaya gerek olmadığını belirtmiştir. Veriler birlikte değerlendirildiğinde çocuk sahibi olmayan veya tek çocuk sahibi olan bireyler arasında hayatı gününbirlik yaşayıp bir anlam arayışına ihtiyaç duymama oranının iki ve üç çocuklu bireylere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Çocuksuz ve tek çocuklu gruplarda bireylerin kararsız oranının diğer iki gruba göre yüksek çıkması da dikkate alındığında hayatın amacına ilişkin bütüncül bir bakış açısının oturtulmasında anne-baba olmanın ve genişçe bir ailenin sorumluluğunu hissetmenin önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Bu olgunlaşmada kanaatimizce yaş değişkeninin etkisi de değerlendirilmesi gereken bir parametredir. Ancak yaptığımız testlerde sonuçların yaş değişkenine göre farklılaştığını gösteren istatistiksel açıdan geçerli sonuca ulaşılamamıştır⁴.

Tablo 16: Kiminle yaşıyor* Hayat gününbirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur

Hayat gününbirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur.		Şu anda kimlerle yaşıyorsunuz?				Toplam
		Eş ve çocuklar	Eş, çocuklar ve/ya aile büyükleri	Yalnız	Arkadaşlarla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	109	28	35	26	198
	Yüzde	44,9%	50,0%	36,5%	41,9%	43,3%
Katılmıyorum	Frekans	89	18	27	17	151
	Yüzde	36,6%	32,1%	28,1%	27,4%	33,0%
Kararsızım	Frekans	15	5	11	11	42
	Yüzde	6,2%	8,9%	11,5%	17,7%	9,2%
Katılıyorum	Frekans	20	3	12	6	41
	Yüzde	8,2%	5,4%	12,5%	9,7%	9,0%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	10	2	11	2	25
	Yüzde	4,1%	3,6%	11,5%	3,2%	5,5%
Toplam	Frekans	243	56	96	62	457
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X² 22,295 Sd: 12 P: ,034

Hayat gününbirlik yaşanır, ötesinde bir anlam aramaya gerek yoktur görüşüne katılma oranları katılımcıların kiminle yaşadığına göre istatistiksel açıdan anlamlı düzey-

4 İlgili testte p değeri 0,000 çıkmasına karşın üç hücre – birisi 0 (sıfır) olmak üzere – ilgili işlemdeki beklenen minimum hücre değerinin (1,49) altında değer aldığı için sonuç dikkate alınmamıştır.

de (P: ,034) farklılaşmıştır. Tablo 16'daki veriler farklılaşmanın büyük oranda yalnız yaşayan bireylerle diğerleri arasında gerçekleştiğini göstermektedir. Hiç katılmıyorum kategorisinde eş, çocuklar veya aile büyükleri ile yaşayanlar %50 değerine ulaşırken yalnız yaşayanlar %36,5 ile hayatın günübirlik yaşandığı ve anlam aramaya gerek olmadığı düşüncesine kesin olarak karşı çıkmıştır. Yalnız yaşayanların katılmıyorum cevabı verme oranı %28,1 olurken bu oran eş ve çocukları ile yaşayanlarda %36,6 ya çıkmaktadır.

Kararsız cevaplarda arkadaşlarla birlikte yaşayanlar (%17,7) en yüksek değeri alarak ortalamadan (%9,2) ciddi şekilde farklılaşmıştır. Hayatın günübirlik yaşandığını ve bir anlam arayışına gerek olmadığını belirten görüşlerde yalnız yaşayanların oranının yüksekliği dikkati çekmektedir. Olumlu görüşlerde toplam değerlerin ortalaması %14,5 olurken; bu grupta %24'e çıkmıştır. Veriler yalnız yaşayan bireylerin hayatın anlamını arama konusunda daha isteksiz olduğunu, bunun yerine günübirlik bütüncül bir amacı olmayan bir yaşantıyı tercih ettiklerini göstermektedir.

2.2.2. Hayatta Anlamın Kaynağı

İnsan için hayatı anlamlandırmanın pek çok biçiminden bahsetmek mümkündür. İnançlar, güç, başarı, kazanç ve haz elde etme; farklı idealler uğrunda yaşama ve insanın kendini ailesine, sevdiklerine, ülkesine, milletine ve insanlığa adanması onun hayatını anlamlandırma biçimine yön verebilmektedir. Bu anlamda hayatın anlamı kişinin değer sistemi içindeki en üst değer olarak onun diğer değerlerini, görüş ve tutumlarını etkilemesi şeklinde açığa çıkabilmektedir. Geleneksel olarak inançlar insanın hayatını anlamlandırmada en yaygın değer kaynakları olsa da günümüzde pek çok farklı eğilim insanın hayatın anlamına ilişkin en üst anlattısını etkileme potansiyeline sahiptir. Sonuçta günümüz insanı için hayatın anlamını belirlemek çok daha zor bir süreç haline gelmiştir.

2.2.2.1. Hayatı İnançlarla Anlamlandırma

Tablo 17: Hayata anlam katan şey insanın inançlarıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	6	1,2	1,2
Katılmıyorum	9	1,8	3,0
Kararsızım	22	4,3	7,3
Katılıyorum	187	36,8	44,1
Tamamen Katılıyorum	284	55,9	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Tablo 17'deki veriler "hayata anlam katan insanın inançlarıdır" görüşüne katılımcıların verdikleri cevapları göstermektedir. Katılımcıların %55,9'u tamamen katılıyorum ve %36,8'i katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %92,7'si hayata anlam katanın insanın inançları olduğu görüşünü benimsediğini belirtmiştir. Hayata anlam katanın insanların inançları olduğu görüşüne karşı çıkanların oranı ise toplamda %3 olmuştur. Kararsızların oranı dikkate alındığında hayatı anlamlandırmada inançlara yer vermenin gereğini kabul etmeyenlerin oranı %7,3'e yükselmektedir. Katılımcıların görüşleri değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

Sonuçlar katılımcıların çok büyük kısmının hayatı anlamlandırmada inançların desteğini önemseydiğini gösterse de Türkiye'de dini aidiyet verilerinin çok daha yüksek (%99,2) çıktığı bir gerçektir. Bu durum dini aidiyet ile hayatı anlamlandırma arasındaki açıklığa işaret etmektedir. Aşağıda yer alan ve farklı açılardan aynı kanaati yordayan sorulara verilen cevaplar bu açıklığın çok daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 18: Hayatta yaşanan her şeyin Yüce Allah tarafından bir hikmetle planlandığına inanırım

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	7	1,4	1,4
Katılmıyorum	13	2,6	3,9
Kararsızım	20	3,9	7,9
Katılıyorum	115	22,6	30,5
Tamamen Katılıyorum	353	69,5	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Hayatı anlamlandırmanın önemli bir boyutu yaşanan her şeyin bir hikmetle planlandığına inanmaktır. Bu bağlamda katılımcılara Türk toplumunun inanç yapısı dikkate alınarak "Her şeyin Yüce Allah tarafından bir hikmetle planlandığı" görüşüne katılma durumları sorulmuştur. Katılımcıların %69'u tamamen katılıyorum, %22,6'sı katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %92,1'i olumlu görüş bildirmiştir. Olumsuz görüş bildirenlerin toplamı %3,9 olurken kararsızların oranı da aynı değerde gerçekleşmiştir.

Hikmetle planlamaya ilişkin görüşlerin hayata anlam katanın insanın inançları olduğuna ilişkin görüşlerle (Tablo 17) çok yakın gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum ikisi arasında bir ilişkiye işaret etse de mevcut verilerle bunu istatistiksel olarak

söylemek mümkün değildir. Hayatta yaşanan her şeyin bir hikmetle planlandığına ilişkin görüşler katılımcıların kiminle yaşadıklarına bağlı olarak anlamlı farklılık arz etmiştir.

Tablo 19: Kiminle yaşıyor*Hayatta yaşanan her şeyin Yüce Allah tarafından bir hikmetle planlandığına inanırım

Hayatta yaşanan her şeyin Yüce Allah tarafından bir hikmetle planlandığına inanırım.	Şu anda kimlerle yaşıyorsunuz?				Toplam	
	Eş ve çocuklar	Eş, çocuklar ve/ya aile büyükleri	Yalnız	Arkadaşlar		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	2	2	2	1	7
	Yüzde	,8%	3,6%	2,1%	1,6%	1,5%
Katılmıyorum	Frekans	3	2	7	1	13
	Yüzde	1,2%	3,6%	7,4%	1,6%	2,8%
Kararsızım	Frekans	6	3	8	1	18
	Yüzde	2,5%	5,4%	8,4%	1,6%	3,9%
Katılıyorum	Frekans	57	13	22	8	100
	Yüzde	23,4%	23,2%	23,2%	12,7%	21,8%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	176	36	56	52	320
	Yüzde	72,1%	64,3%	58,9%	82,5%	69,9%
Toplam	Frekans	244	56	95	63	458
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 25,767

Sd: 12

P: ,012

Hayatta yaşanan her şeyin bir hikmetle planlandığına ilişkin görüşler katılımcıların kiminle yaşadıklarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,012) farklılaşmıştır. Farklılaşma genelde yalnız yaşayanlarla diğer gruplar arasında tamamen katılıyorum, katılıyorum ve kararsızım cevap kategorilerinde görülmektedir. Yalnız yaşayanların %58,9'u tamamen katılıyorum cevabı verirken bu oran arkadaşları ile birlikte yaşayanlarda %82,5'e; eş ve çocukları ile birlikte yaşayanlarda %72,1'e çıkmaktadır.

Yalnız yaşayanlarda olumlu cevapların toplamı %82,1 olurken; bu oran eş ve çocukları ile yaşayanlarda %95,5'e kadar çıkmaktadır. Kararsızım ve katılmıyorum kategorilerinde yalnız yaşayanların aldığı değerlerin ortalamasının üç katı daha yüksek olduğu görülmektedir. Sonuçlar yalnız yaşayan katılımcılar arasında hayatı anlamlandırmanın önemli bir parçası olan her şeyin hikmetle planlandığı inancını kabul eğiliminin çok daha düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 20: Hayata esas anlam katanın ölümden sonra ulaşacağımız gerçek hayat olduğuna inanıyorum

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	21	4,1	4,1
Katılmıyorum	26	5,1	9,3
Kararsızım	56	11,0	20,3
Katılıyorum	164	32,3	52,7
Tamamen Katılıyorum	240	47,3	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Katılımcılara hayatı anlamlandırmada ahiret inancının fonksiyonuna ilişkin görüşleri sorulmuştur. Tablo 20'deki veriler katılımcıların toplamda %79,6'sının hayatı anlamlandırmada ahirete olan inancını esas aldığını göstermektedir. Hayatı anlamlandırmak için ahiret inancını referans almaya gerek duymayanların oranı ise toplamda %9,1 olmuştur. Katılımcıların %9,2'si kararsız kalmıştır.

Sonuçların hayatın anlamını belirlemede inançlardan yararlanma ve her şeyin bir hikmetle planlandığına inanma oranlarından daha aşağıda gerçekleşmesi dikkati çekmektedir. Zira geleneksel olarak bakıldığında toplumumuzda dünya ahiretin tarlasıdır anlayışının daha etkin olması beklenebilir. Katılımcıların görüşleri, evlilik durumuna bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 21: Evlilik durumu*Hayata esas anlam katanın ölümden sonra ulaşacağımız gerçek hayat olduğuna inanıyorum

Hayata esas anlam katanın ölümden sonra ulaşacağımız gerçek hayat olduğuna inanıyorum.		Evlilik Durumu				Toplam
		Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	7	6	4	4	21
	Yüzde	3,2%	5,6%	6,2%	3,4%	4,1%
Katılmıyorum	Frekans	6	9	6	5	26
	Yüzde	2,8%	8,4%	9,4%	4,2%	5,1%
Kararsızım	Frekans	29	11	7	9	56
	Yüzde	13,3%	10,3%	10,9%	7,6%	11,0%
Katılıyorum	Frekans	74	35	28	27	164
	Yüzde	33,9%	32,7%	43,8%	22,9%	32,3%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	102	46	19	73	240
	Yüzde	46,8%	43,0%	29,7%	61,9%	47,3%
Toplam	Frekans	218	107	64	118	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 27,183

Sd: 12

P: ,007

Katılımcıların evlilik durumu “Hayata esas anlam katanın ölümden sonra ulaşacağımız gerçek hayat olduğuna inanıyorum” görüşüne katılma oranında anlamlı düzeyde (P: ,007) farklılaşmaya neden olmuştur. Veriler incelendiğinde farklılaşmanın 1-10 ve 11-20 yıl arası evli olanlarla diğerleri arasında gerçekleştiği görülmektedir. Söz konusu iki grup hayata anlam katmada ölümden sonraki hayata imanın rolüne daha az destek vermektedir.

Toplam değerler üzerinden baktığımızda ortalamanın %9,2 olmasına karşın 1-10 yıl arası evli olanlar %14; 11-20 yıl arası evli olanlar %15,6 bu görüşe karşı çıkmıştır. Olumlu görüşlerde ise 1-10 yıl arası evli olanlar toplamda %75,7; 11-20 yıl arası evli olanlar %73,5 oranında bu görüşü onaylarken ortalama %79,6’ya çıkmıştır. Veriler bir bütün olarak 1-10 ve 11-20 yıllar arasında evli olanlar arasında; evli olmayan ve daha uzun süreli evli olanlara göre hayata anlam katmada ahiret inancının etkisini yadsıma eğiliminin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 22: İnsanın hayatın anlam ve amacını belirlemek için inançların desteğine ihtiyacı yoktur. Her insan kendi anlam ve amacını kendisi belirleyebilir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	190	37,4	37,4
Katılmıyorum	134	26,4	63,8
Kararsızım	52	10,2	74,0
Katılıyorum	79	15,6	89,6
Tamamen Katılıyorum	53	10,4	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Hayatın anlamını belirlemede inancın referans alınmasına ilişkin yukarıdaki sorulardan biraz daha zorlayıcı bir soru olarak iki farklı seçeneği yan yana getiren “... hayatın anlamını belirlemek için inançların desteğine ihtiyaç yoktur. Her insan kendi amacını kendisi belirleyebilir.” görüşü sorulmuştur. Katılımcıların %10,4’u tamamen katılıyorum; %15,6’sı katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %26’sı hayatın anlamını belirlemede inançların desteğine ihtiyaç olmadığını, insanın kendi başına anlam belirleyebileceğini belirtmiştir. İnsanın kendi başına hayatın anlamını belirlemesini mümkün görmeyenlerin toplam oranı ise %63,8 olmuştur.

Katılımcıların hayatın anlamını belirlemede inancın etkisini onaylayan cevaplarının sunulan ikileme bağlı olarak önceki cevaplardan (Tablo 17, 18, 20) ciddi oranda düşüş gösterdiği görülmektedir. Ki-kare testi sonucunda görüşlerin katılımcıların

cinsiyeti, evlilik durumu ve kiminle yaşadığına bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir.

Tablo 23: Cinsiyet* İnsanın hayatın anlam ve amacını belirlemek için inançların desteğine ihtiyacı yoktur. Her insan kendi anlam ve amacını kendisi belirleyebilir

İnsanın hayatın anlam ve amacını belirlemek için inançların desteğine ihtiyacı yoktur. Her insan kendi anlam ve amacını kendisi belirleyebilir.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	98	92	190
	Yüzde	45,4%	31,5%	37,4%
Katılmıyorum	Frekans	49	85	134
	Yüzde	22,7%	29,1%	26,4%
Kararsızım	Frekans	23	29	52
	Yüzde	10,6%	9,9%	10,2%
Katılıyorum	Frekans	30	49	79
	Yüzde	13,9%	16,8%	15,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	16	37	53
	Yüzde	7,4%	12,7%	10,4%
Toplam	Frekans	216	292	508
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

$X^2: 12,350^a$ Sd: 4 P: ,015

İnsanın inançların desteğine ihtiyaç duymadan hayatın anlam ve amacını belirleyebileceğine ilişkin görüşler kadın ve erkeklerde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,015) farklılaşmıştır. Kadın katılımcıların %45,5'i tamamen katılıyorum cevabı verirken %22,7'si katılıyorum cevabını vererek toplamda %68,1'i insanın inançlarından bağımsız anlam belirlemesini mümkün görmemiştir. Erkeklerde ise bu oran tamamen katılıyorum seçeneğinde %31,5; katılıyorum seçeneğinde %29,1; toplamda ise %60,6 olarak gerçekleşmiştir. Kararsız oranları birbirine yakın gerçekleşirken olumlu cevaplarda olumsuz cevaplardaki durumun izdüşümü olarak kadınlar (toplamda %21,3'e %29,5) hayatın anlamını inançlardan bağımsız belirlemeyi daha az desteklemiştir.

Tablo 24: Güncel Evlilik Durumu*İnsanın hayatın anlam ve amacını belirlemek için inançların desteğine ihtiyacı yoktur. Her insan kendi anlam ve amacını kendisi belirleyebilir

İnsanın hayatın anlam ve amacını belirlemek için inançların desteğine ihtiyacı yoktur. Her insan kendi anlam ve amacını kendisi belirleyebilir.		Evlilik Durumu				Toplam
		Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	70	44	19	57	190
	Yüzde	32,1%	40,7%	29,7%	48,3%	37,4%
Katılmıyorum	Frekans	55	23	25	31	134
	Yüzde	25,2%	21,3%	39,1%	26,3%	26,4%
Kararsızım	Frekans	30	8	5	9	52
	Yüzde	13,8%	7,4%	7,8%	7,6%	10,2%
Katılıyorum	Frekans	35	20	11	13	79
	Yüzde	16,1%	18,5%	17,2%	11,0%	15,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	28	13	4	8	53
	Yüzde	12,8%	12,0%	6,2%	6,8%	10,4%
Toplam	Frekans	218	108	64	118	508
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 22,818

Sd: 12

P: ,029

İnançlardan bağımsız hayatın anlamını belirleyebilmeye ilişkin cevaplar katılımcıların evlilik durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,029) farklılaşmıştır. Tablo 24'teki veriler farklılaşmanın daha çok 11-20 ve 21 ve üstü evlilik süresine sahip olanlarla evli olmayan veya 1-10 yıl arası evliliğe sahip olanlar arasında gerçekleştiğini göstermektedir. 11-20 yıl arası evli olanlarda olumlu cevaplar %25; 21 ve üstünde %18,6 olurken bu oran evli olmayanlarda %28,9; 1-10 yıl arası evli olanlarda ise %30,5'e çıkmaktadır. Bu görüşü benimsemeyen bekarların oranı toplamda %57,2; 1-10 yıl arası evlilerin oranı ise %62 olmuştur. Oysa bu oran 11-20 yıl arası evli olanlarda %68,8; 21 yıl ve üstünde ise %74,6 olarak gerçekleşmiştir.

Veriler evliliğin ikinci on yılından itibaren hayatın anlam ve amacını belirlemede inançların desteğinden yararlanma eğiliminde artış yaşandığını göstermektedir.

Tablo 25: Kiminle yaşıyor*İnsanın hayatın anlamını belirlemek için inançların desteğine ihtiyacı yoktur. Her insan kendi amacını kendisi belirleyebilir

İnsanın hayatın anlam ve amacını belirlemek için inançların desteğine ihtiyacı yoktur. Her insan kendi anlam ve amacını kendisi belirleyebilir.		Şu anda kimlerle yaşıyorsunuz?				Toplam
		Eş ve çocuklar	Eş, çocuklar ve/ya aile büyükleri	Yalnız	Arkadaşlarla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	100	24	24	24	172
	Yüzde	41,3%	42,9%	25,0%	38,1%	37,6%
Katılmıyorum	Frekans	69	12	24	16	121
	Yüzde	28,5%	21,4%	25,0%	25,4%	26,5%
Kararsızım	Frekans	17	6	20	8	51
	Yüzde	7,0%	10,7%	20,8%	12,7%	11,2%
Katılıyorum	Frekans	35	7	14	11	67
	Yüzde	14,5%	12,5%	14,6%	17,5%	14,7%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	21	7	14	4	46
	Yüzde	8,7%	12,5%	14,6%	6,3%	10,1%
Toplam	Frekans	242	56	96	63	457
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X² 22,407a

Sd: 12

P: ,033

İnançlardan bağımsız hayatın anlamını belirleyebilmeye ilişkin cevaplar katılımcıların evlilik durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,029) farklılaşmıştır. Veriler farklılaşmanın yalnız yaşayanlarla diğer gruplar arasında hiç katılmıyorum, kararsızım ve tamamen katılıyorum cevap kategorilerinde gerçekleştiğini göstermektedir. İnsanın inançlardan bağımsız olarak hayatının anlamını belirleyebileceği görüşüne yalnız yaşayanların sadece %25'i hiç katılmıyorum cevabını verirken bu oran eş ve çocukları ile yaşayanlarda %42,9'a kadar çıkmış; ortalama ise %37,6 olarak gerçekleşmiştir. Kararsız kategorisinde yalnız yaşayanlar %20,8 ile en yüksek orana ulaşırken ortalama %11,2'de kalmıştır. Olumlu cevaplara bakıldığında yalnız yaşayanlar toplamda %29 ile bu görüşü en çok destekleyen grup olurken ortalama %24'8'de kalmıştır.

2.2.2.2. Hayatı Kazanç, Güç, Başarı ve Mutluluk ile Anlamlandırma

Tablo 26: Hayattan zevk alabiliyorsam hayat anlamlıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	26	5,2	5,2
Katılmıyorum	84	16,7	21,9
Kararsızım	59	11,7	33,6
Katılıyorum	199	39,6	73,2
Tamamen Katılıyorum	135	26,8	100,0
Toplam	503	100,0	
Cevap Vermeyen	7		
Genel Toplam	510		

Katılımcılara günümüzde sıklıkla karşılaşılan hayatı anlamlandırma kaynaklarından bir diğeri olarak zevk alabilme olgusu sorulmuştur. Katılımcıların %26,8'i tamamen katılıyorum; %39,6'sı katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %66,4'ü hayatın ancak zevk alındığında anlamlı olabileceğini belirtmiştir. Hayatın anlamlı olması için zevk almanın gerekli olmadığını düşünenlerin oranı toplamda %21,9 olurken katılımcıların %11,7'si kararsız kalmıştır.

Sonuçlar katılımcıların büyük çoğunluğunun hayattan zevk alma ile anlamı bir hayat yaşama arasında pozitif ilişki kurduğunu göstermektedir. Katılımcıların görüşleri öğrenim durumlarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 27: Öğrenim durumu* Hayattan zevk alabiliyorsam hayat anlamlıdır

Hayattan zevk alabiliyorsam hayat anlamlıdır.		Öğrenim durumunuz				Toplam
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	1	6	4	15	26
	Yüzde	1,7%	15,8%	2,9%	5,6%	5,2%
Katılmıyorum	Frekans	6	6	22	50	84
	Yüzde	10,3%	15,8%	15,7%	18,8%	16,7%
Kararsızım	Frekans	9	3	12	35	59
	Yüzde	15,5%	7,9%	8,6%	13,2%	11,8%
Katılıyorum	Frekans	20	13	62	104	199
	Yüzde	34,5%	34,2%	44,3%	39,1%	39,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	22	10	40	62	134
	Yüzde	37,9%	26,3%	28,6%	23,3%	26,7%
Toplam	Frekans	58	38	140	266	502
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 21,721

Sd: 12

P: ,041

Katılımcıların “Hayattan zevk alabiliyorsam hayat anlamlıdır” görüşleri öğrenim durumlarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: 0,041) farklılaşmıştır. Hayatın ancak zevk alınabildiği zaman anlamlı olabileceği görüşüne en az destek verenler (ortalama %65,3) toplamda %60,5 ile ortaokul ve %62,4 ile üniversite mezunları olmuştur. Bu iki grup hayatın anlamlı olması için zevk almanın zorunlu olmadığına ilişkin olumsuz cevaplarda da diğerlerinden ayrılmışlardır. Ortaokul mezunlarının toplamda %31,6’sı; üniversite mezunlarının ise %24,4’ü bu görüşe karşı çıkmıştır (ortalama %21,9).

Sonuçlar ilkokul ve lise mezunlarında hayatın anlamını zevk almakta arama eğiliminin daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Tablo 28: Hayat daha çok kazanabildiğim sürece anlamlıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	68	13,6	13,6
Katılmıyorum	189	37,8	51,4
Kararsızım	88	17,6	69,0
Katılıyorum	100	20,0	89,0
Tamamen Katılıyorum	55	11,0	100,0
Toplam	500	100,0	
Cevap Vermeyen	10		
Genel Toplam	510		

Hayatı dünyevi amaçlarla anlamlandırmanın bir başka türü olarak katılımcılara “hayat daha çok kazanabildiğim sürece anlamlıdır” görüşüne katılma durumları sorulmuştur. Katılımcıların toplamda %31’i bu görüşü onaylarken; %51,4’ü karşı çıkmıştır. Kararsızların oranı ise %17,6 olarak gerçekleşmiştir.

Sonuçlar kazancın hayatı anlamlı kılan unsur olduğu konusunda ciddi bir kafa karışıklığı ve bölünmeye işaret etmektedir. Her ne kadar katılımcıların yarıdan az fazlası çok kazanıldığı sürece hayatın anlamı olacağı görüşüne katılmamış olsa da kararsız oranının yüksekliği ve 10 katılımcının cevap vermekten kaçınması kanaatimizce bu kafa karışıklığına işaret etmektedir.

Ki-kare sonuçlarına göre katılımcıların görüşleri öğrenim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Tablo 29: Öğrenim durumu* Hayat daha çok kazanabildiğim sürece anlamlıdır

Hayat daha çok kazanabildiğim sürece anlamlıdır.	Öğrenim durumu				Toplam	
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	2	4	17	45	68
	Yüzde	3,4%	11,1%	12,2%	17,0%	13,6%
Katılmıyorum	Frekans	26	15	49	99	189
	Yüzde	44,1%	41,7%	35,3%	37,4%	37,9%
Kararsızım	Frekans	5	7	23	53	88
	Yüzde	8,5%	19,4%	16,5%	20,0%	17,6%
Katılıyorum	Frekans	16	4	38	41	99
	Yüzde	27,1%	11,1%	27,3%	15,5%	19,8%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	10	6	12	27	55
	Yüzde	16,9%	16,7%	8,6%	10,2%	11,0%
Toplam	Frekans	59	36	139	265	499
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 25,158

Sd: 12

P: ,014

Ki-kare sonuçları katılımcıların öğrenim seviyesinin hayatın anlamını kazançla ilişkilendiren görüşlerde anlamlı düzeyde (P: ,014) farklılaşma oluşturduğunu göstermiştir. Üniversite seviyesinde öğrenim görenler bu görüşü toplamda %25,7; ortaokul mezunları ise %27,8 oranında desteklerken ortalama %30,8 olarak gerçekleşmiştir. Olumsuz cevaplar açısından verilere bakıldığında üniversitelilerin %54,4; ortaokul mezunlarının ise % 52,8 oranında bu görüşe karşı çıkarken ilkökul ve lise mezunlarında bu oran %47,5 olarak gerçekleşmiştir.

Veriler hayat kazanabildiğim sürece anlamlıdır görüşünün en düşük seviyede ortaokul ve üniversite seviyesinde öğrenim görenler arasında karşılık bulduğunu göstermektedir. Kanaatimizce kararsız oranının bu görüşe en çok karşı çıkan üniversite ve ortaokul mezunlarında bariz şekilde yüksek çıkarken görüşe daha fazla destek veren ilkökul mezunlarında düşük olması hayat kazanabildiğim sürece anlamlıdır görüşüne karşı çıkmanın daha zor alınan bir karar olduğunu göstermektedir.

Tablo 30: Benim için hayatın anlamı dünyada aileme iyi yaşam standartları hazırlayabilmekten ibarettir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	48	9,4	9,5
Katılmıyorum	121	23,7	33,3
Kararsızım	65	12,7	46,2
Katılıyorum	192	37,6	84,0
Tamamen Katılıyorum	81	15,9	100,0
Toplam	507	99,4	
Cevap Vermeyen	3	6	
Genel Toplam	510	100,0	

Ekonomik rekabetin birey ve toplum hayatında çok önemli bir yer işgal ettiği günümüzde bireyin kendisi ve ailesi için iyi yaşam standartları hazırlamaya yönelik bedensel ve zihinsel meşguliyeti artmıştır. Günümüz insanının kişiliğinde önemli bir yer işgal eden bu çabanın hayatın amaç ve anlamını belirlemedeki yerine ilişkin görüşler Tablo 29'da yer almaktadır.

Katılımcıların %15,9'u tamamen katılıyorum; %37,6'sı katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %53,5'i hayatın anlamının aileleri için iyi yaşam standartları hazırlayabilmekten ibaret olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların %23,1'i bu düşünceye karşı çıkarken %12,7'si kararsız kalıştır. Veriler katılımcıların çoğunluğunun (%53,5) hayatın anlamını ailesi için iyi yaşam şartları hazırlamakla ilişkilendirdiğini göstermektedir.

Ki-kare sonuçlarına göre katılımcıların görüşleri öğrenim durumları ve çocuk sahibi olup olmamalarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 31: Öğrenim durumu*Benim için hayatın anlamı dünyada aileme iyi yaşam standartları hazırlayabilmekten ibarettir

Benim için hayatın anlamı dünyada aileme iyi yaşam standartları hazırlayabilmekten ibarettir.		Öğrenim durumu				Toplam
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	6	5	13	24	48
	Yüzde	10,0%	13,5%	9,2%	9,0%	9,5%
Katılmıyorum	Frekans	5	6	32	78	121
	Yüzde	8,3%	16,2%	22,7%	29,1%	23,9%
Kararsızım	Frekans	3	4	20	38	65
	Yüzde	5,0%	10,8%	14,2%	14,2%	12,8%
Katılıyorum	Frekans	32	12	57	90	191
	Yüzde	53,3%	32,4%	40,4%	33,6%	37,7%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	14	10	19	38	81
	Yüzde	23,3%	27,0%	13,5%	14,2%	16,0%
Toplam	Frekans	60	37	141	268	506
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square χ^2 25,997 Sd: 12 P: ,011

"Benim için hayatın anlamı dünyada aileme iyi yaşam standartları hazırlayabilmekten ibarettir." Görüşüne katılma durumları öğrenim düzeylerine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,011) farklılaşmıştır. Tablo 30'daki veriler incelendiğinde farklılaşmanın büyük oranda ilkökul mezunları ile diğerleri arasında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. İlkokul mezunları bu görüşe %8,3 oranında katılmıyorum cevabını verirken ortalama %23,9 olmuştur. Olumsuz cevapların toplam değerlendirilmiştir.

rinde ilkököl mezunları %18,3'te kalırken ortalama %33,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu görüşü onaylayan cevaplara bakıldığında ortalamanın %53,7 olmasına karşın ilkököl mezunlarının %76,6'ya çıktıkları görülmektedir.

İlkököl mezunlarının kararsız oranının da diğer gruplara göre anlamlı ölçüde düşük olduğu dikkate alındığında bu grupta hayatın anlamını ailesi için iyi yaşam standartları hazırlama ile açıklama eğiliminin çok daha güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Elimizde kesin veriler olmamakla birlikte bu durum alınan eğitimin niteliği ile ilgili olabileceği gibi alınan eğitimin geçim şartlarını iyileştirmede yetersiz kalmasının oluşturduğu geçim zorluğunun sonucu olarak da değerlendirilebilir.

Tablo 32: Çocuk sahibi olma durumu* Benim için hayatın anlamı dünyada aileme iyi yaşam standartları hazırlayabilmekten ibarettir

Benim için hayatın anlamı dünyada aileme iyi yaşam standartları hazırlayabilmekten ibarettir.		Çocuğunuz var mı? Kaç tane?				Toplam
		Çocuğu yok	Tek çocuk	İki çocuk	Üç ve daha fazla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	20	6	18	4	48
	Yüzde	8,0%	7,8%	18,4%	5,1%	9,5%
Katılmıyorum	Frekans	64	13	15	28	120
	Yüzde	25,7%	16,9%	15,3%	35,4%	23,9%
Kararsızım	Frekans	40	12	10	3	65
	Yüzde	16,1%	15,6%	10,2%	3,8%	12,9%
Katılıyorum	Frekans	86	37	41	26	190
	Yüzde	34,5%	48,1%	41,8%	32,9%	37,8%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	39	9	14	18	80
	Yüzde	15,7%	11,7%	14,3%	22,8%	15,9%
Toplam	Frekans	249	77	98	79	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 34,999

Sd: 12

P: ,000

Katılımcıların hayatın anlamı ile aileye iyi yaşam standartları hazırlama arasında ilişki kurma durumları çocuk sahibi olma değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaşmıştır. Farklılaşma en net şekilde kararsız cevap kategorisinde görülmektedir. Çocuğu olmayanlardan başlayıp, bir, iki, üç ve üstüne doğru gidildikçe kararsız oranında ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Bu durum kanaatimizce çocuk sayısına bağlı olarak onların geleceğine ilişkin ilgi ve planların kişinin anlam dünyasında daha fazla belirleyici olduğunu göstermektedir.

Olumlu cevap kategorisine baktığımızda hayatın amacını çocuklara iyi bir gele-

cek hazırlamaktan ibaret görme konusunda en fazla istekli olan grubun toplamda %59,8 ile tek çocuklu katılımcılar olduğu anlaşılmaktadır. İki (toplamda %56,1) ve üç ve üstü çocuklu (%55,7) olanlar da tek çocuklu olanlara yakın oranlar almalarına karşın olumsuz görüş kategorisindeki değerler bu iki grubun (tek çocuk toplamda: %24,7; iki çocuk: %33,7; üç çocuk ve üstü: %40,5) biraz daha ihtiyatlı karar verdiğini göstermektedir. Çocuğu olmayanlar ise toplamda %50,2 ile bu görüşü en az destekleyen grup olmuştur.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde çocuk sahibi olmanın aileye gelecek hazırlama sorumluluğunu hayata yön veren bir etken olarak hissetmede önemli olduğu anlaşılmaktadır. Anlaşılan o ki; bu sorumluluk tek çocuk sahibi olan bireylerde biraz daha baskın hissedilirken iki, üç ve üstü çocuğa sahip olanlarda biraz daha yatışmakta, kısmen azalmaktadır.

Tablo 33: Hayata anlam katan şey güçlü ve itibarlı bir kişi olmayı başarabilmektir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	50	10,0	10,0
Katılmıyorum	140	27,9	37,8
Kararsızım	83	16,5	54,4
Katılıyorum	150	29,9	84,3
Tamamen Katılıyorum	79	15,7	100,0
Toplam	502	100,0	
Cevap Vermeyen	8		
Genel Toplam	510		

“Hayata anlam katan şey güçlü ve itibarlı bir kişi olmayı başarabilmektir” görüşüne katılımcıların toplamda %45,6’sı olumlu cevap vermiştir. Olumsuz cevap vererek bu görüşe katılmadığını belirtenlerin oranı ise %37,9 olmuştur. Katılımcıların %16,5’i kararsız kalırken 8 katılımcı cevap vermek istememiştir.

Olumlu ve olumsuz cevapların hiçbirisinin yarıdan fazlaya ulaşmayıp birbirine yakın gerçekleşmesi, kararsız oranının ve cevap vermekten kaçınanların fazlalığı katılımcıların güç ve itibar kazanma ile hayatın anlamı arasında ilişki kurma noktasında ciddi bir ikilemde olduklarını göstermektedir. Katılımcıların görüşleri öğrenim durumu değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir.

Tablo 34: Öğrenim durumu* Hayata anlam katan şey güçlü ve itibarlı bir kişi olmayı başarabilmektedir

Hayata anlam katan şey güçlü ve itibarlı bir kişi olmayı başarabilmektedir.		Öğrenim durumu				Toplam
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	2	4	12	32	50
	Yüzde	3,5%	10,8%	8,5%	12,0%	10,0%
Katılmıyorum	Frekans	9	15	35	81	140
	Yüzde	15,8%	40,5%	24,8%	30,5%	27,9%
Kararsızım	Frekans	9	4	20	50	83
	Yüzde	15,8%	10,8%	14,2%	18,8%	16,6%
Katılıyorum	Frekans	23	7	46	74	150
	Yüzde	40,4%	18,9%	32,6%	27,8%	29,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	14	7	28	29	78
	Yüzde	24,6%	18,9%	19,9%	10,9%	15,6%
Toplam	Frekans	57	37	141	266	501
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 25,007

Sd: 12

P: ,015

Hayata anlam katmada güç ve itibarın rolüne ilişkin görüşler öğrenim durumu değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,015) farklılık göstermiştir. Katılmıyorum cevap kategorisinde ortalama %27,9 olurken ortaokul mezunları %40,5 ile bu görüşe en çok karşı çıkan grup olmuştur. Bunun yansıması olarak olumlu cevap kategorilerinde ortalama toplamda %45,5 olurken bu grupta %37,8'de kalmıştır. Hayatın anlamını güç ve başarı üzerinden değerlendirmeye en çok destek veren grup ise ilkökul mezunları olmuştur. Bu grupta olumsuz cevapların toplamı %19,3 (ortalama: %27,9)'da kalırken; onaylayan cevapların toplamı %65'e kadar çıkmıştır.

Tablo 35: Hayatın anlamı insan olarak var olmanın kendisidir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	16	3,3	3,3
Katılmıyorum	54	11,0	14,3
Kararsızım	77	15,7	29,9
Katılıyorum	203	41,3	71,3
Tamamen Katılıyorum	141	28,7	100,0
Toplam	491	100,0	
Cevap Vermeyen	19		
Genel Toplam	510		

“Katılımcılara hayatın anlamı insan olarak var olmanın kendisidir” görüşüne katılma durumları sorulmuştur. Katılımcıların %28,7 tamamen katılıyorum; %41,3’ü katılıyorum seçeneğini işaretlemiş ve toplamda %70’i bu görüşü onaylamıştır. Bu görüşe karşı çıkanların toplamı %14,3 olurken %15,7 gibi yüksek bir oran kararsız kalmıştır. 19 kişinin cevap vermediği anlaşılmaktadır. Cevap vermeyenlerin sayısının yüksek olması sorunun anlaşılma güçlüğü ile ilişkili olabileceği gibi kararsız kalma durumunda boş geçme ile de ilişkilendirilebilir. Nitekim daha önceki sorularda da görüldüğü üzere kararsız oranının yüksek çıktığı sorularda cevap vermeyenlerin sayısı da artmaktadır.

Veriler katılımcıların önemli bir kısmının (%70), hayatın anlamına dair hümanist bir bakış açısını çağrıştıran bu görüşü desteklediğini göstermektedir.

Hayatın anlamını güç, mutluluk ve başarı gibi değerlerle ilişkilendiren bu başlık altında ele alınan veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde inanç ile temellendirme kadar olmasa da katılımcıların kendilerine sunulan görüşlere yüksek oranlarda katıldıkları anlaşılmaktadır. İki veri seti arasındaki önemli bir farklılaşma ise inanç ve hayatın anlamına ilişkin görüşlerde değişkenler arası farklılaşmalar daha çok yaşa bağlı gerçekleşirken; güç, başarı, mutluluk ve kazanç elde etme ile hayatın anlamı arasında kurulan bağda eğitim ve çocuk sahibi olma durumunun öne çıkmasıdır. Bu durum inancın hayata bakışı etkilemesinde yaş faktörünün, iyi yaşam standartları elde etme konusunda ise eğitim ve çocuk sahibi olmanın etkili birer değişken olduğunu göstermektedir.

2.3. Hayatın Amacı

Hayatı anlamlandırmanın en önemli boyutlarından birisi ona biçilen anlama uygun bir amaç belirlemektir. İnsan, hayatın anlamını dayandırdığı kaynağa göre bir yaşam gayesi belirlemekte ve çoğunlukla bu gaye onun tutum ve davranışlarına yön vermektedir. Amaçsız olmaksın insan kişiliğini zaafa sürükleyen en önemli faktörlerden birisi olarak kabul edilmektedir. Dünyayı hiçe sayan bir insan için hayatın amacı farklı olurken, hayatı dünyadan ibaret gören bir insan için tutum ve davranışların ardındaki motivasyonlar farklı olacaktır. Esas olansa dünyayı ahiretin tarlası olarak görüp hayatı anlamlandırmada ve ona amaç biçmede maddi ve manevi unsurlar arasında sağlıklı bir denge kurabilmektir.

2.3.1. Hayatta Amacın Varlığı

Hayatın anlamına ilişkin yukarıda sunulan görüşlerden de anlaşıldığı üzere insan hayatının kutsal bir amacı olduğuna inanmak gelenekte olduğu gibi günümüzde de en yaygın hayatın amacını algılama biçimidir. Bununla birlikte tarihin her döneminde az da olsa var olan hayatı boş ve amaçsız görme eğiliminin son birkaç yüzyıldaki felsefi, siyasal ve sosyal cereyanlarla daha da yaygınlık kazandığı gözlenmektedir. Bu bağlamda katılımcılara hayatın bir amacı olup olmadığı ve bu amacı neyin belirlediğine ilişkin sorular sorulmuştur.

Tablo 36: İnsanın dünyaya gelişinde özel bir amaç aramaya gerek yoktur. Gelişmiş bir canlı olarak var olduk. Hepsi bu...

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	212	41,7	41,7
Katılmıyorum	159	31,3	73,0
Kararsızım	47	9,3	82,3
Katılıyorum	65	12,8	95,1
Tamamen Katılıyorum	25	4,9	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

İnsanın dünyaya gelişinde bir amaç olmadığı görüşüne katılımcıların %4,9'u tamamen katılmıyorum; %12,8'i ise katılıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların toplamda %17,7'sinin bu görüşü benimsediği anlaşılmaktadır. Bu görüşe karşı çıkanların oranı ise toplamda %73 olmuştur.

Kararsızların oranı (%9,3) da dikkate alındığında katılımcıların yaklaşık dörtte birinin hayata gelişte özel bir amaç aramaya gerek olmadığını düşündüğü veya bu konuda ciddi kafa karışıklığı yaşadığı anlaşılmaktadır. Hayatta bir amaca inanmanın insanın kişilik bütünlüğüne etkileri düşünüldüğünde bu, üzerinde düşünülmesi gereken ciddi bir duruma işaret emektedir.

Tablo 37: Çocuk sahibi olma durumu* İnsanın dünyaya gelişinde özel bir amaç aramaya gerek yoktur. Gelişmiş bir canlı olarak var olduk. Hepsi bu...

İnsanın dünyaya gelişinde özel bir amaç aramaya gerek yoktur. Gelişmiş bir canlı olarak var olduk. Hepsi bu...	Çocuğunuz var mı? Kaç tane?				Toplam	
	Çocuğu yok	Tek çocuk	İki çocuk	Üç ve daha fazla		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	115	16	42	37	210
	Yüzde	46,0%	20,5%	42,9%	47,4%	41,7%
Katılmıyorum	Frekans	74	29	34	20	157
	Yüzde	29,6%	37,2%	34,7%	25,6%	31,2%
Kararsızım	Frekans	25	13	4	5	47
	Yüzde	10,0%	16,7%	4,1%	6,4%	9,3%
Katılıyorum	Frekans	26	13	16	10	65
	Yüzde	10,4%	16,7%	16,3%	12,8%	12,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	10	7	2	6	25
	Yüzde	4,0%	9,0%	2,0%	7,7%	5,0%
Toplam	Frekans	250	78	98	78	504
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 29,467

Sd: 12

P: ,003

Hayatın bir amacı olmadığına ilişkin görüşler çocuk sahibi olma değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,003) farklılaşmıştır. Tablo 37'deki veriler farklılaşmanın büyük oranda tek çocuklu katılımcılarla diğer gruplar arasında oluştuğunu göstermektedir. Tek çocuklu katılımcılar bu görüşe %9 tamamen katılıyorum, %16,7 katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %25,7 destek verirken ortalama %17,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. %16,7 ile en yüksek kararsız oranı (ortalama %9,3) da tek çocuklularda gerçekleşmiştir. Bu görüşü reddedenler açısından bakıldığında tek çocuklular toplamda %57,7 olurken ortalama %71,9'a kadar ulaşmıştır.

Veriler tek çocuklu katılımcıların hayatı anlamsız görme veya ona profan bir anlayışla yaklaşmaya daha eğilimli olduklarını göstermektedir.

2.3.2. Hayatın Amacını Belirleyen Dinamikler

Tablo 38: İnsan hayatının kutsal bir amacının olduğuna inanıyorum

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	10	2,0	2,0
Katılmıyorum	25	5,0	7,0
Kararsızım	47	9,4	16,5
Katılıyorum	175	35,1	51,6
Tamamen Katılıyorum	241	48,4	100,0
Toplam	498	100,0	
Cevap Vermeyen	12		
Genel Toplam	510		

"İnsan hayatının kutsal bir amacı olduğuna inanıyorum" görüşüne verilen cevaplarda katılımcıların %48,4'ü tamamen katılıyorum; %35,1'i katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu durum katılımcıların %83,5'inin hayatın kutsal bir amacı olduğuna inandıklarını göstermektedir. Hayatın kutsal bir amacı olduğunu kabul etmeyenlerin oranı ise toplamda %7 olmuştur.

Kararsızlarla birlikte hayatın kutsal bir amacının olduğu görüşüne katılmayan/katılmayanların oranı toplamda %16,4'e çıkmaktadır ki bu oran ülkemizdeki dini aidiyet oranları ve çalışmamızın hayatın anlamı ve inançlara ilişkin sonuçlarına göre (Tablo 10, 17 vb.) oldukça yüksek kabul edilebilir. Ki-kare sonuçlarında anlamlı farklılaşma tespit edilememiştir. Bu durum kanaatin örneklemde homojen yayıldığını göstermektedir.

Tablo 39: Hayatta en büyük amaç büyük başarılar kazanmaktır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	54	10,6	10,6
Katılmıyorum	165	32,5	43,1
Kararsızım	92	18,1	61,2
Katılıyorum	131	25,8	87,0
Tamamen Katılıyorum	66	13,0	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Tablo 39'daki veriler hayatın amacının büyük başarılar kazanmak olduğunu düşünenlerin oranının %13 tamamen katılıyorum ve %25,8 katılıyorum ile toplamda %38,8 olduğunu göstermektedir. Toplamda %43,1'lik bir kesim ise buna karşı çıkmaktadır. Kararsız oranı ise oldukça yüksek gerçekleşmiştir: %18,1.

Veriler katılımcıların büyük başarılar kazanmanın hayatın amacı olup olamayacağı konusunda net bir eğilim ortaya koyamadıklarını göstermektedir. Katılımcıların görüşleri öğrenim durumlarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 40: Öğrenim durumu* Hayatta en büyük amaç büyük başarılar kazanmaktır

Hayatta en büyük amaç büyük başarılar kazanmaktır.		Öğrenim durumu				Toplam
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	1	4	18	31	54
	Yüzde	1,6%	10,5%	12,8%	11,6%	10,7%
Katılmıyorum	Frekans	17	15	36	97	165
	Yüzde	27,9%	39,5%	25,5%	36,3%	32,5%
Kararsızım	Frekans	10	9	24	49	92
	Yüzde	16,4%	23,7%	17,0%	18,4%	18,1%
Katılıyorum	Frekans	22	7	37	64	130
	Yüzde	36,1%	18,4%	26,2%	24,0%	25,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	11	3	26	26	66
	Yüzde	18,0%	7,9%	18,4%	9,7%	13,0%
Toplam	Frekans	61	38	141	267	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X^2 21,605

Sd: 12

P: ,042

Katılımcıların “Hayatta en büyük amaç büyük başarılar kazanmaktır” görüşüne katılma durumları öğrenim durumlarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,042) farklılaşmıştır. Farklılaşma hiç katılmıyorum kategorisinde ilkokul mezunları ile diğerleri arasında diğerleri lehine; katılmıyorum ve kararsızım kategorilerinde ortaokul mezunları lehine gerçekleşmiştir. İlkokul mezunları hayatın amacının büyük başarılar kazanmak olduğu görüşüne %1,5 ile en düşük hiç katılmıyorum cevabını verirken; toplamda %29,5 ile bu görüşe en az karşı çıkmıştır.

Ortaokul mezunları %50, üniversiteliler ise %47,9 ile bu görüşe en çok karşı çıkan gruplar olmuştur. Ortaokul mezunlarında olumlu cevapların oranı toplamda %26,3; üniversitelilerde ise %33,7dir. Her iki grubun özellikle de ortaokul mezunlarının hayatta büyük başarılar kazanmayı en büyük amaç olarak görme eğilimine en az destek veren gruplar olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 41: İyi bir evde oturmak, iyi bir araç kullanmak ve iyi markalardan giyinmek; işte hayatın amacı budur

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	191	37,5	37,5
Katılmıyorum	205	40,2	77,6
Kararsızım	47	9,2	86,9
Katılıyorum	45	8,8	95,7
Tamamen Katılıyorum	22	4,3	100,0
Toplam	510	100,0	

Hayatın amacını profan ve popüler olgularla belirlemede biraz daha ileriye giderek ev, araç ve marka üzerinden sorduğumuzda katılımcıların toplamda %77,7’si bu görüşü onaylamamıştır. Olumlu görüş bildirerek hayatın amacını iyi bir ev, araba ve markalarla açıklayanların oranı ise toplamda %13,1 olmuştur.

Kararsızları da dikkate aldığımızda katılımcıların yaklaşık dörtte birinin (%22,4) popüler kültürde oldukça etkin bir yeri olan bu tür araçları hayatın amacı olarak gördüğü veya bu konuda kafa karışıklığı yaşadığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların görüşlerinin araştırmamızın değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaması kanaatin homojen dağıldığını göstermektedir.

Tablo 42: Benim için hayatın amacı daha iyi bir toplum içinde yaşayabilmek için çalışmaktan ibarettir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	53	10,4	10,4
Katılmıyorum	147	28,9	39,4
Kararsızım	82	16,1	55,5
Katılıyorum	167	32,9	88,4
Tamamen Katılıyorum	59	11,6	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Hayatın amacını belirlemede toplumsal sorumlulukları referans alan Tablo 42'deki görüşe katılımcıların %39,3'ü (hiç katılmıyorum: %10,4; katılmıyorum: %28,9) olumsuz cevap vermiştir. Hayatın amacını daha iyi bir toplum içinde yaşamak için çalışmak olarak değerlendirenlerin oranı ise toplamda %44,3 olurken %16'1 gibi yüksek bir oranda kararsız kalmıştır.

Veriler katılımcıların hayatın amacını topluma hizmet olarak belirleme konusunda net bir eğilim ortaya koyamadıklarını göstermekle birlikte yapılan ki-kare testi sonuçları görüşlerin öğrenim durumu değişkenine bağlı olarak farklılaştığını göstermektedir.

Tablo 43: Öğrenim durumu* Benim için hayatın amacı daha iyi bir toplum içinde yaşayabilmek için çalışmaktan ibarettir

Benim için hayatın amacı daha iyi bir toplum içinde yaşayabilmek için çalışmaktan ibarettir.		Öğrenim durumu				Toplam
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	6	5	10	32	53
	Yüzde	10,0%	13,2%	7,1%	11,9%	10,5%
Katılmıyorum	Frekans	8	8	46	85	147
	Yüzde	13,3%	21,1%	32,9%	31,6%	29,0%
Kararsızım	Frekans	4	4	24	50	82
	Yüzde	6,7%	10,5%	17,1%	18,6%	16,2%
Katılıyorum	Frekans	29	13	47	77	166
	Yüzde	48,3%	34,2%	33,6%	28,6%	32,7%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	13	8	13	25	59
	Yüzde	21,7%	21,1%	9,3%	9,3%	11,6%
Toplam	Frekans	60	38	140	269	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X^2 30,603

Sd: 12

P: ,002

Hayatın amacını toplumun iyiliği için çalışmakla ilişkilendiren görüşler katılım-

çalışmaların öğrenim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde ($P: ,002$) farklılaşmıştır. Tablo 43'teki veriler öğrenim durumundaki yükselişe bağlı olarak hayatın amacını toplumun iyiliği için çalışma olarak belirleme eğiliminde önemli bir düşüş, kararsız kalma oranında ise artış olduğunu göstermektedir. Toplam değerler üzerinden baktığımızda ilkokul mezunlarının %70'i bu görüşü desteklerken; bu oran ortaokulda %55'3'e; lisede %42,9'a üniversitede ise 37,9'a düşmektedir. Olumsuz görüşlere bakıldığında verilerin üniversiteden ilkokula gidildikçe düştüğü görülmektedir.

Verileri bir bütün olarak okuduğumuzda eğitim durumu yükseldikçe hayatın amacı olarak içinde yaşanan toplumun daha iyi hale gelmesi için çalışma eğiliminin azaldığı anlaşılmaktadır. Kanaatimizce bu sonuç eğitim felsefemiz ve sistemimizin ortaya çıkardığı sonuçlara ilişkin ciddi bir değerlendirme yapmanın gerekliliğini göstermektedir.

Tablo 44: Benim için hayatın amacı daha iyi bir ülkede yaşayabilmek için çalışmaktan ibarettir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	79	15,6	15,6
Katılmıyorum	134	26,5	42,2
Kararsızım	69	13,7	55,8
Katılıyorum	171	33,9	89,7
Tamamen Katılıyorum	52	10,3	100,0
Toplam	505	100,0	
Cevap Vermeyen	5		
Genel Toplam	510		

Hayatın amacı daha iyi bir ülkede yaşamak için çalışmaktan ibarettir görüşüne katılımcıların %10,3'ü tamamen katılıyorum; %33,9'u ise katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %44,2'si olumlu yaklaşmıştır. Daha iyi bir ülkede yaşamayı hayatın amacı olarak görmeyenlerin oranı ise toplamda %42,1 olmuştur. Katılımcıların %13,7'si kararsız kalırken 5 katılımcı cevap vermemiştir.

Sonuçlar katılımcıların daha iyi bir ülkede yaşamak için çalışmayı hayatın amaçları arasında görme konusunda güçlü bir irade ortaya koymadıklarını, önemli bir kısmının da kararsız kaldığını göstermektedir. Söz konusu sonuçlar Tablo 42'deki verilerle çok benzerdir. Kanaatimizce bu durum katılımcıların ve genel olarak çalışma evreninin yaşadıkları toplum ve ülkeye hizmet konusunda sahip olduğu bilinç düzeyine ilişkin ciddi bir soruna işaret etmektedir.

Katılımcıların görüşleri öğrenim durumu değişkenine bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 45: Öğrenim durumu* Benim için hayatın amacı daha iyi bir ülkede yaşayabilmek için çalışmaktan ibarettir

Benim için hayatın amacı daha iyi bir ülkede yaşayabilmek için çalışmaktan ibarettir.		Öğrenim durumunuz				Toplam
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	9	5	24	40	78
	Yüzde	14,8%	13,2%	17,3%	15,0%	15,5%
Katılmıyorum	Frekans	12	7	43	72	134
	Yüzde	19,7%	18,4%	30,9%	27,1%	26,6%
Kararsızım	Frekans	4	9	18	38	69
	Yüzde	6,6%	23,7%	12,9%	14,3%	13,7%
Katılıyorum	Frekans	23	10	44	94	171
	Yüzde	37,7%	26,3%	31,7%	35,3%	33,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	13	7	10	22	52
	Yüzde	21,3%	18,4%	7,2%	8,3%	10,3%
Toplam	Frekans	61	38	139	266	504
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 21,931 Sd: 12 P: ,038

Hayatın anlamını ülkeye hizmetle ilişkilendirme konusunda katılımcıların görüşleri öğrenim durumu değişkenine bağlı olarak anlamlı düzeyde (P: ,038) farklılaşmıştır. Farklılaşma katılmıyorum cevap kategorisinde ilkokul (%19,7) ve ortaokul (%18,4) mezunları ile lise (%30,9) mezunu ve üniversiteliler (%27,1) arasında ikinciler lehine; tamamen katılıyorum kategorisinde ise birinciler lehine gerçekleşmiştir. Bu görüşü en yüksek oranda destekleyen grup %59 ile ilkokul mezunları olurken; ortaokul mezunlarında bu oran %54,7; lisede %38,9; üniversitede ise %43,6 olmuştur.

Veriler eğitim oranı yükseldikçe ülkeye hizmetin hayatın amacı olarak görülme eğiliminde azalma yaşandığını; bunun tek istisnasının üniversitelilerde yaşanan kısmi bir yükseliş olduğunu göstermektedir. Bu durumu Tablo 43'teki sonuçlarla birlikte değerlendirdiğimizde ilgili bölümde de ifade edildiği üzere yükselen eğitim kademelerinde bireyin içinde yaşadığı toplum ve ülke ile bağıını güçlendirecek eğitimin yollarını aramanın önemi bir kez daha ön plana çıkmaktadır.

Tablo 46: Milletime hizmet etmek hayattaki en önemli amacımdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	24	4,8	4,8
Katılmıyorum	59	11,7	16,4
Kararsızım	74	14,7	31,1
Katılıyorum	205	40,6	71,7
Tamamen Katılıyorum	143	28,3	100,0
Toplam	505	100,0	
Cevap Vermeyen	5		
Genel Toplam	510		

“Milletime hizmet etmek hayattaki en önemli amacımdır” görüşüne katılımcıların %28,3’ü tamamen katılıyorum, %40,6’sı katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %68,9’ile yüksek oranda destek vermiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı ise toplamda %16,5 olurken; %14,7’si kararsız kalmıştır.

Sonuçlar tablo 42’de daha iyi bir ülkede yaşamak (%42,2) ve tablo 44’te daha iyi bir toplum içinde yaşamak (%44,3) görüşlerindeki olumlu yaklaşımlara göre çok daha yüksek bir oranda katılımcıların millete hizmeti hayatın anlamıyla ilişkilendirdiğini göstermektedir.

Katılımcıların görüşleri cinsiyet değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 47: Cinsiyet*Milletime hizmet etmek hayattaki en önemli amacımdır

Milletime hizmet etmek hayattaki en önemli amacımdır.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	8	16	24
	Yüzde	3,7%	5,5%	4,8%
Katılmıyorum	Frekans	27	32	59
	Yüzde	12,6%	11,0%	11,7%
Kararsızım	Frekans	43	31	74
	Yüzde	20,1%	10,7%	14,7%
Katılıyorum	Frekans	91	114	205
	Yüzde	42,5%	39,2%	40,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	45	98	143
	Yüzde	21,0%	33,7%	28,3%
Toplam	Frekans	214	291	505
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X²: 15,889 Sd: 4 P: ,003

Katılımcıların “Milletime hizmet etmek hayattaki en önemli amacımdır” görüşüne katılma durumları cinsiyet değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,003) farklılaşmıştır. Farklılaşma kararsız ve tamamen katılıyorum cevap kategorilerinde belirginleşmiştir. Kadınlar millete hizmet etmeyi hayatın temel amacı olarak görme konusunda erkeklere göre (%10,7) daha fazla (%20,1) kararsız kalmıştır. Tamamen katılıyorum kategorisinde ise erkekler (%33,7) kadınlara göre (%21) daha yüksek puan almıştır.

Veriler, erkeklerin millete hizmet etmeyi, kadınlara oranla daha fazla hayatın amacı olarak değerlendirdiğini göstermektedir.

Tablo 48: Benim için hayatın amacı insanlığa hizmet etmek için çalışmaktan ibarettir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	39	7,8	7,8
Katılmıyorum	96	19,2	27,0
Kararsızım	92	18,4	45,4
Katılıyorum	184	36,8	82,2
Tamamen Katılıyorum	89	17,8	100,0
Toplam	500	100,0	
Cevap Vermeyen	10		
Genel Toplam	510		

Hayatın amacını kişinin içinde yaşadığı toplumu aşarak insanlığa hizmetle ilişkilendirdiğimizde katılımcıların %54,6’sı (tamamen katılıyorum: %17,8; katılıyorum: %36,8) bu görüşü benimsediğini belirtmiştir. Bu görüşü benimsemeyenlerin oranı toplamda %27 olurken, katılımcıların önemli bir kısmı (%18,4) kararsız kalmıştır. 10 katılımcının ise cevap vermediği görülmektedir. Yüksek kararsız oranı ile birlikte bu durum katılımcıların ikilemede kaldığını göstermektedir.

Veriler katılımcıların çoğunluğunun insanlığa hizmet etmeyi hayatın amacı olarak kabul ettiğini göstermektedir. Söz konusu oran büyük bir çoğunluğu gösterirse Tablo 42’de içinde yaşanan topluma hizmeti hayatın amacı olarak belirleyenlere göre (%44,3) daha yüksek bir katılımın oluşmuş olması ilginçtir. Bu durum kanaatimizce katılımcıların insanlığa hizmeti içinde yaşadıkları topluma hizmetin önüne koymaları anlamına gelmektedir.

Tablo 49: Evlilik durumu* Benim için hayatın anlamı insanlığa hizmet etmek için çalışmaktan ibarettir

Benim için hayatın anlamı insanlığa hizmet etmek için çalışmaktan ibarettir.		Evlilik Durumu				Toplam
		Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	19	6	5	9	39
	Yüzde	8,9%	5,6%	7,8%	7,8%	7,8%
Katılmıyorum	Frekans	41	16	27	12	96
	Yüzde	19,2%	15,0%	42,2%	10,3%	19,2%
Kararsızım	Frekans	43	25	11	13	92
	Yüzde	20,2%	23,4%	17,2%	11,2%	18,4%
Katılıyorum	Frekans	72	47	16	49	184
	Yüzde	33,8%	43,9%	25,0%	42,2%	36,8%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	38	13	5	33	89
	Yüzde	17,8%	12,1%	7,8%	28,4%	17,8%
Toplam	Frekans	213	107	64	116	500
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 47,722

Sd: 12

P: ,000

Ki-kare sonuçları katılımcıların evlilik durumlarının hayatı anlamlandırmada insanlığa hizmete yer verip vermeme durumlarında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaşma meydana getirdiğini göstermiştir. Sonuçlar 11-20 yıl arasında evli olanların "hayatın anlamı insanlığa hizmet etmektedir" görüşüne diğer gruplara göre çok daha yüksek oranda karşı çıktığını göstermektedir. Olumsuz cevaplarda ortalama toplamda %27'olurken bu grupta olumsuz cevaplar toplamda %50'ye ulaşmıştır. Olumlu cevaplarda ise bu grup %32,8'le ortalamanın (%54,6) çok altında bir değer elde etmiştir. Bu görüşü en çok destekleyenler ise toplamda %70,6 ile 21 yıl ve üstünde evli olanlardır.

Tablo 50: Çocuk sahibi olma durumu*Benim için hayatın anlamı insanlığa hizmet etmek için çalışmaktan ibarettir

Benim için hayatın anlamı insanlığa hizmet etmek için çalışmaktan ibarettir.	Çocuğunuz var mı? Kaç tane?				Toplam	
	Çocuğu yok	Tek çocuk	İki çocuk	Üç ve daha fazla		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	20	4	10	5	39
	Yüzde	8,2%	5,1%	10,3%	6,5%	7,9%
Katılmıyorum	Frekans	48	16	21	10	95
	Yüzde	19,7%	20,5%	21,6%	13,0%	19,2%
Kararsızım	Frekans	48	20	14	9	91
	Yüzde	19,7%	25,6%	14,4%	11,7%	18,3%
Katılıyorum	Frekans	88	28	41	26	183
	Yüzde	36,1%	35,9%	42,3%	33,8%	36,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	40	10	11	27	88
	Yüzde	16,4%	12,8%	11,3%	35,1%	17,7%
Toplam	Frekans	244	78	97	77	496
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 26,427

Sd: 12

P: ,009

Ki-kare sonuçları katılımcıların çocuk sahibi olma durumlarının hayatı anlamlandırma konusunda insanlığa hizmete yer verip vermeme durumlarında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,009) farklılaşma meydana getirdiğini göstermiştir. Tablo 50'deki veriler farklılaşmanın temelde üç ve daha fazla çocuğu olanlarla diğerleri arasında gerçekleştiğini göstermektedir. Üç ve daha fazla çocuğu olan katılımcılar bu görüşü toplamda %68,9 olumlu değerlendirmiştir. Ortalamanın %54,6 olduğu dikkate alındığında bu oran oldukça yüksektir.

Olumsuz cevaplara bakıldığında üç ve daha fazla çocuğu olanların (%19,5) söz konusu görüşe en az (ortalama: %28,1) karşı çıkan grup olduğu anlaşılmaktadır. Bu grupta kararsız oranının da diğerlerine göre düşük çıktığı düşünülürse üç ve daha fazla çocuğu olanların çocuğu olmayan ve daha az çocuğu olanlara göre insanlığa hizmeti hayatın amaçlarından birisi olarak görme noktasında daha istekli oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 51: Yaşamın amacı daha çok mutluluk elde etme çabasıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	16	3,2	3,2
Katılmıyorum	84	16,7	19,8
Kararsızım	87	17,3	37,1
Katılıyorum	220	43,7	80,8
Tamamen Katılıyorum	97	19,2	100,0
Toplam	504	100,0	
Cevap Vermeyen	6		
Genel Toplam	510		

Tablo 51’de “Yaşamın amacı daha çok mutluluk elde etme çabasıdır” görüşüne katılımcıların %62,9’u (tamamen katılıyorum: %19,2; katılıyorum: %43,7) olumlu yaklaşmıştır. Yaşamın amacının mutluluk elde etme çabası olamayacağını düşünenlerin oranı ise %19,9 olmuştur. Altı katılımcının cevap vermediği ve kararsızların oranının (%17,3) yüksek olduğu görülmektedir.

Veriler daha çok mutluluk elde etme çabasının katılımcıların önemli bir bölümü (%62,9) arasında hayatın amacı olarak kabul gördüğünü göstermektedir. Katılımcıların görüşleri araştırmanın bağımsız değişkenlerine göre farklılaşmamıştır.

Tablo 52: Çocuklarıma iyi bir gelecek bırakmak hayattaki en önemli amaçtır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	14	2,8	2,8
Katılmıyorum	36	7,2	10,0
Kararsızım	43	8,6	18,6
Katılıyorum	205	40,9	59,5
Tamamen Katılıyorum	203	40,5	100,0
Toplam	501	100,0	
Cevap Vermeyen	9		
Genel Toplam	510		

“Çocuklarıma iyi bir gelecek bırakmak hayattaki en önemli amaçtır” görüşüne katılımcıların %40,5’i tamamen katılıyorum; %40,9’u katılıyorum cevabını vermiştir.

Bu durum çocuklara iyi bir gelecek bırakmayı hayatın amacı olarak görenlerin oranının %81,4 olduğunu göstermektedir. Çocuklara iyi bir gelecek bırakmayı hayatın amacı olarak görmeyenlerin oranı %10 olurken; katılımcıların %8,6'sı kararsız kalmıştır.

Sonuçlar çocuklara iyi bir gelecek bırakmayı hayatın amacı olarak değerlendirmenin insanlığa hizmet (%54,6), millete hizmet (%68,9), daha iyi bir toplumda (%44,3), ülkede (%44,2) yaşamak amaçlarından daha yüksek destek gördüğünü göstermektedir. Ki-kare sonuçlarının istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşma göstermemiş oluşu bu kanaatin katılımcılar arasında cinsiyet, çocuk sahibi olma, eğitim vb. durumuna bağlı olmaksızın dengeli bir şekilde dağıldığını göstermektedir.

2.4. Hayatla Barışık Olma

Anlamlı bir hayat yaşamamanın en önemli göstergelerinden birisi insanın yaşadıklarından memnun, kendisi ve çevresi ile barışık olmasıdır. İnsan kendisi ve çevresi ile barışık değilse yaşananlar ona acı verecek, kendisine ve dünyaya yabancılaşacak, onun için dünya yaşanmaz bir yer hâline gelecektir. Bu hal kişinin ruh sağlığı ve toplumsal ilişkiler açısından istenmeyen bir durumdur. Bireyin bundan kaçınabilmesi ise yaşanan hayatın kalitesi ile ilişkili olduğu kadar, onun olaylara bakış açısı yani hayata yüklediği anlamla da ilişkilidir. Bu bağlamda anlamlı bir hayatın varlığının en önemli göstergelerinden birisi olarak katılımcıların hayatla barışık olmaya ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Tablo 53: Yaşadığım dünyada iyi ve güzele dair bir şey bulamıyorum

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	190	37,5	37,5
Katılmıyorum	202	39,8	77,3
Kararsızım	51	10,1	87,4
Katılıyorum	40	7,9	95,3
Tamamen Katılıyorum	24	4,7	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Hayatla barışık olmanın önemli bir göstergesi en zor koşullar altında bile kişinin yaşadıklarında anlamlı ve güzel yönler bulabilmesidir. Bu bağlamda katılımcılara

“Yaşadığım dünyada iyi ve güzele dair bir şey bulamıyorum” görüşüne katılma durumları sorulmuştur. Katılımcılardan %77,3’ü bu görüşü reddetmiştir. Hayatta iyi ve güzele dair bir şey bulamadığını belirtenlerin oranı ise toplamda %12,6’dır. Katılımcıların önemli bir kısmı (%10,1) kararsız kalmıştır.

Tablo 53’teki veriler katılımcıların büyük çoğunluğunun hayatta iyi ve güzele dair bir şey bulamadığı görüşünü reddettiğini göstermektedir. Öte yandan hayatta iyi ve güzele dair bir şey bulamadığını belirten veya kararsız kalarak bu konuda kafa karışıklığı yaşadığı anlaşılan katılımcıların oranı ise hiç de azımsanacak ölçüde (toplamda %22,7) değildir. Neredeyse her dört katılımcıdan birisi hayatı iyi ve güzel olarak değerlendirememektedir. Kanaatimizce bu durum bireysel ruh sağlığı ve toplum açısından dikkate alınması gereken bir durumdur.

Görüşler katılımcıların evlilik durumuna bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 54: Evlilik durumu* Yaşadığım dünyada iyi ve güzele dair bir şey bulamıyorum

Yaşadığım dünyada iyi ve güzele dair bir şey bulamıyorum.		Evlilik Durumu				Toplam
		Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	82	47	24	37	190
	Yüzde	38,0%	43,9%	37,5%	30,8%	37,5%
Katılmıyorum	Frekans	73	45	23	61	202
	Yüzde	33,8%	42,1%	35,9%	50,8%	39,8%
Kararsızım	Frekans	31	6	6	8	51
	Yüzde	14,4%	5,6%	9,4%	6,7%	10,1%
Katılıyorum	Frekans	17	6	9	8	40
	Yüzde	7,9%	5,6%	14,1%	6,7%	7,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	13	3	2	6	24
	Yüzde	6,0%	2,8%	3,1%	5,0%	4,7%
Toplam	Frekans	216	107	64	120	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 22,066

Sd: 12

P: ,037

Katılımcıların evlilik durumları ile “Yaşadığım dünyada iyi ve güzele dair bir şey bulamıyorum” görüşüne katılma durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,037) farklılaşma tespit edilmiştir. Farklılaşma olumsuz cevap kategorilerinde 1-10 yıl arası evli olanlar ve 21 yıl üstü evli olanlarla diğerleri arasında birinciler lehine gerçekleşmiştir. 1-10 yıl arası (toplamda %86) ve 21 yıl ve üstünde (%81,6) evli olanlar hayatta iyi ve güzele dair bir şey bulamıyorum görüşüne diğerlerine (ortalama: %77,3) göre daha fazla karşı çıkmaktadır.

Olumlu cevap kategorilerine bakıldığında aynı eğilimin izdüşümü farklı açıdan görülebilmektedir. 1-10 yıl arası (toplamda %8,4) ve 20 yıl üstü (%11,7) evli olanlar bu görüşü daha az (ortalama: 12,6) onaylamıştır. 11-20 yıl arası evli olanlarda kararsız oranının yüksek (%14,1) çıkması ise dikkate değer bir başka noktadır (ortalama %7,9).

Veriler bütün olarak değerlendirildiğinde evliliğinin ilk yıllarında olanlarla 20 yıldan fazla süredir evli olanların diğerlerine göre hayata daha pozitif baktıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 55: Ruhsal bir bıkkınlık içindeyim, hayattan tat alamıyorum

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	156	31,0	31,0
Katılmıyorum	176	35,0	66,0
Kararsızım	83	16,5	82,5
Katılıyorum	61	12,1	94,6
Tamamen Katılıyorum	27	5,4	100,0
Toplam	503	100,0	
Cevap Vermeyen	7		
Genel Toplam	510		

“Ruhsal bir bıkkınlık içindeyim, hayattan tat alamıyorum” tespitine katılımcıların toplamda %66’sı olumsuz karşılık vermiş ve kendileri için böyle bir durumun geçerli olmadığını belirtmişlerdir. Kendini ruhsal bir bıkkınlık içinde hisseden ve hayattan zevk alamadığını belirtenlerin oranı ise toplamda %17,5 olmuştur. Katılımcılardan %16,5’i kararsız kalırken yedi katılımcı da cevap vermekten kaçınmıştır.

Kararsız oranının yüksekliği ve cevap vermeyenlerin sayısındaki fazlalık katılımcıların karar verirken oldukça zorlandıklarını göstermektedir. Kararsızlar dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında katılımcıların toplamda %34’ünün yaşadığı hayattan tat aldığını düşünmediği, bıkkınlık eğilimde olduğu görülmektedir.

Görüşler katılımcıların evlilik durumu ve kiminle yaşadıklarına bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 56: Evlilik durumu* Ruhsal bir bıkkınlık içindeyim, hayattan tat alamıyorum

Ruhsal bir bıkkınlık içindeyim, hayattan tat alamıyorum.		Evlilik Durumu				Toplam
		Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	56	42	18	40	156
	Yüzde	26,3%	38,9%	28,1%	33,9%	31,0%
Katılmıyorum	Frekans	66	39	21	50	176
	Yüzde	31,0%	36,1%	32,8%	42,4%	35,0%
Kararsızım	Frekans	46	13	14	10	83
	Yüzde	21,6%	12,0%	21,9%	8,5%	16,5%
Katılıyorum	Frekans	29	9	7	16	61
	Yüzde	13,6%	8,3%	10,9%	13,6%	12,1%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	16	5	4	2	27
	Yüzde	7,5%	4,6%	6,2%	1,7%	5,4%
Toplam	Frekans	213	108	64	118	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 24,439

Sd: 12

P: ,018

Katılımcıların hayattan tat alamama ve ruhsal bir bıkkınlık içinde olmaya ilişkin öz değerlendirmeleri evlilik durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,018) farklılaşmıştır. Tablo 56'daki veriler farklılaşmanın temelde 1-10 yıl arası evli olanlar ve 21 ve üstü evli olanlar ile diğerleri arasında gerçekleştiğini göstermektedir. Öncelikle görüş bildirme konusunda bu iki grup dışında kalanlar [evli olmayanlar (%21,6) ile 11-20 yıl arası evli olanlar (%21,9)] çok daha fazla kararsız kalmışlardır.

Esas görüşler açısından verilere baktığımızda 1-10 yıl arası evli olanlar ile 21 ve üstü evli olanların kendilerini daha az ruhsal bir bıkkınlık içinde hissettiklerini görmekteyiz. 1-10 yıl arası evli olanlar toplamda %12,9; 21 ve üstü evli olanlar ise %15,3 kendilerini ruhsal bir bıkkınlık içinde hissetmektedir. Oysa bu oran evli olmayanlarda %21,1; 11-20 yıl arası evli olanlarda ise %17,1'dir. Olumsuz görüşler açısından baktığımızda ilk iki grubun (1-11 arası evli: %75; 21 ve üstü: %76,3) ruhsal bıkkınlık içinde oldukları tespitini çok daha yüksek oranlarda (ortalama: %66) reddettikleri görülmektedir.

Veriler evlilik öncesinde hayattan tat alamama ve kendini ruhsal olarak boşlukta hissetme durumunun daha yaygın olduğunu; bu durumun evlilikle birlikte azaldığını ancak evliliğin 11-20'li yılları arasında tekrar bir boşluk dönemine girildiğini göstermektedir. Tablo 53'te "Yaşadığım dünyada iyi ve günele dair bir şey bulamıyorum" öz değerlendirmesine ilişkin veriler de bu bulguları desteklemektedir. Ayrıca aile değerleri ile ilgili verilerde bu dalgalı değişimin etkileri 11-20 yıl arası evli olanların (bkz. tablo 64) evlilik modası geçmiş bir olgudur görüşünü en yüksek oranda dile getiren grup olması şeklinde tezahür etmiştir. Veriler bu grubun mutlu bir evliliği sürdürmek için daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Tablo 57: Kiminle yaşıyor* Ruhsal bir bıkkınlık içindeyim, hayattan tat alamıyorum

Ruhsal bir bıkkınlık içindeyim, hayattan tat alamıyorum.		Şu anda kimlerle yaşıyorsunuz?				Toplam
		Eş ve çocuklar	Eş, çocuklar ve/ya aile büyükleri	Yalnız	Arkadaşlarla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	87	15	28	15	145
	Yüzde	36,0%	26,8%	29,8%	24,6%	32,0%
Katılmıyorum	Frekans	92	18	26	19	155
	Yüzde	38,0%	32,1%	27,7%	31,1%	34,2%
Kararsızım	Frekans	32	10	21	14	77
	Yüzde	13,2%	17,9%	22,3%	23,0%	17,0%
Katılıyorum	Frekans	21	11	15	4	51
	Yüzde	8,7%	19,6%	16,0%	6,6%	11,3%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	10	2	4	9	25
	Yüzde	4,1%	3,6%	4,3%	14,8%	5,5%
Toplam	Frekans	242	56	94	61	453
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 29,086

Sd: 12

P: ,004

Katılımcıların hayattan tat alamama, ruhsal bıkkınlık içinde bulunmaya ilişkin öz değerlendirmeleri kiminle yaşadıklarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,004) farklılaşmıştır. Ruhsal bıkkınlık içinde olduğunu en yüksek oranda (toplamda %74) reddedenler eş ve çocukları ile yaşayanlar olmuştur. Bu grup aynı zamanda en az kararsız kalan (%13,2) ve en az (toplamda %12,8) ruhsal bıkkınlık içinde olduğunu belirten grup olmuştur.

Ruhsal bıkkınlık ve hayattan tat alamama oranının en yüksek olduğu grup ise toplamda %23,2 ile eş, çocuklar ve aile büyükleri bir arada yaşayanlar olmuştur. Yalnız yaşayanlarda ise hem kararsız (%22,3) oranı en yüksek değeri almış hem de ruhsal bıkkınlık hissetme oranı (%20,3) ortalamasının (%16,8) oldukça üstünde gerçekleşmiştir.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde katılımcılar arasında ruhsal bıkkınlığa düşmeme ve hayattan tat alarak yaşayabilme açısından en olumlu etkiye sahip yaşama biçiminin eş ve çocukları ile birlikte yaşamak olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda örneklem özelinde geniş aile içinde veya yalnız yaşamının hayattan tat alma ve ruhsal bıkkınlığa olumsuz etki yaptığını söylemenin yanlış olmayacağı anlaşılmaktadır.

Tablo 58: Sıkılıp daraldığım zamanlarda inançlarımdan güç alırım

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	4	,8	,8
Katılmıyorum	14	2,8	3,5
Kararsızım	35	6,9	10,4
Katılıyorum	189	37,1	47,5
Tamamen Katılıyorum	267	52,5	100,0
Toplam	509	100,0	
Cevap Vermeyen	1		
Genel Toplam	510		

Hayata anlam katan bir kaynak olarak inançlar insanın zor anlarında ona güç verir. İnsan refah anlarında inancın hayata etkisine ilişkin unutkanlıklar yaşasa bile zor anlarda ilk sığınaklarından birisi inançları olmaktadır. Bu bağlamda katılımcılara zor zamanlarımda inançlarımdan güç alıp almadıkları sorulduğunda katılımcıların büyük kısmı (toplamda %89,6) inançlarımdan güç aldığını belirtmiştir. Kararsız kalan ve inançlarımdan güç almadığını belirtenlerin oranı ise toplamda %10,4 olmuştur. Kanaatimizce söz konusu oran ülkemizin dini aidiyet oranları dikkate alındığında (%99,2) ihmal edilmeyecek kadar yüksek görünmektedir.

2.5. Gelecekte Umutlu Olma

Hayatın anlamını bütünleyen temel elemanlardan birisi geleceğe umutla bakmaktır. İnsan geleceğe umutla bakabildiği sürece hayat anlamlıdır. Umut kaybedildiğinde yaşamın anlamı ve motivasyonu kaybolur. Bu ise insanın kişilik bütünlüğünü bozduğu gibi pek çok toplumsal soruna da yol açabilir. Bu bağlamda katılımcılara gelecekte umutlu olup olmadıklarını belirlemeye yönelik öz değerlendirmeleri sorulmuştur.

Tablo 59: Geleceğe her zaman umutla bakarım

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	18	3,5	3,5
Katılmıyorum	22	4,3	7,8
Kararsızım	84	16,5	24,3
Katılıyorum	184	36,1	60,4
Tamamen Katılıyorum	202	39,6	100,0
Toplam	510	100,0	

“Geleceğe her zaman umutla bakarım” öz değerlendirmesine katılımcıların %39,6’yı tamamen katılıyor; %36,1’i katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Toplamda katılımcıların %75,7’sinin geleceğe umutla baktığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların %7,8’i ise geleceğe umutla bakabildiğini düşünmemektedir. Oldukça yüksek bir oran ise (%16,5) kararsız kalmıştır.

Verileri bir bütünlük içinde okuduğumuzda her dört katılımcıdan birisinin geleceğe umutla bakmadığı anlaşılmaktadır. Ki-kare testi sonuçları katılımcıların değerlendirmelerinin araştırmanın değişkenleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir. Bu durum umut/umutsuzluğa ilişkin verilerin katılımcılar arasında benzer dağıldığını göstermektedir.

Tablo 60: Çocuklarımız bugünkü dünyadan daha iyi bir dünyada yaşayacak

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	82	16,2	16,2
Katılmıyorum	83	16,4	32,5
Kararsızım	140	27,6	60,2
Katılıyorum	101	19,9	80,1
Tamamen Katılıyorum	101	19,9	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Geleceğe umutla bakmayı biraz daha somutlaştırmak amacıyla katılımcılara “Çocuklarımız bugünkü dünyadan daha iyi bir dünyada yaşayacak” görüşü yöneltmiştir. Katılımcıların toplamda %39,8’i çocuklarının daha iyi bir dünyada yaşayacağını düşünmektedir. Çocuklarının daha iyi bir dünyada yaşayacağına inanmayanların oranı ise %32,6 olmuştur. Katılımcıların dörtte birinden fazlası (%27,6) kararsız kalmıştır.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde geleceğe umutla bakma oranının çok düşük olduğu; her üç katılımcıdan birisinin geleceğe umutla bakmadığı/kararsız kalarak bakmadığı anlaşılmaktadır. Ki-kare sonuçları görüşlerin değişkenlere bağlı olarak anlamlı farklılaşmaya uğramadığını göstermektedir. Umutsuzluğa ilişkin eğilim örneklemdeki farklı gruplar içinde benzer dağılım göstermektedir.

3. ZONGULDAK'TA AİLE DEĞERLERİ

3. ZONGULDAK'TA AİLE DEĞERLERİ

Bu başlık altında aile değerleri başlığı altında yer alan maddelerin örnekleme yer alan bireyler tarafından nasıl değerlendirildiği; değerlendirmelerde araştırmanın bağımsız değişkenleri açısından farklılık oluşup oluşmadığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Her bir değere ilişkin frekans ve yüzde değerlerini içeren tablolar verildikten sonra hemen altında yapılan ki kare testlerinin sonuçlarına göre söz konusu değer ifadesine katılma oranı açısından istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilen çapraz tablolara yer verilecektir.

3.1. Evlilik ve Aileye Yüklenen Anlam

Dünya toplumlarında evlilik genel olarak o toplumun inancı ile bağlantılı bir şekilde anlamlandırılan, inançla ilgili kutsal bir boyut yüklenen bir olgudur. Bu özelliği nedeniyle pek çok toplumda hatta seküler batı toplumlarında dahi; evlilik akitleri dini merasimler şeklinde yürütülmekte, böylelikle evlilik akdinin ulvi boyutuna gönderme yapılmaktadır. Türk toplumunda da geleneksel olarak evlilik kutsal bir birliktelik olarak değerlendirilmiş, evlenme akdinin dini bir yönünün olması her dönemde önemsenmiştir. Bu başlık altında örneklemin aile ve evliliğe nasıl bir anlam yüklediğini, yüklenen anlamların geleneği devam ettirme veya ondan kopuş açısından ne anlama geldiğini belirlemeye yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 61: Evlilik kutsal bir sözleşmedir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	15	3,0	3,0
Katılmıyorum	20	4,0	6,9
Kararsızım	30	5,9	12,9
Katılıyorum	133	26,3	39,2
Tamamen Katılıyorum	307	60,8	100,0
Toplam	505	100,0	
Cevap Vermeyen	5		
Genel Toplam	510		

“Evliliğin kutsal bir sözleşme olduğu” görüşü örneklemimizde yer alan bireyler tarafından çok yüksek oranda kabul görmüştür. Örneklemin % 60,8’i evliliğin kutsal bir sözleşme olduğuna tamamen katılıyorum; % 26,3’ü ise katılıyorum düzeyinde olumlu cevap vermiştir. İki değer birlikte değerlendirildiğinde örneklemin % 87,1’inin evliliği kutsal bir sözleşme olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

Evliliğin kutsal bir sözleşme olduğu fikrine katılmayanların oranı toplamda %7’de kalırken %5,9’luk bir kesim kararsız kalmıştır. Verileri tersten okuduğumuzda %12,9 gibi önemli bir grubun evliliğin kutsal bir sözleşme olduğu fikrine katılmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yapılan ki-kare testleri sonucunda “evlilik kutsal bir sözleşmedir” görüşüne katılma durumu bağımsız değişkenlerin hiçbirisi açısından anlamlı bir farklılaşma oluşturmamıştır. Bu durum söz konusu görüşe ilişkin tablo 61’de verilen değerlerin örneklem arasında büyük oranda homojen dağıldığına; yaş, cinsiyet, gelir durumu algısı, öğrenim durumu, evlilik durumu, çocuk sahibi olma vb. açısından anlamlı bir görüş ayrılığı oluşmadığına işaret etmektedir.

Tablo 62: Evlilik ihtiyaçtan kaynaklanan karşılıklı çıkar anlaşmasıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	215	42,6	42,6
Katılmıyorum	149	29,5	72,1
Kararsızım	41	8,1	80,2
Katılıyorum	50	9,9	90,1
Tamamen Katılıyorum	50	9,9	100,0
Toplam	505	100,0	
Cevap Vermeyen	5		
Genel toplam	510		

Örnekleme “evlilik ihtiyaçtan kaynaklanan karşılıklı çıkar anlaşmasıdır” görüşüne katılma durumları sorulmuştur. Elde edilen sonuçlar örneklemin % 42,6’sının hiç katılmıyorum; %29,5’inin ise katılmıyorum düzeyinde görüş belirttiğini göstermektedir. Aileyi bir çıkar anlaşması olarak görmeyenlerin oranı % 72,1 olmuştur. Öte yandan evliliği bir çıkar anlaşması olarak değerlendirenlerin oranı toplamda % 18,8 (%9,9 kesinlikle katılıyorum; %9,9 katılıyorum) olmuştur. % 8,1’lik bir grup ise evliliğin bir çıkar anlaşması olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı noktasında kararsız kalmıştır.

Ailenin çıkar anlaşması olarak tanımlanmasına ilişkin sonuçlar, bir tabloda (tablo 60) yer alan aileyi kutsal bir sözleşme olarak tanımlama durumu ile birlikte değer-

lendirildiğinde aileyi kutsal bir sözleşme olarak tanımlayanların (%87,1) bir kısmının aynı zamanda onu ihtiyaçtan kaynaklanan ancak kutsal yönü de olan bir anlaşma olarak tanımladıklarını da göstermektedir.

Katılımcıların görüşleri kiminle yaşadıklarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı (P:0,048) farklılık göstermiştir.

Tablo 63: Kiminle yaşıyor* Evlilik ihtiyaçtan kaynaklanan karşılıklı çıkar anlaşmasıdır

Evlilik ihtiyaçtan kaynaklanan karşılıklı çıkar anlaşmasıdır.	Şu anda kimlerle yaşıyorsunuz?				Toplam	
	Eş ve çocuklar	Eş, çocuklar ve/ya aile büyükleri	Yalnız	Arkadaşlarla		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	98	29	30	33	190
	Yüzde	40,8%	51,8%	31,6%	52,4%	41,9%
Katılmıyorum	Frekans	79	13	27	15	134
	Yüzde	32,9%	23,2%	28,4%	23,8%	29,5%
Kararsızım	Frekans	13	6	13	8	40
	Yüzde	5,4%	10,7%	13,7%	12,7%	8,8%
Katılıyorum	Frekans	23	5	13	4	45
	Yüzde	9,6%	8,9%	13,7%	6,3%	9,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	27	3	12	3	45
	Yüzde	11,2%	5,4%	12,6%	4,8%	9,9%
Toplam	Frekans	240	56	95	63	454
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square χ^2 21,134 Sd: 12 P: ,048

Evliliğin bir çıkar anlaşması olduğu görüşüne katılma oranı en yüksek oranda (toplamda %26,3) yalnız yaşayan bireylerde gerçekleşmiştir. Yalnız yaşayanlar evliliğin çıkar anlaşması olduğu görüşüne %13,7 katılıyorum, %12,6 katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Söz konusu oran kendilerine en yakın oran olan eş ve çocukları ile yaşayanların oranından (toplam 20,8) oldukça yüksek; en düşük oran (toplam %11,3) olan arkadaşları ile yaşayanların iki katından fazladır.

Verileri olumsuz görüş bildirenler tarafından okuduğumuzda da yalnız yaşayanların evliliği çıkar anlaşması olarak tanımlama konusunda örneklemden farklılaştığı görülmektedir. Yalnız yaşayanlarda hiç katılmıyorum oranı % 31,6; katılmıyorum oranı ise 28,4 (toplam %60) olurken bu oran arkadaşları ile yaşayanlarda toplamda 76,2; aile büyükleri ile yaşayanlarda toplamda %75; eş ve çocukları ile yaşayanlarda toplamda 73,7 olmuştur.

Tablo 64: Evlilik modası geçmiş bir olgudur

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	314	61,7	61,7
Katılmıyorum	116	22,8	84,5
Kararsızım	33	6,5	91,0
Katılıyorum	23	4,5	95,5
Tamamen Katılıyorum	23	4,5	100,0
Toplam	509	100,0	
Cevap Vermeyen	1		
Genel Toplam	510		

Evliliğin modası geçmiş bir olgu olduğu görüşüne katılma oranı %4,5 tamamen katılıyorum ve % 4,5 katılıyorum ile toplamda % 9 düzeyinde gerçekleşmiştir. Örneklemem %84,5'lik çoğunluğu (hiç katılmıyorum: %61,7; katılmıyorum: %22,8) ise evliliğin modası geçmiş bir olgu olduğu görüşüne katılmamaktadır. Kararsızların oranı %6,5 olmuştur.

Kararsızlarla birlikte değerlendirildiğinde yaklaşık %15'lik bir kesimin aileyi modası geçmiş bir olgu olarak görmesini toplumsal yapının temel elemanı olan aile açısından dikkate alınması gereken bir veri olarak değerlendirmek mümkündür.

Yapılan ki-kare testi sonuçları soruya verilen cevapların bireylerin evlilik durumuna bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı (P: 0,023) şekilde farklılaştığını göstermektedir.

Tablo 65: Evlilik durumu* Evlilik modası geçmiş bir olgudur

Evlilik modası geçmiş bir olgudur.		Kaç yıllık evlisiniz?				Toplam
		Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	136	69	30	79	314
	Yüzde	62,4%	63,9%	47,6%	65,8%	61,7%
Katılmıyorum	Frekans	41	26	22	27	116
	Yüzde	18,8%	24,1%	34,9%	22,5%	22,8%
Kararsızım	Frekans	23	3	1	6	33
	Yüzde	10,6%	2,8%	1,6%	5,0%	6,5%
Katılıyorum	Frekans	9	6	5	3	23
	Yüzde	4,1%	5,6%	7,9%	2,5%	4,5%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	9	4	5	5	23
	Yüzde	4,1%	3,7%	7,9%	4,2%	4,5%
Toplam	Frekans	218	108	63	120	509
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X² 23,646

Sd: 12

P: ,023

Evlilik modası geçmiş bir olgudur görüşüne en düşük düzeyde (tamamen katılıyorum ve katılıyorum toplamı %7,7) katılım 21 yıl ve üstünde evli olan, evlilikte kemal denilebilecek dönemi yaşayan bireylerde gerçekleşmiştir. Aynı zamanda bu grup söz konusu görüşe en fazla olumsuz cevap veren grubu oluşturmaktadır. Bu grupta hiç katılmıyorum %65,8; katılmıyorum %25,5 olmuştur.

11-20 yıl arasında evli olan bireylerde ise diğer gruplara göre evliliği modası geçmiş bir olgu olarak görme oranı istatistiksel açıdan anlamlı şekilde yüksektir. 11-20 yıl arası evli olanlarda evliliği modası geçmiş bir olgu olarak görme oranı %7,9 tamamen katılıyorum; %7,9 katılıyorum (toplamda %15,8) şeklinde gerçekleşmiştir. Soruya verilen olumsuz cevaplar incelendiğinde de özellikle hiç katılmıyorum düzeyinde ortalamanın (%61,7) çok altında bir oranın (%47,6) 11-20 yıl arası evli olanlarda gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Tablo 66: İnsanlar nikâhsız da birlikte yaşayabilmelidirler

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	286	56,6	56,6
Katılmıyorum	90	17,8	74,5
Kararsızım	48	9,5	84,0
Katılıyorum	35	6,9	90,9
Tamamen Katılıyorum	46	9,1	100,0
Toplam	505	100,0	
Cevap Vermeyen	5		
Genel toplam	510		

“İnsanlar nikâhsız da yaşayabilmelidir” görüşüne örneklemdeki bireylerin %56,6’sı hiç katılmıyorum; %17,8’i katılmıyorum şeklinde cevap vererek olumsuz görüş bildirmişlerdir. İnsanların nikâhsız birlikte yaşamalarını normal görenlerin oranı ise %9,1 tamamen katılıyorum ve %6,9 katılıyorum ile toplamda %16 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Kararsızların oranı (%9,5) da dikkate alındığında yaklaşık dörtte birlik bir oranın (%24,5) nikâhsız yaşamayı normal değerlendirdiği veya en azından bu konuda kafa karışıklığı yaşadığı anlaşılmaktadır ki bu durum kanaatimizce toplumun temeli olan ailenin geleceği açısından dikkate alınması gereken bir duruma işaret etmektedir.

Ki-kare sonuçları soruya verilen cevapların örneklemdeki bireylerin kiminle yaşadığına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı ($P: 0,012$) düzeyde farklılaştığını göstermiştir.

Tablo 67: Kiminle yaşıyor* İnsanlar nikâhsız da birlikte yaşayabilmelidirler

İnsanlar nikâhsız da birlikte yaşayabilmelidirler.	Şu anda kimlerle yaşıyorsunuz?				Toplam	
	Eş ve çocuklar	Eş, çocuklar ve/ya aile büyükleri	Yalnız	Arkadaşlarla		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	144	29	39	43	255
	Yüzde	59,8%	51,8%	41,1%	68,3%	56,0%
Katılmıyorum	Frekans	43	8	20	9	80
	Yüzde	17,8%	14,3%	21,1%	14,3%	17,6%
Kararsızım	Frekans	20	7	12	5	44
	Yüzde	8,3%	12,5%	12,6%	7,9%	9,7%
Katılıyorum	Frekans	13	2	14	3	32
	Yüzde	5,4%	3,6%	14,7%	4,8%	7,0%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	21	10	10	3	44
	Yüzde	8,7%	17,9%	10,5%	4,8%	9,7%
Toplam	Frekans	241	56	95	63	455
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X^2 25,747

Sd: 12

P: ,012

Yalnız yaşayan bireyler “insanlar nikâhsız birlikte yaşayabilmelidir” görüşüne %41,1 oranında hiç katılmadıklarını beyan ederken bu oran kendilerine en yakın olan aile büyükleri ile yaşayanlarda %51,8; genel ortalama da ise %56 düzeyinde gerçekleşmiştir. Olumlu cevaplar bazında verileri okuduğumuzda genel ortalamanın %16,7 olmasına karşın yalnız yaşayanların toplamda (tamamen katılıyorum %10,5 ve katılıyorum % 14,7) %25,2 ile nikâhsız yaşamayı onayladıkları anlaşılmaktadır.

Dikkat çeken bir başka sonuç ise aile büyükleri ile yaşayan bireylerde nikâhsız birlikte yaşamaya tamamen olumlu bakma oranının en yüksek değeri (%17,9) olmasıdır. Ki-kare sonuçları yalnız yaşayan bireylerin nikâhsız yaşamaya bakış konusunda diğer gruplardan ayrıştığını göstermektedir. Bu ayrışma yalnız yaşayanların nikâhsız birlikte yaşamayı daha fazla onaylaması şeklinde gerçekleşmektedir.

3.2. Aile, İnanç ve Gelenekler

Küreselleşmenin baş döndürücü bir hızla gerçekleştiği; toplumları birbirinden ayıran kültürel sınırların giderek inceldiği günümüz dünyasında toplumun en temel yapı taşı olan aile de bu değişim ve dönüşümden nasibini almaktadır. Artık aile geçmişe gere daha az içine kapalı, daha çok dış etkiye açık bir hale gelmiştir. Dolayısıyla yerelde toplumun geleneksel değerlerinin en önemli taşıyıcısı olan ailenin bu fonksiyonu giderek daha fazla zorlanır olmuştur. Yeni paradigmada tüm kurumların değişiminin imkanından çok; kaçınılmaz olan değişimin keyfiyeti önemli hale gelmiştir. Bu bağlamda katılımcılara ailenin inanç ve değerlerini, gelenek ve göreneklerini sürdürme ile değişime açık olma arasında kaldığında nasıl bir yol takınması gerektiğine dair fikirleri sorulmuştur.

Tablo 68: Aile dini ve manevi geleneklerine bağlı olmalıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	7	1,4	1,4
Katılmıyorum	11	2,2	3,5
Kararsızım	14	2,7	6,3
Katılıyorum	175	34,3	40,6
Tamamen Katılıyorum	303	59,4	100,0
Toplam	510	100,0	

Aile dini ve manevi geleneklerine bağlı olmalıdır sorusuna katılıyorum ve tamamen katılıyorum cevaplarının oranı %93,6'dır. Hiç katılmıyorum oranı %1,4, katılmıyorum oranı ise %2,2'dir. Kararsızların oranı %2,7'de kalmıştır. Sonuçlar katılımcıların büyük çoğunluğunun ailenin dini ve manevi geleneklerine bağlı olması gerektiğini düşündüğünü göstermektedir.

Tablo 69: Aile gelenek, görenek ve adetlerine bağlı olmalıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	7	1,4	1,4
Katılmıyorum	21	4,1	5,5
Kararsızım	50	9,8	15,4
Katılıyorum	200	39,4	54,7
Tamamen Katılıyorum	230	45,3	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Aile gelenek, görenek ve adetlerine bağlı olmalıdır görüşüne katılımcıların % 45,3'ü tamamen katılıyorum;% 39,4'ü katılıyorum seçeneğini işaretleyerek cevap vermiştir. Dolayısıyla olumlu görüş bildirenlerin oranı toplamda %84,7 olarak gerçekleşmiştir. Hiç katılmıyorum ve katılmıyorum seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise toplamda % 5,6'dır. Sonuçlar katılımcıların çok büyük kısmının ailenin gelenek ve göreneklerine bağlı olma konusunda muhafazakar bir anlayışı desteklediğini göstermektedir.

Tablo 68'de yer alan dini ve manevi değerlere ilişkin cevapların %93,6 düzeyinde

olumlu çıkmasını da dikkate aldığımızda geleneksel değerlere desteğin çok güçlü olduğu söylenebilir. Ancak söz konusu iki sonucun Tablo 70'teyar alan "aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vaz geçebilir" sorusuna verilen cevaplarla birlikte değerlendirilmesinin daha isabetli olacağı değerlendirilmektedir. Zira geleneksel değerlere bağlılığın bir ikilem durumunda ne kadar sürdürülebilir olduğunu Tablo 70'teki cevaplar daha net ortaya koyabilecektir.

Tablo 70: Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	91	18,1	18,1
Katılmıyorum	178	35,4	53,5
Kararsızım	72	14,3	67,8
Katılıyorum	113	22,5	90,3
Tamamen Katılıyorum	49	9,7	100,0
Toplam	503	100,0	
Cevap Vermeyen	7		
Genel Toplam	510		

"Aile değişime ayak uydurabilmek için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir" görüşüne katılımcıların %18,1'i hiç katılmadıklarını, %35,4'ü ise katılmadıklarını beyan etmişlerdir. %14,3 oranında katılımcı bu soruya kararsızım cevabını vermiştir. Katılımcılardan %22,5'i katılıyorum; %9,7'si tamamen katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir.

Katılımcıların toplamda %53,5'i ailenin, değişime ayak uydurabilmek için gelenek ve göreneklerden vazgeçmemesi gerektiğini savunurken %32,2'si de değişime ayak uydurabilmek için ailenin gelenek ve göreneklerden vazgeçebileceği görüşünü benimsemektedir. Sonuçlar gelenek ve göreneklere sahip çıkmanın, değişime ayak uydurmaktan daha fazla önemsendiğini gösterse de toplumun önemli bir kesiminin (%32,2) gelenekten vazgeçme pahasına yeniliği onaylaması dikkat çekicidir.

Ki-kare sonuçları görüşlerin katılımcıların yaş, güncel evlilik durumu, çocuk sahibi olma durumu, kiminle yaşadığına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir.

Tablo 71: Yaş* Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir

Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir.	Yaş				Toplam	
	25 ve aşağı, genç	26-35 arası, genç yetişkin	36-60 arası, orta yetişkin	61 ve üstü, ileri yetişkin		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	32	21	30	8	91
	Yüzde	22,5%	15,2%	15,2%	30,8%	18,1%
Katılmıyorum	Frekans	31	49	89	9	178
	Yüzde	21,8%	35,5%	45,2%	34,6%	35,4%
Kararsızım	Frekans	29	22	19	2	72
	Yüzde	20,4%	15,9%	9,6%	7,7%	14,3%
Katılıyorum	Frekans	32	34	42	5	113
	Yüzde	22,5%	24,6%	21,3%	19,2%	22,5%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	18	12	17	2	49
	Yüzde	12,7%	8,7%	8,6%	7,7%	9,7%
Toplam	Frekans	142	138	197	26	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 28,151

Sd: 12

P: ,005

Yaş değişkenine göre yapılan inceleme, ailenin, değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerden vazgeçebileceği konusunda genç katılımcılarla ileri yetişkin katılımcılar ve genç ve orta yetişkinlerle ileri yetişkinler arasında görüş farklılıkları olduğu görülmektedir.

Ailenin gelenekten feragat ederek değişime ayak uydurabileceği görüşüne olumsuz cevap verenlerin ortalaması toplamda %53,5' olurken bu oran 25 yaş ve aşağı gençlerde %44,3'te kalmış; 61 yaş ve üstü ileri yetişkinlerde ise bu oran %65,4 olmuştur. Öte yandan genç yetişkin ve orta yetişkin grubundaki bireylerde hiç katılmıyorum seçeneğini işaretleme oranının en düşük (%15,2) olmasına karşın katılmıyorum oranının yüksek oluşu dikkati çekmektedir. Bu durum orta ve genç yetişkinlerin ileri yetişkinler kadar emin olmadan cevap verdiklerini göstermektedir.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde örnekleminizde yer alan ileri yetişkinlerin gençlere ve orta ve genç yetişkinlere göre gelenek ve göreneklere daha fazla önem verdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 72: Güncel evlilik durumu* Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir

Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir.	Evlilik Durumu				Toplam	
	Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	43	21	6	21	91
	Yüzde	19,8%	19,4%	9,5%	18,3%	18,1%
Katılmıyorum	Frekans	57	37	35	49	178
	Yüzde	26,3%	34,3%	55,6%	42,6%	35,4%
Kararsızım	Frekans	42	14	5	11	72
	Yüzde	19,4%	13,0%	7,9%	9,6%	14,3%
Katılıyorum	Frekans	49	28	12	24	113
	Yüzde	22,6%	25,9%	19,0%	20,9%	22,5%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	26	8	5	10	49
	Yüzde	12,0%	7,4%	7,9%	8,7%	9,7%
Toplam	Frekans	217	108	63	115	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 27,787a

Sd: 12

P: ,006

Güncel evlilik durumu değişkenine göre incelendiğinde katılımcıların, "Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vaz geçebilir" görüşüne verdikleri cevaplar istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,006) farklılık arz etmektedir. Evli olmayan katılımcıların toplamda %46,1'i bu görüşe katılmadığını belirtirken; 21 yıl ve üzeri evli olanların toplamda %60,9'u; 11-20 yıl arası evli olanların %65,1'i; 1-10 yıl arası evli olanların %53,7'si "Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vaz geçebilir" görüşüne olumsuz cevap vermiştir.

Tablo incelendiğinde farklılaşmanın özellikle hiç katılmıyorum seçeneğinden çok katılmıyorum seçeneğine verilen cevaplarda gerçekleştiği anlaşılmaktadır. 21 yıl ve üzeri evli olan katılımcıların %14,3'ü bu konuda kararsız görüş bildirirken, evli olmayanlarda kararsızların oranı % 19,4'e kadar çıkmaktadır. Buna göre evlilik yılı arttıkça, ailenin değişime ayak uydurmasından ziyade gelenek ve göreneklere uygun bir yapıda olmasına verilen önemin arttığı ancak bu konuda en muhafazakar grubu 11-20 yıldır evli olanların oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 73: Çocuk sahibi olma durumu*Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir

Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir.		Çocuğunuz var mı? Kaç tane?				Toplam
		Çocuğu yok	Tek çocuk	İki çocuk	Üç ve daha fazla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	45	12	18	15	90
	Yüzde	18,1%	16,0%	18,6%	19,2%	18,0%
Katılmıyorum	Frekans	65	33	50	29	177
	Yüzde	26,1%	44,0%	51,5%	37,2%	35,5%
Kararsızım	Frekans	47	7	7	9	70
	Yüzde	18,9%	9,3%	7,2%	11,5%	14,0%
Katılıyorum	Frekans	62	15	16	20	113
	Yüzde	24,9%	20,0%	16,5%	25,6%	22,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	30	8	6	5	49
	Yüzde	12,0%	10,7%	6,2%	6,4%	9,8%
Toplam	Frekans	249	75	97	78	499
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 30,241 Sd: 12 P: ,003

Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir sorusuna çocuk sahibi olma durumuna göre verilen cevaplar istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P:;003) farklılaşmıştır. Farklılaşma hiç katılmıyorum seçeneğinden çok katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum ve tamamen katılıyorum seçeneklerinde gerçekleşmiştir. Söz konusu görüşe katılmama oranı en yüksek oranda (%51,5) iki çocuk sahibi bireylerde gerçekleşirken sadece çocuk sahibi olmayanlarda ortalamanın altında kalarak % 26,1 olarak gerçekleşmiştir.

Katılıyorum seçeneğinde ise çocuk sahibi olmayanlar (%24,9) ve üç çocuklu (%25,6) bireyler diğerlerinden ayrılarak ortalamanın üstünde puan almışlardır. Tamamen katılıyorum seçeneğinde çocuk sahibi olmayan bireyler iki çocuk sahibi olanlara oranla iki kat daha fazla olumlu görüş bildirmişlerdir.

Veriler çocuk sahibi olmayan bireylerin gelenek ve göreneklerinden feragat ederek değişime ayak uydurmaya istekli olma konusunda örneklemin kalan kısmından önemli ölçüde, üç çocuk sahibi olanların ise kısmen ayrıştığını göstermektedir. Bu konuda en muhafazakar grubun ise iki çocuk sahibi olanlardan oluştuğu anlaşılmaktadır.

Tablo 74: Kiminle yaşıyor*Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir

Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir.	Şu anda kimlerle yaşıyorsunuz?				Toplam	
	Eş ve çocuklar	Eş, çocuklar ve/ya aile büyükleri	Yalnız	Arkadaşlarla		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	38	13	10	20	81
	Yüzde	15,8%	23,6%	10,5%	31,7%	17,9%
Katılmıyorum	Frekans	104	21	29	17	171
	Yüzde	43,3%	38,2%	30,5%	27,0%	37,7%
Kararsızım	Frekans	28	7	16	12	63
	Yüzde	11,7%	12,7%	16,8%	19,0%	13,9%
Katılıyorum	Frekans	50	9	25	11	95
	Yüzde	20,8%	16,4%	26,3%	17,5%	21,0%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	20	5	15	3	43
	Yüzde	8,3%	9,1%	15,8%	4,8%	9,5%
Toplam	Frekans	240	55	95	63	453
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 27,194

Sd: 12

P: ,007

Aile değişime ayak uydurmak için gelenek ve göreneklerinden vazgeçebilir sorusuna verilen cevaplar kişilerin kiminle yaşadıklarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,007) farklılaşmıştır. Farklılaşmanın büyük oranda yalnız yaşayanlarla diğer gruplar arasında gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Yalnız yaşayanlar ailenin değişime ayak uydurmak için geleneklerinden vazgeçebileceği görüşüne %10,5 hiç katılmıyorum; %30,5 katılmıyorum cevabı vererek ortalamaların (%17,9; %37,7) ciddi oranda altında kalmışlardır. Hiç katılmıyorum seçeneğini %31,7 ile arkadaşları ile birlikte yaşayanlar; katılmıyorum seçeneğini ise %43,3 ile eş ve çocukları ile yaşayanlar tercih etmiştir.

Olumlu görüş verenler tarafından veriler okunduğunda da benzer farklılaşma dikkati çekmekte; yalnız yaşayanların diğer gruplara göre geleneklerden vaz geçerek yeniliğe ayak uydurmaya daha olumlu baktıkları görülmektedir.

Tablo 75: Aile çocuklarına erken yaşta dini bilgileri öğretmelidir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	10	2,0	2,0
Katılmıyorum	14	2,8	4,7
Kararsızım	31	6,1	10,8
Katılıyorum	136	26,8	37,6
Tamamen Katılıyorum	317	62,4	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Tablo 75'teki veriler katılımcıların ailenin çocuklarına erken yaşta dini bilgileri öğretmesini çok büyük oranda olumlu bulduklarını göstermektedir. Katılımcıların % 26,8 katılıyorum ve % 62,4 tamamen katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda % 89,22'si ailenin çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretmesi gerektiğini belirtmiştir. Olumsuz görüş belirtenlerin oranı toplamda % 4,8'de kalırken kararsızlar % 6.1 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 76: Günümüz koşullarında ortaya çıkan aile tipi beni endişelendiriyor

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	11	2,2	2,2
Katılmıyorum	31	6,1	8,3
Kararsızım	51	10,0	18,3
Katılıyorum	202	39,8	58,1
Tamamen Katılıyorum	213	41,9	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Tablo 76'da günümüz koşullarında ortaya çıkan aile tipinin katılımcıları endişelendirip endişelendirmedeği sorulmuştur. Katılımcıların % 41,9'u tamamen katılıyorum cevabını vermiştir. Katılıyorum cevabını verenlerin oranı ise % 39,8'dir. Hiç katılmıyorum ve katılmıyorum oranları toplamda % 8,3'te kalırken; kararsızların oranı

% 10 olarak gerçekleşmiştir. Veriler katılımcıların büyük çoğunluğunun (% 80,7) günümüz koşullarında ortaya çıkan aile tipinden endişelendiğini göstermektedir.

3.3. Aile İçi Kararlar

Ailedeki değişim ve dönüşümün en önemli göstergelerinden birisi aile içinde karar alma süreçlerinin işleyişidir. Ataerkil bir yapı gösteren geleneksel aile yapısında baba temel karar mercii iken günümüz ailesinde aile içinde demokratik karar alma süreçlerinden, katılımcı yönetim anlayışından bahsedilmektedir. Bu bağlamda örnekleme aile içi kararların alınmasında geleneksel anlayış ile yeni anlayışlar arasında nerede durduklarını belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

Tablo 77: Ailenin reisi erkektir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	63	12,4	12,4
Katılmıyorum	104	20,5	32,9
Kararsızım	43	8,5	41,3
Katılıyorum	157	30,9	72,2
Tamamen Katılıyorum	141	27,8	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Ailenin reisinin erkek olduğu görüşüne katılımcıların %30,9'unun katılıyorum; %27,8'inin ise tamamen katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %57,7 oranında olumlu görüş bildirmiştir. Olumsuz görüş bildirenler ise (hiç katılmıyorum: %12,4) ve (katılmıyorum: %20,5) toplamda %32,9'da kalmıştır. Söz konusu veriler geleneksel aile yapısının önemli bir özelliği olan ailede erkeğin reisliği görüşünün örneklemede halen önemli bir karşılığının olduğunu göstermektedir.

Ailenin reisi erkektir görüşüne katılma durumu yaş, cinsiyet ve öğrenim durumu değişkenlerine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılık göstermiştir.

Tablo 78: Yaş*Ailenin reisi erkektir

Ailenin reisi erkektir.	Yaş				Toplam	
	25 ve aşağı, genç	26-35 arası, genç yetişkin	36-60 arası, orta yetişkin	61 ve üstü, ileri yetişkin		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	24	20	17	2	63
	Yüzde	16,9%	14,4%	8,5%	7,4%	12,4%
Katılmıyorum	Frekans	25	36	42	1	104
	Yüzde	17,6%	25,9%	21,0%	3,7%	20,5%
Kararsızım	Frekans	10	20	12	1	43
	Yüzde	7,0%	14,4%	6,0%	3,7%	8,5%
Katılıyorum	Frekans	41	36	69	11	157
	Yüzde	28,9%	25,9%	34,5%	40,7%	30,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	42	27	60	12	141
	Yüzde	29,6%	19,4%	30,0%	44,4%	27,8%
Toplam	Frekans	142	139	200	27	508
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 30,041

Sd: 12

P: ,003

“Ailenin reisi erkektir” görüşüne katılma durumu yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde (P: ,003) farklılık göstermiştir. Tüm seçeneklere verilen cevaplarda gruplar arasındaki farklılaşmaya yönelik sonuçlar görülmektedir. Farklılaşma en çok 61 ve üstünde yaşa sahip olanlar ile diğer gruplar arasında gerçekleşmiştir. Örneğin katılmıyorum seçeneğinde bu yaş grubunun aldığı değer (%3,7) ortalamamanın (%20,5) ve en üst değer (26-35 yaş: %25,9)’in çok altında kalmıştır. Ailenin reisinin erkek olduğu görüşüne katılma açısından baktığımızda 61 yaş ve üstünde olanların %40,7 katılıyorum; %44,4 tamamen katılıyorum seçeneklerini işaretledikleri görülmektedir. Söz konusu oranlar hem ortalama hem de kendilerine en yakın olan grupların 10-15 puan civarında üzerindedir.

Öte yandan verilerde dikkati çeken bir başka nokta ailenin reisi erkektir görüşüne katılma ve tamamen katılma oranının 26-35 yaş arası bireylerde en düşük değerleri almış oluşudur. Bu grup diğerleri ile karşılaştırmalı olarak incelendiğinde ailenin reisi erkektir görüşüne en düşük düzeyde katılan ve bu konuda en yüksek oranda (%14,4) kararsız kalan grubun bu grup olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç bizlere ailede erkeği reis görme düşüncesindeki farklılaşmanın sadece kuşak farkına bağlı olarak açıklanamayacağını göstermektedir.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde gençlik döneminde erkeği reis görme durumu nispeten yüksekken ilk evlilik yaşları olarak değerlendirebileceğimiz yaşlarda azalmakta, ilk evlilik dönemlerinde daha demokratik bir anlayış içine girilmekte; 36’lı yaşlardan sonra ise tekrar yükselişe geçerek 61 yaş ve sonrasında en yüksek değeri almaktadır.

Tablo 79: Cinsiyet*Ailenin reisi erkektir

Ailenin reisi erkektir.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	41	22	63
	Yüzde	19,0%	7,5%	12,4%
Katılmıyorum	Frekans	63	41	104
	Yüzde	29,2%	14,0%	20,5%
Kararsızım	Frekans	22	21	43
	Yüzde	10,2%	7,2%	8,5%
Katılıyorum	Frekans	54	103	157
	Yüzde	25,0%	35,3%	30,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	36	105	141
	Yüzde	16,7%	36,0%	27,8%
Toplam	Frekans	216	292	508
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 49,197 Sd: 4 P: ,000

“Ailenin reisi erkektir” görüşüne katılma oranları cinsiyet değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaşmıştır. Farklılaşma hiç katılmıyorum düzeyinde %19’a %7,5 ve katılmıyorum düzeyinde %29,2’ye %14 kadınların lehine gerçekleşmiştir. Olumlu cevaplara bakıldığında ise erkeklerin katılıyorum düzeyinde %35,3’e %25; tamamen katılıyorum düzeyinde ise %36’ya %16,7 daha yüksek olumlu cevap verdikleri görülmektedir. Her iki yönde de kadın ve erkekler arasında yaklaşık 10 puanlık bir açıklıkla görüşler farklılaşmıştır.

Tablo 79’deki veriler ailenin reisliği konusunda kadın ile erkeklerin farklı düşüncelerini, erkeklerin büyük çoğunluğunun (toplamda %71,3) erkeği ailenin reisi görürken; kadınlardan ancak %41,7’sinin bu görüşü paylaştığını göstermektedir. Kadınlardan %10,2 kararsız oranını dikkate alarak kadınların yarısının, erkeğin ailenin reisi olduğu tezine karşı çıktığı rahatlıkla söylenebilir.

Tablo 80: Öğrenim durumu* Ailenin reisi erkektir

Ailenin reisi erkektir		Öğrenim durumunuz				Toplam
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	6	2	13	42	63
	Yüzde	9,8%	5,4%	9,3%	15,6%	12,4%
Katılmıyorum	Frekans	7	9	37	51	104
	Yüzde	11,5%	24,3%	26,4%	19,0%	20,5%
Kararsızım	Frekans	2	1	15	25	43
	Yüzde	3,3%	2,7%	10,7%	9,3%	8,5%
Katılıyorum	Frekans	25	10	40	81	156
	Yüzde	41,0%	27,0%	28,6%	30,1%	30,8%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	21	15	35	70	141
	Yüzde	34,4%	40,5%	25,0%	26,0%	27,8%
Toplam	Frekans	61	37	140	269	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 21,256

Sd: 12

P: ,047

Ailenin reisi erkektir görüşüne katılma durumu katılımcıların öğrenim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,047) farklılık göstermiştir. Tablo 80 incelendiğinde farklılaşmanın olumlu ve olumsuz cevap gruplarında ilkökul mezunları ile diğerleri arasında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. İlkokul mezunları ailenin reisinin erkek olduğu görüşüne %9,8 hiç katılmıyorum ve %11,5 katılmıyorum cevabı verirken bu oran ortalamalar (%12,4 ve %20,5) ve en üst değerlerin (%15,6 ve 26,4) çok altındadır. Aynı farklılaşma olumlu cevaplara gelindiğinde tersinden gerçekleşmiştir.

Ailenin reisinin erkek olduğu görüşüne ilkökul mezunları %41 katılıyorum, %34,4 tamamen katılıyorum cevabı vermiştir. Söz konusu değerler ortalamalardan (%30,8 ve %27,8) anormal biçimde yüksektir. Ayrıca ortaokul mezunlarının Tamamen katılıyorum seçeneğinde %40,5 ile en yüksek değeri almış olduğu görülmektedir.

Söz konusu veriler bütünlük içinde yorumlandığında öğrenim durumundaki yükselişe bağlı olarak aile reisi olarak erkeği görme tutumunda azalma olduğu görülmektedir.

Tablo 81: Aile ile ilgili kararlar, tüm aile üyelerince ortak alınmalıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	6	1,2	1,2
Katılmıyorum	19	3,8	5,0
Kararsızım	26	5,1	10,1
Katılıyorum	195	38,6	48,7
Tamamen Katılıyorum	259	51,3	100,0
Toplam	505	100,0	
Cevap Vermeyen	5		
Genel Toplam	510		

Demokratik bir aile ortamının önemli bir özelliği olan kararların tüm aile üyelerinin katılımıyla alınması gerektiği görüşüne katılımcıların %38,6'sı katılıyorum; %51,3'ü tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Olumsuz görüş bildirenlerin oranı toplamda % 5'te kalırken %10'ü kararsız kalmıştır. Veriler katılımcıların büyük çoğunluğunun (% 89,9) aile ile ilgili kararların tüm aile üyelerince alınması gerektiğini düşündüklerini göstermektedir.

Bu durumu Tablo 78, 79'de ortaya çıkan verilerle birlikte değerlendirdiğimizde katılımcıların ailenin önemli bir kısmının (%57,7) ailenin reisi olarak erkeği görmekle birlikte karar alma süreçlerinde demokratiklik talep ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ailede erkeğin reisliğine ilişkin görüşlerin bir yönüyle simgesel ve temsili olduğu değerlendirilebilir.

Ailede kararların ortak alınması gerektiği görüşüne katılma durumu cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Bu durum ailede erkeğin riyasetine ilişkin görüşlerin olgusal olmaktan çok sembolik olduğunun bir başka göstergesi olarak değerlendirilebilir. Zira Tablo 79'da görüldüğü üzere erkeğin riyaseti konusunda kadınlara göre çok yüksek oranda olumlu görüş bildiren erkek katılımcılar kararların ortak katılımı alınması gerektiği konusunda farklılaşmamaktadır.

Tablo 82: Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	5	1,0	1,0
Katılmıyorum	41	8,1	9,1
Kararsızım	67	13,2	22,3
Katılıyorum	214	42,2	64,5
Tamamen Katılıyorum	180	35,5	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Aile içinde alınacak kararların en önemlilerinden birisi çocukların evliliğine ilişkin olmaktadır. Bu bağlamda katılımcılara çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir görüşüne ne düzeyde katıldıkları sorulmuştur. Örnekleme yer alan katılımcıların toplamda %77,7'si çocukların evleneceği eşi kendilerinin seçmesine olumlu bakmıştır. Katılımcıların %9,1'i olumsuz görüş bildirirken %13,2'si kararsız kalmıştır.

Çocukların evleneceği kişiyi kendilerini seçmeleri görüşüne katılma durumunun cinsiyet, yaş, öğrenim durumu vb. değişkenler açısından anlamlı düzeyde farklılaşmamış oluşu bu kanaatin farklı özelliklere sahip katılımcılar arasında homojen bir şekilde yüksek kabul (%77,7) gördüğünü göstermektedir.

3.4. Aile İçi Uyuşmazlıkların Çözümü

Günümüz toplumunun en büyük sorunlarından birisi yerel ve evrensel ölçekte şiddetin - en azından görünürlüğü - artması, özellikle genç insanlar tarafından kanıksanması, bir problem çözme yolu olarak meşru görülmeye başlanmasıdır. Söz konusu durum; temeli sevgi, saygı ve şefkatten oluşması gereken aile için de maa-lesef geçerlidir. Şiddetli geçimsizliğin en büyük boşanma nedeni olduğunu, aile içi şiddetin sıklıkla medyaya yansıdığını, küçük uyuşmazlıkların aileyi parçalayan hatta kan dökülmesine neden olan çatışmalara dönüştüğünü esefle izliyoruz. Böyle bir ortamda katılımcılara aile içi sorunların çözümüne ilişkin nasıl bir bakış açısına sahip olduklarını belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

Tablo 83: Aile içi sorunlar şiddet ve baskı ile çözülemez

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	13	2,6	2,6
Katılmıyorum	18	3,5	6,1
Kararsızım	24	4,7	10,8
Katılıyorum	182	35,8	46,6
Tamamen Katılıyorum	272	53,4	100,0
Toplam	509	100,0	
Cevap Vermeyen	1		
Genel Toplam	510		

Tablo 83'teki verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğu (%89,2) aile içi sorunların şiddet ve baskı ile çözülemeyeceği yönünde görüş bildirmiştir. Katılımcıların %35,8'i katılıyorum; %53,4'ü ise tamamen katılıyorum şeklinde görüş bildirerek aile içi sorunların çözümünde şiddet ve baskıya taraf olmadıklarını göstermişlerdir. Şiddet ve baskı ile aile içi sorunların çözülemeyeceği görüşüne katılmayan, dolayısıyla

şiddet ve baskıyı onaylar tarzda tavır takınanların oranı ise toplamda %6,1 olmuştur. Katılımcıların %4,7'si ise kararsız kalmıştır.

Şiddet ve baskıyı onaylar tarzda görüş bildirenlerin oranı oldukça düşük görülmele birlikte kararsızlar da dikkate alındığında aile kurumunun niteliği düşünüldüğünde söz konusu tavrın hiç de azımsanmayacak düzeyde (toplam %10,8) olduğunu söylemek mümkündür.

Aile içi sorunların şiddetle çözülemeyeceğine ilişkin görüşler sadece cinsiyet değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 84: Cinsiyet*Aile içi sorunlar şiddet ve baskı ile çözülemez

Aile içi sorunlar şiddet ve baskı ile çözülemez.	Cinsiyet		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	5	8	13
	Yüzde	2,3%	2,7%	2,6%
Katılmıyorum	Frekans	5	13	18
	Yüzde	2,3%	4,4%	3,5%
Kararsızım	Frekans	4	20	24
	Yüzde	1,9%	6,8%	4,7%
Katılıyorum	Frekans	62	120	182
	Yüzde	28,7%	41,0%	35,8%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	140	132	272
	Yüzde	64,8%	45,1%	53,4%
Toplam	Frekans	216	293	509
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 22,500 Sd:4 P: ,000

Cinsiyet değişkenine göre yapılan analizler erkekler ile kadınların aile içi sorunları şiddet ve baskı ile çözüme konusundaki tutumlarında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaşma olduğunu göstermektedir. Tablo incelendiğinde farklılaşmayı ortaya çıkartan sonuçların katılıyorum, tamamen katılıyorum ve kararsızım seçeneklerindeki değerler olduğu anlaşılmaktadır.

Tamamen katılıyorum seçeneğinde değerler %64'8'e %45'1 kadınların lehindedir. Katılıyorum seçeneğinde ise erkekler %41'e %28,7 ile daha yüksek değer almışlardır. Erkeklerde kararsız oranı (%6,8) kadınlara (%1,9) göre çok daha yüksektir. Toplam değerler üzerinden kadınların (%93,5) erkeklerle (%86,1) göre aile içi şiddeti çok

daha güçlü biçimde reddettiklerini göstermektedir.

Veriler her iki grubun da şiddet ve baskıyı yüksek oranda onaylamadıklarını ancak kadınların bu konuda çok daha kesin kararlı olduklarını göstermektedir.

Tablo 85: Kadın itaat etmediğinde kocası şiddet uygulayabilir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	269	53,2	53,2
Katılmıyorum	114	22,5	75,7
Kararsızım	52	10,3	86,0
Katılıyorum	35	6,9	92,9
Tamamen Katılıyorum	36	7,1	100,0
Toplam	506	100,0	
Cevap Vermeyen	4		
Genel Toplam	510		

Aile içi şiddetin toplumumuzda en yaygın görülen biçimi olan kocanın eşine fiziki şiddet uygulamasını katılımcıların nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Katılımcıların %53,2'si hiç katılmıyorum; %22,5'i katılmıyorum seçeneklerini işaretleyerek toplamda %75,7'lik bir oran kadın itaat etmediğinde kocasının şiddet uygulama hakkı olmadığını belirtmişlerdir.

Kadın itaat etmediğinde kocasının böyle bir hakka sahip olacağını düşünenlerin oranı ise toplamda %14 olmuştur. Kararsız olanların oranı (%10,3) da dikkate alındığında hemen hemen her dört kişiden birisinin kocanın belli durumlarda karısına şiddet uygulamasını meşru gördüğü veya en azından bu konuda net bir fikre sahip olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Kanaatimizce söz konusu sonuçlar aile içi şiddetin önlenmesine yönelik eğitim ve farkındalık oluşturma çalışmalarına hâlâ fazlasıyla ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Ki-kare sonuçlarına göre kocanın itaat etmeyen karısına şiddet uygulama hakkına ilişkin görüşler sadece cinsiyet değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Yaş, eğitim vb. değişkenler açısından farklılaşma olmaması söz konusu farkındalık geliştirme ihtiyacının her eğitim ve yaş düzeyinden kişiler için geçerli olduğunu göstermektedir.

Tablo 86: Cinsiyet* Kadın itaat etmediğinde kocası şiddet uygulayabilir

Kadın itaat etmediğinde kocası şiddet uygulayabilir.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	142	127	269
	Yüzde	66,0%	43,6%	53,2%
Katılmıyorum	Frekans	34	80	114
	Yüzde	15,8%	27,5%	22,5%
Kararsızım	Frekans	14	38	52
	Yüzde	6,5%	13,1%	10,3%
Katılıyorum	Frekans	13	22	35
	Yüzde	6,0%	7,6%	6,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	12	24	36
	Yüzde	5,6%	8,2%	7,1%
Toplam	Frekans	215	291	506
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 25,960 Sd: 4 P: ,000

Cinsiyet değişkenine göre “kadın itaat etmediğinde kocası şiddet uygulayabilir” görüşüne verilen cevaplar istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaşmıştır. İki grup arasındaki görüş farklılığı en çok olumsuz ve kararsız cevaplarda görülmektedir. Farklılaşma hiç katılmıyorum düzeyinde %66’ya %43,6 kadınlar; katılmıyorum düzeyinde %15,8’e %27,5 erkekler lehine gerçekleşmiştir. Söz konusu iki veri erkeğin şiddet uygulayama hakkının olmadığı konusunda kadınların çok daha kararlı olduklarını göstermektedir.

Toplam değerler açısından kocanın eşine şiddetini onaylamayanların oranı kadınlarda %81,8; erkeklerde ise %71,1 olarak gerçekleşmiştir. Kocanın böyle bir hakkı bulunduğu kanaatinde olan kadınların oranı ise toplamda %11,6; erkeklerde ise %15,8’dir. Kararsızlarla birlikte değerlendirildiğinde ise kadınlarda yaklaşık beşte bir; erkeklerde ise dörtte birden fazla bir oranın kocanın eşine şiddet uygulamasını belli şartlarda doğal görmekte veya en azından buna karşı olduğunu açık bir şekilde belirtmemektedir.

Tablo 87: Aile içi uyumsuzluklarda aile büyüklerine başvurmalıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	16	3,2	3,2
Katılmıyorum	62	12,2	15,4
Kararsızım	109	21,5	36,9
Katılıyorum	189	37,3	74,2
Tamamen Katılıyorum	131	25,8	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Geleneksel ailenin önemli özelliklerinden birisi aile içi anlaşmazlıklarda aile büyüklerinin uzlaştırıcı rolünden faydalanmaktır. Modern hayatta toplumsal rollerin farklılaşması ve ihtisaslaşmanın artmasının bir sonucu olarak ailenin bu işlevi artık profesyonel aile danışmanlarına devredilmeye başlanmıştır.

Katılımcıların %63,1'inin aile içi uyumsuzluklarda aile büyüklerine başvurulmasını olumlu karşıladığı belirlenmiştir. %15,4'lük bir kesim ise buna olumsuz yaklaşırken %21,5 gibi yüksek bir oran kararsız kalmıştır. Sonuçlar katılımcılardan büyük (%63,1) kısmının hâlâ aile içi sorunların çözümünde aile büyüklerinin arabuluculuğunu önemseydiğini göstermektedir.

Ki-kare sonuçları, verilen cevapların cinsiyet ve çocuk sahibi olma değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığını göstermiştir.

Tablo 88: Cinsiyet*Aile içi uyumsuzluklarda aile büyüklerine başvurmalıdır

Aile içi uyumsuzluklarda aile büyüklerine başvurmalıdır.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	14	2	16
	Yüzde	6,5%	,7%	3,2%
Katılmıyorum	Frekans	32	30	62
	Yüzde	14,9%	10,3%	12,2%
Kararsızım	Frekans	52	57	109
	Yüzde	24,2%	19,5%	21,5%
Katılıyorum	Frekans	71	118	189
	Yüzde	33,0%	40,4%	37,3%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	46	85	131
	Yüzde	21,4%	29,1%	25,8%
Toplam	Frekans	215	292	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 21,392

Sd: 4

P: ,000

Cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde aile içi uyuşmazlıklarda aile büyüklerine başvurulması fikrine erkeklerin kadınlara oranlar daha olumlu baktıkları görülmektedir. Kadın ve erkeklerin görüşleri arasındaki fark (P: ,000) istatistiksel açıdan çok yüksek anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Anlamlı farklılık tüm cevap kategorilerinde görülmektedir. Farklılık hiç katılmıyorum kategorisinde %6,5'e %0,7; katılmıyorum kategorisinde %14,9'a 10,3; kararsızım kategorisinde %24,2'ye %19,5 kadınların lehine gerçekleşirken olumlu görüşlerde erkeklerin katılıyorum kategorisinde %40,4'e %33; tamamen katılıyorum kategorisinde ise %29,1'e 21,4 önde olduğu görülmektedir.

Sonuçlar açık bir şekilde aile içi anlaşmazlıklarda aile büyüklerinin arabuluculuğuna baş vurma konusunda erkeklerin daha istekli, kadınların ise hem daha isteksiz hem de daha kararsız olduğunu göstermektedir. Sonuçları kadınların aile işlerine aile büyüklerinin karıştırılması konusunda daha hassas olduğu şeklinde de yorumlamak mümkündür.

Tablo 89: Çocuk sahibi olma durumu*Aile içi uyuşmazlıklarda aile büyüklerine başvurmaldır

Aile içi uyuşmazlıklarda aile büyüklerine başvurmaldır.		Çocuğunuz var mı? Kaç tane?				Toplam
		Çocuğu yok	Tek çocuk	İki çocuk	Üç ve daha fazla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	9	1	5	1	16
	Yüzde	3,6%	1,3%	5,2%	1,3%	3,2%
Katılmıyorum	Frekans	28	14	11	9	62
	Yüzde	11,2%	18,2%	11,3%	11,4%	12,3%
Kararsızım	Frekans	61	18	20	7	106
	Yüzde	24,4%	23,4%	20,6%	8,9%	21,1%
Katılıyorum	Frekans	91	27	42	29	189
	Yüzde	36,4%	35,1%	43,3%	36,7%	37,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	61	17	19	33	130
	Yüzde	24,4%	22,1%	19,6%	41,8%	25,8%
Toplam	Frekans	250	77	97	79	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 23,664

Sd: 12

P: ,023

Çocuk sahibi olma değişkenine göre incelendiğinde "Aile içi uyuşmazlıklarda aile büyüklerine başvurmaldır" görüşüne olumlu fikir beyan etme durumunda istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,023) farklılaşma tespit edilmiştir. Veriler üç ve daha fazla çocuk sahibi olanların anlaşmazlıkların çözümünde aile büyüklerine başvurmaya diğer gruplara göre çok daha kararlı bir şekilde [%41,8'e %25,8 (ortalama)] destek verdiklerini göstermektedir.

Benzer şekilde iki çocuk sahibi olanlar da katılıyorum düzeyinde diğer gruplardan olumlu yönde [%43,3'e %37,6 (ortalama)] ayrılmışlardır. Söz konusu veriler iki ve daha fazla çocuğa sahip katılımcıların aile içi sorunların çözümünde aile büyüklerine başvurmaya daha olumlu baktıklarını, çocuk sayısı arttıkça bu olumlu bakışın yükseldiğini göstermektedir.

Öte yandan olumsuz görüş kategorilerinde en yüksek değeri (toplamda %19,5) çocuğu olmayanlardan ziyade tek çocuklu katılımcıların alması ilginçtir. Tek çocuklu katılımcıların gruplar içinde aile içi anlaşmazlıklarda büyüklere danışılmasına olumsuz bakışları diğer cevap kategorilerine de yansımış görünmektedir. Bu grup olumlu cevap kategorilerinde almış olduğu (toplamda %57,1) puanla; ortalama (toplamda %63,4) ve kendine en yakın grup olan çocuksuz katılımcıların (toplamda %60,8) oldukça altında kalmıştır.

Kanaatimizce söz konusu sonuçlar tek çocuklu bireylerde evliliğin ilk yıllarında geniş tabanlı aile ilişkilerine uyum sağlamakta yaşanan zorlanmaya karşın zamanla aile büyüklerinin ailenin geçimine olumlu katkıları konusunda daha olumlu tecrübeler edinmeleri ile açıklanabilir.

Tablo 90: Aile içi uyuşmazlıklarda uzman danışmana /psikolog vb. başvurulmalıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	28	5,5	5,5
Katılmıyorum	43	8,5	14,0
Kararsızım	69	13,6	27,6
Katılıyorum	215	42,4	70,0
Tamamen Katılıyorum	152	30,0	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Aile içi uyuşmazlıklarda uzman danışmana/psikoloğa başvurulmalıdır görüşüne katılımcıların %30'u tamamen katılıyorum; %42,4'ü katılıyorum seçeneğini işaretleyerek cevap vermiştir. Olumlu görüş bildirenlerin toplamı %72,4 ile Tablo 87'de yer alan aile büyüklerine başvurulması görüşüne olumlu cevap verenlerin (%63,1) oldukça üstünde gerçekleşmiştir. Uzmana başvurmaya olumsuz yaklaşanların oranı toplamda %14, kararsızların oranı ise %13,6 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 87 ve tablo 88'deki verileri birlikte değerlendirdiğimizde aile büyükleri için

olumsuz cevap verenlerin oranı (%15,4) ile uzmana başvurmaya olumsuz bakanların oranı (%13,6) birbirine oldukça yakinken aile büyüklerine başvurmada kararsızların oranının (%21,5) çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Her iki tablodan elde edilen veriler katılımcıların aile içi sorunların çözümünde uzmana danışmayı aile büyüklerine başvurmaktan daha faydalı gördüğü anlaşılmaktadır.

Ki-kare sonuçlarına görüşler yaş ve cinsiyet değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 91: Yaş*Aile içi uyumsuzluklarda uzman danışmana/psikolog vb. başvurulmalıdır

Aile içi uyumsuzluklarda uzman danışmana /psikolog vb. başvurulmalıdır.		Deneğin yaşı				Toplam
		25 ve aşağı, genç	26-35 arası, genç yetişkin	36-60 arası, orta yetişkin	61 ve üstü, ileri yetişkin	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	8	7	8	5	28
	Yüzde	5,6%	5,0%	4,0%	18,5%	5,5%
Katılmıyorum	Frekans	11	8	21	3	43
	Yüzde	7,7%	5,8%	10,6%	11,1%	8,5%
Kararsızım	Frekans	26	26	13	4	69
	Yüzde	18,3%	18,7%	6,5%	14,8%	13,6%
Katılıyorum	Frekans	59	57	91	8	215
	Yüzde	41,5%	41,0%	45,7%	29,6%	42,4%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	38	41	66	7	152
	Yüzde	26,8%	29,5%	33,2%	25,9%	30,0%
Toplam	Frekans	142	139	199	27	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X^2 26,947

Sd: 12

P: ,008

Katılımcıların aile içi uyumsuzluklarda uzman danışmana/psikoloğa başvurulup vurulmaması konusundaki görüşleri yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,008) farklılaşmıştır. Farklılaşma büyük oranda 61 yaş üstünde olanlarla diğer gruplar arasında gerçekleşmiştir. Hiç katılmıyorum kategorisinde ortalama %5,5 olarak gerçekleşirken bu yaş grubu % 18,5'le olumsuz görüş bildirmiştir. Katılmıyorum kategorisinde de %11,1 ile en yüksek değer bu yaş grubunda gerçekleşmiştir.

Olumlu görüşlere ait veriler 61 yaş ve üstündeki katılımcıların diğerlerinden biraz bir şekilde ayrıldığını teyit etmektedir. Katılıyorum kategorisinde ortalama %42,4 olurken; bu yaş grubu %29,6 değeri almıştır. Tamamen katılıyorum seçeneğinde ise

ortalamanın (%30) yaklaşık beş puan altında bir değer gerçekleşmiştir. Sonuçlar 61 yaş ve üstünün aile içi anlaşmazlıklarda uzmana başvurulmasına daha negatif baktıklarını göstermiştir. Bu yaş grubunun diğerleri arasında geleneği ve aile yüklerini temsil etme pozisyonunda buldukları dikkate alındığında söz konusu sonuç daha anlamlı hale gelmektedir.

Tablo 92: Cinsiyet*Aile içi uyuşmazlıklarda uzman danışman/psikolog vb. başvurulmalıdır

Aile içi uyuşmazlıklarda uzman danışman/ psikolog vb. başvurulmalıdır.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	3	25	28
	Yüzde	1,4%	8,6%	5,5%
Katılmıyorum	Frekans	8	35	43
	Yüzde	3,7%	12,1%	8,5%
Kararsızım	Frekans	27	42	69
	Yüzde	12,4%	14,5%	13,6%
Katılıyorum	Frekans	100	115	215
	Yüzde	46,1%	39,7%	42,4%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	79	73	152
	Yüzde	36,4%	25,2%	30,0%
Toplam	Frekans	217	290	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X^2 28,871 Sd: 4 P: ,000

Aile içi uyuşmazlıklarda uzman danışmana/psikoloğa başvurulmalıdır sorusuna ilişkin görüşler cinsiyet değişkeni açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaşmıştır. Farklılaşma olumlu ve olumsuz tüm cevap kategorilerinde kadınların erkeklere göre uzmana başvurmaya daha olumlu bakmaları şeklinde gerçekleşmiştir.

Olumsuz cevap kategorisinde kadınların %1,4'ü, erkeklerin ise %8,6'sı hiç katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Katılmıyorum kategorisinde de benzer şekilde kadınların sadece %3,7'si katılmıyorum cevabını verirken erkeklerde oran %12,1'e çıkmıştır. Olumlu görüş kategorisinde ise kadınların %46,1'i katılıyorum, %36,4'ü ise tamamen katılıyorum cevabını verirken erkeklerde bu oranlar %39,7 ve %25,2'de kalmıştır.

Sonuçlar aile içi anlaşmazlıklarda uzmana başvurmaya kadınların erkeklere göre çok daha olumlu baktıklarını göstermektedir.

Tablo 93: Eşler arasındaki sorunlar asla ev dışına taşınmamalıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	13	2,6	2,6
Katılmıyorum	26	5,1	7,7
Kararsızım	56	11,1	18,8
Katılıyorum	164	32,4	51,2
Tamamen Katılıyorum	247	48,8	100,0
Toplam	506	100,0	
Cevap Vermeyen	4		
Genel Toplam	510		

Katılımcıların %81,2'sini teşkil eden büyük çoğunluğu, "eşler arasındaki sorunlar asla ev dışına taşınmamalıdır" görüşüne olumlu cevap vermişlerdir. Katılımcıların %7,7'si bu konuda olumsuz cevap verirken, %11,1'i kararsız olduklarını beyan etmişlerdir. Kanaatimizce Tablo 92'deki sonuçları Tablo 87 ve 90'da çıkan ve aile içi sorunların çözümünde aile büyükleri veya uzmanlardan destek almaya olumlu yaklaşan görüşlerle birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Bu durumda katılımcıların büyük kısmının aile içi sorunları destek alma amacı olmaksızın ev dışına taşımaya olumlu bakmadığı sonucuna ulaşmak mümkündür.

3.5. Sadakât

Dostluk, içten bağlılık, doğruluk, vefalı olmak gibi anlamlara gelen sadakat toplumsal ilişkilerin sağlıklı yürütülmesinde en çok ihtiyaç duyulan değerlerdendir. Aile içinse sadakat vazgeçilmez bir değeri ifade eder. Zira aile sevgi ve saygının yanında güven ve bağlılık değerleri üzerine kurulabilen bir kurumdur. Sadakatsizlik ise ailenin üzerine kurulmuş olduğu değerlerin en önemli düşmanıdır. Günümüzde insanları sadakatsizliğe sürükleyen yolları kolaylaştıran pek çok faktör medya ve özellikle de sosyal medya aracılığıyla yaygınlık kazanmakta ve ailede sadakat değeri hafife alınmaktadır. Bu bağlamda katılımcılarımızın sadakat değerinin ailedeki önemine ilişkin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 94: Evliliğin temeli sadakattir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	10	2,0	2,0
Katılmıyorum	15	3,0	4,9
Kararsızım	32	6,3	11,2
Katılıyorum	140	27,6	38,9
Tamamen Katılıyorum	310	61,1	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Evliliğin temelini sadakat olduğu görüşüne katılımcıların %61,1'i tamamen katılıyorum; %27,6'sı ise katılıyorum cevabını vererek olumlu yaklaşmıştır. Olumlu cevap verenlerin toplamı %88,7'ye ulaşmaktadır. Olumsuz cevap verenlerin oranı toplamda %4,9'dur. Bu sonuca göre, katılımcıların çok büyük kısmının sadakati ailenin kurulması ve devamlılığında önemli bir unsur olarak gördüğü söylenebilir. Öte yandan kanaatimizce kararsız kalan ve olumsuz görüş bildirenlerin oranının toplamda %11,2'ye ulaşmış olması dikkate değerdir.

Katılımcıların görüşleri cinsiyet dahil olmak üzere araştırmanın bağımsız değişkenlerine göre farklılaşmamıştır. Aşağıdaki tablolar (Tablo 94-101) bu görüşün ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesine imkan verecektir. Zira aile içinde sadakatin kadın ve erkek için farklı değerlendirilip değerlendirilmediğine ilişkin katılımcıların görüşleri alınmıştır.

Tablo 95: Erkeğin aldatması asla affedilemez

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	18	3,5	3,5
Katılmıyorum	33	6,5	10,0
Kararsızım	60	11,8	21,9
Katılıyorum	134	26,4	48,2
Tamamen Katılıyorum	263	51,8	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Katılımcıların “erkeğin aldatması asla affedilemez” görüşüne verdiği cevaplar incelendiğinde büyük çoğunluğun bu görüşe katıldığı görülmektedir. Katılıyorum cevabını verenlerin oranı %26,4, tamamen katılıyorum seçeneğini işaretleyenlerin %51,8’dir. Katılıyorum ve tamamen katılıyorum cevabının toplam oranı %78,2’dir. Kararsızların oranı %11,8 olurken; katılmıyorum ve hiç katılmıyorum işaretleyenlerin oranı toplamda %10’dur. Katılımcıların büyük çoğunluğu erkeğin aldatmasını affedilebilecek bir davranış olarak görmemektedir.

Öte yandan katılımcıların beşte birinden fazlasının aile için sağlıklı bir durumu ifade etmeyen bu tür bir davranışı olumlu karşılması veya en azından net bir tavır almaması da dikkate değerdir. Bu durum güçlü aileyi oluşturan değerler açısından sorunlu görünmektedir.

Katılımcıların görüşleri cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 96: Cinsiyet*Erkeğin aldatması asla affedilemez

Erkeğin aldatması asla affedilemez.	Cinsiyet		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	6	12	18
	Yüzde	2,8%	4,1%	3,5%
Katılmıyorum	Frekans	6	27	33
	Yüzde	2,8%	9,3%	6,5%
Kararsızım	Frekans	18	42	60
	Yüzde	8,3%	14,4%	11,8%
Katılıyorum	Frekans	51	83	134
	Yüzde	23,5%	28,5%	26,4%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	136	127	263
	Yüzde	62,7%	43,6%	51,8%
Toplam	Frekans	217	291	508
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 22,614a Sd: 4 P: ,000

Erkeğin aldatmasının affedilip affedilemeyeceğine ilişkin erkek ve kadınların görüşleri arasındaki fark istatistiksel açıdan yüksek anlamlılığa (P: ,000) sahiptir. Tablo 96’daki veriler erkeğin aldatmasını affedilemez görme açısından kadınların çok daha kararlı olduklarını göstermektedir. Kadınlarda söz konusu görüşe kesinlikle katılıyorum oranı %62,7 olurken, bu oran erkeklerde %43,6’da kalmıştır.

Katılıyorum oranının erkeklerde daha yüksek (%28,5’e %23,5) olmasına karşın

olumlu cevapların toplam değerleri arasındaki fark (%86,2'ye %72,1) ve kadınlarda görüşlerin kesinlikle katılıyorum da toplanmış olması nedeniyle kadınların çok daha kararlı bir şekilde erkeğin aldatmasını hoş görmedikleri söylenebilir. Erkeklerde kararsızım cevabını daha yüksek oluşu da bu kanaati desteklemektedir. Olumsuz cevaplar arasındaki farklar aldatma davranışını erkeklerin daha fazlasının affedilebilir gördüğünü göstermektedir.

Tablo 97: Kadının aldatması asla affedilemez

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	46	9,1	9,1
Katılmıyorum	35	6,9	16,0
Kararsızım	32	6,3	22,4
Katılıyorum	100	19,8	42,2
Tamamen Katılıyorum	292	57,8	100,0
Toplam	505	100,0	
Cevap Vermeyen	5		
Genel Toplam	510		

“Kadının aldatması asla affedilemez” görüşüne verilen olumsuz cevaplar; hiç katılmıyorum %9,1; katılmıyorum %6,9; olumlu cevaplar ise katılıyorum %19,8; tamamen katılıyorum %57,8 olarak gerçekleşmiştir. Kararsızların oranı %6,3'tür. Sonuçlar katılımcıların büyük kısmının (%77,4) kadının aldatmasının affedilemez olduğunu göstermektedir.

Kadının aldatmasını affedilebilir görmeyen görüşler oldukça yüksek görüldü de tablo 96'da görülen erkeğin aldatmasının affedilebilir olmadığına ilişkin görüşlerden çok az da olsa (%78,2) daha düşük olması ilginçtir. Benzer durum küçük farkla sadakatsizliğin hoş görülebilir oluşuna ilişkin Tablo 99 ve 100'da da gerçekleşmiştir. Fark olumsuz cevaplarda çok daha bariz görülebilmektedir. Dolayısıyla geleneksel olarak beklenen sonucun aksine katılımcılardan kadının aldatmasını erkeğinkine göre affedilebilir bulanların oranı daha fazla olmuştur.

Ki-kare testi sonuçları görüşlerin cinsiyet değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir.

Tablo 98: Cinsiyet*Kadının aldatması asla affedilemez

Kadının aldatması asla affedilemez.	Cinsiyet		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	27	19	46
	Yüzde	12,6%	6,5%	9,1%
Katılmıyorum	Frekans	21	14	35
	Yüzde	9,8%	4,8%	6,9%
Kararsızım	Frekans	11	21	32
	Yüzde	5,1%	7,2%	6,3%
Katılıyorum	Frekans	41	59	100
	Yüzde	19,2%	20,3%	19,8%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	114	178	292
	Yüzde	53,3%	61,2%	57,8%
Toplam	Frekans	214	291	505
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 11,715 Sd: 4 P: ,020

Kadının aldatması asla affedilemez görüşüne verilen cevaplar kadın ve erkek katılımcılar açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,020) farklılaşmıştır. Farklılaşma hiç katılmıyorum kategorisinde %6,5'e %12,6; katılmıyorum kategorisinde %4,8'e %9,8 kadınların lehine; tamamen katılıyorum kategorisinde %53,3'e %61,2 erkeklerin lehine gerçekleşmiştir. Buna göre erkek katılımcılar kadınlara göre kadının aldatmasının affedilemez olduğunu daha yüksek oranda ve kararlı bir şekilde benimsemektedirler.

Tablo 95 ve 97'de kadınlar ve erkeklerin aldatmalarının affedilebilir olmadığına ilişkin görüşler ilginç bir sonucu ortaya çıkartmaktadır. Kadınlar erkeğin aldatmasını; erkekler ise kadının aldatmasını daha fazla kınayıp, affedilebilir bulmazken; hemcinslerinin aldatmasını daha normal karşılamaktadır. Kanaatimizce bu durum özelde katılımcılarımızda ve genel olarak da toplumumuzda önemli bir soruna, empati yapabilme becerisindeki zayıflığa işaret etmektedir.

Tablo 99: Ailede erkeklerin sadakatsizlikleri hoş görülebilir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	245	48,6	48,6
Katılmıyorum	150	29,8	78,4
Kararsızım	40	7,9	86,3
Katılıyorum	37	7,3	93,7
Tamamen Katılıyorum	32	6,3	100,0
Toplam	504	100,0	
Cevap Vermeyen	6		
Genel Toplam	510		

“Ailede erkeklerin sadakatsizlikleri hoş görülebilir” görüşüne katılımcıların %48,6’sı hiç katılmıyorum; %29,8’i katılmıyorum cevabını vermiştir. Olumsuz cevap verenlerin toplam oranı %78,4’tür. Olumlu cevap verenlerin oranı ise toplamda %13,6’dır. Elde edilen veriler tablo 94’te yer alan erkeğin aldatmasının affedilebilir oluşuna ilişkin verilerle yakın bir oranla katılımcıların büyük çoğunluğunun erkeklerin sadakatsizliklerini hoş görülemez bir durum olarak değerlendirdiğini göstermektedir.

Tablo 100: Ailede kadınların sadakatsizlikleri hoş görülebilir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	247	48,6	48,6
Katılmıyorum	152	29,9	78,5
Kararsızım	44	8,7	87,2
Katılıyorum	35	6,9	94,1
Tamamen Katılıyorum	30	5,9	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

“Ailede kadınların sadakatsizlikleri hoş görülebilir” görüşüne katılımcıların %48,6’sı hiç katılmıyorum; %29,9’u katılmıyorum cevabını vermiştir. Olumsuz cevap verenlerin toplamı %78,5’tir. Kadının sadakatsizliğini hoş görülebilir gören katılımcıların oranı ise toplamda %12,8’dir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun “ailede kadınların sadakatsizlikleri hoş görülebilir” görüşünü benimsemediği görülmektedir. Söz konusu oranlar erkeğin sadakatsizliğinin (%78,4) ve kadının aldatmasının hoş görülemez oluşuna ilişkin görüşlerle (%77,4) oldukça yakın gerçekleşmiştir.

Tablo 101: Evlilik dışı cinsel ilişki asla affedilemez

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	46	9,1	9,1
Katılmıyorum	43	8,5	17,6
Kararsızım	27	5,3	22,9
Katılıyorum	109	21,5	44,4
Tamamen Katılıyorum	282	55,6	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Katılımcılara erkek ve kadın ayrımı yapılmaksızın evlilik dışı ilişkinin affedilemez oluşuna ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların %9,1'i hiç katılmıyorum; %8,5'i ise katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Dolayısıyla evlilik dışı ilişkiyi affedilebilir bir davranış olarak değerlendirenlerin oranı toplamda %17,6'ya olmuştur. Böyle bir davranışı kesinlikle affedilemez bulanların oranı %55,6 olurken, %21,5 bunu affedilemez görmüştür.

Toplamda %77,1'lik bir oranla katılımcıların büyük çoğunluğu evlilik dışı cinsel ilişkinin asla affedilemeyeceğini belirtmiştir. Öte yandan kararsızlarla birlikte yaklaşık dörtte bire yakın bir oran katılımcının ailenin temeli olan sadakat ve mahremiyeti derinden yaralayacak böyle bir davranışı affedilebilir görmesi aile kurumunun geleceği açısından üzerinde durulması gereken bir duruma işaret etmektedir.

Tablo 102: Cinsiyet* Evlilik dışı cinsel ilişki asla affedilemez

Evlilik dışı cinsel ilişki asla affedilemez.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	26	20	46
	Yüzde	12,0%	6,9%	9,1%
Katılmıyorum	Frekans	14	29	43
	Yüzde	6,5%	10,0%	8,5%
Kararsızım	Frekans	7	20	27
	Yüzde	3,2%	6,9%	5,3%
Katılıyorum	Frekans	40	69	109
	Yüzde	18,5%	23,7%	21,5%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	129	153	282
	Yüzde	59,7%	52,6%	55,6%
Toplam	Frekans	216	291	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 11,183 Sd: 4 P: ,025

“Evlilik dışı cinsel ilişki asla affedilemez” görüşüne katılımcıların verdikleri cevaplar cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,025) farklılaşma tespit edilmiştir. Farklılaşma hiç katılmıyorum (%6,9'a %12) ve tamamen katılıyorum (%52,6'ya 59,7) kategorilerinde kadınlar lehine oldukça barizdir. Diğer kategorilerdeki farklılaşmalar erkekler lehine gerçekleşmiş olmakla birlikte farklılaşma ilk iki kategoride olduğu kadar net değildir. Katılmıyorum kategorisinde cevaplar %6,5'e %10; katılıyorum kategorisinde ise %18,5'e %23,7 şeklinde gerçekleşmiştir.

Olumlu ve olumsuz görüşler birlikte değerlendirildiğinde kadın katılımcıların %15,2'sinin, erkek katılımcıların ise %13,8'inin olumsuz cevap verdiği; kadın katılımcıların

çılarının %78,2'sinin, erkek katılımcıların ise %76,3'ünün olumlu cevap verdiği görülmektedir.

Veriler, hem erkek hem de kadınların evlilik dışı cinsel ilişkiyi onaylamama konusunda benzer eğilimlere sahip olsalar da kadınların hem onaylama hem de onaylamama yönünde daha kararlı ve keskin görüşlere sahip olduğunu; erkeklerinse daha ihtiyatlı veya tereddütlü görüş bildirdiğini göstermektedir. Erkeklerdeki kararsız oranının kadınlara göre iki kattan fazla olması da bu sonucu desteklemektedir.

3.6. Ailenin Geçimini Sağlama

Toplumları her alanda hızlı bir rekabet içine sokan günümüz dünyasında ekonomik, kültürel ve teknolojik ilerleme çok önemli hale gelmiştir. Farklı alanlarda ilerlemenin sağlanması ise geniş bir nitelikli iş gücüne sahip olma ve bu iş gücünü doğru alanlarda istihdam edebilme kapasitesi ile ilişkilidir. Dolayısıyla toplumlar, kadını-erkeğiyle sahip oldukları tüm beşeri sermayeyi nitelikli iş gücüne dönüştürmenin ve onları üretimin bir parçası haline getirmenin yollarını aramaktadırlar. Öte yandan gelişen yaşam standartları ve artan ihtiyaçlar ailede birden fazla kişinin çalışmasını zorunlu hale getirmektedir. Sonuçta hem sosyal hem de ekonomik gerekçeler kadının iş hayatına katılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu ise kadının toplumsal rollerinde ciddi bir değişime neden olmaktadır. Katılımcılara aile içi rollerde yaşanan bu paradigma değişimine ilişkin fikirleri sorulmuştur.

Tablo 103: Ailenin geçiminde eşler eşit derecede sorumludur

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	31	6,1	6,1
Katılmıyorum	81	16,0	22,2
Kararsızım	44	8,7	30,9
Katılıyorum	180	35,6	66,5
Tamamen Katılıyorum	169	33,5	100,0
Toplam	505	100,0	
Cevap Vermeyen	5		
Genel Toplam	510		

"Ailenin geçiminde eşler eşit derecede sorumludur" görüşüne katılımcıların büyük çoğunluğu (toplamda % 69,1) olumlu cevap vermiştir. Olumsuz cevap verenlerden %6,1'i hiç katılmıyorum; %16,sı katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Kararsızların oranı %8,7'dir.

Ailenin geçiminden eşler eşit derecede sorumludur görüşüne katılma durumu cinsiyet değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 104: Cinsiyet*Ailenin geçiminde eşler eşit derecede sorumludur

Ailenin geçiminde eşler eşit derecede sorumludur.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	7	24	31
	Yüzde	3,3%	8,3%	6,1%
Katılmıyorum	Frekans	26	55	81
	Yüzde	12,1%	19,0%	16,0%
Kararsızım	Frekans	18	26	44
	Yüzde	8,4%	9,0%	8,7%
Katılıyorum	Frekans	77	103	180
	Yüzde	35,8%	35,5%	35,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	87	82	169
	Yüzde	40,5%	28,3%	33,5%
Toplam	Frekans	215	290	505
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 14,239 Sd: 4 P: ,007

“Ailenin geçiminde eşler eşit derecede sorumludur” görüşüne katılımcıların verdiği yanıtlar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,007) farklılaşma saptanmıştır. Farklılaşma, tamamen katılıyorum kategorisinde %40,5’e %28,3 kadınların lehine; katılmıyorum kategorisinde ise %19’a %12,1 erkeklerin lehine gerçekleşmiştir. Olumlu görüşler birlikte değerlendirildiğinde kadınların %76,3’ü; erkeklerin ise %63,8’i olumlu görüş bildirmiştir.

Söz konusu veriler erkeklerle kadınların ailenin geçiminde eşlerin eşit derecede sorumlu olduğu konusunda farklı düşündüklerini göstermektedir. Kadınlar erkeklerle oranla ailenin geçiminde eşit sorumlu bulunduğu görüşüne daha fazla katılmaktadırlar. Farklılaşmanın katılıyorum kategorisinden çok tamamen katılıyorum kategorisinde gerçekleşmesi kadınların bu konudaki kararlılığının işareti olarak değerlendirilmelidir.

Tablo 105: Ailenin geçiminden erkek sorumludur

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	53	10,5	10,5
Katılmıyorum	129	25,5	36,0
Kararsızım	56	11,1	47,0
Katılıyorum	150	29,6	76,7
Tamamen Katılıyorum	118	23,3	100,0
Toplam	506	100,0	
Cevap Vermeyen	4		
Genel Toplam	510		

“Ailenin geçiminden erkek sorumludur” görüşüne katılımcıların %10,5’i hiç katılmıyorum, %25,5’i katılmıyorum cevabını vermiştir. Olumlu cevap verenlerin toplam oranı %52,9’dur. Katılımcıların çoğunluğu olumlu cevap verse de, ailenin geçiminden erkeğin sorumlu olduğu fikrini benimsemeyenlerin oranı da dikkate değer ölçüde (%36,0) yüksektir. Kanaatimizce bu sonucu Tablo 103’te ailenin geçiminde eşlerin eşit sorumlu olduğu fikrine verilen daha yüksek (%69,1) destekle birlikte okumak gerekmektedir. Her iki veri göstermektedir ki ailenin geçiminde eşleri eşit olarak sorumlu görenlerin oranı (%69,1) yalnızca erkeği sorumlu görenlerden (%52,9) daha yüksektir.

“Ailenin geçiminden erkek sorumludur” görüşüne verilen cevaplar, yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, güncel evlilik durumu, çocuk sahibi olma durumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 106: Yaş*Ailenin geçiminden erkek sorumludur

Ailenin geçiminden erkek sorumludur.		Yaş				Toplam
		25 ve aşağı, genç	26-35 arası, genç yetişkin	36-60 arası, orta yetişkin	61 ve üstü, ileri yetişkin	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	28	14	10	1	53
	Yüzde	19,7%	10,1%	5,1%	3,7%	10,5%
Katılmıyorum	Frekans	37	40	47	5	129
	Yüzde	26,1%	28,8%	23,7%	18,5%	25,5%
Kararsızım	Frekans	18	21	14	3	56
	Yüzde	12,7%	15,1%	7,1%	11,1%	11,1%
Katılıyorum	Frekans	30	31	82	7	150
	Yüzde	21,1%	22,3%	41,4%	25,9%	29,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	29	33	45	11	118
	Yüzde	20,4%	23,7%	22,7%	40,7%	23,3%
Toplam	Frekans	142	139	198	27	506
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 : 44,396

Sd: 12

P: ,000

“Ailenin geçiminden erkek sorumludur” görüşüne katılımcıların verdiği cevaplar yaş değişkenine göre incelendiğinde yaş grupları arasındaki görüş farklılığının anlamlı düzeyde (P: ,000) olduğu görülmektedir. Farklılaşma eğilimi yaşın artmasına bağlı olumsuz cevaplarda düşüş; olumlu cevaplarda artış şeklinde gerçekleşmiştir.

25 yaş ve aşağı yaş grubunda yer alan katılımcıların bu görüşe olumsuz cevap verme oranları toplamda %45,8 iken, 26-35 yaşa arasında bu oran %38,9; 36-60 yaş grubu arasında %28,8, 61 yaş ve üstü yaş grubu arasında yer alan katılımcılarda ise %22,2’ye düşmektedir. Bir diğer dikkat çeken nokta, 25 yaş altı genç katılımcıların hiç katılmıyorum cevabını verme oranının, genel ortalama (%10,5) ve kendisine en

yakın değer (%10,1) iki katına yakın (%19,7) gerçekleşmesidir. Bu durum genç katılımcıların diğer yaş gruplarına göre ailenin geçiminden erkeğin sorumlu olduğu görüşlerinde daha kararlı olduklarını göstermektedir.

Olumlu cevaplar yaş değişkenine göre incelendiğinde katılıyorum cevabını verenler arasında orta yetişkinlerin oranının anlamlı derecede farklılaştığı gözlemlenmektedir. Gençlerin katılıyorum seçeneğini işaretleme oranı %21,1 iken genç yetişkinlerde bu oran %22,3; orta yetişkinlerde %41,4; ileri yetişkinlerde ise %25,9'dur. Orta yetişkinlerin katılıyorum seçeneğini işaretleme oranı ortalamanın (%29,6) ve kendine en yakın (%25,9) değer çok üzerindedir. Tamamen katılıyorum seçeneğinde ise 61 yaş ve üstü olan katılımcıların %40,7 ile en yüksek değeri aldıkları görülmektedir. Söz konusu değer ortalama (%23,3) ve en yakın değer (%23,7) iki katına yakın gerçekleşmiştir.

Veriler birlikte değerlendirildiğinde orta yetişkinlik sonrasında ailenin geçiminden erkeği sorumlu görme düşüncesinin daha fazla kabul görmeye başladığı; bu görüşün 61 yaş ve sonrasında ise iyice pekiştiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 107: Cinsiyet*Ailenin geçiminden erkek sorumludur

Ailenin geçiminden erkek sorumludur.	Cinsiyet		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	38	15	53
	Yüzde	17,8%	5,1%	10,5%
Katılmıyorum	Frekans	67	62	129
	Yüzde	31,3%	21,2%	25,5%
Kararsızım	Frekans	29	27	56
	Yüzde	13,6%	9,2%	11,1%
Katılıyorum	Frekans	49	101	150
	Yüzde	22,9%	34,6%	29,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	31	87	118
	Yüzde	14,5%	29,8%	23,3%
Toplam	Frekans	214	292	506
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 43,868

Sd: 4

P: ,000

"Ailenin geçiminden erkek sorumludur" görüşüne verilen cevaplar cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde anlamlı derecede (P: ,000) farklılaşma söz konusudur. Farklılaşma hiç katılmıyorum (%5,1'e %17,8) ve katılmıyorum (%21,2'ye, %31,3) cevap kategorilerinde kadınlar lehine; katılıyorum (%29,9'a %34,6) ve tamamen katılıyorum (%14,5'e %29,8) kategorilerinde ise erkekler lehine gerçekleşmiştir.

Veriler, ailenin geçiminden erkeğin sorumlu olduğu görüşüne kadınların daha fazla itiraz ettiklerini, kendilerini erkeklerle birlikte ailenin geçiminden sorumlu görme konusunda daha istekli olduklarını göstermektedir.

Tablo 108: Öğrenim durumu*Ailenin geçiminden erkek sorumludur

Ailenin geçiminden erkek sorumludur.		Öğrenim durumunuz				Toplam
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	2	1	9	41	53
	Yüzde	3,4%	2,6%	6,4%	15,3%	10,5%
Katılmıyorum	Frekans	8	5	47	69	129
	Yüzde	13,6%	13,2%	33,6%	25,7%	25,5%
Kararsızım	Frekans	9	5	8	33	55
	Yüzde	15,3%	13,2%	5,7%	12,3%	10,9%
Katılıyorum	Frekans	27	15	51	57	150
	Yüzde	45,8%	39,5%	36,4%	21,3%	29,7%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	13	12	25	68	118
	Yüzde	22,0%	31,6%	17,9%	25,4%	23,4%
Toplam	Frekans	59	38	140	268	505
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 45,781

Sd: 12

P: ,000

“Ailenin geçiminden erkek sorumludur” görüşüne verilen cevaplar öğrenim durumu değişkenine göre incelendiğinde anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Farklılaşmanın kaynağını tüm cevap kategorilerinde görmek mümkündür. Hiç katılmıyorum kategorisinde % 15,3 ile üniversite mezunları en yüksek orana ulaşırken ortaokul mezunlarından sadece %2,6’sı hiç katılmıyorum cevabı vermiştir. Katılmıyorum kategorisinde ise lise ve üniversite mezunlarının diğer iki kategoriye göre bariz farkla önde oldukları görülmektedir. Katılıyorum kategorisinde ilkokul mezunları %45 ile ailenin geçiminden erkeğin sorumlu olduğu görüşüne destek verirken bu oran üniversite mezunlarında %21,3’e kadar düşmektedir. Kararsız oranlarında ise ilkokul mezunlarının diğer gruplara göre daha yüksek sonuçlar aldığı görülmektedir.

Toplam değerlere bakıldığında aile geçiminden erkeği sorumlu gören üniversite mezunlarının toplamda %46,7; lise mezunlarının %54,3; ortaokul mezunlarının %71,1 ve ilkokulda %67,8 olduğu görülmektedir. Veriler ortaokuldan sonra eğitim durumunun yükselmesi ile ailenin geçiminden erkeği sorumlu görme arasında ters orantı bulunduğunu göstermektedir. İlkokul mezunlarının ise ortaokula göre, eğitim seviyesi yüksek olanlara daha yakın sonuçlar elde etmesi ise ilginçtir.

Tablo 109: Güncel evlilik durumu*Ailenin geçiminden erkek sorumludur

Ailenin geçiminden erkek sorumludur.		Evlilik Durumu				Toplam
		Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	34	13	3	3	53
	Yüzde	15,6%	12,0%	4,8%	2,6%	10,5%
Katılmıyorum	Frekans	57	32	19	21	129
	Yüzde	26,1%	29,6%	30,2%	17,9%	25,5%
Kararsızım	Frekans	28	8	9	11	56
	Yüzde	12,8%	7,4%	14,3%	9,4%	11,1%
Katılıyorum	Frekans	53	27	20	50	150
	Yüzde	24,3%	25,0%	31,7%	42,7%	29,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	46	28	12	32	118
	Yüzde	21,1%	25,9%	19,0%	27,4%	23,3%
Toplam	Frekans	218	108	63	117	506
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 33,205 Sd: 12 P: ,001

“Ailenin geçiminden erkek sorumludur” görüşüne verilen cevaplar güncel evlilik durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde (P: ,001) farklılaşmıştır. Tablo 109 incelendiğinde en yüksek katılıyorum oranının (%42,7), 21 yıl ve üstü evli olan katılımcılar olduğu görülmektedir. Bu oran ortalamadan (%29,6) yaklaşık 13 puan, en düşük oran (%24,3) olan evli olmayanlardan da 17 puan yüksektir. Bu durum, 21 yıl ve üstü evli olan katılımcıların, diğer katılımcılara göre “ailenin geçiminden erkek sorumludur” görüşünü daha çok benimsediğini gösterir. Söz konusu grup olumsuz cevap kategorilerinde de diğerlerinden ayrılmaktadır. Ayrışma ailenin geçiminden erkeği sorumlu görmeye daha çok destek verme yönündedir.

Tablo 110: Çocuk sahibi olma durumu*Ailenin geçiminden erkek sorumludur

Ailenin geçiminden erkek sorumludur.		Çocuğunuz var mı? Kaç tane?				Toplam
		Çocuğu yok	Tek çocuk	İki çocuk	Üç ve daha fazla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	37	7	8	1	53
	Yüzde	14,8%	9,0%	8,2%	1,3%	10,6%
Katılmıyorum	Frekans	61	30	27	8	126
	Yüzde	24,4%	38,5%	27,8%	10,4%	25,1%
Kararsızım	Frekans	36	6	8	6	56
	Yüzde	14,4%	7,7%	8,2%	7,8%	11,2%
Katılıyorum	Frekans	58	17	35	39	149
	Yüzde	23,2%	21,8%	36,1%	50,6%	29,7%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	58	18	19	23	118
	Yüzde	23,2%	23,1%	19,6%	29,9%	23,5%
Toplam	Frekans	250	78	97	77	502
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 48,322 Sd:12 P: ,000

“Ailenin geçiminden erkek sorumludur” görüşüne verilen cevaplar çocuk sahibi olma durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaşmıştır. Farklılaşma çoğunlukla üç ve daha fazla çocuğu olanlarla diğer gruplar ve kısmen iki çocuğu olanlar ile çocuğu olmayan ve tek çocuğu olanlar arasında gerçekleşmiştir. Üç ve daha fazla çocuğu olanlarda hiç katılmıyorum (%1,3) ve katılmıyorum oranları (%10,4) diğer gruplara ve ortalamaya (%10,6 ve %25,1) göre çok düşüktür.

Olumlu cevaplarda ise durum tersine dönmekte ve üç ve daha fazla çocuk sahibi olanlar erkeğin evin geçiminden sorumlu olduğu görüşünü diğer gruplara göre çok daha yüksek oranlarda desteklemektedirler. Öte yandan çocuğu olmayan ve tek çocuğu olanların cevapları birbirine oldukça yakınken iki çocuğu olanların cevaplarının bu ikisinden kısmen uzaklaşarak üç çocuklulardaki yüksek düzeyde onaylama eğilimine yaklaştığı görülmektedir.

Tablo 111: Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	71	14,1	14,1
Katılmıyorum	173	34,3	48,4
Kararsızım	65	12,9	61,3
Katılıyorum	111	22,0	83,3
Tamamen Katılıyorum	84	16,7	100,0
Toplam	504	100,0	
Cevap Vermeyen	6		
Genel Toplam	510		

Aile içi görevlerin paylaşımında ve cinsiyetler arası rol dağılımında toplumumuzda geleneksel olarak revaç bulan bir düşünce olan “kadının asli görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” görüşü katılımcılara sorulmuştur. Katılımcıların %14,1 hiç katılmıyorum, %34,3 katılmıyorum, %12,9 kararsızım, %22,0 katılıyorum ve %16,7 tamamen katılıyorum cevabını vermiştir. Ne olumlu olumlu ne de olumsuz görüşler toplamda %50'nin üstünde bir değere ulaşmamıştır. Ancak olumsuz görüşler toplamda olumlu görüşlere göre yaklaşık 12 puan daha yüksektir.

Kadının asıl görevinin ev işleri ve çocuk bakımı olduğuna ilişkin görüşler yaş, cinsiyet, eğitim durumu, güncel evlilik durumu ve çocuk sahibi olma durumu değişkenlerine bağlı olarak istatistiksel açıdan farklılaşmıştır.

Tablo 112: Yaş*Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir

Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.		Yaş				Toplam
		25 ve aşağı, genç	26-35 arası, genç yetişkin	36-60 arası, orta yetişkin	61 ve üstü, ileri yetişkin	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	26	23	21	1	71
	Yüzde	18,4%	16,5%	10,7%	3,7%	14,1%
Katılmıyorum	Frekans	46	45	75	7	173
	Yüzde	32,6%	32,4%	38,1%	25,9%	34,3%
Kararsızım	Frekans	27	21	15	2	65
	Yüzde	19,1%	15,1%	7,6%	7,4%	12,9%
Katılıyorum	Frekans	25	29	51	6	111
	Yüzde	17,7%	20,9%	25,9%	22,2%	22,0%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	17	21	35	11	84
	Yüzde	12,1%	15,1%	17,8%	40,7%	16,7%
Toplam	Frekans	141	139	197	27	504
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X^2 31,663

Sd: 12

P: ,002

“Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” görüşüne verilen yanıtlar yaş değişkeni açısından incelendiğinde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,002) bir farklılaşma saptanmıştır. Bu görüşe en yüksek katılım oranı, %22,2 katılıyorum ve %40,7 tamamen katılıyorum ile toplamda %62,2 oranında 61 ve üstü ileri yetişkin yaş grubunda ortaya çıkmaktadır. Bu oran ortalamanın (%36,7) ve kendisine en yakın oran olan orta yetişkin katılımcıların oranından (%43,6) oldukça yüksektir. Tersten bir okuma yapıldığında da 61 ve üstü, ileri yetişkin yaş grubunda yer alan katılımcıların bu görüşe olumsuz cevap verme oranı açısından diğer değişken gruplarından farklılaştığı görülmektedir. Bu yaş grubunda yer alan katılımcıların, %3,7 hiç katılmıyorum ve %25,9 katılmıyorum ile toplamda %29,6’sı olumsuz cevap vermiştir. Bu oran, ortalamadan (%48,4) ve kendisine en yakın olan orta yetişkinlerin oranından (48,8) ciddi oranda farklılaşmaktadır.

Tabloda bir diğer dikkat çeken konu genç katılımcıların kararsızım seçeneğini işaretleme oranıdır (%19,1). Bu oran ortalama (%12,9); kendisine en yakın olan genç yetişkinler (%15,1) ve kendisine en uzak olan ileri yetişkinlere (%7,4) oranla ciddi bir farklılaşmayı göstermektedir. Dolayısıyla gençlerde bu konuda kafa karışıklığının daha fazla olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak ileri yetişkin yaş grubunda yer alan katılımcıların, bir kadının asıl görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu görüşünü diğer katılımcılara göre daha fazla benimsediği söylenebilir.

Tablo 113: Cinsiyet*Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir

Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	41	30	71
	Yüzde	19,2%	10,3%	14,1%
Katılmıyorum	Frekans	80	93	173
	Yüzde	37,6%	32,0%	34,3%
Kararsızım	Frekans	26	39	65
	Yüzde	12,2%	13,4%	12,9%
Katılıyorum	Frekans	36	75	111
	Yüzde	16,9%	25,8%	22,0%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	30	54	84
	Yüzde	14,1%	18,6%	16,7%
Toplam	Frekans	213	291	504
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 14,107a Sd: 4 P: ,007

Tablo 113'te bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir görüşünün cinsiyet değişkeni açısından aldığı değerler görülmektedir. Veriler incelendiğinde kadın ve erkeklerin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma (P: ,007) görülmektedir. En yüksek farklılaşma katılıyorum düzeyinde erkeklerin lehine gerçekleşmiştir. Bu seçeneği işaretleyenlerin ortalaması %22,0 iken, erkeklerin oranı %25,8 olup, kadınların oranı %16,9'da kalmaktadır. Yani erkeklerin bu görüşü destekleme oranı kadınlardan yaklaşık 10 puan fazladır. Erkeklerin toplamda %44,4'ünün (katılıyorum: %25,8; tamamen katılıyorum: %18,6) kadınların ise %31'inin (katılıyorum %16,9; tamamen katılıyorum %14,1) bu görüşü benimsediği görülmektedir. Aynı farklılaşma olumsuz görüşlere tersten yansımıştır.

Kadınlar, kadının asıl görevinin ev işleri ve çocuk bakmak olduğu kanaatini erkeklere oranla daha az paylaşmaktadırlar.

Tablo 114: Eğitim durumu*Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir

Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.	Öğrenim durumunuz				Toplam	
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	3	2	15	51	71
	Yüzde	5,0%	5,4%	10,9%	19,0%	14,1%
Katılmıyorum	Frekans	20	10	52	90	172
	Yüzde	33,3%	27,0%	37,7%	33,6%	34,2%
Kararsızım	Frekans	6	4	21	34	65
	Yüzde	10,0%	10,8%	15,2%	12,7%	12,9%
Katılıyorum	Frekans	15	13	28	55	111
	Yüzde	25,0%	35,1%	20,3%	20,5%	22,1%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	16	8	22	38	84
	Yüzde	26,7%	21,6%	15,9%	14,2%	16,7%
Toplam	Frekans	60	37	138	268	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 22,081

Sd: 12

P: ,037

Ki-Kare sonuçları “Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” görüşüne katılımın eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde (P: ,037) farklılaştığını göstermektedir. Farklılaşma hiç katılmıyorum kategorisinde üniversite (%19), katılıyorum kategorisinde ortaokul (%35,1) ve tamamen katılıyorum kategorisinde ilk (%26,7)ve ortaokul (%21,6) mezunları lehine gerçekleşmiştir.

Toplam değerler dikkate alındığında kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir görüşüne en yüksek katılma oranının ortaokul mezunlarında gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Bu grup %35,1 katılıyorum ve %21,6 tamamen katılıyorum olmak üzere toplamda %56,7 ile bu görüşü benimsediğini belirtmektedir. Söz konusu oran kendisine en yakın olan ilkököl mezunlarından (toplam %51,7) ve en uzak oran olan üniversite mezunlarından (toplam %34,7) ve ortalamadan (toplam %48,8) anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablodaki veriler bir bütünlük içinde okunduğunda lise ve üstü eğitim seviyesine sahip olan katılımcılarla ortaokul ve altı seviyede eğitim alanların iki farklı kategori şeklinde ayrıştığı görülmektedir. Lise ve üniversite mezunlarının olumlu cevap kategorilerindeki toplam puanları birbirine yaklaşıırken (%52,6 ve %48,6); ilk ve ortaokul mezunlarının cevaplarının diğer kategoriden uzaklaşarak birbirine yaklaştığı (%38,3 ve %32,4) görülmektedir.

Sonuç olarak ilk ve ortaokul mezunlarında kadının asıl görevini ev işleri ve çocuk bakımı ile sınırlandırma eğiliminin daha yüksek görüldüğü, lise ve üstünde eğitim alınanın bu eğilimi azalttığı anlaşılmaktadır.

Tablo 115: Güncel evlilik durumu*Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir

Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.		Evlilik Durumu				Toplam
		Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	36	16	9	10	71
	Yüzde	16,6%	15,0%	14,3%	8,5%	14,1%
Katılmıyorum	Frekans	77	36	21	39	173
	Yüzde	35,5%	33,6%	33,3%	33,3%	34,3%
Kararsızım	Frekans	38	15	3	9	65
	Yüzde	17,5%	14,0%	4,8%	7,7%	12,9%
Katılıyorum	Frekans	37	20	21	33	111
	Yüzde	17,1%	18,7%	33,3%	28,2%	22,0%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	29	20	9	26	84
	Yüzde	13,4%	18,7%	14,3%	22,2%	16,7%
Toplam	Frekans	217	107	63	117	504
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 25,830 Sd: 12 P: ,011

Katılımcıların "Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir" konusundaki görüşleri güncel evlilik durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,011) farklılaşmıştır. Bu görüşe en yüksek katılımın %28,2 katılıyorum ve %28,2 tamamen katılıyorum ile toplamda %50,4 oranında 21 yıl ve üstü evli olan katılımcılarda gerçekleştiği görülmektedir. Bu oran ortalamadan (%38,7) ve en uzak değer olan evli olmayanların oranından (%30,5) anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Tersten bir okuma yapıldığında bu görüşe en az olumsuz cevap veren değişken grubunun %8,5 hiç katılmıyorum ve %33,3 katılmıyorum ile toplamda %41,8'lik oranla yine 21 yıl ve üstü evli olan katılımcılar olduğu görülmektedir.

Tablo 115'te görülen bir diğer farklılaşma katılıyorum düzeyinde 11-20 yıl arası evli katılımcılarda (%33,3) gerçekleşmiştir. Bu oran, ortalamadan (%22,0) anlamlı derecede yüksektir. Bu durum 11-20 yıl arası evli olanların 21 yıl ve üstünde evlilik yılına sahip olanlar kadar kesin olmasa da bir kadının asıl görevi çocuk bakmak ve ev işleridir görüşünü diğer gruplara göre daha yüksek oranda desteklediğini göstermektedir. Aynı zamanda evli olmayan katılımcıların verdikleri kararsızım cevaplarının oranı (%17,5) diğer gruplara göre ciddi şekilde yüksektir.

Veriler bütünlük içinde okunduğunda evlilik yılının artışına bağlı olarak kadının esas fonksiyonunu ev işleri ve çocuk bakımı ile sınırlı görmeye verilen desteğin arttığı anlaşılmaktadır.

Tablo 116: Çocuk sahibi olma durumu* Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir

Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.	Çocuğunuz var mı? Kaç tane?				Toplam	
	Çocuğu yok	Tek çocuk	iki çocuk	Üç ve daha fazla		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	42	9	15	5	71
	Yüzde	16,9%	11,7%	15,5%	6,4%	14,2%
Katılmıyorum	Frekans	88	33	25	24	170
	Yüzde	35,5%	42,9%	25,8%	30,8%	34,0%
Kararsızım	Frekans	45	6	9	5	65
	Yüzde	18,1%	7,8%	9,3%	6,4%	13,0%
Katılıyorum	Frekans	41	16	30	23	110
	Yüzde	16,5%	20,8%	30,9%	29,5%	22,0%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	32	13	18	21	84
	Yüzde	12,9%	16,9%	18,6%	26,9%	16,8%
Toplam	Frekans	248	77	97	78	500
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Pearson Chi-Square				X ² 35,596	Sd: 12	P: ,000

Ki-Kare sonuçları “Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” görüşünü benimseme düzeyinin çocuk sahibi olma değişkenine bağlı olarak anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaştığını göstermiştir. Üç ve daha fazla çocuk sahibi olan katılımcılar bu görüşe %29,5 katılıyorum ve %26,9 tamamen katılıyorum cevabını vermiştir. İki çocuk sahibi katılımcılarda ise katılıyorum oranı %30,9 tamamen katılıyorum %18,6 olarak gerçekleşmiştir. Çocuğu olmayan katılımcılar en yüksek oranda %18,1 kararsızım cevabı vermiştir.

Olumlu cevap kategorisinde çocuk sahibi olma oranına paralel olumlu görüşlerde artış görünürken olumsuz görüşlerde tek çocuk sahibi bireylerin daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Bu grup olumlu cevaplarda kendine en yakın değerlere sahip olan çocuksuz grupla karşılaştırıldığında katılmıyorum düzeyinde %42,9’a %35,5 fazlalık dikkati çekmekte; kararsızım kategorisinde ise çocuk sahibi olmayanların aldığı değer yarisından daha az bir değer aldıkları görülmektedir.

Farklılaşmalar büyük oranda çocuğu olmayandan üç ve daha fazla çocuğu olana doğru gittikçe söz konusu görüşe verilen desteğin artması şeklinde gerçekleşmiştir. Bu durumda ilk ebeveynlik tecrübesini yaşayan bireylerin annelik rolleri ile iş hayatının rollerini birlikte yürütebilme konusunda kısmen de olsa olumlu izlenimler edindikleri ancak çocuk sayısının artışına bağlı olarak artan zorlukların söz konusu fikri olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır.

Tablo 117: Kadın ekonomik bağımsızlığına sahip olmalıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	31	6,1	6,1
Katılmıyorum	58	11,4	17,6
Kararsızım	100	19,7	37,3
Katılıyorum	175	34,5	71,8
Tamamen Katılıyorum	143	28,2	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Tablo 117’de örnekleminizde yer alan katılımcıların “kadın ekonomik bağımsızlığına sahip olmalıdır” görüşüne verdikleri cevapların oranı görülmektedir. Bu görüşe katılma oranı %34,5 katılıyorum ve %28,2 tamamen katılıyorum ile toplamda %62,7 düzeyinde gerçekleşmiştir. Katılımcıların %11,4’ü katılmıyorum seçeneğini işaretlerken %6,1’i de hiç katılmıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %17,5’lik kesim olumsuz görüş belirtmiştir. Kararsız olduğunu belirten katılımcıların oranı (%19,7) oldukça yüksektir.

Yapılan ki-kare testi, “Kadın ekonomik bağımsızlığına sahip olmalıdır” görüşüne verilen cevapların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı ölçüde farklılaştığını göstermiştir. Söz konusu görüşe ilişkin sonuçların sadece cinsiyet değişkenine göre farklılaşması; yaş ve eğitim değişkenlerine göre farklılaşma olmaması toplumda farklı kuşaklar ve eğitim düzeyinden kişiler arasında bu konuda ortak sayılabilecek bir bilincin oluştuğunu göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 118: Cinsiyet* Kadın ekonomik bağımsızlığına sahip olmalıdır

Kadın ekonomik bağımsızlığına sahip olmalıdır.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	7	24	31
	Yüzde	3,2%	8,2%	6,1%
Katılmıyorum	Frekans	16	42	58
	Yüzde	7,4%	14,4%	11,4%
Kararsızım	Frekans	21	79	100
	Yüzde	9,7%	27,1%	19,7%
Katılıyorum	Frekans	73	102	175
	Yüzde	33,8%	35,1%	34,5%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	99	44	143
	Yüzde	45,8%	15,1%	28,2%
Toplam	Frekans	216	291	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 71,037 Sd: 4 P: ,000

“Kadın ekonomik bağımsızlığına sahip olmalıdır” görüşüne katılımcıların verdiği yanıtlar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılaşmanın (P: ,000) olduğu görülmüştür. Katılıyorum düzeyi dışındaki tüm cevaplarda farklılaşma görülmektedir. Kadınların %45,8’i tamamen katılıyorum seçeneğini işaretlerken erkek katılımcıların bu cevabı işaretleme oranının %15,1’de kalmıştır. Kadın katılımcılarda olumlu cevaplar toplamda %79,6 olurken erkek katılımcıların toplam olumlu puanı %50,2’dir.

Olumsuz görüşler incelendiğinde hem katılmıyorum hem de hiç katılmıyorum kategorilerinde erkeklerin kadınlara göre iki kata yakın yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Dikkat çeken bir diğer nokta kararsız oranının kadınlarda %9,7’de kalmasına karşın erkeklerde üç kat yüksek (%27,1) çıkmasıdır.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde kadınların kadının ekonomik bağımsızlığına sahip olması görüşünü çok daha güçlü bir şekilde desteklerken, erkeklerin çoğunluğunun (toplamda %50,2) bu görüşte olduğu ancak kadının ekonomik bağımsızlığı konusunda erkeklerde ciddi bir kafa karışıklığı bulunduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 119: Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenebilir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	41	8,1	8,1
Katılmıyorum	66	13,0	21,1
Kararsızım	96	18,9	40,0
Katılıyorum	203	40,0	79,9
Tamamen Katılıyorum	102	20,1	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Tablo 119’da katılımcıların “Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenebilir” görüşüne katılma durumları görülmektedir. Katılımcıların %40,0’i katılıyorum; %20,1’i ise tamamen katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların %21,1 (%13,0 katılmıyorum ve %8,1 hiç katılmıyorum) ise bu görüşü benimsemediğini ifade etmiştir. Kararsızların oranının (%18,9) da oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Sonuç itibarıyla katılımcıların çoğunluğunun (%60,1) çalışan kadının da çocuğuyla yeterince ilgilenebileceğini düşündüğü anlaşılmaktadır.

Ki-kare sonuçları katılımcıların görüşlerinin “cinsiyet” ve “kiminle yaşıyor” değiş-

kenlerine bağı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmayı göstermektedir. Anlamlı farklılaşmanın bu iki değişkenle sınırlı kalıp yaş ve eğitim değişkenlerine göre farklılaşma olmaması toplumda farklı kuşaklar ve eğitim düzeyinden kişiler arasında bu konuda ortak sayılabilecek bir bilincin oluştuğuna işaret etmektedir.

Tablo 120: Cinsiyet* Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenebilir

Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenebilir.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	11	30	41
	Yüzde	5,1%	10,3%	8,1%
Katılmıyorum	Frekans	17	49	66
	Yüzde	7,9%	16,8%	13,0%
Kararsızım	Frekans	37	59	96
	Yüzde	17,1%	20,2%	18,9%
Katılıyorum	Frekans	91	112	203
	Yüzde	42,1%	38,4%	40,0%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	60	42	102
	Yüzde	27,8%	14,4%	20,1%
Toplam	Frekans	216	292	508
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 23,875 Sd: 4 P: ,000

“Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenebilir” görüşüne katılımcıların verdiği yanıtlar cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde kadın ve erkeklerin görüşleri arasında anlamlı düzeyde farklılık (P: ,000) bulunduğu görülmektedir. Farklılaşma kararsız kategorisi dışında tüm cevap kategorilerinde oldukça belirgindir. Kadınlar çalışan kadınların çocuklarıyla yeterince ilgilenilebileceği görüşüne % 27,8 tamamen katılıyorum cevabını verirken erkeklerde bu oran %14,4’e düşmekte; katılıyorum kategorisinde ise kadınların %42,1’e %38,4 üstünlüğü bulunmaktadır. Benzer sonuçlar farklı açıdan olumsuz cevap kategorilerinde görülmekte, burada erkeklerin olumsuz görüşleri kadınlarınkinin iki katına kadar çıkmaktadır. Kararsız cevapların oranları birbirine yakın durmakla birlikte erkeklerin kısmen daha kararsız oldukları görülmektedir. Sonuçlar kadınların çalışma hayatı ile annelik rolünü birlikte yürütülmesi konusunda erkeklere göre daha iyimser olduklarını göstermektedir.

Tablo 121: Kiminle yaşıyor*Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenilir

Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenilir.		Şu anda kimlerle yaşıyorsunuz?				Toplam
		Eş ve çocuklar	Eş, çocuklar ve/ya aile büyükleri	Yalnız	Arkadaşlarla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	16	13	5	5	39
	Yüzde	6,6%	23,2%	5,2%	7,9%	8,5%
Katılmıyorum	Frekans	35	6	13	8	62
	Yüzde	14,5%	10,7%	13,5%	12,7%	13,6%
Kararsızım	Frekans	50	9	13	11	83
	Yüzde	20,7%	16,1%	13,5%	17,5%	18,2%
Katılıyorum	Frekans	95	21	42	28	186
	Yüzde	39,3%	37,5%	43,8%	44,4%	40,7%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	46	7	23	11	87
	Yüzde	19,0%	12,5%	24,0%	17,5%	19,0%
Toplam	Frekans	242	56	96	63	457
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 22,349 Sd: 12

P: ,034

Tablo 121’de katılımcıların “Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenilir” görüşüne verdikleri yanıtlar “kiminle yaşıyor” değişkenine göre incelenmiş ve istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma (P: ,034) olduğu belirlenmiştir. En yüksek farklılaşma hiç katılmıyorum düzeyinde aile büyükleriyle birlikte yaşayan katılımcılarla (%23,2) diğerleri arasında gerçekleşmiştir. Bu oran kendisine en yakın olan eş ve çocuklarıyla birlikte yaşayanlardan (%6,6) ve ortalamadan (%8,5) anlamlı düzeyde yüksektir. Eş, çocuk ve aile büyükleriyle yaşayan katılımcıların bu görüşe toplam olumsuz cevap verme oranının (%23,2 hiç katılmıyorum ve %10,7 katılmıyorum olmak üzere toplamda %33,9) da değişkenler arasındaki en yüksek oran olduğu görülmektedir. Buna en yakın oran toplamda %21,1 (%6,6 hiç katılmıyorum; %14,5 katılmıyorum) ile eş ve çocuklarıyla birlikte yaşayanlar iken en uzak oran ise %18,7 (%5,2 hiç katılmıyorum; %13,5 katılıyorum) ile yalnız yaşayan katılımcılardır.

Tablo incelendiğinde bir diğer farklılaşmanın yalnız yaşadığını belirten değişken grubunda tamamen katılıyorum düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Yalnız yaşayan katılımcıların % 24,0’ü “çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenilir” görüşüne tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Bu oran kendisine en yakın olan eş ve çocuklarıyla birlikte yaşayan değişken grubundan (%19,0), kendisine en uzak olan aile büyükleriyle birlikte yaşayan katılımcılardan (%12,5) ve ortalamadan (%19,0) oldukça yüksektir. Yalnız yaşadığını belirten katılımcıların toplamda %67,8’i (%43,8 katılıyorum; %24,0 katılıyorum) bu görüşe olumlu cevap verdikleri de göz önüne bulundurulduğunda yalnız yaşadıklarını belirten katılımcıların “Çalışan kadınlar da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenilir” görüşünü diğer gruplarından daha fazla onayladıkları anlaşılmaktadır.

3.7. Çocuk Yetiştirme

Ailenin en önemli toplumsal fonksiyonlarından birisi toplumun devamını sağlayan çocukların yetiştirilmesidir. Aile bu fonksiyonu çocukları sosyalleştirme ve onları gelecekte alacakları farklı rollere hazırlamak suretiyle yapar. Bunu yaparken de gelenek ile gelecek arasında bir köprü vazifesi görür. Dolayısıyla aile gelenekle geleceğin buluştuğu, bazen çatışabildiği bir platform olabilmektedir. Gelenek ve gelecek arasında ailenin nasıl bir çocuk yetiştirmek istediği ve bunu sağlamak için nasıl bir metodoloji işe koştığı ailenin sahip olduğu değerler ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda katılımcılara ailede çocukların yetiştirilme biçimlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Tablo 122. Çocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmelidir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	11	2,2	2,2
Katılmıyorum	58	11,5	13,7
Kararsızım	47	9,3	23,1
Katılıyorum	227	45,1	68,2
Tamamen Katılıyorum	160	31,8	100,0
Toplam	503	100,0	
Cevap Vermeyen	7		
Genel Toplam	510		

“Çocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmelidir” görüşüne katılımcıların %45,1’i katılıyorum, %31,8’i de tamamen katılıyorum cevabını vermiştir. Bu durum katılımcıların büyük çoğunluğunun (%76,9) bu görüşe olumlu baktığını göstermektedir. Katılımcıların %11,5’i katılmıyorum, %2,2’si hiç katılmıyorum seçeneğini işaretlemişlerdir. Kararsız olduğunu belirtenlerle (%9,3) birlikte düşünüldüğünde %23,1’lik bir kesimin bu görüşü benimsemediği söylenebilir.

Ki-kare sonuçları çocuklar anne babalarının kararlarına itaat etmelidir görüşüne verilen yanıtların cinsiyet değişkenine bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir.

Tablo 123: Cinsiyet* Çocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmelidir

Çocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmelidir.	Cinsiyeti		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	6	5	11
	Yüzde	2,8%	1,7%	2,2%
Katılmıyorum	Frekans	29	29	58
	Yüzde	13,6%	10,0%	11,5%
Kararsızım	Frekans	28	19	47
	Yüzde	13,1%	6,6%	9,3%
Katılıyorum	Frekans	94	133	227
	Yüzde	44,1%	45,9%	45,1%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	56	104	160
	Yüzde	26,3%	35,9%	31,8%
Toplam	Frekans	213	290	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X² 11,394

Sd:4

P: ,022

Tablo 123'teki veriler, katılımcıların "çocuklar anne-babalarının kararlarına itaat etmelidir" görüşüne katılma oranlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı derecede (P: ,022) farklılaştığını göstermektedir. Farklılaşma tamamen katılıyorum ve kararsızım kategorilerinde belirgindir. Erkeklerin %35,9'u tamamen katılıyorum cevabı verirken, kadınlarda bu oran %26,3'te kalmıştır. Kararsızlarda ise kadınların erkeklere oranla iki kat fazla olduğu görülmektedir.

Erkeklerin toplamda %81,8'i çocuklar ana-babalarının kararlarına itaat etmelidir görüşüne olumlu cevap verirken, kadınların bu görüşü daha az (%70,4) benimzedikleri görülmüştür. Sonuçlar bir bütün olarak erkeklerin kadınlara göre çocukların anne-babalarının kararlarına itaat etmesini daha fazla beklediğini kadınların ise çocuklardan itaat bekleme konusunda daha ihtiyatlı ve/veya tereddütlü olduklarını göstermektedir.

Tablo 124: Anne-baba çocuklarının arkadaş tercihine karışabilir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	7	1,4	1,4
Katılmıyorum	22	4,3	5,7
Kararsızım	59	11,6	17,3
Katılıyorum	236	46,4	63,7
Tamamen Katılıyorum	185	36,3	100,0
Toplam	509	100,0	
Cevap Vermeyen	1		
Genel Toplam	510		

Tablo 124'te yer alan verilere göre "Anne-baba çocuklarının arkadaş tercihine karışabilir" görüşüne katılma oranı %46,4 katılıyorum ve %36,3 tamamen katılıyorum olmak üzere toplamda %82,7'dir. Dolayısıyla katılımcıların büyük kısmı bu görüşü benimsemektedir. Olumsuz cevap verme oranı ise toplamda %5,7 (%1,4 hiç katılmıyorum ve %4,3 katılmıyorum) olup, kararsızlarla (%11,6) birlikte değerlendirildiğinde bu görüşe karşı çıkma oranının %17,3 olduğu söylenebilir. Tabla 123'te çıkan sonuçlar, ebeveynlerin çocukların arkadaş tercihlerine karışma haklarını büyük oranda (%82,7) kendilerinde gördüklerini göstermektedir.

Tablo 125: Çocuğun eğitiminde gerekirse dayak kullanılabilir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	215	42,4	42,4
Katılmıyorum	142	28,0	70,4
Kararsızım	55	10,8	81,3
Katılıyorum	69	13,6	94,9
Tamamen Katılıyorum	26	5,1	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Katılımcıların "çocuğun eğitiminde gerekirse dayak kullanılabilir" görüşüne verdiği yanıtlar incelendiğinde, %42,4 hiç katılmıyorum ve %28,0 katılmıyorum olmak üzere büyük çoğunluğun (%70,4) bu görüşü olumsuz karşıladığı görülmektedir. Katılımcıların %18,7'si (%5,1 tamamen katılıyorum ve %13,6 katılıyorum) çocuğun eğitiminde gerekirse dayak kullanılabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. %10,8'lik bir kesim kararsız olduğunu belirtmiştir.

Veriler - çocuğun eğitiminde dayacağı onaylamayanların oranı %70'4'e ulaşmış olsa da -%30'a yakın bir kesimin halen çocuğun eğitiminde dayacağın kullanımına olumlu baktığı veya kafa karışıklığı yaşadığını göstermektedir. Bu durum eğitimde dayacağın yeri ve olumsuz etkileri konusunda daha fazla bilinçlenmeye ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Ki-Kare testi sonuçları cinsiyet değişkenine bağlı olarak katılımcıların verdikleri yanıtlarda anlamlı düzeyde farklılaşmanın olduğunu göstermiştir.

Tablo 126: Cinsiyet*Çocuğun eğitiminde gerekirse dayak kullanılabilir

Çocuğun eğitiminde gerekirse dayak kullanılabilir.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	106	109	215
	Yüzde	49,3%	37,3%	42,4%
Katılmıyorum	Frekans	67	75	142
	Yüzde	31,2%	25,7%	28,0%
Kararsızım	Frekans	16	39	55
	Yüzde	7,4%	13,4%	10,8%
Katılıyorum	Frekans	18	51	69
	Yüzde	8,4%	17,5%	13,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	8	18	26
	Yüzde	3,7%	6,2%	5,1%
Toplam	Frekans	215	292	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 18,471 Sd: 4 P: ,001

Tablo 126'da katılımcıların, "çocuğun eğitiminde gerekirse dayak kullanılabilir" görüşüne verdiği yanıtların cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı (P: ,001) görülmektedir. Farklılaşma tüm kategorilerde kadınların çocuk eğitiminde dayığa erkeklere göre fazla karşı çıktıkları yönündedir.

Kadınların %49,3'ü hiç katılmıyorum seçeneğini işaretlerken, erkeklerde bu oran %37,3'tür. Kadınlarda dayığı onaylamama oranı toplamda %80,5'tir. Erkeklerin olumsuz cevap verme oranını ise toplamda %63 olmuştur.

Tersten bir okuma yapıldığında olumlu cevap verme oranının kadınlarda, erkeklerden anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmektedir. Kadınların %8,4'ü katılıyorum ve %3,7'si tamamen katılıyorum olmak üzere toplamda %12,3'ü çocuk eğitiminde dayığın kullanılmasını destekleyebileceğini beyan etmişlerdir. Erkeklerin bu görüşe katılma oranı ise toplamda %23,7 (%17,5 katılıyorum ve %6,2 tamamen katılıyorum) olurken; kadınlarda kararsız oranının çok daha düşük olması da onların daha kararlı bir şekilde dayığa karşı çıktıklarını göstermektedir.

Bir bütün olarak veriler çocuğun eğitiminde dayak kullanımına kadınların erkeklere göre daha kararlı biçimde karşı çıktıklarını göstermektedir.

Tablo 127: Çocuk bakımından birinci derecede sorumlu annedir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	27	5,3	5,3
Katılmıyorum	112	22,0	27,3
Kararsızım	46	9,0	36,3
Katılıyorum	191	37,5	73,9
Tamamen Katılıyorum	133	26,1	100,0
Toplam	509	100,0	
Cevap Vermeyen	1		
Genel Toplam	510		

Tablo 127’de “çocuk bakımından birinci derecede sorumlu annedir” görüşüne verilen yanıtlar incelendiğinde %37,5 katılıyorum ve %26,1 tamamen katılıyorum olmak üzere katılımcıların toplamda %63,6’sının bu görüşe olumlu yanıt verdiği, %9,0’luk bir kesimin de bu konuda kararsız görüş belirttiği görülmektedir. Çocuğun bakımından birinci derecede anneyi sorumlu görmeyenlerin oranı ise %22 katılmıyorum, %5,3 hiç katılmıyorum seçenekleri ile toplamda %27,3 olmuştur.

Veriler çocuğun bakımından öncelikli olarak annenin sorumlu olduğu görüşünün katılımcılar arasında büyük oranda (%63,6) kabul gördüğünü göstermektedir. Çocuğun bakımından öncelikli olarak annenin sorumlu olduğuna ilişkin görüşler evlilik durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 128: Evlilik durumu* Çocuk bakımından birinci derecede sorumlu annedir

Çocuk bakımından birinci derecede sorumlu annedir.		Evlilik Durumu				Toplam
		Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	11	6	6	4	27
	Yüzde	5,0%	5,6%	9,5%	3,3%	5,3%
Katılmıyorum	Frekans	47	22	21	22	112
	Yüzde	21,6%	20,4%	33,3%	18,3%	22,0%
Kararsızım	Frekans	28	9	5	4	46
	Yüzde	12,8%	8,3%	7,9%	3,3%	9,0%
Katılıyorum	Frekans	78	37	24	52	191
	Yüzde	35,8%	34,3%	38,1%	43,3%	37,5%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	54	34	7	38	133
	Yüzde	24,8%	31,5%	11,1%	31,7%	26,1%
Toplam	Frekans	218	108	63	120	509
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X² 25,306 Sd:12 P: ,013

Tablo 128'deki Ki-kare testi sonuçları, katılımcıların "çocuk bakımından birinci derecede sorumlu annedir" görüşüne verdikleri yanıtların evlilik durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,013) farklılaştığını göstermektedir. Bu görüşe katılma oranı, 21 yıl ve üstü evlilerde %43,3 katılıyorum ve %31,7 tamamen katılıyorum olmak üzere toplamda %75 ile diğer değişken gruplarına göre yüksektir (ortalama %63,6). Bu oran 11-20 yıllık evlilerde toplam %49,2'ye kadar düşmektedir.

"Çocuk bakımından birinci derecede sorumlu annedir" görüşüne olumsuz cevap kategorisinde verilen yanıtlarda, 11-20 yıllık evli olan değişken grubunda katılmıyorum seçeneğini işaretleme oranının (%33,3) diğerlerinden ciddi oranda farklılaştığı görülmektedir. Bu oran kendisine en yakın değer olan evli olmayanlardan (%21,6); kendisine en uzak olan 21 yıl ve üstü evlilerin oranından (%18,3) ve ortalamadan (%22,0) anlamlı düzeyde yüksektir.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde 21 ve üstü evlilik yılına sahip olanlarda evli olmayan veya daha az süre evli bulunanlara göre anneyi çocuk bakımından öncelikli sorumlu görme eğiliminin daha yüksek olduğu, bu eğilimin en düşük düzeyde 11-20 yıl arasında indiği görülmektedir.

Tablo 129: Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	102	20,1	20,1
Katılmıyorum	177	34,9	55,0
Kararsızım	71	14,0	69,0
Katılıyorum	121	23,9	92,9
Tamamen Katılıyorum	36	7,1	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Tablo 129'da katılımcıların "**Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar**" görüşüne verdikleri yanıtlar yer almaktadır. Katılımcıların %34,9'unun katılmıyorum; %20,1'inin de hiç katılmıyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir. %23,9 katılıyorum ve %7,1 tamamen katılıyorum olmak üzere bu görüşü olumlu karşılayanların toplam oranı %31,0'dir. %14,0'lük bir kesim kararsız olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğu (%55,0) çocuk yapmanın kadının istediklerini yapmasını kısıtlayacağını düşünmemektedir.

Yapılan ki-kare testi, katılımcıların bu görüşe verdikleri yanıtların yaş, öğrenim durumu, çocuk sahibi olma durumu ve kiminle yaşıyor değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık arz ettiğini göstermiştir.

Tablo 130: Yaş*Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar

Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar.	Deneğin yaşı				Toplam	
	25 ve aşağı, genç	26-35 arası, genç yetişkin	36-60 arası, orta yetişkin	61 ve üstü, ileri yetişkin		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	40	25	33	4	102
	Yüzde	28,2%	18,1%	16,5%	14,8%	20,1%
Katılmıyorum	Frekans	38	51	82	6	177
	Yüzde	26,8%	37,0%	41,0%	22,2%	34,9%
Kararsızım	Frekans	33	24	12	2	71
	Yüzde	23,2%	17,4%	6,0%	7,4%	14,0%
Katılıyorum	Frekans	20	29	61	11	121
	Yüzde	14,1%	21,0%	30,5%	40,7%	23,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	11	9	12	4	36
	Yüzde	7,7%	6,5%	6,0%	14,8%	7,1%
Toplam	Frekans	142	138	200	27	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Pearson Chi-Square			X ² 48,358	Sd: 12	P: ,000	

Katılımcıların “Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar” görüşüne katılma durumları yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaşmıştır. Çocuk sahibi olmanın kadının istediklerini yapmasını kısıtlayacağı görüşüne olumlu cevap verenlerin ortalaması toplamda %31,0’dır (%23,9 katılıyorum ve %7,1 tamamen katılıyorum). İleri yetişkin yaş grubunda yer alan katılımcıların %40,7’si katılıyorum ve %14,8’i tamamen katılıyorum seçeneğini işaretlemişlerdir (toplam %55,5). Bu oran kendisine en uzak değişken grubu olan gençlerden (toplamda %21,8) ve kendisine en yakın değişken grubu olan orta yetişkinlerden (toplamda %36,5) anlamlı düzeyde yüksektir. Bu durum örnekleme yer alan ileri yetişkin yaş grubunun “Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar” görüşüne diğer katılımcılardan daha fazla katıldığı göstermektedir.

Tablo incelendiğinde genç katılımcıların yarısından fazlasının (%26,8 katılmıyorum ve %28,2 tamamen katılmıyorum olmak üzere toplamda %55,0) bu görüşe katılmadığı görülmektedir. Genç yetişkinlerde de bu oran toplamda %55,1’e ulaşmış olmakla birlikte gençlerde hiç katılmıyorum seçeneğinin çok daha yüksek oluşu gençlerin çok daha güçlü biçimde bu görüşe katılmadığını göstermektedir. Öte yandan gençlerde kararsızım seçeneğini işaretleyen gençlerin oranı (%23,2) da diğer değişken gruplarından (ortalama %14,0), oldukça yüksek gerçekleşmiş; bu görüşü desteklemeye yönelik cevaplar ise ortalamaların çok altında kalmıştır.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde yaşın ilerleyişine bağlı olarak çocuk yapmanın kadının istediklerini yapmasını kısıtlayacağı görüşüne katılımın arttığı anlaşılmaktadır.

Tablo 131: Öğrenim durumu*Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar

Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar.	Öğrenim durumunuz				Toplam	
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite		
Hiç Katılmıyorum	Frekans	7	10	16	69	102
	Yüzde	11,5%	27,0%	11,4%	25,7%	20,2%
Katılmıyorum	Frekans	19	10	66	81	176
	Yüzde	31,1%	27,0%	47,1%	30,2%	34,8%
Kararsızım	Frekans	5	2	22	42	71
	Yüzde	8,2%	5,4%	15,7%	15,7%	14,0%
Katılıyorum	Frekans	22	12	32	55	121
	Yüzde	36,1%	32,4%	22,9%	20,5%	23,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	8	3	4	21	36
	Yüzde	13,1%	8,1%	2,9%	7,8%	7,1%
Toplam	Frekans	61	37	140	268	506
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 38,597

Sd: 12

P: ,000

Örnekleminizde yer alan katılımcıların “Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar” görüşüne verdikleri yanıtlar öğrenim durumu değişkenine bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmıştır (P: ,000). Tablo incelendiğinde hiç katılmıyorum kategorisinde ortaokul ve üniversite mezunlarının; katılmıyorum kategorisinde lise mezunlarının; kararsızlarda lise ve üniversite mezunlarının; katılıyorum kategorisinde ilk ve ortaokul mezunlarının; tamamen katılıyorum kategorisinde ise ilkokul mezunlarının diğer gruplardan çok daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir.

Olumsuz cevap kategorisinde toplamda en yüksek puanı lise mezunları almış olmakla birlikte bu grupta hiç katılmıyorum oranının çok düşük kalması ve ortaokul, lise ve üniversite mezunlarının puanlarının toplamda birbirine yakın olması olumsuz cevaplar açısından üç grup arasında ciddi farklılık olmadığını göstermektedir. Farklılaşma, olumlu cevap kategorisinde daha net okunabilmektedir. Olumlu cevaplarda katılıyorum kategorisinde eğitim seviyesinin artışına bağlı bir düşüş göze çarpmaktadır. Hiç katılmıyorum kategorisinde ise eğitime bağlı bir düşüş fark edilmekle birlikte lise mezunlarının en düşük puanla (%2,9) bir istisna teşkil ettikleri anlaşılmaktadır.

Sonuç itibarıyla eğitim durumunun artışına bağlı olarak özellikle lise düzeyinden itibaren çocuğun kadının istediklerini yapmasını engelleyeceği düşüncesinin azalmaya başladığını söylemek mümkündür.

Tablo 132: Çocuk sahibi olma durumu*Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar

Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar.		Çocuğunuz var mı? Kaç tane?				Toplam
		Çocuğu yok	Tek çocuk	İki çocuk	Üç ve daha fazla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	60	16	13	13	102
	Yüzde	24,0%	21,1%	13,1%	16,7%	20,3%
Katılmıyorum	Frekans	71	29	43	30	173
	Yüzde	28,4%	38,2%	43,4%	38,5%	34,4%
Kararsızım	Frekans	49	8	9	5	71
	Yüzde	19,6%	10,5%	9,1%	6,4%	14,1%
Katılıyorum	Frekans	51	18	29	23	121
	Yüzde	20,4%	23,7%	29,3%	29,5%	24,1%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	19	5	5	7	36
	Yüzde	7,6%	6,6%	5,1%	9,0%	7,2%
Toplam	Frekans	250	76	99	78	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 26,007

Sd: 12

P: ,011

Tablo 132’de yer alan Ki-kare sonuçları “Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar” görüşüne verilen cevapların çocuk sahibi olma değişkenine göre anlamlı düzeyde (P: ,011) farklılaştığını göstermektedir. En yüksek farklılaşmanın olumlu cevap düzeyinde üç ve daha fazla çocuğu olan katılımcılarda gerçekleştiği söylenebilir. Bu grupta yer alan katılımcıların %9,0’u tamamen katılıyorum; %29,5’i de katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir (toplam: %38,5). Bu oran olumlu cevapların ortalamasından (%31,3), en yakın değer olan iki çocuk sahibi katılımcılardan (%34,4) ve en uzak değer olan çocuğu olmayan katılımcılardan (%28,0) anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Beklendiği üzere çocuğu olmayan değişken grubunda kararsızım oranının daha yüksek (%19,6) oluşu da farklılaşmanın bir diğer kaynağını oluşturmuştur.

Olumsuz cevap kategorilerine toplam değerler üzerinden bakıldığında ciddi farklılaşmalar görülmemekle birlikte, hiç katılmıyorum ve katılmıyorum kategorileri kendi içlerinde aldıkları değerlerle vurgulama farklılıkları içermektedir. Örneğin hiç katılmıyorum kategorisinde çocuğu olmayanların %24 ile en yüksek değeri (iki çocukluda %13,1, üç çocukluda %16,7) almaları ilginçtir. Ancak katılmıyorum kategorisinde çocuğu olmayanların oranı düşerken bir, iki ve üç çocukluların görüşlerinde yükselme olmaktadır. Bu durum çocuk sahibi olan katılımcıların çocuk sahibi olmanın annenin istediklerini yapmasını engellediği görüşünü kabul etmeme eğiliminde olmalarına karşın temkinli karar vermeyi tercih ettiklerini göstermektedir.

Tablo 133: Kiminle yaşıyor*Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar

Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlar.		Şu anda kimlerle yaşıyorsunuz?				Toplam
		Eş ve çocuklar	Eş, çocuklar ve/ya aile büyükleri	Yalnız	Arkadaşlarla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	40	13	19	23	95
	Yüzde	16,6%	23,2%	19,8%	36,5%	20,8%
Katılmıyorum	Frekans	99	13	30	16	158
	Yüzde	41,1%	23,2%	31,2%	25,4%	34,6%
Kararsızım	Frekans	23	9	15	15	62
	Yüzde	9,5%	16,1%	15,6%	23,8%	13,6%
Katılıyorum	Frekans	61	16	28	5	110
	Yüzde	25,3%	28,6%	29,2%	7,9%	24,1%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	18	5	4	4	31
	Yüzde	7,5%	8,9%	4,2%	6,3%	6,8%
Toplam	Frekans	241	56	96	63	456
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 34,846 Sd:12 P: ,000

Çocuk yapmak kadının istediklerini yapmasını kısıtlayıp kısıtlamadığı konusunda katılımcıların kiminle yaşadıklarına bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaşma belirlenmiştir. Tablo 133'teki veriler incelendiğinde en yüksek farklılaşmanın arkadaşlarıyla yaşadığını belirten değişken grubunda hiç katılmıyorum (%36,5) düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu oran ortalamadan (%20,8) ve kendisine en yakın değer (%23,2) olan aile büyükleriyle yaşayanlardan anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Arkadaşlarıyla yaşadığını belirten katılımcıların bu görüşe olumlu cevap verme oranı toplamda %61,9'dur.

Arkadaşlarıyla birlikte yaşayan katılımcıların kararsızım (%23,8) düzeyinde de kendisine en yakın değişken grubu olan aile büyükleri ile yaşayanlardan (%16,1) ve ortalamadan (%13,6) anlamlı ölçüde farklılaştıkları görülmektedir. Bu grupta yer alan katılımcıların katılıyorum (%7,9) düzeyinde de diğer değişken gruplarından anlamlı ölçüde farklılaştıkları görülmektedir. Nitekim bu seçeneği işaretleyenlerin ortalaması %24,1 ve kendisine en yakın değer olan eş ve çocuklarıyla birlikte yaşayanlar (%25,8) iken arkadaşlarıyla birlikte yaşayan katılımcılarda bu oran anlamlı düzeyde düşüktür (%7,9).

Tablo 133'te dikkat çeken bir diğer farklılaşma ise eş ve çocuklarıyla birlikte yaşadığını belirten değişken grubunda katılmıyorum (%41,1) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu oran, ortalamadan (%34,6) ve kendine en yakın değer (%31,2) olan yalnız yaşayanlardan anlamlı ölçüde yüksektir.

Veriler eş ve çocukları ile birlikte yaşayanların önemli bir kısmının annelik görevleri ile hayatın diğer yönleri arasında zaman paylaşımı sağlamada başarılı oldukları şeklinde yorumlanabilir. Öte yandan arkadaşları ile birlikte yaşayanların ve yalnız yaşayanların aldıkları değerler bu iki gurubun çocuk yapmanın kadının istediklerini yapmasını kısıtlayacağı görüşüne daha fazla karşı çıkmaları da ilginçtir. Kanaatimizce bu durumu söz konusu katılımcılarını çocuk yetiştirmenin sorumluluğunu alma konusunda daha rahat düşünceleri ile açıklama mümkündür.

Tablo 134: Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	16	3,2	3,2
Katılmıyorum	52	10,3	13,4
Kararsızım	86	17,0	30,4
Katılıyorum	178	35,1	65,5
Tamamen Katılıyorum	175	34,5	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler görüşüne katılımcıların %35,1'i katılıyorum ve %34,5'i de tamamen katılıyorum seçeneğini işaretleyerek büyük oranda (toplamda %69,6) olumlu cevap verdikleri görülmektedir. %3,2 hiç katılmıyorum ve %10,3 katılmıyorum ile toplamda %13,5'lik bir kesimin bu görüşe katılmadıkları görülmektedir. Katılımcıların %17'si ise kararsızım seçeneğini işaretlemiştir. Bu oran hiç katılmayan ve katılmayan katılımcıların oranının toplamından (%13,5) daha fazladır.

Sonuçlar katılımcıların çoğunluğunun çocukların aile büyüklerinin yanında yetişmesine olumlu baktığını, çocukları aile büyükleri yanında yetiştirmeye olumlu bakmayanların önemli bir kısmının ise negatif görüş bildirmekten ziyade kararsız olduğunu göstermektedir.

Ki-kare testi sonuçları katılımcıların bu konudaki fikirlerinin evlilik durumu ve çocuk sahibi olma durumu değişkenlerine göre anlamlı ölçüde farklılaştığını göstermiştir.

Tablo 135: Evlilik durumu*Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler

Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler.		Evlilik Durumu				Toplam
		Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	4	2	6	4	16
	Yüzde	1,8%	1,9%	9,5%	3,4%	3,2%
Katılmıyorum	Frekans	13	16	10	13	52
	Yüzde	6,0%	15,0%	15,9%	10,9%	10,3%
Kararsızım	Frekans	43	22	6	15	86
	Yüzde	19,7%	20,6%	9,5%	12,6%	17,0%
Katılıyorum	Frekans	70	37	26	45	178
	Yüzde	32,1%	34,6%	41,3%	37,8%	35,1%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	88	30	15	42	175
	Yüzde	40,4%	28,0%	23,8%	35,3%	34,5%
Toplam	Frekans	218	107	63	119	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X² 30,344 Sd: 12 P: ,002

Tablo 135'te katılımcıların "Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler" görüşüne verdikleri yanıtlar evlilik durumu değişkenine göre incelenmiş ve değişken grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma (P: ,002) olduğu saptanmıştır. Farklılaşma hiç katılmıyorum kategorisinde 11-20 yıl arası evli olanlarla diğerleri arasında 11-20 yıl arası evli olanlar lehine (%9,5'e %3,2 ortalama) gerçekleşmiştir. Katılmıyorum seçeneği (%15,9) ile birlikte 11-20 yıl arası evli olanlar toplamda %25,4 ile "Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler" görüşüne en çok karşı çıkan değişken grubu olmuştur. 11-20 yıllık evli katılımcıların kararsızım seçeneğini işaretleme oranı ise %9,5 ile en alt düzeyde kalıştır (ortalama %17,0).

Tablo incelendiğinde bu görüşü en çok benimseyen değişken grubunun 21 yıl ve üstü evli olan katılımcılar olduğu anlaşılmaktadır. Bu grupta yer alan katılımcıların toplamda %73,1'i bu görüşe olumlu cevap vermiştir. Bu oran 1-10 yıl arası evli olanların (toplamda %62,6) ve 11-20 yıl arası evli olanların (toplamda %65'1) anlamlı düzeyde üzerindedir. Öte yandan ilginç şekilde evli olmayanların da 1-10 (%62,6) yıl arası ve 11-20 (%65'1) yıl arası evli olanlara göre yüksek oranda (%72,5) çocukların büyüklerin yanında yetişmesini onayladıkları görülmektedir. Ancak bu grupta kararsız oranının yüksek olduğu da anlaşılmaktadır.

Tablo 136: Çocuk sahibi olma durumu*Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler

Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler.		Çocuğunuz var mı? Kaç tane?				Toplam
		Çocuğu yok	Tek çocuk	İki çocuk	Üç ve daha fazla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	4	1	7	4	16
	Yüzde	1,6%	1,3%	7,1%	5,1%	3,2%
Katılmıyorum	Frekans	23	13	9	7	52
	Yüzde	9,2%	16,9%	9,2%	9,0%	10,3%
Kararsızım	Frekans	45	18	14	8	85
	Yüzde	18,0%	23,4%	14,3%	10,3%	16,9%
Katılıyorum	Frekans	84	24	40	27	175
	Yüzde	33,6%	31,2%	40,8%	34,6%	34,8%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	94	21	28	32	175
	Yüzde	37,6%	27,3%	28,6%	41,0%	34,8%
Toplam	Frekans	250	77	98	78	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 22,077

Sd: 12

P: ,037

Tablo 136'da yer alan veriler, çocuk sahibi olma durumu değişkenine bağlı olarak katılımcıların verdikleri yanıtlarda istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,037) farklılaşma olduğunu göstermektedir. Buna göre en belirgin farklılaşma tek çocuk sahibi katılımcıların katılmıyorum ve kararsızım yanıtlarında gerçekleşmiştir. Bu grupta yer alan katılımcıların katılmıyorum seçeneğini tercih etme oranının (%16,9) ortalamadan (%10,3) ve kendisine en yakın oranlardan (çocuğu yok ve iki çocuklu: %9,2) anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Tek çocuk sahibi katılımcıların kararsız oranları (%23,4) da kendisine en yakın değer olan çocuk sahibi olmayanlardan (%18,0) ve kendisine en uzak değer olan üç ve daha fazla çocuk sahibi olan katılımcıların oranından (%10,3) ve ortalamadan (%16,9) anlamlı ölçüde farklılaşmaktadır.

Olumlu görüşlere bakıldığında toplamda en düşük değeri %58,5 ile (ortalama: %69,6) tek çocuklu olanlar almıştır. Bu görüşü en güçlü biçimde destekleyen grup ise toplamda %75,6 ile üç ve daha fazla çocuğu olan katılımcılardır.

Veriler, tek çocuk sahibi katılımcılarda çocukların, büyüklerin yanında yetişmesi-ne olumsuz bakma eğiliminin daha yüksek olduğunu; üç ve üzeri çocuğu olanların ise çocukların aile büyüklerinin yanında yetişmesine en fazla destek veren grup olduğunu göstermektedir. Bu sonuç her iki grupta yer alan katılımcıların geleneksel yapısı ile ailenin genişliğine veya geniş aileye bakışlarına ilişkin de önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Tablo 137: Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	4	,8	,8
Katılmıyorum	2	,4	1,2
Kararsızım	16	3,2	4,3
Katılıyorum	193	38,1	42,4
Tamamen Katılıyorum	292	57,6	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Tablo 137’de “Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir” görüşüne katılımcıların %57,6’sının tamamen katılıyorum; %38,1 katılıyorum olmak üzere toplamda %95,7 olumlu yanıt vermiştir. Kararsız olduğunu bildirenlerin oranı %3,2 iken, olumsuz cevap verenlerin oranı toplamda %1,2’de (%0,8 hiç katılmıyorum ve %0,4 katılmıyorum) kalmaktadır.

Veriler örnekleminizde yer alan katılımcıların tamamına yakınının (%95,7) “Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir” görüşünü benimseyen anlaşılmaktadır.

3.8. Evliliği Sürdürme ve Duygusal Bağ

Geleneğimizde evlilik iki kişinin birbirlerine ömürlerini vakfettikleri bir müessese olarak değerlendirilmiş, bu vakıf sürdürülemez duruma geldiğinde sonlandırılması ise en sevimsiz helal olarak görülmüştür. Sevgi ve saygı üzerine kurulması ve sürdürülmesi gereken bu birlikteliği taşıyacak değerler ortadan kalkıp, yoğun hak ihlalleri başladığında aile fertleri için boşanmak istenmeyen bir çıkış yolu olmuştur.

Modern dönemde aileyi bir arada tutan değerlerin erozyonu, aile içi rollerde meydana gelen değişimler ve ekonomik gelişmeler boşanmayı daha kolay ve sık başvurulan bir yol haline getirmiştir. Ailenin bugünün dünyasında hem güçlü hem de mutlu ir şekilde varlığını devam ettirmesinin yollarını aramak giderek daha fazla ihtiyaç duyulan bir konu haline gelmektedir. Bu bağlamda katılımcılara ailenin mutluluk ve devamlılığın sürdürülmesinde etkili olan çeşitli faktörlere ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Tablo 138: Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	83	16,3	16,3
Katılmıyorum	133	26,1	42,4
Kararsızım	134	26,3	68,8
Katılıyorum	96	18,9	87,6
Tamamen Katılıyorum	63	12,4	100,0
Toplam	509	100,0	
Cevap Vermeyen	1		
Genel Toplam	510		

Katılımcılara “Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir” görüşüne katılma durumları sorulduğunda, %26,1’i katılmıyorum, %16,3’ü de hiç katılmıyorum seçeneğini işaretlemişlerdir. Katılımcıların toplamda %42,4’ü bu konuda olumsuz görüş belirtmiştir. Katılımcıların %18,9’u katılıyorum seçeneğini; %12,4’ü de tamamen katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %31’3’ü bu görüşe katıldıklarını belirtmişlerdir. Kararsız olduğunu belirten %26,3’lük kesimle birlikte düşünüldüğünde, katılımcıların toplamda %58,8’inin “eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir” görüşünü benimsemediği söylenebilir.

Veriler bir bütün olarak okunduğunda sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir fikrinin katılımcılar arasında oldukça az (%31,3) destek bulduğunu göstermektedir. Bu durum katılımcıların aileyi ayakta tutan temel değerlerden sevgi bağına verdikleri önemi göstermesi açısından önemli olmakla birlikte katılımcıların büyük kısmının günümüzde kolay tüketilebilen bir değer haline gelen sevginin aileyi bir arada tutabilecek tek değer olmadığını farkında olduğunu göstermesi açısından da önemlidir.

Ki-kare testi sonuçları “Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir” görüşüne katılma konusunda yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, güncel evlilik durumu ve çocuk sahibi olma durumu değişkenlerine bağlı olarak katılımcılar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fikir ayrılıkları olduğunu göstermiştir.

Tablo 139: Yaş*Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir

Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir.		Yaş				Toplam
		25 ve aşağı, genç	26-35 arası, genç yetişkin	36-60 arası, orta yetişkin	61 ve üstü, ileri yetişkin	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	36	20	24	3	83
	Yüzde	25,4%	14,4%	11,9%	11,1%	16,3%
Katılmıyorum	Frekans	39	33	58	3	133
	Yüzde	27,5%	23,7%	28,9%	11,1%	26,1%
Kararsızım	Frekans	36	47	46	5	134
	Yüzde	25,4%	33,8%	22,9%	18,5%	26,3%
Katılıyorum	Frekans	17	24	45	10	96
	Yüzde	12,0%	17,3%	22,4%	37,0%	18,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	14	15	28	6	63
	Yüzde	9,9%	10,8%	13,9%	22,2%	12,4%
Toplam	Frekans	142	139	201	27	509
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 31,410

Sd: 12

P: ,002

Katılımcıların “Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir” görüşüne katılma durumları yaş değişkenine bağlı olarak anlamlı ölçüde (P: ,002) farklılaşmıştır. Tablo 138’deki veriler incelendiğinde en dikkat çekici farklılaşmanın ileri yetişkinler ve gençlerle diğer gruplar arasında olduğu anlaşılmaktadır.

İleri yetişkinlerin %37,0’si eşler arasında sevgi bitse de evliliğin sürdürülmesi gerektiği görüşüne katılıyorum cevabını vermiştir. Buna en yakın değer %22,4 ile orta yetişkinlerin oranı iken en uzak değer %12,0 ile genç yetişkinlerdir; ortalama ise %18,9’dur. İleri yetişkinlerin bu görüşe olumlu cevap verme oranları toplamda %59,2’dir. Buna en yakın değer toplamda %36,3 ile orta yetişkinler; en uzak değer ise toplamda %21,9 ile gençlerde gerçekleşmiştir.

Olumsuz cevap verme oranları incelendiğinde yine en yüksek farklılaşmanın ileri yetişkin değişken grubunda olduğu görülmektedir. İleri yetişkinlerin %11,1’i katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu oran kendine en yakın olan genç yetişkinlerden (%23,7); en uzak olan orta yetişkinlerden (%28,9) ve ortalamadan (%26,1) anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. İleri yetişkinlerin “Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir” görüşüne toplam olumsuz cevap verme oranı %22,2’dir. Gençlerin bu görüşe katılmama oranı ise %52,9’dur.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde hem olumlu hem de olumsuz cevap kategorilerinde gençlerin cevapları aile devamlılığında sevgiyi daha fazla önemser mahiyettedir. Dolayısıyla bilhassa genç katılımcılarla ileri yetişkin katılımcılar arasında ciddi bir görüş ayrılığı olduğu aşikardır. İleri yetişkinler aile kurumunun devamlılığını sevginin üstünde tutarken gençler daha çok sevgiye dayalı bir aileye önem vermektedir.

Tablo 140: Cinsiyet*Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir

Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	48	35	83
	Yüzde	22,1%	12,0%	16,3%
Katılmıyorum	Frekans	56	77	133
	Yüzde	25,8%	26,4%	26,1%
Kararsızım	Frekans	54	80	134
	Yüzde	24,9%	27,4%	26,3%
Katılıyorum	Frekans	35	61	96
	Yüzde	16,1%	20,9%	18,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	24	39	63
	Yüzde	11,1%	13,4%	12,4%
Toplam	Frekans	217	292	509
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 10,180a Sd: 4 P: ,038

Tablo 140'da katılımcıların "eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir" görüşüne verdikleri cevapların cinsiyet değişkenine bağlı olarak anlamlı düzeyde (P: ,038) farklılaştığı görülmektedir. Kadınların %22,1'i, erkeklerin ise %12,0'si hiç katılmıyorum seçeneğini işaretlerken; katılmıyorum görüşleri ile birlikte olumsuz görüşler kadınlarda toplam %47,9 erkeklerde % 36,4 olmuştur. Toplamlar arasındaki fark ve özellikle kadınların hiç katılmıyorum seçeneğini işaretleme oranının erkeklerden oldukça yüksek olduğu göz önünde bulundurulduğunda kadınların erkeklerle göre "eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir" görüşüne daha fazla karşı çıktığı söylenebilir.

Tersten bir okuma yapıldığında kadınların toplamda %27,2'si bu görüşe olumlu yanıt bildirmişlerdir. Erkeklerde bu oran %34,3'e çıkmaktadır. Dolayısıyla erkeklerin, eşler arasında sevgi bittiğinde de evliliğin sürdürülmesi gerektiği görüşüne kadınlara göre daha fazla katıldıkları anlaşılmaktadır. Kadın katılımcılar evlilikte sevginin varlığına önem verirken erkeklerin sevgi olmasa da devamlılığı kadınlara göre daha çok destekledikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 141: Öğrenim durumu*Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir

Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir.		Öğrenim durumu				Toplam
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	5	3	26	49	83
	Yüzde	8,2%	8,1%	18,4%	18,2%	16,3%
Katılmıyorum	Frekans	11	11	43	68	133
	Yüzde	18,0%	29,7%	30,5%	25,3%	26,2%
Kararsızım	Frekans	15	8	31	79	133
	Yüzde	24,6%	21,6%	22,0%	29,4%	26,2%
Katılıyorum	Frekans	17	7	27	45	96
	Yüzde	27,9%	18,9%	19,1%	16,7%	18,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	13	8	14	28	63
	Yüzde	21,3%	21,6%	9,9%	10,4%	12,4%
Toplam	Frekans	61	37	141	269	508
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 21,395

Sd: 12

P: ,045

Tablo 141’de yer alan ki-kare testi sonuçları, katılımcıların “Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir” görüşüne katılma durumlarının öğrenim durumlarına göre anlamlı düzeyde (P: ,045) farklılaştığını göstermektedir. Farklılaşma hiç katılmıyorum kategorisinde ilk ve ortaokul mezunları ile diğerleri arasında diğerleri lehine; katılıyorum kategorisinde ilkökul mezunları ile diğerleri arasında ilkökul mezunları lehine ve tamamen katılıyorum kategorisinde ilkökul ve ortaokul mezunları ile diğerleri arasında ilk ve ortaokul mezunları lehine gerçekleşmiştir.

İlkokul mezunu katılımcıların %27,9’u katılıyorum seçeneğini işaretlerken bu oran kendisine en yakın olan lise mezunlarından (%19,1), kendisine en uzak olan üniversite mezunlarından (%16,7) ve ortalamadan (%18,9) oldukça yüksektir. İlkokul mezunlarının bu görüşe olumlu cevap verme oranı toplamda %49,2’dir. Bu değere en yakın oran %40,5 ile Ortaokul mezunları; en uzak değer ise %29,0 ile lise mezunlarıdır. Hiç katılmıyorum ve tamamen katılıyorum cevap kategorilerinde ilk ve ortaokul mezunlarının değerleri birbirine çok yakın gerçekleşmiştir.

Olumsuz cevap kategorisinde ilkökul mezunu katılımcıların %18,0’i katılmıyorum seçeneğini işaretlerken bu değere en yakın oran %25,3 ile üniversite mezunları; en uzak oran %30,5 ile lise mezunlarıdır. Ortalama ise %26,2’dir. İlkokul mezunlarının bu görüşe olumsuz cevap verme oranı (toplamda %26,2) kendisine en yakın olan ortaokul mezunlarından (%37,8), kendisine en uzak olan lise mezunlarından (%48,9) ve ortalamadan (%42,5) anlamlı düzeyde düşüktür.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde ilkökul ve ortaokul mezunu katılımcı-

çılarının “eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir” görüşüne diğer gruplara göre daha fazla katıldığı anlaşılmaktadır. Ancak iki grup arasına katılmıyorum ve katılıyorum kategorisindeki farklar ilkökul mezunlarının ortaokul mezunu olanlara göre çok daha fazla eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir görüşünü desteklediğini göstermektedir. Öte yandan tüm değişkenlerde kararsız oranının oldukça yüksek oluşu (ortalama %26,2) katılımcılar için böyle bir ikilemin ne kadar istenmez olduğunu göstermektedir.

Tablo 142: Güncel evlilik durumu*Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir

Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir.		Evlilik Durumu				Toplam
		Evli Değil	1-10 Yıl	11-20 Yıl	21 ve üstü	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	47	17	5	14	83
	Yüzde	21,6%	15,7%	7,8%	11,8%	16,3%
Katılmıyorum	Frekans	59	33	14	27	133
	Yüzde	27,1%	30,6%	21,9%	22,7%	26,1%
Kararsızım	Frekans	56	35	20	23	134
	Yüzde	25,7%	32,4%	31,2%	19,3%	26,3%
Katılıyorum	Frekans	33	16	15	32	96
	Yüzde	15,1%	14,8%	23,4%	26,9%	18,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	23	7	10	23	63
	Yüzde	10,6%	6,5%	15,6%	19,3%	12,4%
Toplam	Frekans	218	108	64	119	509
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 30,396

Sd: 12

P: ,002

Katılımcıların evli olup olmamaları ve kaç yıldır evli olduklarına bağlı olarak “Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir” görüşüne katılım durumları istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,002) farklılaşmıştır. Farklılaşma hiç katılmıyorum kategorisinde evli olmayanlarla diğerleri arasında evli olmayanlar; katılmıyorum kategorisinde evli olmayan ve 1-10 yıl arası evli olanlarla daha uzun süre evli olanlar arasında evli olmayan ve 1-10 yıl arası evli olanlar lehine gerçekleşmiştir. Olumlu cevap kategorilerinde ise benzer sonuçların izdüşümü oluşmuştur.

Katılıyorum kategorisinde evli olmayanlarla 1-10 yıl arası evli olanların benzer değerler almalarına karşın 11 ve üzeri yıldır evli olanlardan başlayarak evlilik yılının artışına bağlı onaylama eğiliminde artış görünmektedir. Tamamen katılıyorum kategorisinde de evlilik yılının artışına bağlı onaylama eğilimi artmaktadır. Ancak bu kategoride evli olmayanların 1-10 yıl arası evli olanlardan daha yüksek değer alması

önemlidir. Diğer cevap kategorileri ile birlikte bakıldığında evli olmayanlarla 1-10 yıl arası evli olanların kanaatleri arasında önemli bir değişimin olmadığı görülmektedir.

Sonuçlar evlilik olgunlaştıkça sevgiye bağımlılık algısının azaldığını göstermektedir. Kanaatimizce yıllara bağlı olarak evliliği sürdürmek için sevginin farklı formlarda görünüşleri ve onun yerine geçecek saygı ve güven gibi değerler ön plana çıkmaktadır. Öte yandan kararsız oranın genel olarak çok yüksek oluşu (ortalama %26,3) burada da dikkati çekmektedir. Kararsızlar arasında sadece 21 ve üzeri evlilik yılına sahip olanlar %19,3 ile ortalamanın ciddi sayılabilecek oranda altında kalmıştır. Kanaatimizce bu durum sunulan ikilemin ne kadar arzu edilemez olduğu konusunda bir fikir verdiği gibi; evliliğin olgunlaşmasına bağlı olarak aileyi ayakta tutan değerlere ilişkin daha sağlam ve bütüncül bir anlayışın gelişmeye başladığını da göstermektedir.

Tablo 143: Çocuk sahibi olma durumu*Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir

Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir.		Çocuğunuz var mı? Kaç tane?				Toplam
		Çocuğu yok	Tek çocuk	İki çocuk	Üç ve daha fazla	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	49	16	13	4	82
	Yüzde	19,6%	20,5%	13,1%	5,1%	16,2%
Katılmıyorum	Frekans	68	22	22	21	133
	Yüzde	27,2%	28,2%	22,2%	26,9%	26,3%
Kararsızım	Frekans	68	21	26	16	131
	Yüzde	27,2%	26,9%	26,3%	20,5%	25,9%
Katılıyorum	Frekans	40	11	23	22	96
	Yüzde	16,0%	14,1%	23,2%	28,2%	19,0%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	25	8	15	15	63
	Yüzde	10,0%	10,3%	15,2%	19,2%	12,5%
Toplam	Frekans	250	78	99	78	505
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

X² 22,563a

Sd: 12

P: ,032

“Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir” görüşüne verilen cevaplar katılımcıların çocuk sahibi olma durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde (P: ,032) farklılaşmıştır. Olumsuz cevap kategorilerinden katılmıyorum kategorisinde farklılaşma net olmasa da hiç katılmıyorum cevap kategorisinde üç ve daha fazla çocuğu olanlar ile diğerleri arasında net biçimde görülmektedir. Bu grup %5,1 ile en düşük düzeyde hiç katılmıyorum cevabı verirken ortalama %16,2’ye ulaşmıştır. Tamamen katılıyorum cevap kategorisinde çocuğu olmayanlardan üç ve daha fazla çocuğu olanlara gidildikçe düzenli artan bir eğilim dikkati çekmektedir. Ortalama-

nın %12,5 olmasına karşın üç ve daha fazla çocuklu olanlarda oran %19,2'ye kadar çıkmaktadır. Kararsız kategorisinde de benzer şekilde çocuksuz olandan üç ve daha fazla çocuk sahibi olanlara gittikçe oranların aşağı düştüğü görülmektedir.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde çocuk sayısındaki artışa bağlı olarak sevgi kaybolursa da ailenin devamlılığını sürdürme eğiliminin arttığını göstermektedir. Tek çocuk sahibi olanların evli olmayanlara göre çok az da olsa daha negatif cevaplar vermeleri ise evliliğin başlarında sevgi temelli bir birliktelik düşüncesinin yoğunlaştığını göstermektedir. Tablo 142'de güncel evlilik durumu değişkenine göre 1-10 yıl arası evli olanların bekar olanlara göre bazı cevap kategorilerinde sevgi bitse de evlilik sürdürülmeli görüşüne daha negatif baktıklarını gösteren sonuçlar da bu kanaati güçlendirmektedir.

Tablo 144: Evlilikte sevgi zorunlu değildir

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	193	38,2	38,2
Katılmıyorum	163	32,3	70,5
Kararsızım	55	10,9	81,4
Katılıyorum	61	12,1	93,5
Tamamen Katılıyorum	33	6,5	100,0
Toplam	505	100,0	
Cevap Vermeyen	5		
Genel Toplam	510		

“Evlilikte sevgi zorunlu değildir” görüşüne dair katılımcıların %38,2'si hiç katılmıyorum; %32,3'ü de katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Dolayısıyla katılımcıların büyük çoğunluğunun (%70,5) bu görüşü benimsemediği söylenebilir. Katılımcıların %10,9'u bu konuda kararsız görüş belirtirken, toplamda %18,6'sı da (%12,1 katılıyorum; %6,5 tamamen katılıyorum) “Evlilikte sevgi zorunlu değildir” görüşüne katıldığını ifade etmiştir.

Katılımcıların görüşleri “Eşler arasında sevgi bitse de evlilik sürdürülmelidir” sorusuna verdikleri cevaplarla birlikte değerlendirildiğinde iki soruya verilen cevaplar arasında farklılaşmalar bulunduğu görülmektedir. Eşler arasında sevgi bitse de evliliğin sürdürülmesi gerektiğine verilen destek %31,3 (kararsızlarla birlikte %58'8)'e ulaşırken evlilikte sevgiyi zorunlu görenlerin oranı %70'5 olmuştur. Bu farklılaşmayı katılımcıların büyük kısmı evlilikte sevgiyi önemserken sevginin tüketilmesi halinde evliliğin ortadan kaldırılmasının zorunlu olmadığını düşünmeleri ile açıklamak mümkündür. Katılımcıların büyük kısmı ailede sevgiyi önemli görmekle birlikte olmazsa olmaz bir unsur olarak değerlendirmemektedir.

Tablo 145: Anlaşamayan eşler boşanmaktan kaçınmamalıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	36	7,1	7,1
Katılmıyorum	88	17,4	24,5
Kararsızım	110	21,7	46,2
Katılıyorum	182	35,9	82,1
Tamamen Katılıyorum	91	17,9	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Tablo 145'te katılımcıların "Anlaşamayan eşler boşanmaktan kaçınmamalıdır" görüşüne verdikleri yanıtlar yer almaktadır. Katılımcıların %35,9'u katılıyorum; %17,9'u da tamamen katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %53,8'i bu görüşe katıldıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla katılımcıların yarısından fazlasının anlaşamadığı takdirde eşlerin boşanmasını olağan karşıladığı söylenebilir. Katılımcıların toplamda %24,5'i (%17,4 katılmıyorum; %7,1 hiç katılmıyorum) ise bu konuda olumsuz görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların %21,7'si kararsız kalmıştır. Kararsızlarla birlikte düşünüldüğünde katılımcıların 46,2'sinin anlaşmazlığın her durumda boşanma ile sonuçlanmasını uygun bulmadığı anlaşılmaktadır.

Veriler, katılımcıların çoğunluğunun (%53,8) anlaşamayan eşlerin boşanmasını onayladıklarını göstermektedir. Ki-kare testi sonuçları katılımcıların "anlaşamayan eşler boşanmaktan kaçınmamalıdır" görüşüne verdikleri yanıtların yaş değişkenine bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir.

Tablo 146: Yaş*Anlaşamayan eşler boşanmaktan kaçınmamalıdır

Anlaşamayan eşler boşanmaktan kaçınmamalıdır.		Yaş				Toplam
		25 ve aşağı, genç	26-35 arası, genç yetişkin	36-60 arası, orta yetişkin	61 ve üstü, ileri yetişkin	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	10	12	9	5	36
	Yüzde	7,1%	8,7%	4,5%	18,5%	7,1%
Katılmıyorum	Frekans	25	16	41	6	88
	Yüzde	17,7%	11,6%	20,4%	22,2%	17,4%
Kararsızım	Frekans	31	38	38	3	110
	Yüzde	22,0%	27,5%	18,9%	11,1%	21,7%
Katılıyorum	Frekans	43	56	74	9	182
	Yüzde	30,5%	40,6%	36,8%	33,3%	35,9%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	32	16	39	4	91
	Yüzde	22,7%	11,6%	19,4%	14,8%	17,9%
Toplam	Frekans	141	138	201	27	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 23,125

Sd:12

P: ,027

Katılımcıların anlaşılamayan eşlerin boşanmasına ilişkin görüşleri yaş değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde ($P: ,027$) farklılaşmıştır. Farklılaşma hiç katılmıyorum kategorisinde 61 yaş ve üstü katılımcılar lehine gerçekleşmiştir. 61 yaş ve üstü katılımcıların %18,5'i anlaşılamayan eşler boşanmaktan kaçınmamalıdır görüşüne hiç katılmıyorum cevabını verirken, 36-60 yaş arasında %4,5'e kadar düşmektedir. İleri yetişkinler kararsız kategorisinde en düşük değeri (%11,1) almıştır. Katılmıyorum kategorisinde ise en bariz farklılaşma 26-35 yaş arası genç yetişkinlerle diğer gruplar arasında görülmektedir. %11,6 ile bu gurup en düşük değeri almıştır. Bu grupta kararsız oranı (%27,5) ise diğer gruplara göre çok daha yüksek çıkmıştır. 61 yaş ve üstü (ileri yetişkin) katılımcılar dışındaki tüm gruplarda olumlu cevapların toplamı %50'nin üstündedir (ortalama %53,8). Sadece bu kategoride toplam %48,1'de kalmıştır.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde 60 yaşa kadar olan bireylerde anlaşılamayan eşlerin boşanması konusunda ciddi görüş farklılığı bulunmadığı, bu yaştan itibaren ise boşanmaya daha negatif bir bakış olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 147: Ailemin iyiliği için kendi mutluluğumdan fedakârlık yapabilirim

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	11	2,2	2,2
Katılmıyorum	17	3,3	5,5
Kararsızım	61	12,0	17,5
Katılıyorum	194	38,2	55,7
Tamamen Katılıyorum	225	44,3	100,0
Toplam	508	100,0	
Cevap Vermeyen	2		
Genel Toplam	510		

Katılımcılara "Ailemin iyiliği için kendi mutluluğumdan fedakârlık yapabilirim" görüşüne katılma durumları sorulmuştur. Katılımcıların %44,3'ü tamamen katılıyorum; %38,2'si katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %82,5'i olumlu görüş bildirmiştir. Olumsuz görüş bildirenlerin oranı toplamda %5,5 olurken; kararsız kalanların oranı oldukça yüksektir (%12).

Sonuçlar katılımcıların büyük kısmının (%82,5) ailesinin mutluluğunu kendi mutluluğunun önünde tuttuğunu göstermektedir. Katılımcıların görüşleri araştırmanın bağımsız değişkenlerine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermemiştir.

Tablo 148: Ailemin iyiliği için her türlü sıkıntıya katlanabilirim

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	2	,4	,4
Katılmıyorum	12	2,4	2,8
Kararsızım	39	7,7	10,4
Katılıyorum	192	37,7	48,1
Tamamen Katılıyorum	264	51,9	100,0
Toplam	509	100,0	
Cevap Vermeyen	1		
Toplam	510		

Katılımcılara “Ailemin iyiliği için her türlü sıkıntıya katlanabilirim” görüşüne katılma durumları sorulduğunda tamamına %37,7’si katılıyorum; %51,9’u da tamamen katılıyorum seçeneklerini işaretleyerek, büyük bir çoğunluğu (%89,6) bu görüşü benimsediğini belirtmiştir. Katılımcıların yalnızca %2,8’i (%04 hiç katılmıyorum; %2,4 katılmıyorum) bu görüşe karşı olduğunu belirtirken, % 7,7’si de kararsızım seçeneğini işaretlemişlerdir.

Hem tablo 147 hem de 148’den elde edilen veriler günümüz dünyasının bireyselleşmeyi ön plana çıkartan anlayışına karşın katılımcılar arasında ailenin iyiliği için fedakarlık yapabilme algısının toplumun örneklemin tüm kesimlerinde halen oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Zira ki-kare sonuçları farklı değişkenlere bağlı olarak katılımcıların görüşleri arasından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmadığını göstermiştir.

Tablo 149: Eşler arasında duygusal bağın teminatı çocuktur

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	42	8,3	8,3
Katılmıyorum	96	18,9	27,2
Kararsızım	100	19,7	46,9
Katılıyorum	155	30,6	77,5
Tamamen Katılıyorum	114	22,5	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Örnekleminizde yer alan katılımcılara “Eşler arasında duygusal bağın teminatı çocuktur” görüşü yöneltildiğinde %30,6’sı katılıyor; %22,5’i tamamen katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %53,1’i bu görüşü benimsediğini belirtmiştir. Katılımcıların toplamda %27,2’si de (%18,9 katılmıyorum; %8,3 hiç katılmıyorum) “eşler arasında duygusal bağın teminatı çocuktur” görüşüne katılmadığını beyan etmiştir. Kararsızım seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise %19,7’dir.

Sonuçlar katılımcıların çoğunluğunun (%53,1) gelenekte sıklıkla dile getirildiği üzere çocuğu ailenin devamı için önemli bir bağ olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Cevaplar cinsiyet değişkenine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Tablo 150: Cinsiyet*Eşler arasında duygusal bağın teminatı çocuktur

Eşler arasında duygusal bağın teminatı çocuktur.		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Hiç Katılmıyorum	Frekans	32	10	42
	Yüzde	14,9%	3,4%	8,3%
Katılmıyorum	Frekans	49	47	96
	Yüzde	22,8%	16,1%	18,9%
Kararsızım	Frekans	43	57	100
	Yüzde	20,0%	19,5%	19,7%
Katılıyorum	Frekans	60	95	155
	Yüzde	27,9%	32,5%	30,6%
Tamamen Katılıyorum	Frekans	31	83	114
	Yüzde	14,4%	28,4%	22,5%
Toplam	Frekans	215	292	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square

χ^2 34,244 Sd: 4 P: ,000

Tablo 150’de yer alan ki-kare testi sonuçları katılımcıların “Eşler arasında duygusal bağın teminatı çocuktur” görüşüne katılma durumlarının cinsiyet değişkenine bağlı olarak anlamlı düzeyde (P: ,000) farklılaştığını göstermiştir. Farklılaşma hiç katılmıyorum (%14,9) ve katılmıyorum (%22,8) düzeyinde kadın katılımcılar lehine gerçekleşmiştir. Bu oran erkeklerden (%3,4 ve %16,1) ve ortalamadan (% 8,3 ve %18,9) oldukça yüksektir. Kadınların olumsuz cevap verme oranı toplamda % 37,6 (%14,9 hiç katılmıyorum; %22,8 katılmıyorum) iken erkeklerde bu oran toplamda %19,5 (%3,4 hiç katılmıyorum; %16,1 katılmıyorum); ortalama ise %27,2’dir. Dolayısıyla kadınların “Eşler arasında duygusal bağın teminatı çocuktur” görüşüne erkeklerle göre daha çok karşı çıktığı söylenebilir.

Veriler, erkeklerin büyük bir kısmı (%60,9) “Eşler arasında duygusal bağın teminatı çocuktur” görüşünü benimserken kadınların çok daha az (%42,3) destek verdiğini göstermektedir. Söz konusu sonuç erkek ile kadın arasında çocuğun ailedeki yerini değerlendirmede ciddi bir farklılaşmayı göstermektedir. Bu farklılaşma; erkeğin geleneksel aile değerlerini sürdürme alışkanlığı ile birlikte, kadının çocuğun sorumluluğunu taşımada daha fazla yük almak zorunda kalmasının bir sonucu olarak da görülebilir.

Tablo 151: Zor zamanlarda başvuracağım ilk kişi eşim olmalıdır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	11	2,2	2,2
Katılmıyorum	19	3,7	5,9
Kararsızım	37	7,3	13,2
Katılıyorum	158	31,2	44,4
Tamamen Katılıyorum	282	55,6	100,0
Toplam	507	100,0	
Cevap Vermeyen	3		
Genel Toplam	510		

Ailede duygusal bağın bir göstergesi olarak zor zamanlarda birbirine destek olmak önemlidir. Bu bağlamda katılımcılara zor zamanlarda başvuracağım ilk kişi eşim olmalıdır görüşüne katılma durumları sorulmuştur. Katılımcıların %55,6’sı tamamen katılıyorum; %31,2’si katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %86,8’i olumlu görüş bildirmiştir. Toplamda %5,9’luk bir kesim zor zamanlarda eşini başvuracağı ilk kaynak olarak görmezken %7,3 bir kesim de bu konuda kararsız kalmıştır.

Bir bütün olarak düşünüldüğünde veriler aile içi duygusal bağ ve dayanışmaya ilişkin olumlu görüşler yüksek gibi görülse de yaklaşık %15’lik bir kesimin eşini zor durumda ilk güveneceği kişi olarak görmemesi üzerinde durulmaya değerdir.

3.9. Aile Büyüklerinin Bakımı

Günümüzde sosyo-ekonomik gelişmeler ailenin yapısı ve yaşam standartlarında ciddi değişimler meydana getirmiştir. Bu değişimlerin başında geniş ailelerin çekirdek aileye dönüşmesi ve aile fertlerinden her birisinin standart mesai isteyen bir işle meşgul olma ihtiyacının doğmasıdır. Buna bir de bireysel yaşama arzusundaki artışlar eklenince bakıma muhtaç aile büyüklerinin nasıl bakılacakları ciddi bir toplumsal sorun haline gelmiştir. Geleneksel olarak ailenin yüklendiği bu sorumluluğu

sosyal bakım ve güvenlik sistemleri ile birlikte devlet bir miktar üzerine almış olsa da ailenin fonksiyonunu birebir icra etmesi zor görülmektedir. Zira sosyal bakım ve güvenlik sistemlerinin her bireye istisnasız ulaşması ne kadar zorsa bireyin yaşlılığında çoluk-çocuğu, eş ve dostlarından ayrı olarak yeni ve mutlu bir hayat kurması da o kadar zordur.

Bu tür sistemlerle maddi ihtiyaçları sonuna kadar sağlanabilen bireyin evlat ve torunlarının sesine, sevgi ve merhametine hasret kalması maddi yoksunluklardan çok daha derin bir boşluk oluşturmaktadır. Çünkü kişilik gelişim kuramlarının da gösterdiği üzere özellikle ileri yetişkinlik dönemlerinde insan için esas olan hayatın birikim ve tecrübesini – ki evlat ve torunlarla birlikte elde edilen sosyal statü de bunun bir parçasıdır – birlikte paylaşabileceği ortamlara sahip olabilmektir. Bir dede-nine için torunlarının mutluluk ve başarılarını paylaşmak pek çok maddi ihtiyacın giderilmesine değışilmeyecek kadar özel bir tatmin aracıdır. Bu bağlamda katılımcılara aile büyüklerinin evde bakılmasına ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Tablo 152: Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca evde bakılmaktadır

	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	17	3,3	3,3
Katılmıyorum	20	3,9	7,3
Kararsızım	45	8,8	16,1
Katılıyorum	204	40,1	56,2
Tamamen Katılıyorum	223	43,8	100,0
Toplam	509	100,0	
Cevap Vermeyen	1		
Genel Toplam	510		

Aile büyüklerine evde bakılması görüşüne katılımcılar; %43,8'i tamamen katılıyorum, %40,1'i katılıyorum seçeneğini işaretleyerek toplamda %83,9 ile büyük oranda olumlu cevap vermişlerdir. Olumsuz cevap verenlerin oranı toplamda %7,2 olurken, %8,8'lik bir grup kararsız kalmıştır.

Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde aile büyüklerinin evde bakılmasına yüksek oranda (%83,9) destek verildiği görülmektedir. Öte yandan evde bakıma olumlu bakmayan/bakmayanların az olduğunu söylemek de mümkün görünmemektedir. Zira kararsızlarla birlikte yaklaşık beşte birlik bir kesimin bakıma muhtaç aile büyüklerine evde bakılmasına olumlu yaklaş(a)madıkları anlaşılmaktadır. Görüşler değışkenlere göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Aile, toplumun temelini oluşturan, en önemli ve merkezi toplumsal kurumlardan biridir. Dolayısıyla ailenin yapısı, o toplumun genel durumunu belirleyen en önemli unsurdur. Nitekim her birey sahip olduğu değerleri bir bütün olarak öncelikle ailesi vasıtasıyla kazanır. Çocuk ailenin kendisini toplumda konumlandırış biçimi, hayata bakışı, insanı ve hayatı anlamlandırma biçimi, inanç ve ideolojileri gibi pek çok faktörü bir bütünlük içinde aileden alır.

Toplumda meydana gelen değişimler aile yapısını, işleyişini ve işlevlerini de önemli ölçüde etkilemektedir. Bu değişikliklere kimi aileler başarılı bir şekilde uyum sağlayabilirken, kimi aileler zorlanır ve işlevselliğini sürdürülemez. Ayrıca ailenin yüze kaldığı ekonomik, kültürel krizler aile içi ilişkileri olumsuz etkilemekte ve onu yetiştirmekle yükümlü olduğu genç bireylere değerleri kazandırma görevini yapamaz hale getirmektedir. Sonuçta hayatın anlam ve amacını doğru bir şekilde belirleyememiş, öz değerlerinden kopuk bir kişilik, pek çok toplumsal problemin kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır.

Pek çok araştırmacı modern insanın en önemli ruhsal zaaflarının başında anlam yoksunluğunun geldiği ve bu yoksunluğun depresyon gibi rahatsızlıkların görülmesini kolaylaştırıcı bir rol üstlendiğini iddia etmektedir. Özellikle gençler arasında hayat söndüren farklı doyum arayışlarının yaygın olduğu günümüzde onları anlam yoksunluğunun oluşturduğu depresyon, umutsuzluk ve hatta intihar gibi sonlara sürüklenmeden alıkoynabilecek eğitimsel tedbirlerin arayışı da artmaktadır. Çocuklarda ve gençlerde bağımlılık, sağlıklı cinsellik, şiddet, zorbalık vb. ne ilişkin eğitimin bilinçli aileler ve hayatın anlamına ilişkin bir çaba olmaksızın gerçekleşmesi mümkün değildir.

Bu noktadan hareketle bu araştırma Zonguldak'ta hayatın anlamına ilişkin algıların ve aileyle ilgili değer yapılarının neler olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Bu sayede Zonguldak özelinde hayata öz değerlerimiz ile uyumlu şekilde bakabilen, hayatla barışık, kültürel ve manevi açıdan verimli; aileyi güçlü kılabilecek değerlerle mücehhez bireylerin yetişmesi için neler yapılabileceğinin cevapları aranmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırmada ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlar üzerinden ya-

pılan değerlendirme ve öneriler aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

Hayatı anlamlı bulmaya ilişkin veriler katılımcıların çok büyük kısmının hayatı kutsal değerlere referans yaparak anlamlandırma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ancak hayatın anlamı ve amacı ile maddi kazanç ve refah arasında ilişkiler kurulmaya başlandığında hayatta anlam ihtiyacı ve arayışını daha az onaylayan sonuçlar elde edilmiştir. Bu durum kanaatimizce hayatın nimetleri ile anlamı ve bu anlamdan gelen insani, ahlaki ve manevi yükler arasında ikilem yaşanmaya başladığında anlam arayışından feragatlerin başladığını göstermektedir.

Özellikle hayatın amacı ile güç, başarı, zenginlik gibi maddi kazanımlar arasında ilişkiler kurulmaya başlandığında kararsızlıklar ciddi şekilde artmaktadır. İnsanlar dini inançları ile dünyevi kazanımların karşı karşıya geldiği durumlarda karar vermekte zorlanmaktadır. Hayatın amaç ve anlamını belirlemede hem kutsal referansların çok yüksek oluşu, hem de dünyevi kazanımlara ciddi oranlarda yer verilmesi ve ikisinin karşılaştırıldığı durumlarda kararsız oranlarında ciddi artış görülmesi insanların dini ve dünyevi olanı bir uyum içinde bir arada tutma arzusunu göstermektedir.

Günümüz insanını çepeçevre kuşatmış olan tüketim paradigması, hayatın anlamına ilişkin geleneksel öğretilerle yer yer çatışan bazen de bir uzlaşmaya evrilen kendine özgü bir hayatı anlama biçimi ortaya çıkartmaktadır. İnançların hayatı anlamlandırmadaki yerine güçlü bir şekilde verilen desteğin yanında hayatın zevklerine, güç ve başarıya ilişkin hayatı anlamlandırma denemelerine de yüksek oranlarda destek verilmesi bunu göstermektedir. Öte yandan bu sonucu insanların hem inançları ile hem de başarı, mutluluk, haz ve emelleri ile barışık bir hayat özlemi içinde olmaları ile de açıklamak mümkündür. Kanaatimizce katılımcılar, hayatı inançlarla anlamlandırma ile dünyevi mutluluk ve başarılarla anlamlandırmayı birbirine alternatif değil birbirini bütünlleyen unsurlar olarak görmektedir.

Hayatı anlamsız bulmanın en az 1-11 yıl arası yeni evli sayılabilecek grupta gerçekleştiği, evlilikte orta dönemlere (11-20 yıl) geldikçe anlamsızlaşma duygusunun arttığı, 21'li yıllardan sonra ise kararsızlıkta azalmaya bağlı olarak kısmi bir iyileşme sağlanmakla birlikte; olumsuz görüşlerde ciddi bir değişim yaşanmadığı anlaşılmaktadır. Çocuksuz ve tek çocuklu gruplarda hayatın anlamına ilişkin kararsızlığın daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum hayatın amacına ilişkin bütüncül bir bakış açısının oturtulmasında anne-baba olmanın ve genişçe bir ailenin sorumluluğunu hissetmenin önemi olduğunu göstermektedir.

Hayatı inançla anlamlandırmaya ilişkin sonuçlar katılımcıların çok büyük kısmının hayatın amaç ve anlamını belirlemede inançların desteğine olan ihtiyacı onayladığı anlaşılmaktadır. Ancak bu onayın ikilem durumunda kalındığında ve somutlaşmaya başlayan tutumlar üzerinden sorulduğunda düşüş gösterdiği de görülmektedir. Bu durum katılımcıların çok büyük kısmının bir gelenek, kimlik ve değer olarak inancı

benimsemekle birlikte hayatın içinde karar alma süreçlerine aynı düzeyde yansıt-mayabildiklerini göstermektedir.

Çalışma sonucunda dikkate değer bir sonuç olarak katılımcıların eğitim durumu yükseldikçe hayatın amacı olarak içinde yaşanan toplumun daha iyi hale gelmesi için çalışma ve ülkeye hizmeti, hayatın anlamı ile ilişkilendirme eğiliminin azaldığı anlaşılmaktadır. Bireylerin daha yüksek eğitimle toplumsal meseleler hakkında daha hassas hale gelmeleri beklenirken daha bireysel düşünceleri düşündürücüdür. Kanaatimizce bu durum eğitim felsefemiz ve sistemimizin ortaya çıkardığı sonuçlara ilişkin ciddi bir değerlendirme yapmanın gerekliliğini göstermektedir.

Araştırma sonuçları yalnız yaşayan bireylerin hayatın anlamını arama konusunda daha isteksiz olduğunu; bunun yerine gününbirlik, bütüncül bir amacı olmayan bir yaşantıyı tercih ettiklerini göstermektedir. Bu durum yalnız yaşayan bireylere yönelik manevi-sosyal destek hizmetlerinin artırılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Örnekleme yer alan dört katılımcıdan birisi hayatı iyi ve güzel olarak değerlendirmemektedir. Hayattan tat aldığını düşünenlerin oranı ise %66'ya kadar düşmektedir. Kanaatimizce bu durum bireysel ruh sağlığı ve toplum açısından dikkate alınması gereken bir durumdur. Araştırma sonuçları evlilik öncesinde hayattan tat alamama ve kendini ruhsal olarak boşlukta hissetme durumunun daha yaygın olduğu bu durumun evlilikle birlikte azaldığını ancak evliliğin 11-20'li yılları arasında tekrar bir boşluk dönemine girildiğini göstermektedir. Bu grup aynı zamanda evlilik modası geçmiş bir olgudur görüşünü en yüksek oranda dile getiren grup olmuştur. Veriler bu grubun mutlu bir hayat ve evliliği sürdürmek için daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Katılımcıların kiminle yaşadıkları dikkate alınarak yapılan değerlendirmeler katılımcılar arasında ruhsal bıkkınlığa düşmeme ve hayattan tat alarak yaşayabilme açısından en olumlu etkiye sahip yaşama biçiminin eş ve çocukları ile birlikte yaşamak olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda örneklem özelinde geniş aile içinde veya yalnız yaşamının hayattan tat alma ve ruhsal bıkkınlığı artırma konusunda olumsuz etki yaptığı da görülmektedir.

Geleceğe umutla bakmaya ilişkin sonuçlar gelecekteki yaşam şartlarına ilişkin ciddi bir umutsuzluk problemine işaret etmektedir. Katılımcılardan teorik olarak kendini geleceğe umutla bakma açısından değerlendirmesi istendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu kendini umutlu bir insan olarak değerlendirirken; daha somut biçimde çocuklarının daha iyi bir dünyada yaşayıp yaşamayacakları konusundaki görüşleri sorulduğunda ancak üçte birlik bir kesimin olumlu cevap verebildiği anlaşılmıştır. Kanaatimizce birinci değerlendirmenin yüksek olmasına karşın somut olgu üzerinden yapılan ikinci değerlendirmede daha düşük değerlerin alınması katılımcıların umutlu olmak istemelerine karşın şartların gerçekçi değerlendirmesini yaptıklarında aynı umudu taşıyamadıklarını göstermektedir.

Evlilik ve aileye yüklenen anlama ilişkin bulgular üzerine genel bir değerlendirme yaptığımızda ailenin kutsal bir olgu olarak görülme düzeyinin toplumumuzda hala yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte aileyi bir çıkar anlaşması olarak gören veya nikâhsız birlikte yaşamayı olumlu değerlendiren görüşlerin de azımsanmayacak düzeyde olduğu görülmektedir. Yaklaşık beşte birlik bir kesimin aileyi profan bir olgu olarak değerlendirerek onu geleneksel bağlamından farklı şekilde yorumladığı, toplum ve aile olgusunun güçlü temellere oturmasında önemli bir yeri olan nikâhı önemsiz gördüğü anlaşılmaktadır. Oysa nikâh geleneksel olarak hem kutsala referans yaparak hem de sağladığı resmi korumayla ailenin ve toplumsal dinamizmin önemli bir aracıdır.

Aile içi kararların alınmasına ilişkin verilerden katılımcıların önemli bir kısmının (%57,7) ailenin reisi olarak erkeği görmekle birlikte karar alma süreçlerinde demokratiklik talep ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ailede erkeğin reisliğine ilişkin görüşlerin bir yönüyle simgesel ve temsili olduğu değerlendirilebilir. İlginç bir şekilde ailede kararların ortak alınması gerektiği görüşüne katılma durumu cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Bu durum erkekler açısından da ailede erkeğin riyasetine ilişkin görüşlerin olgusal olmaktan çok sembolik olduğunun bir başka göstergesi olarak değerlendirilebilir. Zira erkeğin riyaseti konusunda kadınlara göre çok yüksek oranda olumlu görüş bildiren erkek katılımcılar kararların ortak katılımı ile alınması gerektiği konusunda farklılaşmamaktadır.

Katılımcıların %75,7'i kocanın eşine şiddet uygulama hakkının olmadığını açık bir şekilde belirtmektedir. Bunun dışında kalan önemli bir grupsa ya bu konuda net bir fikir ortaya koyamamakta ya da bu davranışı onaylamaktadır. Kadınlarda yaklaşık beşte bir; erkeklerde ise dörtte birden fazla bir oran kocanın eşine şiddet uygulamasını belli şartlarda doğal görmekte veya en azından buna karşı olduğunu açık bir şekilde belirtmemektedir. Bu konuda cinsiyet dışındaki, eğitim durumu vb. değişkenlerin de görüşleri değiştiren bir etken olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla örneklemimiz özelinde toplumun aile içi şiddet konusunda daha fazla bilinçlendirilmeye ihtiyacı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Veriler yaklaşık dörtte bire yakın bir oranın ailenin temeli olan sadakat ve mahremiyeti derinden yaralayacak sadakatsizlik gibi davranışlara doğrudan karşı çıkmadığını göstermektedir. Ayrıca sadakate ilişkin sonuçlar; kadınların erkeğin aldatmasını, erkeklerin ise kadının aldatmasını daha fazla kınayıp, affedilebilir bulmazken; hemcinslerinin aldatmasını daha normal karşıladığını göstermektedir. Kanaatimizce bu durum özelde katılımcılarımızda ve genel olarak da toplumumuzda önemli bir soruna, empati yapabilme becerisindeki zayıflığa işaret etmektedir. Söz konusu sonuçlar ailenin temeli olan sadakatin geliştirilmesine yönelik bilinçlendirme çalışmalarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Aile içinde görev paylaşımına ilişkin olarak elde edilen sonuçlar, kanaatler arasında çok belirgin bir farklılaşma olmamakla birlikte katılımcılar arasında kadının

esas işlevini çocuk bakmak ve ev işlerine hasreden geleneksel anlayışı tasvip etmeyenlerin oranının daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu durum ailede iş bölümü, katılımcılık, toplumsal sermayeye katkı vb. açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Öte yandan kadının yüklendiği sorumluluklardaki artışa paralel olarak aile içi roller ve özellikle çocuk yetiştirme işlevindeki zayıflamanın da kaçınılmaz olacağı unutulmamalı, bu alanda destek hizmetlerinin ulaşılabilirliği, kalitesi ve kapsamının geliştirilmesine yönelik çalışmalara hız verilmelidir.

Ailenin geçimini sağlama konusundaki görüşler bir bütün olarak değerlendirildiğinde ailenin geçiminde kadını da erkekle birlikte sorumlu gören modern paradigmanın örneklemimizde büyük oranda karşılık bulduğu anlaşılmaktadır. Sonuçlar - sorulara göre farklılaşmakla birlikte - kadını da evin geçiminden sorumlu kılan, onun ekonomik roller edinmesini normal bulanların oranının genellikle %60-%70 civarında olduğunu göstermektedir. Görüşlerdeki farklılaşmaya ilişkin analizler bu konuda kadınların erkeklere göre daha olumlu yaklaştığını göstermekle birlikte; görüşlerde eğitim ve yaşa bağlı anlamlı farklılaşmalar tespit edilememesi bu konudaki kanaatlerin toplumdaki farklı kuşaklar ve eğitim seviyeleri arasında birbirine yakın oranda paylaşıldığını göstermektedir.

Sonuçlar katılımcıların çoğunluğunun çocukların aile büyüklerinin yanında yetişmesine olumlu baktığını, çocukları aile büyükleri yanında yetiştirmeye olumlu bakmayanların önemli bir kısmının ise negatif görüş bildirmekten ziyade kararsız olduğunu göstermektedir. Öte yandan çocuğun eğitiminde dayacağı onaylamayanların oranı %70'4'e ulaşmış olsa da %30'a yakın bir kesimin halen çocuğun eğitiminde dayacağın kullanımına olumlu baktığı veya kafa karışıklığı yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu durum eğitimde dayacağın yeri ve olumsuz etkileri konusunda daha fazla bilinçlenmeye ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Anlaşamayan eşlerin boşanmasına ilişkin yaklaşımlar sevginin aile için önemine dair görüşlerle birlikte değerlendirildiğinde katılımcıların büyük kısmının evlilikte sevgiyi önemserken sevginin tüketilmesi halinde evliliğin ortadan kaldırılmasının zorunlu olmadığını düşündükleri anlaşılmaktadır. Aynı zamanda sonuçlar evlilik olgunlaştıkça, çocuk sayısı arttıkça sevgiye bağımlılık algısının azaldığını, sevginin farklı formlarda görünüşleri ve onun yerine geçecek saygı ve güven gibi değerlerin ön plana çıktığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

Armağan, S., & Armağan, İ. (1988), *Toplumbilim*. İzmir: Barış Yayınları.

Atalay, B. (1991), Sanayileşme ve Değişmenin Ailenin Değişmesindeki Etkileri, *Türk Aile Ansiklopedisi* (s. 884), Ankara.

Aybey, S. (2015), Karakterin Değişmesinde Din Eğitiminin Rolü, *Electronic Turkish Studies*, 10(11), 201-214.

Aydın, C., Kaya, M., & Peker, H. (2015), Hayatın Anlam ve Amacı Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması" *Omü İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38, 39-55.

Aydın, M. A. (2000), Aile Maddesi, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (ss.196), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Baak (Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu) (2017), Erişim Tarihi: 15.03.2017, <http://www.athgm.Gov.tr/tr/html/18513/Tarihce>

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2010). *Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı*, A. R. Kalaycı (Ed.), Ankara.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2010), *Türkiye'de Aile Değerleri*, Mustafa Turgut (Ed.), Ankara.

Budak, G. (1990), *Endüstrileşme Süreci İçinde Ailenin Yeri ve Önemi, I. Aile Şurası*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayını.

Canatan, K., & Yıldırım, E. (2009), *Aile Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Yayınları.

Crawford, M., & Rossiter, G. (2006), *Reasons For Living: School Education and Young People's Search For Meaning, Identity, And Spirituality*. Melbourne, Vic: Australian Council For Educational Research.

Çileli, M. (2000), Change in Value Orientations of Turkish Youth From 1989 to 1995, *The Journal Of Psychology*, 134(3), 297-305.

Doğan, İ. (2009), *Dünden Bugüne Türk Ailesi*, Ankara, Akm Yayınları.

Donuk, A. (1982), Çeşitli Topluluklarda ve Eski Türklerde Aile, *İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Dergisi (İÜEFTD)*, 33, 158-168.

Dönmezer, S. (1994), *Toplum Bilim*, İstanbul: Beta Basım Yayım.

Ekşi, H., Demirci, İ., Yıldız, C., & Ekşi, F. (2015). Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Aile Değerleri, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13 (29), 41-82.

Erdentuğ, A. (1998). "Çeşitli İnsan Topluluklarında Aile Tipleri", B. Dikeçligil, A. Çiğdem (Ed.), *Aile Yazıları I* (ss.210). Ankara: Baak Yayınları.

Erkol, M. (2015), "Türkiye'de Dini Hayatı Anlamlandırmak: Dindarlık Olgusu ve

Dindarlığın Ölçülmesi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 131-161.

Gordon, M. (2003), *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. O.Akınhay, D. Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Gökçe, B. (1976, Mart-Ekim), “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8 (12), 46-47.

Gökçe, B. (1991), “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme” B. Dikeçligil, A. Çiğdem (Ed.), *Aile Yazıları I* (Ss.210). Ankara: Baak Yayınları.

Güçlü, M. (2015), “Türkiye’de Değerler Üzerine Yapılan Araştırmalar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 720.

Güngör, E. (2010), *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Karataş, K. (2001), *Toplumsal Değişme ve Aile, Toplum ve Sosyal Hizmet*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayını.

Kasapoğlu, A. (1990), “Birey-Aile-Toplum”, *I. Aile Şûrası*, Ankara: Baak Yayınları.

Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2012 Kasım). Ahlaki Karakter ve Eğitimi, *II. Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu*, Ensar Vakfı Değerler Eğitimi Merkezi, İstanbul.

-----, (2016), *Ahlak Değerler Eğitimi*, Dem Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

Kıllıoğlu, İ. (1990), *Aile*, İstanbul: Esra Yayınları.

Krause, N. (2004), Stressors Arising in Highly Valued Roles, Meaning in Life, And The Physical Health Status Of Older Adults. *The Journals Of Gerontology Series B: Psychological Sciences And Social Sciences*, 59(5), 287-5297.

Krause, N. (2009). Meaning in Life and Morality. *Journal Of Gerontology: Social Science*, 64b (4), 517-527.

Ksgem (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü) (2017). Erişim Tarihi: 15.03.2017, <http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/html/19067/Tarihce>.

Kuran, E. (1991), “Türkler Ailesinin Mahiyeti ve Tarihi Gelişmesi”, B. Dikeçligil, A. Çiğdem (Ed.), *Aile Yazıları I* (Ss.365). Ankara: Baak Yayınları.

Merter, M. (2013), *Dokuz Yüz Katlı İnsan*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Meydan Larousse. (1979), *Aile Maddesi* (s.190), İstanbul: Meydan Yayınları.

Meydan, H. (2015), *Din Eğitiminde Manevi Boyut*, İstanbul: Dem Yayınları.

Morgan, J., & Farsides, T. (2009), Measuring Meaning in Life, *Journal Of Happiness Studies*, 10(2), 197-214.

- Morgan, J., & Farsides, T. (2009), Psychometric Evaluation Of The Meaningful Life Measure, *Journal Of Happiness Studies*, 10 (3), 351-366.
- Nirun, N. (1997), *Aile ve Kültür*, Ankara: Akm Yayınları.
- Ok, Ü. (2007), *İnanç Psikolojisi*, Ankara: Birleşik Dağıtım.
- Ozankaya, Ö. (1996), *Toplumbilim*, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Park, L. C. (2011), Implicit Religion and The Meaning Making Model, *Ir*, 14(4), 405-419.
- Pınar, İ. (2010), *En Son Değişiklikleriyle 1982 Anayasası*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sayar, K. (2013), "Geçmişin Bilgeliği Bugünün Psikoterapileriyle Buluşabilir mi?" K. Sayar (Ed.), *Sufi Psikolojisi* (ss.17-18). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Subaşı, N. (2004), "Dindarın ve Yoksulun Yaşam Dünyası Aile Odaklı Stratejiler", *iv. Aile Şurası Aile ve Yoksulluk Bildirileri*, Ankara, 137.
- Topçu, N. (2001), *Sosyoloji*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1998), *Türkçe Sözlük* (9. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- William, F. K. (1966), *The Family in Perspective*, New York: Meredith Lishing Company, Sociology Series.
- Woolley, R., Hyde, B., & Adams, K. (2008), *The Spiritual Dimension Of Childhood*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Wright, A. (2000), *Spirituality and Education*. London: Routledge Falmer.
- Yazan, Ü. M. (1991), "Şehirleşme Sürecinde Aile", *Türk Aile Ansiklopedisi* (ss. 961). Ankara.
- Yörükoğlu, A. (1983), *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Zimmerman, C. (1964), *Yeni Sosyoloji Dersleri*, (Çev. A. Kurtkan), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.